

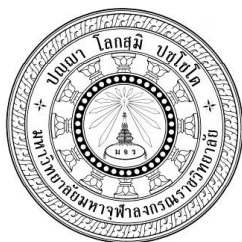
พุทธจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย
BUDDHIST PSYCHOLOGICAL VIRTUES AND HAPPINESS
ENHANCEMENT THROUGH THAI COUNTRY SONGS

นายจำนงค์ ไชยมงคล

ดุชนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

พุทธจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎฐินันฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Buddhist Psychological Virtues And Happiness Enhancement Through Thai Country Songs

Mr.Jumnong Chaimongkol

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Psychology)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. ๒๐๑๘

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อคุณนิพนธ์	: พุทธจิตวิทยาการพัฒนาคูณธรรมและความสุขในเพลงลูกทุ่งไทย
ชื่อผู้วิจัย	: นายจำนงค์ ไชยมงคล
ปริญญา	: พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พุทธจิตวิทยา)
คณะกรรมการควบคุมคุณนิพนธ์	: ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง, พธ.บ.(การบริหารการศึกษา), M.A.(Psychology), Ph.D.(Psychology) : ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล, B.A.(Psychology), M.A. (Psychology), Ph.D.(Psychology)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๓๐ มกราคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องพุทธจิตวิทยาการพัฒนาคูณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบและกระบวนการของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธจิตวิทยาทั้งหลักการ วิธีการ และเป้าหมายของเพลงลูกทุ่งไทย ๒) เพื่อสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญทางด้วยพุทธจิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญในการใช้ดนตรีจำนวน ๑๗ รูป/คน ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังจำนวน ๔๔๐ คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency Distributions) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) สถิติวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential analysis statistics) ประกอบด้วยการทดสอบค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัย มีดังนี้

๑. จากการวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบและกระบวนการของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธจิตวิทยาทั้งหลักการ วิธีการ และเป้าหมายในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า โครงสร้างของเพลงลูกทุ่งไทยเป็นศิลปะแบบชาวบ้านที่สัมพันธ์กันทั้งนาฏกรรม การแสดง วรรณกรรม เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวในวิถีชีวิตชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรัก ครอบครัว วัฒนธรรมประเพณี ศาสนา และการเมืองการปกครอง ด้วยส่วนผสมของทัศนศิลป์เพื่อถ่ายทอดทำนอง จังหวะ และสาระของเพลง

แม้ว่าเพลงจะมุ่งเน้นความบันเทิงเป็นหลัก แต่เพลงลูกทุ่งที่เป็นอมตะก็จะปรากฏมีเนื้อหาที่กินใจด้วย โดยเฉพาะเนื้อหาที่เอื้อต่อความเข้าใจชีวิต เพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุข ดังนั้นนอกจากจะได้ความบันเทิงแล้ว ผู้ฟังที่ดียังได้รับสาระปัญญาจากเนื้อหาเพลงด้วย

๒. จากการสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า การบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วยหลักอริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นกระบวนการแก้ปัญหา หลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณธรรมและความสุขตามระบบศีล สมาธิ และปัญญา โดยองค์ธรรมทั้ง ๓ เอื้อต่อกันและกันในกระบวนการพัฒนาคุณธรรมและความสุขของบุคคล พร้อมกับพัฒนาอินทรีย์หรือสมรรถนะของบุคคลตามหลักพละ ๕ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ส่วนความสุขพัฒนาตามองค์สมาธิ ๕ ซึ่งประกอบด้วยปราโมทย์ ปิติ ปัสสัทธิ สุข และสมาธิ

๓. จากการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า

๑) การวัดผลคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ เรียนคณะวิทยาศาสตร์ อาชีพครอบครัวเป็นข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจและรับจ้าง สนใจองค์ประกอบเพลงด้านดนตรี เป็นกลุ่มกำหนดเพลง ให้ความสนใจต่อดนตรี ทำนอง และเนื้อหาสาระเพลงในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ มีความสุขในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๑ เพศมีผลต่อความแตกต่างในความพึงพอใจด้านภาษาในบทเพลง ชั้นปีที่ศึกษา คณะที่ศึกษา อาชีพครอบครัว จุดสนใจเพลง และการกำหนด/ไม่กำหนดเพลง มีความแตกต่างในระดับความพึงพอใจในตัวศิลปิน ดนตรี เนื้อหา ภาษาคุณธรรม และความสุขด้านปราโมทย์ ปิติ ปัสสัทธิ สุข และสมาธิ

๒) รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า รูปแบบการพัฒนาสอดคล้องกับหลักการพัฒนาในกระบวนการอริยสัจ ๔ คือ ในแง่ของเนื้อหาสาระเพลง ผู้ประพันธ์ได้บรรยายสภาพปัญหาหรือทุกข์ของสังคม สาเหตุหรือสมุทัยของปัญหา การพ้นจากปัญหา คือ นิโรธ แนวทางที่ทำให้พ้นจากสภาพปัญหา การแต่งเพลงตามกระบวนการอริยสัจ คือ การกำหนดปัญหาได้ครอบคลุม การรู้เหตุผลของประเด็นที่จะนำเสนอ การชี้ทางออก และเสนอวิธีแก้ไขปัญหาหรือทางออกของปัญหา และเพราะเหตุที่เพลงลูกทุ่งไทยมีความหลากหลายยืดหยุ่นทั้งในแง่ของเนื้อหา เป้าหมายและวิธีการ จึงทำให้เพลงลูกทุ่งไทยสามารถที่จะสังเคราะห์เชิงบูรณาการเนื้อหาและความเป็นจริงเชิงบวกได้หลากหลายสอดคล้องกับกาลเทศะตามหลักพุทธจิตวิทยาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

Dissertation Title : Buddhist Psychology for Development of Virtues and Happiness in Thai Country Songs

Researcher : Jumnong Chaimongkol

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Psychology)

Dissertation Supervisory Committee:

: Asst. Prof. Dr. Siriwat Srikrueadong, B.A.(Education Administration), M.A.(Psychology), Ph.D.(Psychology)

: Asst. Prof. Dr. Sumpoch Srivijitvarakul, B.A.(Psychology), M.A.(Psychology), Ph.D.(Psychology)

Date of Graduation : January 30, 2018

Abstract

The thesis entitled ‘Buddhist Psychology for Development of Virtues and Happiness in Thai Country Songs’ is of 3 objectives: 1) to analyze the structure, content, elements and process of country songs based on Buddhist Psychology in terms of principles, methods and goals of Thai country songs; 2) to integrally synthesize the Buddhadhamma and Psychological principles for the development of virtues and happiness in Thai country songs; and 3) to propose the development model of virtues and happiness based on Buddhist Psychology in Thai country songs. This study is a Mixed methods research between a qualitative research and quantitative one, using an In-depth interview to collect qualitative data from 17 key informants and questionnaire to collect quantitative data from 440 samples who are students of King Mongkul Institute of Technology Ladgrabang. A content analysis is used to analyze qualitative data and statistics including Frequency, Percentage, Mean and Inferential analysis statistics comprising t-test, F-test and One-way ANOVA are used to analyze quantitative data.

Results are as follows.

1. From the analyzing of the structure, content, elements and process of country songs based on Buddhist Psychology in terms of principles, methods and goals of Thai country songs it found that Thai country songs structure consisted of

dramatic works, acting and literature for transmitting the story in walks of villagers' life regardless of love, family, culture, tradition, religion, politics and administration partially mixed with visual arts to transmit melody, rhythm and content of the country songs even if it basically emphasized the entertainment but the classical country songs were of profound contents related to the understanding of life for the development of virtues and happiness, so besides the entertainment good listeners had got a wisdom from the content of country songs as well.

2. Regarding the integrally synthesizing of the Buddhadhamma and Psychological principles for the development of virtues and happiness in Thai country songs it revealed that the integration of Buddhist Psychology found in Thai country songs included the Four Noble Truths that was basically the problems solving process, the principle of Threefold Training which was the development process of virtues and happiness called the systems of precept, concentration and wisdom the three of which were related to each other in the development process of people's virtues and happiness and the development of power or competency of people as Five Powers including faith, effort, mindfulness, concentration and wisdom, besides, the happiness was also developed as 5 elements of concentration comprising satisfaction, coolness, cheery, happiness and calmness.

3. With regard to the proposal of the development model of virtues and happiness based on Buddhist Psychology in Thai country songs it found as follows:

1) The measurement of virtues and happiness based on Buddhist Psychology in Thai country songs it revealed that the most respondents were female, fresh, belonging to Faculty of Science, their family's occupations as public servants/state enterprise and hires, being interested in elements of music, self-determination of songs, being interested in melody, rhythm and content of the country songs the mean of which was high at 3.98, they were highly happy at the mean of 3.61, besides it showed their sex effected on the difference of their satisfaction with the language in the song and it also showed that their class of study, faculty, family's occupation, points of music interests and determination/non-determination of songs were different in the level of satisfaction with singers, music, content, language, virtues and happiness in terms of satisfaction, coolness, cheery, happiness and calmness.

2) The development model of virtues and happiness based on Buddhist Psychology in Thai country songs it revealed that the development model was related to the development principle in the process of the Four Noble Truths in terms of the content of songs. The authors explained the condition of problems or social problems, its causes, cessation of problems and ways out of problems. Composing a song as the process of the Four Noble Truths was the determination of problems covered the realization of reasons of points, ways out and solutions and because Thai country songs were various and flexible in the aspects of content, goal and methods they could have integrally synthesized contents and positive reality in multi-dimension in association with circumstances based on Buddhist Psychology with the end.

กิตติกรรมประกาศ

ดุซงึนินพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดีด้วยความเมตตากรุณาและความเอาใจใส่อย่างดียิ่งของ ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง ประธานกรรมการที่ปรึกษาดุซงึนินพนธ์และผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาเอก สาขา พุทธจิตวิทยา, ผศ.ดร.สมโภชน์ ศรีวัชรกุล กรรมการที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาสละเวลาควบคุม ให้คำแนะนำตรวจแก้ดุซงึนินพนธ์มาโดยตลอด จนทำให้ดุซงึนินพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัย รู้สึกซาบซึ้ง ในความเอาใจใส่ของอาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง ๒ ท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบคุณไว้ใน โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กรุณาที่กรุณาสละเวลาให้เข้า สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพตามที่สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาได้ทำหนังสือถึงตามที่ได้นัดหมาย และขอขอบขอบคุณนักศึกษาศาสนาเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังที่ตอบแบบสอบถามเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ขอกราบพระคุณเป็นพิเศษแด่ ดร.ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ์ และน.อ. ดร.ณภัทร แก้วนาค ที่ได้ กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับหลักพุทธจิตวิทยา และให้ความรู้เกี่ยวกับ Research Methodology จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงตามวัตถุประสงค์

ขอกราบขอบพระคุณผู้บริหารคณะมนุษยศาสตร์ มีพระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโท คณบดี พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ รองคณบดีฝ่ายบริหาร ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์ รอง คณบดีฝ่ายวิชาการ และเจ้าหน้าที่ของคณะมนุษยศาสตร์และสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัยหลักสูตรพุทธ ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาทุกท่านที่ได้อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับเอกสารและงาน ธุรการ

นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ประสาทวิชา ตลอดจนขอบคุณ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้ไปเก็บรวบรวมข้อมูล ที่อำนวยความสะดวกและประสานงานข้อมูล การทำดุซงึนินพนธ์เป็นอย่างดี

สุดท้าย ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อน ๆ นิสิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา รุ่น ที่ ๕ ที่ให้กำลังใจในการทำงานวิจัยจนประสบผลสำเร็จด้วยดี

นายจำนงค์ ไชยมงคล

๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ ภาษาไทย	ก
บทคัดย่อ ภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ฐ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฑ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๗
๓. ปัญหาที่ต้องการทราบ / คำถามวิจัย	๗
๔. ขอบเขตการวิจัย	๗
๕. สมมติฐานการวิจัย	๙
๖. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๙
๗. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๙
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง	๑๑
๒.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๐
๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๕

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๗
๓.๒ ขั้นตอนการวิจัย	๗๗
๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประชากร/กลุ่มตัวอย่าง	๗๘
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๙
๓.๕ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๙
๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๑
๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๒

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๑ ผลการวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบของเพลงลูกทุ่งไทย เชิงพุทธจิตวิทยา ทั้งหลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในขอบเขตของ เพลงลูกทุ่งไทย	๙๑
๔.๒ ผลการสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและ จิตวิทยาสร้างคุณธรรม และความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย	๑๐๙
๔.๓ ผลการวิเคราะห์รูปแบบคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยา ในบทเพลงลูกทุ่งไทย	๑๒๑
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับการวิจัย เรื่องพุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรม และมีความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย	๑๕๘

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๖๓
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๖๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๗๐

บรรณานุกรม	๑๗๒
------------	-----

ภาคผนวก	๑๗๙
---------	-----

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือเก็บข้อมูล	๑๘๐
---	-----

ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๘๖
--	-----

ประวัติผู้วิจัย

๒๐๔

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	แสดงสูตรการวิเคราะห์ โดยวิธีความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)	๘๗
๔.๑	แสดงหลักการ เหตุผล เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงที่ประทับใจในกระบวนการพัฒนาเพลงลูกทุ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก	๙๒
๔.๒	แสดงจำนวน (N) ร้อยละ (P) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำแนกตามเพศ ภูมิลำเนา ชั้นปี คณะที่ศึกษา อาชีพของครอบครัว สนใจเพลงลูกทุ่งด้าน กลุ่มฟังเพลง	๑๒๑
๔.๓	แสดงค่าเฉลี่ย (X) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับและลำดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อกระบวนการเพลงลูกทุ่งของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง แยกเป็นรายชื่อและโดยรวมทุกข้อด้านศิลปิน	๑๒๓
๔.๔	แสดงค่าเฉลี่ย (X) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับและลำดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง แยกเป็นรายชื่อ และโดยรวมทุกข้อ ด้านดนตรี	๑๒๔
๔.๕	แสดงค่าเฉลี่ย (X) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับและลำดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง แยกเป็นรายชื่อ และโดยรวมทุกข้อ ด้านเนื้อหา	๑๒๕
๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ย (X) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับและลำดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง แยกเป็นรายชื่อ และโดยรวมทุกข้อ ด้านภาษา	๑๒๖
๔.๗	แสดงระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยรวมทุกด้าน	๑๒๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

๔.๘	แสดงจำนวน (N) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) t-Test และค่า p – value ในการทดสอบ ความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ ต่อกระบวนการเพลง ลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๔๐ คน จำแนกตามเพศ	๑๒๗
๔.๙	แสดงจำนวน (N) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) t-Test และค่า p – value ในการทดสอบ ความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จอกระบวนการเพลง ลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๔๐ คน จำแนกตามภูมิภาค	๑๒๘
๔.๑๐	แสดงจำนวน (N) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) F-Test และค่า p – value ในการทดสอบ ความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จากการฟังเพลง ลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๔๐ คน จำแนกตาม ชั้นปี ด้วยการทดสอบ f- test	๑๒๙
๔.๑๑	แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อ กระบวนการเพลงลูกทุ่ง ด้านต่าง ๆ จำแนกตามชั้นปี	๑๓๐
๔.๑๒	แสดงจำนวน (N) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) F-Test และค่า p – value ในการทดสอบ ความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ ต่อกระบวนการเพลง ลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๔๐ คน จำแนกตามคณะที่เรียนด้วยการทดสอบ f- test	๑๓๑
๔.๑๓	แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อ กระบวนการเพลงลูกทุ่ง ด้านต่าง ๆ จำแนกตามคณะที่เรียน	๑๓๒
๔.๑๔	แสดงจำนวน (N) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) F-Test และค่า p – value ในการทดสอบ ความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จากการฟังเพลง ลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๔๐ คน จำแนกตามอาชีพครอบครัว ด้วยการทดสอบ f- test	๑๓๓
๔.๑๕	แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับทัศนคติและความพึงพอใจ ด้านต่าง ๆ	๑๓๔

จำแนกตามอาชีพครอบครัว

สารบัญตาราง (ต่อ)

๔.๑๖	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p – value ในการทดสอบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๔๐ คน จำแนกตามความสนใจ ด้วยการทดสอบ f– test	๑๓๖
๔.๑๗	แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับทัศนคติและความพึงพอใจ ด้านต่าง ๆ จำแนกตามจุดสนใจต่อองค์ประกอบเพลง	๑๓๗
๔.๑๘	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p – value ในการทดสอบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๔๐ คน จำแนกตามกลุ่มที่กำหนด/ไม่กำหนดเพลงให้ฟัง	๑๓๘
๔.๑๙	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p – value ในการทดสอบความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามเพศ	๑๔๐
๔.๒๐	แสดงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson ระหว่างทัศนคติ ความพึงพอใจต่อองค์ประกอบในการฟังเพลงลูกทุ่ง ในด้านต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	๑๔๐
๔.๒๑	แสดงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson ระหว่างทัศนคติความพึงพอใจในการฟังเพลงลูกทุ่ง และความสุขในการฟังเพลงลูกทุ่ง ของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	๑๔๑
๔.๒๒	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p – value ในการทดสอบความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามภูมิภาค	๑๔๑
๔.๒๓	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p – value ในการทดสอบความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามชั้นปี ด้วยการทดสอบ f– test	๑๔๒
๔.๒๔	แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับผลผลิคุณธรรมและความสุขของ	๑๔๒

นักศึกษา จำแนกตามชั้นปี

สารบัญตาราง (ต่อ)

๔.๒๕	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p – value ในการทดสอบความแตกต่างในระดับ คุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามคณะที่ เรียน ด้วยการทดสอบ f- test	๑๔๔
๔.๒๖	แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับผลผลคุณธรรมและความสุขของ นักศึกษา จำแนกตามคณะที่เรียน	๑๔๕
๔.๒๗	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p – value ในการทดสอบความแตกต่างในระดับ คุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามอาชีพ ครอบครัว ด้วยการทดสอบ f- test	๑๔๗
๔.๒๘	แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับผลผลคุณธรรมและความสุขของ นักศึกษา จำแนกตามอาชีพครอบครัว	๑๔๘
๔.๒๙	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p – value ในการทดสอบความแตกต่างในระดับ คุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามจุดสนใจ ในองค์ประกอบเพลง ด้วยการทดสอบ f- test	๑๕๓
๔.๓๐	แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับผลผลคุณธรรมและความสุขของ นักศึกษา จำแนกตามจุดสนใจในองค์ประกอบเพลง	๑๕๓
๔.๓๑	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p – value ในการทดสอบความแตกต่างในระดับ คุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามจุดสนใจ ในองค์ประกอบเพลง จำแนกตามกลุ่มที่กำหนด/และไม่กำหนดเพลง	๑๕๕
๔.๓๒	แสดงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson ระหว่างทัศนคติ ความพึงพอใจต่อ องค์ประกอบในการฟังเพลงลูกทุ่ง ในด้านต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	๑๕๕
๔.๓๓	แสดงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson ระหว่างคุณธรรมและความสุขในการ ฟังเพลงลูกทุ่ง ในด้านต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระ จอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	๑๕๖

สารบัญ แผนภาพ

๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๑๕๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

ดัชนีนิพนธ์ฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยจะระบุที่ เล่ม/ขอ/หนา หลัง คำย่อ ชื่อคัมภีร์ ตัวอย่าง เช่น ที.สี.(บาลี) ๙/๓/๓๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่มที่ ๙ ขอที่ ๓ หนา ๓๖, ที.สี.(ไทย) ๙/๑๗๐/๕๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ขอที่ ๑๗๐ หนา ๕๖

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก ภิกขุมหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิภวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สยุตตนิกาย ขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สยุตตนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.เถรี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรีคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิตามรรค	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นหลักแห่งความจริง ที่เรียกว่าหลักปรมาตมสัจจะ (Ultimate Truth) เป็นความจริงที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ^๑ ดังนั้นคำสอนทั้งในแง่หลักการ เป้าหมาย และวิธีการในพระพุทธศาสนาจึงเป็นผลมาจากการเข้าใจความจริงที่มีอยู่จริง พระพุทธองค์ทรงค้นพบแล้วนำมาเสนอตามความจริง^๒ เช่นเดียวกับการค้นพบและรายงานความจริงเชิงวิทยาศาสตร์ จนนำมาอธิบายเชิงทฤษฎีและประยุกต์ใช้เพื่อให้กำหนดเทคโนโลยีสาขาต่างๆ การเข้าถึงความจริงตามหลักพระพุทธศาสนาต้องอาศัยความเพียรของมนุษย์ โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ ไม่ใช่เข้าถึงโดยการบันดาลของสิ่งเหนือธรรมชาติ พระพุทธเจ้าทรงมุ่งหมายและสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่ปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ได้จริง เกี่ยวข้องกับชีวิตเพื่อ การแก้ปัญหาชีวิต ไม่สนับสนุนวิธีครุ่นคิดและถกเถียงหาเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาทางอภิปราย^๓ การพิจารณากำหนดความเป็นพุทธธรรมจึงพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรมประกอบด้วย คือ การตัดสินใจความจริง ด้วยการปฏิบัติได้ผลปรากฏ และที่สำคัญการเข้าใจซาบซึ้ง และบรรลุเป้าหมายชีวิตตามหลักพุทธธรรมที่เรียกว่าจริยธรรม เข้าถึงได้ในวิถีชีวิตธรรมดา คนที่มีโยนิโสมนสิการ แม้ฟังคนโง่คนบ้าพูดก็ยังสามารถรู้สัจธรรมได้^๔ ต่อความจริง บุคคลไม่พึงปลงใจเชื่อในหลักปฏิบัติ ทั้งโดยการที่ฟังตาม ถือตาม เล่าลือ เชื่อตามคัมภีร์ ตรรกะ คิดตามเหตุผล เป็นทฤษฎีที่น่าเชื่อ เป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือหรือเพราะนับถือว่าเป็นคำสอนของครูเรา แต่จะเชื่อจนกว่าเห็นผลประจักษ์ จากผลปฏิบัติเกิดชัดเจนแก่ตนเองว่าอกุศล กุศล มีโทษ ไม่มีโทษ เป็นทุกข์หรือเป็นสุข^๕ หากมองในแง่สังคม พระพุทธองค์ทรงจัดตั้งคณะสงฆ์ เพื่อเป็นแหล่งแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม การบำเพ็ญกรณียกิจของพระพุทธเจ้าและของพระสาวกมีวัตถุประสงค์และขอบเขตกว้างขวาง เห็นได้จากพุทธพจน์ครั้งแรกที่สาวกออกประกาศศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นอันมาก เพื่อเกื้อการุณแก่โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่

^๑ อภ. อ. ๑/๑๐๐ ; ปิต. จ. อ. ๑๕๓

^๒ ส. นิ. ๑๐/๖๑/๓๐.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ ; พุทธธรรม : น.๑๕๘

^๔ ส. นิ. ๑/๓๒๐ ; สุชาติ.อ. ๒/๒๕๒

^๕ องค์ก. ๒๐/๕๐๕/๒๔๑

ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”^๖ โดยวิธีการและหลักการมีสิกขา ๓ เป็นต้นแบบ ที่ปรับวิธีการและทักษะที่เหมาะสมกับกาลเทศะ อุปนิสัย และเบื้องหลังตามสังคม – วัฒนธรรม

กระบวนการในเพลงลูกทุ่งไม่ว่าจะเป็นทำนอง ดนตรี เนื้อหาในเพลงลูกทุ่ง โดยเพลงลูกทุ่งไทย สามารถสะท้อนเหตุการณ์ทางมนุษยศาสตร์เป็นพื้นฐาน จึงทำให้สามารถโดนใจผู้ฟังในช่วงข้ามคืน พอรุ่งขึ้นก็อาจมีเพลงเกิดใหม่สะท้อนความจริงในจิตสำนึกของบุคคลในสังคมนั้นๆ อย่างรวดเร็วและหลากหลาย แต่ก็มีแนวโน้มที่จะมีโครงสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์แบบเดียวกัน หลักการพื้นฐานทางพุทธศาสนา หลักทฤษฎีจิตวิทยากับ กล่าวคือ ขณะที่พระพุทธศาสนาแสดงส่วนประกอบชีวิตตามความเป็นจริงทั้งหมดแบบองค์รวม ที่เรียกว่าตัวสภาวะ^๗ เช่น องค์ประกอบแบ่งแบบขั้น ๕ (The Five Aggregates) ซึ่งแบ่งเป็น ๒ กลุ่มคือ รูป ซึ่งส่วนประกอบของมนุษย์ที่เป็นร่างกาย พฤติกรรม กลุ่มหลัง คือ นาม ประกอบด้วย ความรู้สึก(เวทนา) การรับรู้สิ่งที่ทำให้เราจำได้ (สัญญา) เห็นคุณสมบัติของจิตที่ทำให้นึกคิดได้ หรือปรุงให้เกิดการคิดการกระทำ (สังขาร) และความรูปที่เป็นฐานในการทำงานของจิตสำนึกตัวอื่น (วิญญาณ)^๘ คุณค่าของหลักคำสอนเรื่องขั้น ๕ ที่สำคัญคือการพัฒนาคนต้องให้จัดการไปตามเหตุ – ผล ช่วยให้ฝึกคิดและแก้ปัญหาตามสภาวะและความเป็นจริง ส่วนหลักจิตวิทยาสมัยใหม่ โดยเฉพาะหลักการอธิบายพฤติกรรมและจิตสำนึก หรือรูปแบบในพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาพฤติกรรมและจิตสำนึก^๙ ก็มีวิธีในการเข้าถึงความจริงของมนุษย์เชิงประจักษ์ จิตวิทยาในฐานะที่เป็นวิทยาศาสตร์ ก็เป็นความรู้ที่มีการจัดระบบความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมและจิตสำนึกของมนุษย์จากการสังเกตและรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์อย่างระมัดระวัง เพื่อค้นหาแบบพฤติกรรมและจิตสำนึกที่เป็นสากล โดยผู้อื่นสามารถพิสูจน์และตรวจสอบได้

การอธิบายธรรมชาติมนุษย์ตามหลักจิตวิทยาก็มีโครงสร้างสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม โดยจิตวิทยามุ่งศึกษาพฤติกรรม และกระบวนการจิตสำนึก (Sciences of Behavior and Consciousness Process) ในตัวมันเองพฤติกรรมจัดเป็นรูป ขณะที่กระบวนการทางจิตเป็นนาม กระบวนการทางจิตเริ่มตั้งแต่ การรับรู้ ความรู้สึก อารมณ์ ความจำ การระลึกข้อมูลความจำ กระบวนการแก้ปัญหา นอกจากนี้ กระบวนการพฤติกรรม และจิตสำนึกยังมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพทางกายภาพ สังคมวัฒนธรรม อารมณ์ และความรู้สึกภายนอก แล้วนักจิตวิทยาเองได้ประยุกต์ใช้และส่งมอบองค์ความรู้ไปใช้ เกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการทางจิตมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาและพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ตัวอย่างทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ค้นพบความเป็นจริงเกี่ยวกับ

^๖ วินย. ๔/๓๒/๓๙

^๗ ส.ส. ๑๕/๕๕๔/๑๗๔

^๘ วิสุทธิมรรค ๓/๑

^๙ Morgan and King, Introduction to Psychology P.๔.

จิตสำนึกที่สำคัญ คือแนวคิดเรื่องสมองสองซีก โดยสมองซีกขวาทำงานเกี่ยวข้องกับความรู้สึก อารมณ์ จินตนาการ ความซาบซึ้ง ขณะที่สมองซีกซ้ายเกี่ยวข้องกับความคิดวิเคราะห์ ความจำ กิจกรรมและโปรแกรมเชิงจิตวิทยาต้องตอบสนองต่อธรรมชาติของสมองดังกล่าว โดยให้ความสำคัญ ต่อกระบวนการรู้ – คิด ตั้งแต่การรับสัมผัส การรับรู้ ความรู้สึก ความจำ การคิด การคิด แก้ปัญหา การแสดงพฤติกรรมแก้ปัญหา^{๑๐}

เพลงลูกทุ่งไทย ก็สะท้อนถึงความจริงทั้งในส่วนสภาพแวดล้อมเชิงรูปธรรม พฤติกรรมในวิถีชีวิต รวมทั้งสภาพจิตใจของผู้คนในสังคมชนบท แล้วขยายไปสู่สังคมเมือง ถ่ายทอดบรรยายถึง วิวัฒนาการ ศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีค่านิยมกฎเกณฑ์ทางสังคมความคิด ความเชื่อในวิถีชีวิต ปรากฏผ่านทางพฤติกรรม การปฏิบัติ และสื่อผ่านกระบวนการจิตสำนึก^{๑๑} เนื้อหาเพลงลูกทุ่งมักจะ แสดงความจริงเกี่ยวกับมนุษย์และสังคมมากกว่าที่จะกล่าวถึงสิ่งเหนือธรรมชาติ^{๑๒} โดยสามารถ สะท้อนความจริงแห่งชีวิตอย่างทันเหตุการณ์เพราะสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระ ดนตรีและ ท่วงทำนองได้อย่างเสรี ถูกกับจริตผู้ฟังตามยุคสมัย เป็นที่ถูกใจและสมกับกาลเทศะ^{๑๓}

สำหรับกระบวนการและองค์ประกอบของเพลงก็สร้างและนำเสนอ โดยอยู่บนพื้นฐาน ธรรมชาติของมนุษย์ แม้ว่าครูเพลงอาจจะไม่มีเจตนาโดยตรงในการประยุกต์วิทยาศาสตร์ทางจิตและ พฤติกรรมหรือการประยุกต์หลักชั้น ๕ หรือหลักธรรมอื่นๆ ในพระพุทธศาสนาใส่ไว้ในบทเพลง แม้ กระบวนการพัฒนาเพลงจะไม่ตั้งใจสอดแทรกหลักจิตวิทยา แต่เป็นความจริงเดียวกันเกี่ยวกับมนุษย์ ดังนั้นเพลงที่มีความสำเร็จ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มาก ก็มีองค์ประกอบตามแห่งพฤติกรรมและ กระบวนการทางจิต ด้านอารมณ์ความรู้สึก และกระบวนการทางจิตด้านการคิด สารและความหมาย ของเนื้อเพลง^{๑๔} โดยองค์ประกอบของเพลงทั้งดนตรี ทำนอง การนำเสนอผ่านนักร้อง นักดนตรี ที่สร้างสรรค์และพัฒนาความรู้สึกและอารมณ์เพลง ส่วนเนื้อหาของเพลงเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ แห่งจิตสำนึกด้านการรู้คิด เข้าใจความหมาย ทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาท่าทาง หรือแม้แต่ สัญลักษณ์ต่างๆ ในรูปแบบการนำเสนอ โดยกระบวนการพัฒนาและนำเสนอบทเพลง แม้อาจจะไม่ เกิดจากความตั้งใจประยุกต์หลักจิตวิทยาเชิงวิชาการโดยตรง แต่ก็ถือว่าเป็นกระบวนการที่สอดคล้อง กับเกี่ยวกับโครงสร้างและความเป็นไปของการรู้คิดมนุษย์ของผู้ประพันธ์เพลง สร้างสรรค์ท่วงทำนอง หรือศิลปินผู้ถ่ายทอดบนเวทีหรือสื่อต่างๆ ทั้งในแง่ธรรมชาติแห่งพฤติกรรมและจิตสำนึก แต่เพราะ ศิลปะเพลงรวมทั้งศิลปะสาขาอื่น ที่เป็นผลผลิตของมนุษย์ในสังคมที่มีโครงสร้างของมนุษย์เอง ทั้งใน

^{๑๐} Morgan and King, *Introduction to Psychology*. p. ๘๕.

^{๑๑} สมชัย ศรีนอก , ความเชื่อและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องบุญบาปในเพลงลูกทุ่งอีสาน ของครูเพลงลูกทุ่ง, บทคัดย่อ.

^{๑๒} บุษกร ครุฑวงศ์ , วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของพยางค์ มุกดา, บทคัดย่อ.

^{๑๓} กอบกุล ภูธรารักษ์, เพลงลูกทุ่งกับสังคมไทย, หน้า ๑๔๐.

^{๑๔} เรืองยศ, สัมภาษณ์เมื่อ ๒๗/๓/๖๐

แง่พฤติกรรม ความคิด การรับรู้เจตคติ และคติของผู้เสนอและผู้เสพ^{๑๕} ทั้งศิลปินเพลง ผู้สร้างสรรค์บทเพลง หรือเนื้อหาเพลงที่เสนอผู้มองต่อมนุษย์ และความเป็นไปของสังคมที่ผู้เกี่ยวข้องได้พบเจอ ล้วนมีธรรมชาติหรือความจริงเดียวกัน

อนึ่งอาจกล่าวได้ว่าเพลงมีความพิเศษ ที่เป็นผลมาจากการประสานความเป็นเลิศของศิลปะสองสาขาเป็นอย่างน้อย กล่าวคือ ดนตรีและวรรณกรรม ลีโอนาโด ดา วินชี ได้กล่าวยกย่องไว้ว่า ดนตรีมีความยอดเยี่ยมและโดดเด่นในการถ่ายทอดและพัฒนาความรู้สึกละเอียดและจินตนาการกว่าศิลปะสาขาอื่น เพราะดนตรี ทำนอง เป็นภาษาสากลเชิงอารมณ์ หรือเชิงจิตวิทยา ขณะที่วรรณกรรมในรูปของเนื้อเพลงซึ่งอยู่ในไม่มีความเป็นเลิศกว่าศิลปะสาขาอื่นที่สามารถถ่ายทอดความคิดและเจตคติได้มากละเอียดและชัดเจนตามกระบวนการทางภาษา^{๑๖} ยิ่งกว่านั้นกระบวนการสร้างและนำเสนอบทเพลงยังอาจประยุกต์เอาข้อเด่นของศิลปะสาขาอื่นอีกได้อย่างไม่มีขีดจำกัด ไม่ว่าจะเป็นศิลปะด้านจิตรกรรม ประติมากรรม หรือศิลปะการร่ายรำหรือนาฏลักษณะ เป็นต้น ดังนั้นจึงไม่แปลกที่ศิลปะเพลงจึงมีความแพร่หลาย มีกลุ่มเป้าหมายกว้างไกลที่สุด แม้บทเพลงที่ต่างภาษาไม่อาจเข้าใจได้สำหรับคนบางกลุ่ม แต่ดนตรีและทำนองที่สื่ออารมณ์ก็สามารถช่วยให้บทเพลงแพร่หลายอย่างไร้ขีดจำกัด^{๑๗} จึงอาจกล่าวได้ว่าเพลงเป็นศิลปะที่สามารถหลอมรวมเอาศิลปะสาขาต่างๆเข้ามาอยู่ด้วยกันอย่างยอดเยี่ยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณาการศิลปะสาขาดนตรีและวรรณกรรม เพื่อตอบสนองต่อความโน้มเอียงของสมองซีกซ้ายหรือซีกขวาของแต่ละบุคคลได้

ส่วนวิธีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทั้งสองส่วนดังกล่าว คือ การพัฒนาพฤติกรรมหรือกระบวนการทางจิตสำนึก ทั้งพระพุทธศาสนา ทฤษฎีจิตวิทยา ก็อยู่บนพื้นฐานโครงสร้างธรรมชาติของมนุษย์ โดยอาจเริ่มต้นแตกต่างกันออกไปตามความแตกต่างระหว่างบุคคลที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า จัดการตามอุปนิสัย หรือประเภทของบุคคล เช่น ก่อนการตัดสินใจประกาศพระสัทธรรม พระพุทธองค์ทรงพิจารณาประเภทของบุคคล ๔ แบบ^{๑๘} คือ การเปรียบเทียบระดับบุคคลกับบัว ๔ เหล่า หรือพัฒนาไปตามจริต ๖^{๑๙} เช่น พระสารีบุตรซึ่งมีพุทธิจริต คือ มีอุปนิสัยไปในทางไคร้ครวญ วิเคราะห์สงสัยก่อนที่จะเชื่อหรือปฏิบัติตาม พระพุทธองค์ก็จะเลือกหลักธรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติของพระสารีบุตร ในพุทธประวัติมีตัวอย่างที่เข้าสู่กระแสแห่งธรรมจนถึงดวงตาเห็นธรรมได้รับอานิสงส์จากการฟังเพลง^{๒๐} ดังนั้นหลักธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี คือกระบวนการปรับเปลี่ยนสภาวะธรรมให้เหมาะสมกับบุคคลที่มีศักยภาพในการพัฒนาตามหลักพุทธศาสนาที่แตกต่างกัน

^{๑๕} จินตนา ดำรงเลิศ , เพลงลูกทุ่ง, น. ๑๕๒

^{๑๖} ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธ์ , สุนทรียศาสตร์, น.๙๘

^{๑๗} เรืองยศ , อ่างแล้ว

^{๑๘} อง จตุกก ๒๑/๑๓๓/๑๘๓

^{๑๙} พ.ม.๒๙/๗๒๗/๔๓๕

^{๒๐} พ.ส. ๓๑/๗๒๙/๕๔๒

กัน ซึ่งก็สอดคล้องกับหลักการปรับเปลี่ยนและพัฒนาพฤติกรรมในจิตวิทยาที่ผู้รับผิดชอบจำเป็นต้องคำนึงถึง โดยอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) และเช่นเดียวกันกระบวนการสร้างสรรค์และนำเสนอบทเพลงไม่อาจที่จะละเลยกระบวนการทัศนในประเด็นความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมายได้ ศิลปินหรือผู้สร้างสรรค์บทเพลงจะสามารถตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลและภายในบุคคล (Intra - personal Differences) ได้มากกว่า ย่อมที่จะประสบผลสำเร็จทั้งด้านการตลาด หรือแม้แต่การถ่ายทอดสาระและความซาบซึ้งในบทเพลงได้มากกว่า แม้ผู้สร้างสรรค์บทเพลงอาจจะมุ่งเน้นหัวใจและครองตลาดเพลงต่างกัน หรือกระบวนการนำเสนอบทเพลงอาจจะแตกต่างกันบ้าง และสามารถยึดครองผู้ฟัง ผู้ชม ได้มาน้อยแตกต่างกันตามกลุ่มเป้าหมาย แต่เพลงลูกทุ่งไทยที่เป็นที่นิยมล้วนมีองค์ประกอบทางด้านดนตรี ทำนอง เนื้อร้องที่ลงตัว ซึ่งก็หมายถึงสามารถตอบสนองต่อธรรมชาติของผู้ฟังทั้งในส่วนสมองซีกซ้ายซึ่งรับรู้สาระและความหมายของภาษาและสมองซีกขวาซึ่งรับรู้และจินตนาการตามจังหวะทำนองหรือดนตรี สอดรับกับชีวิตทั้งหมดของมนุษย์ ตามหลักขั้น ๕ และหลักพฤติกรรมกับจิตสำนึกในทางทฤษฎีจิตวิทยา ปัจจุบันจึงทำให้เพลงลูกทุ่งมีกลุ่มเป้าหมายทุกเพศ ทุกวัย และทุกๆกลุ่มชนในสังคมเพิ่มขึ้น เมอเรย์เกล-แมนน์ (Murry Gell-Mann) เจ้าของรางวัลโนเบลสาขาฟิสิกส์ และเป็นผู้ประกาศตัวว่าเป็นนักสหวิทยาการ กล่าวว่าจิตที่มีคุณค่ามากที่สุด คือ จิตรู้สังเคราะห์ ซึ่งหมายถึงจิตสำรวจข้อมูลอันหลากหลายแล้วนำมาผสมผสานกันได้อย่างมีเหตุผล แล้วหาข้อมูลใหม่ๆ สำรวจ ประเมิน ติดตาม หรือคัดแยกข้อมูลที่ได้มาเพิ่ม ก่อนจะมีการสังเคราะห์นั้นสิ้นสุด คุณต้องพัฒนาตัวอย่างการสังเคราะห์เพื่อนำไปทดสอบกับคนที่รู้ดีที่สุด ซึ่งควรเป็นผู้ที่รู้จักวิจารณ์ในเชิงสร้างสรรค์ ทำหลายๆรอบแล้วให้เลือกผลการสังเคราะห์ที่ดีที่สุด^{๒๑} ศิลปิน นักวิทยาศาสตร์ และปัญญาชนส่วนมากมีวิถีทางคล้ายคลึงกับเพื่อนร่วมอาชีพ แต่คุณสมบัติที่ทำให้เขาแตกต่างและประสบความสำเร็จที่โดดเด่น คือ เป็นผู้มีจิตสร้างสรรค์ เป็นผู้แสวงหาทางใหม่ขึ้นมา หรือศัพท์ตามสมัยใหม่ คือ ผู้คิดนอกกรอบ พยายามสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ และรู้จักตรวจสอบสิ่งที่สร้างของคนว่ามีประสิทธิภาพหรือไม่ เผาค้นหาแนวคิดและสิ่งใหม่ๆอย่างต่อเนื่อง ยุคปัจจุบัน ความเป็นเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่มีอยู่ยังไม่พอ ทุกคนต่างถูกกดดันให้อาชนะภูมิปัญญาแบบเก่าหรือวิถีปฏิบัติที่เป็นกิจจวัตร ต้องปรับปรุงให้เหนือกว่าวิถีปฏิบัติและความมานะเดิมของตนและคู่แข่ง แต่ความสร้างสรรค์ต้องเกิดจากความเป็นเลิศในหลายๆสาขารวมทั้งความสามารถในการสังเคราะห์ กล่าวคือ การจะคิดนอกกรอบได้ก็ต่อเมื่อเรามีกรอบ^{๒๒}

ดังนั้น ความสำเร็จของกิจกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นมิติใด ผู้ที่สำเร็จมากกว่าคือผู้ที่สามารถบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ได้หลากหลายสาขากว่า เพราะความสามารถในการ

^{๒๑} H .Gardner, (๒๐๐๖), **Multiple Intelligences : New Harizons in Theory and Practices**, New York : Basic Books.

^{๒๒} James Bellanca and Brandtl (Edited) ๒๐st Century Skills P. ๖๓

ประสานหลากหลายของศาสตร์มากกว่า หมายถึงการใช้องค์ความรู้และหลักปฏิบัติได้จากหลายๆ มุมมอง จึงสามารถดัดแปลงงาน สร้างสรรค์ได้สอดคล้องกับความแตกต่างแห่งพฤติกรรมและจิตสำนึกจริงของกลุ่มเป้าหมายมากกว่าเช่นเดียวกับพระพุทธองค์ที่สามารถเผยแพร่หลักพุทธธรรมได้อย่างแพร่หลายและรวดเร็วกว่าเจ้าลัทธิอื่นในสมัยนั้น เพราะพระพุทธองค์สมัยที่เป็นเจ้าชายสิทธัตถะพระองค์ได้จบวิชาการในพุทธกาลเกือบทุกสาขา แม้วัตถุประสงค์ในการเผยแพร่พระศาสนาของพระองค์มีเป้าหมายเพื่อเผยแพร่พระธรรมวินัย แต่กระบวนการในการเสนอหลักธรรม พระพุทธองค์ก็สามารถใช้ภาษาและกุศโลบายสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน และอีกอย่างหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าหากความสำเร็จและความมั่งคั่งทางวัตถุที่สูงกว่าต้องอาศัยความรู้ที่รอบด้านกว่า ความมั่งคั่งและความสำเร็จภายใน ยิ่งจำเป็นต้องบูรณาการมากกว่า ความสำเร็จภายในซึ่งมีหน่วยวัดความสำเร็จสูงสุดของหน่วยวัดที่เป็นจุดหมายปลายทางของเป้าหมายทั้งหมด ได้แก่ ความสุข^{๒๓} แม้ว่ามนุษย์ได้ประยุกต์หลักพุทธศาสนา หลักจิตวิทยา หรือแม้แต่บทเพลง เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายอื่นๆ ที่ส่งเสริมการมีชีวิตที่ดี ไม่ว่าเพื่อความมั่งคั่งทางวัตถุ การมีสุขภาพกายที่ดี เกียรติยศชื่อเสียง แต่เป้าหมายพื้นฐาน หรือเป้าหมายสุดท้ายของเป้าหมายทุกอย่าง คือความสุขนั่นเอง แม้ระดับและความหมายแห่งความสุขจะแตกต่างกันระหว่างเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของศาสตร์ทางจิตและกิจกรรมเพลง ความสุขและคุณธรรมที่เกี่ยวข้องก็เป็นสิ่งเดียวและสากลมากกว่าเป้าหมายใดๆ อีกอย่างหนึ่ง เราอาจจะถามกลับว่า ชีวิตของปัจเจกชนหรือชีวิตทางสังคม ที่ดิ้นรน เพื่อพัฒนาและประสบผลสำเร็จได้มากมาย แต่หากเราไม่มีความสุขเลย แล้วความสำเร็จเหล่านั้น จะมีความหมายอะไร สุขภาวะของจิต หรือคุณธรรมสมาธิในพระพุทธศาสนา ๕ ข้อ คือ ความร่าเริงเบิกบานใจ (ปราโมทย์) ความอึดใจ (ปิติ) ความสงบรื่นเียนใจ (ปัสสัทธิ) ความฉ่ำชื่นรื่นใจ (สุขะ) และภาวะที่จิตแน่วแน่อยู่ตัว (สมาธิ) เป็นเป้าหมายทางจิตใจ (Psychological หรือ Emotional) ที่สำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงเน้นอยู่เสมอ ถ้าใครปฏิบัติธรรมได้ผล มีความก้าวหน้า กิ่วด้วยสุขภาวะ หรือคุณธรรมหรือคุณภาพจิตดังกล่าว ในทางตรงข้ามถ้าใครปฏิบัติธรรมแล้ว ไม่ว่าจะมุ่งมั่นเคร่งครัดจริงจังแค่ไหน แต่หากผลการปฏิบัตินั้นไม่นำผลเป็นสุขก็ถือว่าการปฏิบัตินั้นผิดพลาด

ดังนั้นผู้วิจัยจึงใคร่ที่จะศึกษาโครงสร้างทางจิตวิทยากระบวนการธรรมชาตินุษย์เชิงจิตวิทยาในเพลงลูกทุ่งไทย และโครงสร้างทางจิตวิทยาและในพุทธธรรม เพื่อสร้างแบบจำลองและตัวอย่างเพลงลูกทุ่งไทยตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างความสุขคุณธรรมและความสุข โดยมีเป้าหมายคือส่งเสริมคุณค่าความจริงในแง่ของประสบการณ์ทางอารมณ์และการรู้คิดอันเกิดจากองค์ประกอบของเพลงทั้งด้านดนตรี ทำนอง จังหวะและองค์ประกอบที่ส่งเสริม สนับสนุนอารมณ์และปัญญาหรือสื่อสารไว้ในเนื้อหาของสาระเพลงที่เกี่ยวกับความจริงของชีวิตของปัจเจกบุคคลและของสังคมไทยตามหลักพุทธ

^{๒๓} ทาลเบน – ซาฮาร์ , เปิดห้องเรียนวิชาความสุข , น.๑๔

ธรรม และเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างเพลงส่งเสริมวิชาการทางจิตวิทยาและที่สำคัญเป็นการเผยแพร่พุทธธรรมให้แพร่หลาย มีคุณูปการต่อสังคมในวงกว้างสืบไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธจิตวิทยาทั้งหลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทย

๒.๒ เพื่อสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

๒.๓ เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย

๓. ปัญหาที่ต้องการทราบ / คำถามวิจัย

๓.๑ ผลการวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธจิตวิทยาทั้งหลักการ วิธีการ เป้าหมาย และขอบเขตเพลงลูกทุ่งไทย เป็นอย่างไร

๓.๒ ผลการสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยา เพื่อการสร้างเสริมคุณธรรมและความสุข ในบทเพลงลูกทุ่งไทย มีลักษณะอย่างไร

๓.๓ รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย ควรเป็นอย่างไร

๔. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเรื่องพุทธจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสาระ หลักธรรม ความเป็นจริงและกระบวนการทัศน์ในส่วนที่เป็นแกนสำคัญในเพลงลูกทุ่งไทย ที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ทฤษฎีจิตวิทยาและกำหนดเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนำเสนอ สาระหลักธรรม ความรู้ทางจิตวิทยาที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสาร ตามหลักพุทธศาสนา จิตวิทยา นิเทศศาสตร์ จิตวิทยาการสื่อสาร เพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุข

๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มุ่งศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิคือ พระไตรปิฎกฉบับมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฉบับภาษาไทยและภาษาบาลีโดย จากงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับสาระและการนำเสนอ ทางจิตวิทยาการสื่อสาร หลักนิเทศศาสตร์ หลักสุนทรียศาสตร์ และหลักสังคมวิทยา ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย โดยมีขอบเขตวิจัยด้านเนื้อหา ดังนี้

๔.๑.๑ ศึกษาหลักธรรมจากพระไตรปิฎก หลักการ เหตุผลในจิตวิทยา และทฤษฎีต่างๆ ในกระบวนการสร้างและถ่ายทอดบทเพลงลูกทุ่งจากทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๔.๑.๒ ศึกษาทัศนคติและประสบการณ์ ครูเพลง นักวิชาการ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญทางด้านการนำเสนอ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ และกลยุทธ์ในการนำเสนอสาระเพลง

๔.๑.๓ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการองค์ความรู้ทั้งจากพระพุทธศาสนา จากการสัมภาษณ์ครูเพลง ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการนำเสนอสาระเพลงที่มีประสิทธิภาพ

๔.๑.๔ นำเสนอเพลงลูกทุ่งไทยที่ตอบสนองต่ออารมณ์ จิตนาการ และสาระเชิงพุทธจิตวิทยา

๔.๑.๕ ศึกษาระดับและความแตกต่างในระดับเจตคติ ความเข้าใจ และแรงจูงใจของผู้ฟังเพลง ต่อเพลงที่เป็นกรณีศึกษา

๔.๑.๖ สรุปผลการศึกษาวิจัยและเสนอแนะ

๔.๒ ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญและประชากร

๔.๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้มีความรู้เชิงพุทธจิตวิทยา นักจิตวิทยา ผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีประสบการณ์เพลงลูกทุ่งด้านการประพันธ์เพลง ดนตรี จำนวน ๑๗ รูป/คน

๔.๒.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการสำรวจทัศนคติต่อคุณธรรมและระดับความสุข ประกอบด้วยประชากร นักศึกษาผู้ฟังเพลงลูกทุ่ง และลงทะเบียนเรียนวิชาทักษะแห่งความสุข (Happiness Skills) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังทักษะความสุข จำนวน ๑,๙๐๐ คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษาผู้ฟังเพลงลูกทุ่ง และลงทะเบียนเรียนวิชา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปีการศึกษา ๒๕๖๑/๒ จำนวน ๔๔๐ คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

๔.๓ ขอบเขตด้านเวลาในการศึกษา

การศึกษารั้งนี้จะศึกษาในระหว่างเดือนมกราคม ๒๕๖๑ ถึง เดือนธันวาคม ๒๕๖๑ รวมทั้งสิ้น ๑๒ เดือน

๕. สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการรับรู้สาระเกี่ยวกับคุณธรรม และมีความสุขเชิงพุทฺธจิตวิทยาต่อตัวอย่างเพลงลูกทุ่งไทยไม่แตกต่างกันตามเพศ การศึกษา อาชีพของครอบครัว ภูมิสำเนา วุฒิ การศึกษา พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา

๖. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๖.๑ เพลงลูกทุ่งไทย หมายถึง เพลงร่วมสมัยที่สะท้อนวิถีชีวิต สภาพสังคม ลักษณะอุดมคติ โดยผ่านเนื้อหา ถ้อยคำสำนวนในเนื้อเพลง รวมทั้งกระบวนการนำเสนอ ต่อมวลชน

๖.๒ พุทฺธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย หมายถึง กระบวนทัศน์ทางพุทฺธจิตวิทยา ทั้งส่วน กระบวนธรรม พุทฺธลีลาในการสอน ทฤษฎี หลักการและวิธีการพร้อมทั้งตัวอย่างเพลงลูกทุ่งที่ผู้วิจัย เลือจากเพลงลูกทุ่งยอดนิยมและผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

๖.๓ พุทฺธจิตวิทยา หมายถึง หลักการเหตุผล เป้าหมายและกลยุทธ์เชิงพุทฺธจิตวิทยาเพื่อ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การรับรู้ การตีความและกระบวนการความคิด ตามหลักพุทฺธศาสนา

๖.๔ คุณธรรม หมายถึง คุณภาพจิตตามกรอบธรรมสมาธิ ๕ ซึ่งประกอบด้วย ความชื่น บานร่าเริงสดใส ความอึดใจ ความสงบผ่อนคลาย ความรื่นใจกลมกลืน และความสงบมีสมาธิ

๖.๕ การพัฒนาคุณธรรมและความสุข หมายถึง กระบวนการต่างๆในการพัฒนาคุณธรรม และความ สุข หรือสุขภาวะทางจิตตามหลักสัทฺตรียศาสตร์ และหลักพระพุทธศาสนา

๖.๖ ความสุข หมายถึง อารมณ์สุนทรีที่เกิดจากทำนอง ดนตรี และสาระเพลง ไม่ว่าจะ เป็นจากความงดงามของภาษา ความกลมกลืนและมีเอกภาพของดนตรี ซึ่งทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึก สบาย มีส่วนร่วม มีความเบิกบาน และสนุกสนาน รวมทั้งความแปลกหูแปลกตา

๗. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๗.๑ เกิดคุณค่าทางวิชาการเชิงพุทฺธจิตวิทยาในเรื่องการสื่อสารและการพัฒนาคุณธรรม และความ สุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย ทั้งในเชิงจิตใจ อารมณ์และเชิงสาระปัญญา

๗.๒ เกิดคุณค่าทางสังคม จากตัวอย่างพุทฺธจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขผ่าน บทเพลงลูกทุ่งไทยทำให้ได้หลักทางคุณธรรมและจริยธรรมและหลักธรรมต่างๆที่ศิลปินถ่ายทอดทั้งเชิง อารมณ์และสาระ

๗.๓ เกิดคุณค่าแก่สาขาพุทฺธจิตวิทยาในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรและเนื้อหาการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม รวมทั้งการทํานุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างความคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบและกระบวนการของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธจิตวิทยาทั้งหลักการ วิธีการ และเป้าหมาย ในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทย ๒) เพื่อสังเคราะห์เชิงบูรณาการ หลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย ซึ่งการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๗ รูป/คน และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เก็บข้อมูลจากกลุ่มอย่าง จำนวน ๔๔๐ คน ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดโดยแบ่งเนื้อหาที่สำคัญออกเป็นดังนี้

๒.๑ ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

๒.๑.๒ ความสำคัญของการพัฒนาตนเอง

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักภavana ๔

๒.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๒.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทัศน์เพลงลูกทุ่งไทย

๒.๒.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธจิตวิทยาในเพลงลูกทุ่งไทย

๒.๒.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุข

๒.๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุขในเพลงลูกทุ่ง

๒.๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่ง

๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

๑.) หลักธรรมที่การพัฒนาตน หมายถึง การทำให้ความสามารถที่แฝงอยู่ในตัวได้ปรากฏชัดเจขึ้น จนทำให้เรามีสภาพจิตใจเหนือคนอื่นโดยเฉพาะในด้านความเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง การมีสติ มีวินัยในตนเอง และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น^๑

การพัฒนาตน หมายถึง การที่บุคคลพัฒนาขีดความสามารถตนโดยผ่านการจัดการและความพยายามของตนโดยตรง สามารถปรับปรุงแก้ไขตนเอง ให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะความชำนาญ และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบ โดยมีคุณภาพ ประสพผลสำเร็จ เป็นที่น่าพึงพอใจขององค์กร^๒

การพัฒนาตน หมายถึง เป็นการเพิ่มขีดความสามารถ ขยายความเฉลียวฉลาด สติปัญญา เพื่อให้มีความก้าวหน้าในชีวิตส่วนตัวและการทำงาน ให้ชีวิตมีความหมายและความพึงพอใจ อาจพัฒนาโดยตนเอง นำตนเอง หรือมีคนอื่นมาช่วยให้พัฒนาด้วยการให้การกระตุ้นจูงใจ ให้การสนับสนุน แต่ในท้ายที่สุดก็คือเพิ่มความสามารถให้แก่ตน^๓

การพัฒนาตน หมายถึง การที่บุคคลได้แนวทางในการแสวงหาความรู้ ทักษะและสมรรถภาพด้านต่างๆเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะทำให้เป็นบุคคลที่มีความสงบสุข มีความเจริญก้าวหน้า เป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมนั้นๆ^๔

การพัฒนาตน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง พัฒนาตนให้มีความรู้ ทักษะ ประสพการณ์ และความสามารถ ในการปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ^๕

^๑ วลัยภา ฉลากทอง, การพัฒนาตนเอง, (สกลนคร: สำนักงานส่งเสริมวิชาการวิทยาลัยครูสกลนคร, ๒๕๒๙), หน้า ๓.

^๒ ตรีพร ชุมศรี, การพัฒนาตนเอง, (สกลนคร:สำนักงานส่งเสริมวิชาการ วิทยาลัยครูสกลนคร, ๒๕๔๕), หน้า ๓๓.

^๓ นฤมล สุ่มสวัสดิ์, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร: วันทิพย์, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

^๔ สุชา ไอยราพงศ์, เอกสารประกอบการสอน, (สงขลา:คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

^๕ สุดใจ อินทน้อย, การศึกษาพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา, สังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลให้ดีขึ้น ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ ให้กลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะนำมาซึ่งความสุข ความเจริญสู่ตนเอง สังคม และประเทศชาติ^๖

การพัฒนาตนเอง หมายถึง พัฒนาคุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวตนของบุคคล ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญขึ้น การทำความเจริญนั้นต้องถูกต้องตามหลักศีลธรรม โดยเน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจ เพื่อให้เกิดความปกติสุขในการดำรงชีวิต^๗

เรียม ศรีทอง^๘ กล่าวถึง ความหมาย การพัฒนาตนเอง ดังนี้

๑. มนุษย์ทุกคนมีเอกลักษณ์ มีศักยภาพที่มีคุณค่าเป็นของตนเอง และทุกคนสามารถฝึกหัดพัฒนาได้ทุกเรื่อง

๒. ไม่มีใครที่มีความสมบูรณ์ไปหมดทุกด้าน แม้จะไม่มีใครรู้จักตัวเองได้ดีเท่าตัวเอง แต่ในบางเรื่องตนเองก็ไม่สามารถจัดการปรับเปลี่ยนได้ด้วยตนเอง

๓. การควบคุมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม กับการควบคุมความคิดความรู้สึก และการกระทำของตนเอง มีผลกระทบซึ่งกันและกัน

๔. อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและการพัฒนาตนเอง คือ การที่บุคคลไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีปฏิบัติ ไม่สร้างนิสัยและไม่ฝึกทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็น

๕. การพัฒนาตนเองดำเนินการได้ตลอดเวลา เมื่อต้องการหรือพบปัญหาข้อบกพร่องหรือพบอุปสรรค ยกเว้นคนที่ประกาศว่า ตนมีความสมบูรณ์ไปหมดทุกด้านแล้ว

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่บุคคลแต่ละคนแสวงหา และเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และความสามารถของตนเองขึ้นเอง เพื่อการเตรียมตนสำหรับความก้าวหน้าในสายงาน หรือสายอาชีพต่อไป^๙

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่บุคคลพยายามที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตน ด้วยตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม เหมาะสมกว่าเดิม ทำให้สามารถดำเนินกิจกรรม แสดงพฤติกรรม เพื่อสนองความต้องการ แรงจูงใจ หรือเป้าหมายที่ตนตั้งไว้ และการพัฒนาตนเองด้วยตนเองตามศักยภาพของ

^๖ ราตรี พัฒนรังสรรค์, **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**, (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๔), หน้า ๙๖.

^๗ สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, **พุทธจิตวิทยากับการพัฒนาตน**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๙.

^๘ เรียม ศรีทอง, **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**, (กรุงเทพมหานคร: เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๒), หน้า ๑๔๔.

^๙ สุจิตตรา จันทนา, **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการจัดการสถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐๘.

ตนเองให้ดีขึ้นทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้ตนเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของสังคม เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ตลอดจนเพื่อการดำรงชีวิตอย่างสันติสุข^{๑๐}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง กระบวนการเพิ่มพูนความรู้ เพื่อให้มีทัศนคติ ค่านิยม ทักษะ และความสามารถดีขึ้น อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล รวมถึงการปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นและสิ่งแวดล้อม^{๑๑}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การปรับปรุงตนเองให้มีศักยภาพ เพิ่มพูนความรู้ ทักษะความชำนาญ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจ^{๑๒}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมบุคคลให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะการทำงานดีขึ้น ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน อันจะเป็นผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น และการพัฒนาบุคคลควรส่งเสริม และพัฒนาทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างทั่วถึงสม่ำเสมอและต่อเนื่อง^{๑๓}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การดึงเอาศักยภาพของตนเองออกมาแก้ไขปรับเปลี่ยนให้เกิดความเจริญดีขึ้นกว่าเดิม สร้างความแปลกใหม่ให้กับตนเอง เป็นการสร้างศักยภาพของตนเองให้ดีขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้อย่างมีความสุข เป็นกระบวนการที่จะเพิ่มพูนความรู้ เพื่อยกระดับมาตรฐานหรือความชำนาญในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้นและตนเองมีความเจริญก้าวหน้า^{๑๔}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การดำเนินการหรือกระทำกิจกรรมใดๆ ก็ตามที่บุคคลได้ปฏิบัติแล้วก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ทักษะความสามารถ ทัศนคติและบุคลิกภาพในทางที่

^{๑๐} ไพศาล ไกรสิทธิ์, เอกสารคำสอนรายวิชาพัฒนาดน, (ราชบุรี: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑.

^{๑๑} สติท กองคำ, มนุษย์สัมพันธ์สำหรับผู้บริหาร, (นครราชสีมา: โปรแกรมวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๓), หน้า ๒๕๕.

^{๑๒} นิคม นามบุญเรือง, ความต้องการและวิธีการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สถาบันราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

^{๑๓} ศศลักษณ์ ทองปานดี, การศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองของพนักงานบริษัทพาเวอร์บีม จำกัด, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑), หน้า ๕๒-๕๓.

^{๑๔} โสภณ ช้างกลาง, ความต้องการพัฒนาตนเองของข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดน ระดับชั้นประทวน กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๔, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๔๓.

ดีขึ้น เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานทั้งในปัจจุบันและอนาคตซึ่งการพัฒนาตนเองดังกล่าวอาจเป็นการริเริ่มของบุคคล หรือได้รับความสนับสนุนจากองค์กรก็ได้^{๑๕}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การสร้างความเป็นคนใหม่ในตนเองให้มีสุขภาพกายที่แข็งแรง สุขภาพจิตที่ดี มีทักษะกำลังใจ มีจุดมุ่งหมายของชีวิต และเป็นมิตรกับคนทั่วไป^{๑๖}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปรับปรุง แก้ไข สรรค์สร้างเกี่ยวกับตนเอง เพื่อนำไปสู่ ความดี ความงาม ความเจริญในตนเอง โดยมีความมุ่งหมายสูงสุด คือ การมีชีวิตที่มีคุณภาพ มีความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่การงาน และมีความสุข^{๑๗}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การพัฒนาตนเองด้วยตนเองหรือการสอนใจตนเองในการสร้างอุปนิสัยที่ดีเข้าทดแทนอุปนิสัยที่เลว อันจะยังประโยชน์ให้แก่ตนเองในการอยู่ภายในสังคมได้อย่างสงบสุขและมีความก้าวหน้าในการทำงานอาชีพ การพัฒนาบุคคลจะประสบความสำเร็จไม่ได้เลยหากผู้ที่ได้รับการพัฒนาไม่ให้ความสนใจใฝ่พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ฉะนั้นการพัฒนาตนเองจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาบุคคล^{๑๘}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การนำเอาศักยภาพของตนที่มีอยู่มาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น เจริญงอกงามขึ้นในทุกๆด้าน โดยการกระทำของตนเอง^{๑๙}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การสร้างความเป็นคนใหม่ในตนเองให้มีสุขภาพกายที่แข็งแรง สุขภาพจิตที่ดีมีทักษะกำลังใจ มีจุดมุ่งหมายของชีวิต และเป็นมิตรกับบุคคลทั่วไป^{๒๐}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลให้ดียิ่งขึ้นทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ ให้กลายเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ และนำมาซึ่งความสุขความเจริญสู่ตนเอง สังคม และประเทศชาติ^{๒๑}

^{๑๕} สุนีเชื้อ สุวรรณ, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาตนเองของพยาบาล, วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การเชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

^{๑๖} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (กรุงเทพฯ: อักษรานิพนธ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕.

^{๑๗} สมใจ ลักษณะ, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๓), หน้า ๘๖.

^{๑๘} สมิต อาชนิจกุล, การพัฒนาตนเอง, (กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, ๒๕๔๓), หน้า บทนำ.

^{๑๙} แสวง สารสิทธิ์, การพัฒนาตนเอง, เลย: ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนวคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๓๕), หน้า ๒.

^{๒๐} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอักษรานิพนธ์ จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔๕.

^{๒๑} ราตรี พัฒนรังสรรค์, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๔), หน้า ๙๖.

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่บุคคลพยายามที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตน ด้วยตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม เหมาะสมกว่าเดิม ทำให้สามารถดำเนิน กิจกรรม แสดงพฤติกรรม เพื่อสนองความต้องการ แรงจูงใจ หรือเป้าหมายที่ตนตั้งไว้ และการพัฒนาตนเองด้วยตนเองตามศักยภาพของตนให้ดีขึ้นทั้งร่างกายจิตใจอารมณ์และสังคม เพื่อให้ตน เป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของสังคม เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นตลอดจนเพื่อการดำรงชีวิตอย่าง สันติสุข^{๒๒}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การปรับปรุงตนเองให้เจริญงอกงาม มีประสิทธิภาพ มีการเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้น โดยการวิเคราะห์และประเมินตนว่ามีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองอย่างไร เพื่อสามารถให้การบริการสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้ตนเองและงานมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านความรู้และการบริการ เพื่อนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพ^{๒๓}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การพัฒนาความสามารถของตนให้มากขึ้น เป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองทั้งในด้านสุขภาพ ร่างกายด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านความสามารถและสติปัญญา เพื่อให้ตนได้บรรลุเป้าหมายที่ตนได้วางไว้ ซึ่งเป้าหมายเหล่านั้นเกิดจากความต้องการที่จะให้ตนเองมีความเจริญก้าวหน้า โดยแต่ละคนย่อมมีแตกต่างกัน^{๒๔}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การสร้างตนให้มีความเจริญซึ่งความเจริญดังกล่าว พิจารณาได้ ๓ ลักษณะได้แก่

๑. การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เป็นสิ่งที่ตั้งมให้เกิดขึ้นกับตน
๒. การแก้ปัญหา สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนและบุคคลอื่น
๓. การรักษาสิ่งที่ดีคือ ยังคงรักษาคุณธรรมความดีของตนไว้ได้^{๒๕}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การพัฒนาปลุกสร้างคุณสมบัติคุณธรรม นิสัย เจตคติ ความสามารถ ความชำนาญความรู้ ความคิด ความเข้าใจให้เกิดขึ้นในตนเอง เพื่อช่วยให้ตนเองเป็นบุคคลที่มีความสุข ความเจริญความสมบูรณ์และเป็นประโยชน์แก่ตนเอง สังคม ประเทศชาติและ

^{๒๒} ไพศาล ไกรสิทธิ์, เอกสารคำสอนรายวิชาพัฒนาดน, (ราชบุรี: สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑.

^{๒๓} พิมพ์ผกา สุริยงค์, ความต้องการพัฒนาตนเองของพยาบาลวิชาชีพ, สถาบันบริการสุขภาพพิเศษ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปรัชญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^{๒๔} ชนิตา คล้ายสกุล, การศึกษาการพัฒนาตนเองเพื่อการของพนักงานบริษัท อาหารยอดคุณ จำกัด. วิทยานิพนธ์ปรัชญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, (๒๕๕๒), หน้า ๒๐.

^{๒๕} เฉลียว บุรีภักดี, ทฤษฎีระบบและการพัฒนาที่ยั่งยืน, ศูนย์ประชาสัมพันธ์สำนักงานสถาบันราชภัฏ. กรุงเทพฯ: แอล.ที.เพรส., (๒๕๔๒), หน้า ๘.

หน่วยงานอย่างสอดคล้องเหมาะสมกับความถนัด ความสนใจ ศักยภาพ และความสามารถของตนเอง^{๒๖}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การศึกษาและการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ ด้วยวิธีการค้นคว้าและการแสวงหาความรู้ในหลายๆ รูปแบบ จากแหล่งต่างๆ ซึ่งอาจกระทำได้ด้วยวิธีการศึกษาด้วยตนเองและที่หน่วยงานจัดให้^{๒๗}

การพัฒนาตนเอง หมายถึง การพัฒนาที่เน้นคุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวบุคคล คือ การเน้นพัฒนาที่จิตใจให้เจริญควบคู่ไปกับการพัฒนาทางวัตถุการพัฒนาจิตใจนั้นบุคคลแต่ละคนต้องทำด้วยตนเอง คนอื่นจะไปพัฒนาให้ไม่ได้ แต่ก็ช่วยได้บ้างเช่น การสร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลหรือช่วยแนะนำอะไรต่างๆ ได้ แต่การจะพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ได้นั้น จะต้องพัฒนาให้ครบทั้ง ๔ ระดับ คือ การพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา^{๒๘}

การพัฒนาตนเอง คือ การศึกษา หรือ เรียกว่า ไตรสิกขาเป็นการศึกษาอบรม หรือ การพัฒนาชีวิตแก่ตนเอง ๓ ด้าน คือ ศีล ได้แก่ การพัฒนาพฤติกรรมทางวาจาให้สัมพันธ์ด้วยดีกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ทางวัตถุ สมาริ ได้แก่ การฝึกฝนพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรมมีประสิทธิภาพมีความสุข และปัญญา ได้แก่ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเป็นการพัฒนาตนเองโดยการสร้างปัญญาแก้ปัญหา รู้จักการเรียนรู้ รู้จักคิด มีความอดทน มีความขยัน มีความคิดแยกคาย และสภาพจิตใจที่เกื้อกูลต่อการที่จะคิดพร้อมที่จะแสวงหาและทำให้เกิดปัญญา สามารถดำเนินชีวิตอยู่ด้วยดีไม่มีทุกข์^{๒๙}

การพัฒนาตนในแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)^{๓๐} ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า การพัฒนาตน คือการพัฒนาคุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวบุคคล หรือพัฒนาจิตใจคนภายใน ส่วนลักษณะบุคคลแต่ละคนต้องทำด้วยตัวเอง คนอื่นจะไปพัฒนาให้ไม่ได้ แต่ก็ช่วยได้บ้าง เช่น การสร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลหรือช่วยแนะนำอะไรต่างๆ ให้ แต่ว่าถึงตัวแท้จริงแล้ว ทุกคนต้องมีการพัฒนาตนเอง ดังนั้น การพัฒนาจิตใจจึงเป็นเรื่องของการพัฒนาตน

^{๒๖} พิลิธ สรวิจิตร และประพันธ์ ปลืพลอดภัย, **การพัฒนาตนเองเพื่อความพึงพอใจในชีวิตและการทำงาน**, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๙), หน้า ๗๘.

^{๒๗} สัมภาษณ์ แก้วอาภรณ์, การศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองของนิสิตนักศึกษาศึกษาศาสตร์และครุศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้, **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๐), หน้า ๑๒.

^{๒๘} พระราชวรเมธี, **มิติใหม่ของการพัฒนาจิตใจ: พัฒนาการ**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประทีปวิทย์, ๒๕๓๘), หน้า ๓

^{๒๙} พระเทพเวที ประยุทธ์ ปยุตโต, อ้างถึงในดำรงศักดิ์ ต่อประเสริฐ, **การพัฒนาตนเองตามแนวพุทธศาสนา**, วารสารวิชาการ ๒ (๔): ๒๕๒๘, หน้า ๓๗.

^{๓๐} พระราชวรเมธี (ประยุทธ์ ปยุตโต), **การพัฒนาตน**, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลมคิมทอง, ๒๕๓๐), หน้า ๔.

การฝึกฝนพัฒนาตนนั้นย่อมหมายถึงการที่จะไม่เป็นคนแข็งทื่อที่จะยึดมั่นแต่ เพียงว่าของ
ฉันทิที่สุด แล้วไม่ยอมปรับปรุงแก้ไข^{๓๑} ในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ ความหมายของการพัฒนา
ตนนั้น ก็คือการพัฒนาจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนภายในของตัวมนุษย์ทุก คน และที่สำคัญจะต้องเป็นการ
กระทำด้วยตัวของมนุษย์เอง และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไข ตัวเองหากเกิดความผิดพลาดขึ้น
นอกจากนี้ท่านยังได้กล่าวอีกว่า การพัฒนาตน หมายถึงการพัฒนาปัญญา มีปัญญา รู้เกี่ยวกับชีวิต
เกี่ยวกับตัวตนแล้วความยึดมั่นถือมั่นก็น้อยลง คือ พัฒนาดนแล้วก็จะมั่นคง ความยึดมั่นในตัวตน จึง
ทำให้มีความทุกข์น้อยลง ถ้าไม่ได้พัฒนาดนก็มีความยึดมั่นในตัวตน มาก ตัวตนก็ออกรับการกระทบ
เรื่อยไป ก็มีแต่ทุกข์มากขึ้นพอกพูนขึ้นเสมอ^{๓๒} การพัฒนาตน ก็คือการพัฒนาปัญญา เพื่อที่จะให้
ปัญญาเป็นส่วนช่วยในการขัดเกลาความยึดมั่นถือมั่นที่อยู่ ภายในให้น้อยลง หากสามารถพัฒนา
ปัญญาได้แล้ว ความทุกข์ก็ย่อมลดลงตามไปด้วย จึง เห็นได้ว่าการพัฒนาตนนั้น ก็คือ
กระบวนการพัฒนาปัญญามนุษย์ เพื่อให้ชีวิตอยู่เหนือทุกข์ นั้นเอง เรื่องของการฝึกตน หรือพัฒนาดน
นั้น พระพรหมคุณาภรณ์เรียกว่า ทมะ ซึ่งเป็น การนำหลักการฝึกสัตว์นั้นเองมาใช้ โดยได้แยกออกเป็น
๒ ประเด็นด้วยกันดังนี้

๑. การฝึกฝนตนเอง แต่ละคนจะต้องรู้จักการข่ม หรือคุมในการบังคับใจ ควบคุม ตัวเอง
ให้ได้ ไม่ยอมตามกิเลสที่ทำให้เราพยศ และดึงเราลงไปสู่ความชั่วร้าย ล่อเร้า เย้ายวนยั่วยุ อะไรต่างๆ
ซึ่งเราสามารถข่มกำราบปราบพยศ ระวังความเคยชินที่ชั่วร้ายได้ ในเรื่อง ของการฝึกตนนี้ จะต้อง
รู้จักข่มใจ หรือการเอาชนะใจ ไม่ให้หลงไหลไปในทางที่ชักจูงใจ ไปสู่ที่ต่ำ ท่านก็เลยบอกว่า ให้รู้จักข่ม
ใจ บังคับใจไว้ เป็นการเอาชนะใจ ที่เคยชินอยู่ดับกิเลส

๒. การปรับปรุงตัวให้ดียิ่งขึ้นไป เป็นการฝึกอยู่ในคุณงามความดี ให้มีปัญญา
ความสามารถเจริญก้าวหน้าเจริญงอกงาม จนเป็น อุตตมุตต คือ การมีตนอันฝึกแล้ว ใน ประเด็นนี้
ชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาดน ในหลักของการปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น คือ การกระทำ คุณงามความดี
ต่างๆ เพื่อให้จิตอยู่ในหลักของคุณงามความดี ตลอดถึงการรู้จักใช้ปัญญาใน การแก้ไขปัญหาก็จะเป็น
การฝึกตนได้เช่นกันตรงนี้เองคือ การพัฒนาดนตามทัศนะข้างต้นที่ ท่านได้กล่าวไว้ว่า การรู้จัก
ปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น ความหมายอย่างหนึ่งที่สำคัญในการฝึกฝน พัฒนาดน อันได้แก่ การใช้หลักของ
ไตรสิกขาเข้ามาช่วย หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา พระพรหมคุณาภรณ์ได้กล่าวเรื่องของ
ไตรสิกขาไว้ว่า ถ้าหากจะเรียกเป็นตัวการฝึกฝนแล้วนั้นจะต้องเรียกว่า สิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิต
ตสิกขา อธิปัญญาสิกขา ซึ่งมีความหมายคร่าว ๆ ดังนี้

^{๓๑} ดูรายละเอียดใน, พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, หน้า
๙๗.

^{๓๒} พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), การพัฒนาดน, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๐, หน้า
๒๙.

๑. อธิศีลสิกขา คือการฝึกฝนในเรื่องของศีลอันยิ่ง หรือการฝึกฝนให้มีศีลยิ่งขึ้นไป

๒. อธิจิตตสิกขา คือการฝึกฝนในเรื่องของจิตที่ยิ่ง หรือฝึกในเรื่องจิตให้ยิ่งๆขึ้นไป

๓. อธิปัญญาสิกขา คือการฝึกฝนในปัญญาอันยิ่ง หรือการฝึกฝนให้มีปัญญายิ่งๆ ขึ้น

ปัจจัยทั้ง ๓ นี้ เป็นกระบวนการฝึกฝนพัฒนาโดยแท้ เป็นการฝึกฝนคนเรื่องของศีล สมาธิ และปัญญา นอกจากนี้ ยังมีหลักสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ที่ให้ความหมายของการฝึกฝนพัฒนาตน ไว้ครบ นั่นก็คือ หลักของภาวนา มีทั้งหมด ๔ อย่างด้วยกัน^{๓๓} ดังนี้ ๑. กายภาวนา การพัฒนากาย ๒. ศีลภาวนา การพัฒนาศีล ๓. จิตตภาวนา การพัฒนาจิต ๔. ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา

หลักการพัฒนาทั้ง ๔ นี้กล่าวได้ว่า เป็นตัววัดการพัฒนาว่าพัฒนานั้นสมบูรณ์ หรือไม่ หากการพัฒนาคนถูกต้องครบถ้วนแล้ว จะต้องมียกย่อง ศีล จิต ปัญญาที่พัฒนาแล้ว

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การพัฒนาตนเอง หมายถึง กระบวนการที่จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ตนเองทั้งในด้านความคิด การกระทำ ความรู้ความสามารถ ความชำนาญ และทัศนคติให้เจริญก้าวหน้าขึ้น มีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น เพื่อช่วยให้ตนเองมีความสุข ความเจริญ เป็นประโยชน์ แก่ตนเองและสังคมโดยสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ ศักยภาพและความสามารถของตนเองที่แฝงอยู่ในตัวได้ปรากฏชัดเจนขึ้น จนทำให้เรามีสภาพจิตใจเหนือคนอื่นโดยเฉพาะในด้านความเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง การมีสติ มีวินัยในตนเอง การที่บุคคลพัฒนาขีดความสามารถตนโดยผ่านการจัดการและความพยายามของตนโดยตรง สามารถปรับปรุงแก้ไขตนเอง ให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบ โดยมีคุณภาพ ประสพผลสำเร็จ และยังเป็น การเพิ่มขีดความสามารถ ขยายความเฉลียวฉลาด สติปัญญา เพื่อให้มีความก้าวหน้าในชีวิตส่วนตัว และการทำงาน ให้ชีวิตมีความหมายและความพึงพอใจ โดยตนเอง การที่บุคคลได้แนวทางในการ แสวงหาความรู้ ทักษะและสมรรถภาพด้านต่างๆเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต มีความเจริญก้าวหน้า เป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมโดยมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง พัฒนาตนให้มีความรู้ ทักษะ ประสพการณ์ และคุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวตนของบุคคล ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญขึ้น โดย เน้นการพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจ ให้กลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมนุษย์ทุกคนย่อมมี เอกลักษณ์มีศักยภาพที่สามารถฝึกหัดพัฒนาได้ทุกเรื่องและสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และทางสังคม อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ในอันที่จะสร้างเสริมศักยภาพของ ตนเองให้ดีขึ้นเรื่อยๆ เพื่อปรับปรุงตนให้ก้าวหน้าทางวิชาการ และสามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองให้ เจริญก้าวหน้าทั้งด้านประสิทธิภาพในการทำงานด้านปัญญา และการสร้างความเป็นคนใหม่ในตนเอง ให้มีสุขภาพกายที่แข็งแรง สุขภาพจิตที่ดี มีทักษะกำลังใจ มีจุดมุ่งหมายของชีวิตสรรค์สร้างเกี่ยวกับ ตนเองเพื่อนำไปสู่ ความดี ความงาม ความเจริญในตนเอง โดยมีความมุ่งมั่นสูงสุดและปลูกสร้าง

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **หลักแม่บทของการพัฒนาตน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๖.

คุณธรรมนิสัย เจตคติความสามารถ ความชำนาญ ความรู้ ความคิด ความเข้าใจให้เกิดขึ้นในตนเอง และถูกต้องตามหลักศีลธรรม

๒.๑.๒ ความสำคัญของการพัฒนาตนเอง

ในปัจจุบันการศึกษาเรื่องการพัฒนาตนเองเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากสภาพของโลกและเหตุการณ์ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่ยุคของข่าวสารข้อมูลหรือที่เรียกว่าเป็นยุค Thailand ๔.๐ ทำให้เกิดการรวมตัวของทรัพยากรขึ้น เมื่อโลกอยู่ในสภาวะที่ไร้พรมแดนการแข่งขันเพื่อช่วงชิงทรัพยากรจึงมีมากขึ้นเป็นทวีคูณ ซึ่งอาจเปรียบได้ว่าเป็นสงครามข่าวสารในด้านข้อมูลความรู้ จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดำเนินไปโดยไม่พยายามก้าวให้ทันจะกลายเป็นผู้ล้าหลังและเสียประโยชน์ในเวลาอันรวดเร็ว ดังนั้นการพัฒนาตนเองเพื่อให้เรียนรู้ได้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์เพื่อความอยู่รอดของชีวิตจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น ในเรื่องของความสำคัญของการพัฒนาตนเอง มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเอง ไว้ดังนี้

การพัฒนาตน ไม่ใช่เพียงแต่การทำให้พฤติกรรมที่มีปัญหาหมดไปเท่านั้น แต่ยังเป็นโยชน์ในการจัดการกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากกว่าในอดีต เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อที่จะมีอิสระในการที่จะเลือกทำพฤติกรรมเพื่อสิ่งที่ดีที่สุดในตัวตน^{๓๔}ความสำคัญของการพัฒนาตนมีเป็นข้อๆ ดังนี้

๑. เพื่อที่จะได้รู้จักตนเองตรงตามความเป็นจริง ทั้งส่วนที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งอันจะนำไปสู่การจัดความรู้สึที่ขัดแย้งภายในตัวบุคคลออกไป ก้าวมาสู่การยอมรับตนสภาพเป็นจริง

๒. เพื่อเตรียมพร้อมที่จะปรับตัวไปในทางที่ดีขึ้น โดยการสร้างคุณลักษณะที่มีประโยชน์ลดหรือจัดคุณลักษณะที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อชีวิตและสังคม ทั้งนี้เป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ

๓. เพื่อวางแผนทางในการที่จะพัฒนาชีวิตไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้อย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ

^{๓๔} เมธาวี อุดมธรรมมานุภาพ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๙), หน้า ๑๑๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต),^{๓๕} ได้กล่าวว่า การที่จะพัฒนาอะไรก็ตาม ย่อมที่จะมีจุดมุ่งหมายปลายทาง การพัฒนาตนนั้นก็ย่อมที่จะมีจุดมุ่งหมาย เช่นกัน โดยมีพื้นฐานหรือแนวคิด ว่า มนุษย์นั้นเป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึกทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ทัมมะ คือเป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ ข้อนี้ถือว่าเป็นความคิดรากฐานที่สำคัญที่สุด การเกิดระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนาขึ้นมาก็เพราะถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก หลักนี้เป็นแกนสำคัญของจริยธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งทำให้จริยธรรม มีความหมายเท่ากับการศึกษา และเพราะเหตุที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาได้ จริยธรรมจึง เป็นระบบที่มีความประสานกลมกลืน เช่น ทำให้จริยธรรมกับความสุขเป็นสภาพที่พัฒนาไป ด้วยกันได้หรือเป็นจริยธรรมแห่งความสุข หลักการนี้ถือว่า ความประเสริฐของมนุษย์อยู่ที่การฝึกฝนพัฒนา ถ้าไม่พัฒนาแล้วมนุษย์ไม่ประเสริฐ และมนุษย์นั้นเมื่อพัฒนาตนแล้วสามารถเข้าถึงอิสรภาพและความสุขได้จริง อันนี้เป็นข้อยืนยันของพระพุทธศาสนาว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้จนประเสริฐสุด เข้าถึงอิสรภาพและความสุขได้จริง การมีชีวิตที่เป็นสุขไม่ขึ้นอยู่กับวัตถุเสพอ่างใดอย่างหนึ่งนั่นคือการประกาศอิสรภาพทางจิตใจโดยสิ้นเชิง และนี่ก็คือจุดมุ่งหมายของการพัฒนาตน อีกทั้งว่าพระพุทธศาสนานั้น ได้แบ่งจุดมุ่งหมายของชีวิตออกเป็น ๒ ระดับ คือ จุดมุ่งหมายระดับโลกียะและระดับโลกุตระ การที่จะเข้าถึงแต่ละจุดมุ่งหมายนั้นมีวิธีการที่ แตกต่างกันและคุณสมบัติของผู้สำเร็จในแต่ละเป้าหมายก็แตกต่างกัน ดังมีรายละเอียด ดังนี้

จุดมุ่งหมายระดับโลกียะ ในการจะเข้าถึงจุดมุ่งหมายในระดับโลกียะ^{๓๖} นั้นสามารถทำได้ โดยการดำเนินชีวิต ให้บรรลุประโยชน์ที่เป็นจุดมุ่งหมายของการมีชีวิตในปัจจุบันและในเบื้องหน้า เรียกว่า

๑. ทัฏฐธัมมิกัตถะ เป็นจุดมุ่งหมายขั้นตาเห็นหรือประโยชน์ปัจจุบัน ๔ ประการด้วยกัน คือ

- ก. จะต้องมีความสุขดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค งามสง่า อายุยืนยาว
- ข. จะต้องมั่งมีเงิน มีงาน มีทรัพย์จากอาชีพสุจริต พึ่งตนได้ทางเศรษฐกิจ
- ค. จะต้องมั่งมีสถานภาพดี มีเกียรติยศ ได้รับไมตรีเป็นที่ยอมรับในสังคม

ง. จะต้องมีการครอบครัวยุติธรรม ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าพอใจ ทั้ง ๔ ประการนี้จะเห็นได้ว่า หากใครมีครบย่อมมีความเป็นอยู่อย่างผาสุกในโลก ปัจจุบันนี้เป็นความสุขที่สามารถรับรู้รับทราบเห็นได้สัมผัสได้ด้วยตาเนื้ออกันจริง ๆ

^{๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๑.

^{๓๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๗-๘.

๒. สัมปรายิภักตละ จุตมุงหมายขึ้นเลยตาเห็นหรือประโยชน์เบื้องหน้า ที่เป็นคุณค่าของชีวิตซึ่งให้เกิดความสุขล้าลึกภายในโดยเฉพาะมี ๕ ประการด้วยกัน คือ

ก. การมีความสุขทางจิตใจ ด้วยศรัทธาในพระรัตนตรัย ขาบซึ่งในบุญกุศล และ มั่นใจในการทำความดี

ข. ความอึดใจมั่นใจในชีวิตของตนที่มีความประพตีสัจธรรมได้ทำสิ่งที่ถูกต้อง

ค. ความอึดใจภูมิใจในความมีชีวิตที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ ที่ได้เสียสละทำการสร้างสรรค์ก่อกุลไ้แก่เพื่อนมนุษย์และสังคม

ง. ความกลัวกล้ามั่นใจ และปลอดภัยเบิกบานใจ เนื่องจากมีความรู้ มีปัญญาที่จะแก้ปัญหาและจัดทำดำเนินกิจการต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้

จ. ความสบายใจมั่นใจในกรรมที่ได้ประกอบไว้อันเป็นบุญกุศลถึงงามสุจริต เป็นหลักประกันชีวิตในภพหน้า สามารถจากโลกนี้ไปโดยไม่ต้องหวาดหวั่นกลัวภัยแห่งทุกติ

จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายของชีวิตในระดับที่เป็นประโยชน์ในเบื้องหน้านี้ ค่อนข้างจะเน้นหนักไปในด้านของคุณธรรมและจริยธรรมของมนุษย์โดยแท้จริง สร้างความมั่นใจ ให้แก่ตัวเอง ตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท แต่ทั้งหมดนั้นมนุษย์ทุกคนจะได้ ก็ต่อเมื่อเริ่มจากการพัฒนาตนเองแล้วทั้งสิ้น และนี่ก็เป็นจุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนในระดับของโลกียะ แต่เป้าหมายของมนุษย์ไม่ได้สิ้นสุดอยู่ที่การได้รับความสุขเพียงแคโลกียะสุขเท่านั้น หากแต่โลกุตระสุขต่างหากที่เป็นจุดมุ่งหมายและอุดมการณ์อันสูงสุดของมนุษย์จากการฝึกฝนพัฒนาตน

จุดมุ่งหมายระดับโลกุตระ^{๓๗} ในพระพุทธศาสนานั้น เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด หรือว่า เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา คือ การมีปัญญารู้เท่าทันความจริง หลุดพ้นจาก กิเลสและความทุกข์ทั้งปวง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิต อันทำให้จิตใจเป็นอิสระและมีความสุขอย่างสูงสุดโดยที่มีระดับจิตใจที่เป็นลักษณะดังต่อไปนี้

ก. ไม่หวั่นไหว หรือถูกรบกวนด้วยความผันผวนปรวนแปรต่างๆ

ข. ไม่ผิตหวังโศกเศร้าบีบคั้นจิตเพราะความยึดติดถือมั่นในสิ่งใดๆ

ค. ปลอดภัย สงบ ผ่องใส สดชื่น เบิกบานใจตลอดเวลา

ง. เป็นอยู่และกระทำการด้วยปัญญาซึ่งมองที่เหตุปัจจัย

ตามที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้เสมอว่า มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ ด้วยการฝึก ถ้าไม่ฝึกแล้วก็หาประเสริฐไม่ สัตว์เดรัจฉานก็ได้ แต่เมื่อใดได้รับการฝึกฝนพัฒนาตนแล้ว ก็จะเปลี่ยนจากชีวิตที่เคยเป็นอยู่ด้วยตัณหา มาเป็นชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา นี่คือจุดมุ่งหมาย

^{๓๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคณและสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๗-๘.

ของการพัฒนาตน หรือจุดมุ่งหมายของชีวิต เพราะชีวิตที่ประเสริฐ คือ ชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา^{๓๘} ปัญญาจะเป็นตัวช่วยให้มนุษย์พ้นจากภัยคุกคาม ภัยใหญ่ของมนุษย์ คือ ความทุกข์ ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนในพระพุทธศาสนา คือ การเข้าถึง ความเป็นอิสรภาพ โดยฝึกตนให้รู้จักที่จะไม่ยึดติดถ้อยมั่นในสิ่งทั้งหลาย จนกระทั่งเมื่อรู้ความจริง รู้เท่าทันชัดแจ้งทั่วตลอดแล้ว ก็จะมีจิตหลุดพ้นเป็นอิสระ การบรรลุจุดหมายของพระพุทธศาสนา หรือการเข้าถึงอิสรภาพ ไม่ขึ้นต่อศรัทธาหรือความเชื่อ แต่จะหลุดพ้นได้เพราะรู้เห็นแจ้งด้วยตนเอง^{๓๙} การถึงจุดหมายของการพัฒนาตนนั้นในมุมมองของพระพุทธศาสนาแล้ว คนจะเข้าถึงซึ่งอิสรภาพได้ ก็ด้วยการฝึกฝนตน ให้รู้จักคลายความยึดมั่น ถ้อยมั่น จะได้เห็นตามความเป็นจริงในสิ่งทั้งปวง จิตก็จะเป็นอิสระหลุดพ้นเข้าถึงอิสรภาพ โดยที่ไม่ต้องขึ้นต่อศรัทธาความเชื่อใดๆ ทั้งสิ้น

การพัฒนาตนนั้น จะต้องพัฒนาปัจจัยแวดล้อมภายนอกด้วย เพราะมนุษย์นั้นอยู่ด้วยกันได้เพราะอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่ใช่เฉพาะตัวคนๆ เดียวเท่านั้นที่จะสามารถ ดำรงชีวิตนี้อยู่ได้จะต้องมองดูถึงสิ่งที่เกี่ยวข้อง คือ องค์ประกอบทางสังคม ตลอดจน สภาพแวดล้อม^{๔๐} จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายของการพัฒนาตนไม่เพียงแต่การพัฒนาตนเองให้ เป็นอิสระรอดพ้นจากทุกข์เท่านั้น หากแต่จะต้องมีการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางสังคมด้วย เพราะชีวิตของมนุษย์นั้นอยู่ได้เพราะความเกี่ยวเนื่องกับปัจจัยทางสังคม การพัฒนาตน หรือ การพัฒนาบุคคลนั้นมีความสำคัญที่พึงสังเกต ๓ อย่าง คือ

๑) การพัฒนานั้นให้ความสำคัญสูงสุดแก่การพัฒนาคน เป็นการพัฒนาซึ่งพุ่งเป้า ไปที่ตัวคนเองเป็นหลัก หมายความว่า ในการพัฒนาที่มีหลายเรื่องหลายด้าน เช่น พัฒนา เศรษฐกิจ พัฒนาการเกษตร พัฒนาอุตสาหกรรม เป็นต้น จะต้องมีการพัฒนาคนหรือพัฒนาตนเองเสียก่อนสิ่งใดอื่น หรือถือเอาการพัฒนาคนเป็นเรื่องสำคัญที่สุด เพราะว่าถึงแม้จะ พัฒนาอะไรไปอย่างไรก็ตาม ถ้าไม่ได้พัฒนาตน ไม่ได้พัฒนาตัวคน คนไม่ได้พัฒนาก็จะทำให้ ทุกอย่างเสียหายล้มเหลวหมด พุดง่าย ๆ ว่า เป็นการพัฒนาที่เอาการพัฒนาคนเป็นหลัก เป็น แกนกลาง

๒) การพัฒนานั้นคำนึงถึงความสำคัญของคนว่า จะต้องมีคนที่ดีที่พร้อมที่มี คุณสมบัติเหมาะสมเป็นคนที่พัฒนาดีแล้ว มาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เป็นกลาง ซึ่งจะทำให้กระบวนการพัฒนาทั้งหมดดำเนินไปถูกทาง อำนวยประโยชน์สุขอย่างแท้จริง

^{๓๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: มุลนิธิพุทฺธ ธรรม, ๒๕๔๒ , หน้า ๒๕-๒๖.

^{๓๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), รู้หลักก่อนแล้วศึกษา และสอนให้ได้ผล, (กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๕๑), หน้า ๓๕.

^{๔๐} พระเทพเวที (ประยูรย์ ป ยุตฺโต), เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย, (กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรู๊ป จำกัด, ๒๕๓๑), หน้า ๑๔.

๓) การพัฒนานั้นมุ่งให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขที่แท้แก่คนคือให้เป็น กระบวนการพัฒนา และองค์ประกอบอื่นๆ ทุกด้านของการพัฒนา เป็นปัจจัยส่งเสริมสนับสนุนช่วยให้คนพัฒนาตนขึ้นไปสู่ การเข้าถึงชีวิตที่ดีงาม คุณค่าสูงสุด และความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ รวมทั้งการที่มนุษย์จะดำรงอยู่ได้ ด้วยดีอย่างแท้จริงในโลกที่มีสภาพอันเกื้อกูล^{๔๑}

ในพระพุทธศาสนา ความเป็นอริสราภาพ ความเป็นชีวิตอยู่อย่างอิสระ หลุดพ้นจากความทุกข์ ทั้งปวง ตลอดถึงสิ้นการเวียนว่ายตายเกิด ในทัศนะของพระพุทธศาสนาย่อมได้มาจากการฝึกฝน พัฒนาตนทั้งสิ้น ในหลักการและวิธีการนั้นย่อมมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ ๓ ประการด้วยกัน ดังต่อไปนี้ คือ

๑). ทมะ ในพระพุทธศาสนาให้ความหมายไว้ว่า การฝึกฝน^{๔๒} อันหมายถึงการฝึกตนในที่นี้ หมายถึง การสำรวมอินทรีย์มีตา เป็นต้น และการข่มกิเลสมีราคะ เป็นต้น^{๔๓} หลักคำสอน ในทางพระพุทธศาสนาจะมุ่งเน้นให้บุคคลมีการมีฝึกฝนพัฒนาตนเอง บุคคลใดมีฝึกฝนตนเองให้ เป็นคนหนักแน่น เยือกเย็น สามารถระงับใจ ระงับอารมณ์ของตนได้ นั่นก็แสดงว่าได้รับการฝึกฝนพัฒนาตนเองมา ดีแล้วในระดับหนึ่ง มีการฝึกฝนพัฒนาตนโดยใช้หลักของ ทมะ นั้น จะเน้นการฝึกด้านจิตใจเป็นสำคัญ สมดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้ามีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะมีพฤติกรรมชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกขีย่อมติดตามเขาไปเหมือนล้อหมุนตาม รอยเท้าโคที่ลากเกวียนไปฉะนั้น”^{๔๔}

เมื่อเป็นเช่นนี้ พระพุทธศาสนาเลยเน้นหนักถึงการฝึกจิตใจเป็นสำคัญ เพราะเมื่อจิตใจดี แล้ว การกระทำทุกอย่างย่อมดีตามมาแน่นอน การฝึกจิตที่ควบคุมได้ยาก เปลี่ยนแปลง ง่ายชอบใฝ่หา แต่อารมณ์ที่ปรารถนา จัดว่าเป็นความดี เพราะจิตที่ฝึกแล้วย่อมนำสุขมาให้^{๔๕}

พระพุทธองค์ตรัสว่า บุคคลที่มีปัญญาจะต้องรู้จักรักษาจิต^{๔๖} เพราะเหตุนี้ องค์ประกอบ ของการพัฒนาตนที่ว่าด้วยหลักของ ทมะ นี้จึงเป็นหลักในการพัฒนาตน พัฒนาศักดิ์และมนุษย์ทุกๆ คนประการหนึ่ง ในด้านให้รู้จักควบคุมตัวเอง รู้จักข่มใจตนเอง มิให้กำเริบสับสน จนเกินไป เพราะ ปกติคนเราหากปล่อยจิตใจไปตามอารมณ์ที่เข้ามากระทบ จิตใจย่อมฟุ้งซ่าน หว่นไหว ไม่ยั้งคิด การ ดำเนินชีวิตก็จะเกินฐานะเกินกำลังของตัว ทั้งในการกินการอยู่การ เทียวเตร่ ต้องดิ้นรนขวบขวายมา ปราบปรามใจตนเองอยู่ร่ำไป ทั้งนี้เพราะขาดการข่มใจใน เบื้องต้นเพียงอย่างเดียวหรือหากขาดความ

^{๔๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑๘.

^{๔๒} อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๔๕/๒๐๗.

^{๔๓} ชุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๒๒/๓๖๗.

^{๔๔} ชุ.ช. (ไทย) ๒๕/๑/๒๓.

^{๔๕} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๕/๓๖.

^{๔๖} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๖/๓๖.

ยับยั้งใจ เพราะข่มไว้ไม่ได้เมื่อถลาไปลงสิ่งใด อันเป็นความชั่วความผิดเข้า ก็มักถลาลึกจนถอนตัวลำบาก กลายเป็นคนติดเหล้า ติดการพนัน ติดเที่ยว ติดผู้หญิงเป็นไปได้นั้นสำหรับคนขาดความยั้งคิด ฉะนั้น หลักทမ်းนี้จึงเป็นหลักใน การพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพเพื่อพัฒนาสังคมให้เจริญอีกทางหนึ่งด้วย

๒). สิกขา ในคัมภีร์ขุททกนิกาย มหานิเทศ พระสารีบุตรได้กล่าวถึง สิกขา ไว้ดังนี้ ว่าเมื่อนึกถึง ชื่อว่าพึงศึกษา เมื่อทราบ ชื่อว่าพึงศึกษา เมื่อเห็น ชื่อว่าพึงศึกษา เมื่อพิจารณา ชื่อว่าพึงศึกษา เมื่ออธิฐานจิต ชื่อว่าพึงศึกษา เมื่อน้อมใจเชื่อด้วยศรัทธา ชื่อว่าพึงศึกษา เมื่อประกอบความเพียร ชื่อว่าพึงศึกษา เมื่อตั้งสติ ชื่อว่าพึงศึกษา เมื่อตั้งใจ ชื่อว่าพึงศึกษา เมื่อรู้ชัดด้วยปัญญา ชื่อว่าพึงศึกษา เมื่อรู้ชัดด้วยธรรมที่ควรรู้ ชื่อว่าพึงศึกษา เมื่อกำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ชื่อว่าพึงศึกษา เมื่อละธรรมที่ควร ละ ชื่อว่าพึงศึกษา เมื่อเจริญธรรมที่ควรเจริญ ชื่อว่าพึงศึกษา เมื่อทำให้แจ้งธรรมที่ ควรทำให้แจ้ง ชื่อว่าพึงศึกษา คือ ประพฤติเอื้อเพื่อ ประพฤติเอื้อเพื่อโดยชอบ สมาทานประพฤติ^{๔๗}และความอีกตอนหนึ่งกล่าวว่าภิกษุเล่าเรียนพระสูตร เล่าเรียนพระวินัย เล่าเรียนพระอภิธรรม ถือบปฏิบัติ เป็น ผู้อยู่ในป่าเป็นประจำ ถือบปฏิบัติเป็นผู้ฉันอาหารบิณฑบาตเป็นประจำ ถือบผ้า บังสุกุล ถือบผ้าที่เขาทิ้งแล้ว เอามาซักเอามาย้อมเป็นประจำ ถือบมีจีวรแค่ ๓ ผืน เป็นประจำ เป็นต้น ก็ชื่อว่า ศึกษา^{๔๘} ความหมายของ สิกขา เมื่อกล่าวตามรูปศัพท์นั้น มีดังต่อไปนี้

สิกขิตัพพาติ สิกขา แปลว่า ธรรมชาติใด อันบุคคลพึงศึกษา เพราะเหตุ นั้น ธรรมชาติ นั้นชื่อว่า สิกขา^{๔๙}

สิกขณํ สิกขียตติ วา สิกขา แปลว่า การศึกษา อีกอย่างหนึ่ง ธรรมชาติใด อันเขา ย่อมศึกษา เพราะเหตุ นั้น ธรรมชาติ นั้น ชื่อว่า สิกขา^{๕๐}

สยํ เตन อิขตติ, สจจํ เตน อิขตติ สิกขา แปลว่า บุคคลย่อมเห็นตนเอง ย่อมเห็น ความจริง ด้วยธรรมชาติ นั้น เหตุ นั้น ธรรมชาติ นั้นชื่อว่า สิกขา^{๕๑}

สิกข วิชฺชปาทาเน. สิกขติ สิกขา สิกขณํ สิบปี สิกขโก เสกฺโข อเสกฺโข สิกขิตฺโต แปลว่า สิกข ธาตุ เป็นไปในความเข้าไปถือเอาซึ่งวิชา. ยึดมั่นในวิชา ศึกษา เล่าเรียน^{๕๒}

^{๔๗} พุ.ม. (ไทย) ๒๙/๙๖๐/๔๗๗.

^{๔๘} พุ.ม. (ไทย) ๒๙/๔๐๘/๒๘๕.

^{๔๙} พระมหาประทวน ปภสฺสโร, “การศึกษาตามพระคัมภีร์พุทธปรัชญาเถรวาท: ศึกษาเฉพาะ กรณีวิธีการศึกษาตามหลักไตรสิกขา”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๕๗.

^{๕๐} พระพุทธปีย์เถระ, ปทฐูปปสีธิ แปลโดยพญานะ (พระราชปริยัติโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) ผู้แปล), (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๔๘๕.

^{๕๑} สนิท ศรีสำแดง, **พุทธศาสนากับหลักการศึกษาภาคทฤษฎีความรู้**, (กรุงเทพมหานคร: นิพนธ์การพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๕๓.

สิกขา เป็นคำภาษาบาลี ถ้าเป็นภาษาสันสกฤต ใช้คำว่า ศีกษา สิกขา แปลว่า การสำเหนียก การฝึกอบรม การศึกษา คำว่า สำเหนียก หมายความว่า รู้จักจับ รู้จักเลือกมาใช้ ประโยชน์เอามาใช้ฝึกฝนปรับปรุงตน สิกขาแบ่งออกได้เป็น ๓ เรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งได้แก่

อธิศีลสิกขา คือ การฝึกฝนให้มีศีลยิ่ง ๆ ขึ้นไป อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกฝนในเรื่อง จิตให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป และอธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกฝนให้มีปัญญายิ่ง ๆ ขึ้นไป เรียกง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ชีวิตมนุษย์จำเป็นจะต้องมีเรื่องของการศึกษาเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะ การศึกษาสำหรับมนุษย์ทุกคนแล้ว นั่นคือการฝึกฝน การอบรม การพัฒนาตน มนุษย์เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ให้สูงยิ่ง ๆ ขึ้นไปไม่ว่าจะเป็นด้านใดด้านหนึ่งก็ตามที่ และนี่แหละคือความต่างระหว่างมนุษย์กับสัตว์ทั่วไป เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และจำเป็นต้องฝึก ถ้าไม่ฝึกก็ไม่ต่างอะไรจากบันดาสัตว์ทั้งหลาย ที่มีความเป็นอยู่ตามสัญชาตญาณ พระพุทธองค์ทรงสอนให้ มนุษย์แสวงหาความสำเร็จจากการกระทำของตนเอง ดังพุทธภาษิตว่า

ตนแลเป็นที่พึ่งของตน บุคคลอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้ เพราะบุคคลที่ฝึกตนดีแล้ว ย่อมได้สิ่งที่พึ่งอันได้โดยยาก^{๕๓}

จากพระดำรัสของพระพุทธองค์ เป็นการบ่งชี้ให้มนุษย์รู้ถึงภาวะตนเองว่า มนุษย์ จำเป็นจะต้องพึ่งตนเอง หรือแสวงหาผลสำเร็จจากการกระทำของตนเอง หรือแม้แต่การตรัสรู้ ของพระพุทธองค์นั้น ก็เป็นความเพียรพยายามของมนุษย์โดยแท้ ทรงเป็นแบบอย่างแห่งการฝึกตน และพระองค์ก็ทรงยืนยันถึงผลแห่งการฝึกอบรมตนดีแล้ว โดยการเปล่งอาสภิวาจาว่า เราเป็นบุคคลผู้เลิศแห่งโลก, เราเป็นผู้ใหญ่ยิ่งแห่งโลก, เราเป็นผู้ประเสริฐแห่งโลก”^{๕๔} จากอาสภิวาจา นี้ แสดงให้เห็นถึงความสามารถของมนุษย์ในการฝึกตน และมนุษย์จะเป็นผู้ยิ่งใหญ่หรือประเสริฐได้นั้น ด้วยการฝึกอบรมตน และการฝึกอบรมตนนี้แหละ ที่เรียกว่า สิกขา หรือการศึกษา

๓). ภาวนา ภาวนา เป็นภาษาบาลี แปลว่า เจริญ ถ้าแปลโดยศัพท์ หรือ โดยพยัญชนะ แปลว่า ทำให้เกิด ให้มีขึ้น หรือ ทำให้เป็นขึ้น ซึ่งหมายความว่า อะไรที่ยังไม่มีก็ทำให้มีขึ้น อะไรที่ยังไม่เป็นก็ทำให้เป็นขึ้น ส่วนความหมายที่แปลเอาเนื้อความ ภาวนา แปลว่า การฝึกอบรม หรือ ทำให้เจริญ ทำให้พอกพูนขึ้น ซึ่งมีความหมายตรงกับ คำว่า “พัฒนา” นั่นเอง” เพราะฉะนั้น ภาวนา จึงหมายถึง การฝึกอบรม การพัฒนา การทำให้เจริญ ซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ อย่าง คือ

๑. กายภาวนา การพัฒนากาย คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

^{๕๒} หลวงเทพรัตนานุศิษฐ์ (ทวี ธรรมธัช), ธาตุပ္ปทีปิกา, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๔๐๕.

^{๕๓} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๖๐/๘๒.

^{๕๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๑/๑๔.

๒. ศิลภาวนา การพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์ในสังคม

๓. จิตภาวนา การพัฒนาจิต คือ การทำจิตให้งอกงามในความดีงาม ความเข้มแข็ง มั่นคง สงบสุข และเป็นอิสระ

๔. ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา คือ การสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจ ความคิด เหตุผล และการหยั่งรู้ความจริง จนเข้าถึงความมีอิสระ มีชีวิตที่ดีงาม ปลอดภัยทุกข์ ปราศจากปัญหา^{๕๕}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า ชีวิตของมนุษย์นั้น หากจะกล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องฝึกฝนพัฒนาตน ก็เห็นได้ ว่ามีองค์ประกอบหลัก ๆ อยู่ ๓ ด้านด้วยกัน ไล่มาตั้งแต่ต่อไปนี้

ก. ด้านพฤติกรรม คือ ด้านความสัมพันธ์ที่แสดงออกต่อสิ่งแวดล้อม ได้แบ่ง ออกเป็น สัดส่วนสำคัญดังนี้คือ

๑) พฤติกรรมในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือ โลกแห่งวัตถุ โดยเฉพาะ การใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้ โดยไม่เกิดโทษก่อผลเสียหาย แต่ได้ผลดีส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการฝึกอินทรีย์ให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน ให้ดูเป็น ฟังเป็น เป็นต้น ซึ่งอยู่ในหลักของอินทรีย์สังวร นอกจากนั้นแล้วยังมีการเสพรบิโรคปัจฉัย ๔ และใช้ประโยชน์จากวัตถุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยี ด้วยปัญญาที่รู้เข้าใจมุ่งคุณค่าที่ แท้จริง ให้ได้คุณภาพชีวิต และส่งเสริมการพัฒนาชีวิต ไม่หลงถูกหลอกไปด้วยคุณค่าเทียม ตามค่านิยมฟุ้งเฟ้อ โก้เก๋ ที่ทำให้บริโภคมามาก แต่เสียคุณภาพชีวิตเรียกว่าง่าย ๆ ว่ากินเป็น บริโภคเป็น ใช้เป็น เริ่มด้วยการกินพอดี เป็นหลักโภชนาการที่ดีมีคุณค่า และขยายไปถึงปัจจัยสี่สนิสนิตศีล

๒) พฤติกรรมในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม และโลกของการใช้ชีวิต การอยู่ร่วมสังคม โดยไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อน หรือเวรภัย แต่ให้รู้จักมีความสัมพันธ์ ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์ อย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างน้อยดำรงตนอยู่ในขอบเขตแห่งศีล ๕ รักษา กติกาสังคม กฎเกณฑ์ หรือกฎหมายระเบียบแบบแผน คือวินัยแม่บทแห่งชุมชน หรือสังคม ของตน และวัฒนธรรม รวมทั้ง สิ่งที่เราเรียกว่าจรรยาบรรณต่าง ๆ ตลอดจนการให้ทาน การเผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือปลดปล่อยความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ให้มีความสุข และส่งเสริมการสร้างสรรค์สิ่งดีงาม มีการประพฤติเกื้อกูลแก่ชีวิตอื่นๆ ทั้งสัตว์มนุษย์ และพืชพรรณ เช่น การร่วมสร้างรักษาเขตอภัยทาน การปลูกสวน ปลูกป่า และสร้างแหล่งน้ำ เป็นต้น

๓) พฤติกรรมในด้านอาชีพ คือ การทำมาหาเลี้ยงชีพ โดยมีศิลปวิทยา วิชาชีพ ที่ฝึกไว้ อย่างดี มีความชำนาญที่จะปฏิบัติให้ได้ผล และเป็นสัมมาชีพ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ ไม่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น หรือ ก่อผลเสียหายต่อสังคม และเป็นเครื่อง

^{๕๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส. อาร์.พรีนเตอร์แมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๒.

แก้ปัญหาชีวิตหรือสังคม เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ ทำให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล เกื้อต่อการพัฒนาชีวิตตน ไม่ทำชีวิตให้ตกต่ำ หรือทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์หรือทำให้เสื่อมจากคุณความดี^{๕๖}

ข. ด้านจิตใจ ซึ่งก็จะแยกออกมาได้เป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้ คือ

๑) คุณภาพจิต ได้แก่ คุณธรรมความดีงามต่างๆ เช่น เมตตา กรุณา กตัญญู กตเวทิตา การระ หิริโอตตปปะ ฯลฯ ซึ่งหล่อเลี้ยงจิตใจให้งอกงาม และเป็นพื้นฐานของ พฤติกรรมที่ดีงาม

๒) สมรรถภาพจิต ได้แก่ ความสามารถ แข็งแรง มั่นคงมีประสิทธิภาพของจิต เช่น ฉันทะ (ความใฝ่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ทำ) ความเพียร (วิริยะ) ความขยัน (อุตสาหะ) ความอดทน (ขันติ) ความระลึก นึก หัน ตื่นตัว ควบคุมตนได้ (สติ) ความตั้งมั่น แน่วแน่ ไส สงบ อยู่ตัวของจิต (สมาธิ) รวมทั้งความไม่ ประมาท เป็นต้น ที่ทำให้ก้าวหน้ามั่นคงในพฤติกรรมที่ดีงาม และ พร้อมทั้งจะใช้ปัญญา

๓) สุขภาพจิต ได้แก่ สภาพจิตที่ปราศจากความขุ่นมัว เศร้าหมอง เร่าร้อน เป็นต้น สดชื่น เิบอิม ร่าเริง เบิกบาน ผ่อนคลาย ผ่องใส เป็นสุข ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพกาย และทำให้พฤติกรรมที่ดี งามมีความมั่นคง สอดคล้องกลมกลืน^{๕๗}

ค. ด้านปัญญา ซึ่งมีการพัฒนาหลายด้านหลายระดับ ดังนี้

๑) ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สัปดาห์รับฟัง หรือ เล่าเรียน และรับถ่ายทอดศิลปะ วิทยาการตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) การรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน หรือ เอนเอียง ด้วยความชอบชัง หรือ อคติทั้งหลาย

๓) การคิดพิจารณาวินิจฉัยอย่างมีวิจารณ์ญาณ ด้วยการใช้ปัญญาบริสุทธิ์ไม่ถูกกิเลส เช่น ความอยากได้ผลประโยชน์และความเกลียดชัง เป็นต้น ครอบงำบัญชา

๔) การรู้จักมอง รู้จักคิด ที่จะให้เข้าถึงความจริง และได้คุณประโยชน์ มีโยนิโสมนสิการ อย่างที่เรียกว่า มองเป็น คิดเป็น เช่น รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะ สืบสาวเหตุปัจจัย เป็นต้น

๕) การรู้จักคิดจัดการ ดำเนินการ ทำกิจให้สำเร็จ ฉลาดในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย

๖) ความสามารถแสวงหา เลือกคัดจัดประมวลความรู้คิดได้ชัดเจน และสามารถนำ ความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นความรู้ความคิดใหม่ๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาและสร้างสรรค์

๗) ความรู้แจ้งความจริงของโลกและชีวิต หรือรู้เท่าทันธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายที่ทำให้ วางใจถูกต้องต่อทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถแก้ปัญหาชีวิต ขจัดความทุกข์ในจิตใจของตนได้ หลุดพ้นจาก ความยึดติดถือมั่นในสิ่งทั้งหลาย จิตไม่ถูกบีบคั้นครอบงำกระทบกระทั่งด้วย ความผันผวนปรวนแปร

^{๕๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต, พิมพ์ ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๓๘.

^{๕๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ศิลปศาสตร์เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ส่อง ศึกษาม จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๙-๑๔๑.

ของสิ่งต่างๆ หลุดพ้นเป็นอิสระ อยู่เหนือกระแสโลก สว่างโล่งโปร่งผ่องใสไร้พรมแดน ซึ่งทำให้ปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลาย และดำเนินชีวิตด้วยปัญญาอย่างแท้จริง^{๔๘}

จากการศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาตน สรุปให้เห็นว่า ด้านพฤติกรรมนั้น จะมุ่งเน้นในการใช้ชีวิตให้เป็นอยู่อย่างรู้เท่าทันเป็นสำคัญ เริ่มตั้งแต่การใช้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้อย่างไม่เป็นทาสของสิ่งเสพที่เข้ามากระทบ ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่ตนได้อยู่ร่วมอาศัย ไม่ว่ากับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันหรือระบบสิ่งแวดล้อมภายนอกต่างๆ ที่จะต้องอาศัยการพึ่งพาอาศัยความเมตตา กรุณาต่อกันและกัน ตลอดถึงการประกอบสัมมาอาชีพที่ถูก ที่ควรเอื้อต่อคุณธรรมความดีในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมส่วนในด้านจิตใจนั้น จะเป็นการพัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบ พัฒนาความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความมีสติยั้งคิดสามารถควบคุมตนเองได้ และมีความมีสมาธิจิตใจแน่วแน่ในการทำงาน เป็นต้น และในด้านปัญญา ซึ่งได้รับพัฒนาการมาจากด้านจิตใจที่ดีแล้วนั้น ทำให้มีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจณัดชัดเจนยิ่งขึ้น ส่งผลให้ก่อเกิดปัญญาที่จะรับรู้ความจริงจากธรรมชาติเป็นประโยชน์ต่อตนเองและเพื่อนมนุษย์ ซึ่งก็มองให้เห็นถึงความสำคัญของมนุษย์ที่มี ความจำเป็นในการฝึกฝนอบรมพัฒนาตนเอง จะอย่างไรก็ดี องค์ประกอบของการพัฒนาตนทั้ง ๓ นั้น ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่เข้ามามีบทบาทในการฝึกฝนอบรมมนุษย์ผู้มีชีวิตอยู่ อย่างผู้ไกลห่างจากความทุกข์และสังคมที่เต็มไปด้วยความสุข ไม่พ้นไปจากที่มนุษย์ทุกคน ต้องพัฒนาฝึกฝนอบรมตนเอง เพราะมนุษย์ที่ฝึกตนดีแล้ว ย่อมได้สิ่งที่พึงอันได้โดยยาก แม้แต่ เทพเจ้า เทวดา มาร พรหมที่กล่าวกันว่าเลิศ หรือประเสริฐกว่านั้น ยังต้องกราบไหว้บูชา ซึ่งตรงนี้ก็มิใช่พระพุทธรูปองค์ทรงเป็นแบบอย่าง เป็นตัวอย่างของมนุษย์ผู้ฝึกตนดีแล้ว และนี่ก็คือ องค์ประกอบของการพัฒนาตน ที่มนุษย์ทุกคนจะต้องพัฒนาตน เพราะนั่นมันหมายถึงความแตกต่างระหว่างมนุษย์กับสัตว์โดยทั่วไปและเป็นการยืนยันในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอีกว่า สิ่งทีประเสริฐสำหรับมนุษย์ไม่ใช่ได้มาด้วยการนั่งนอนใจ หรือ อยู่เฉย หากแต่จะต้องผ่านกระบวนการฝึกฝนพัฒนานั่นต่างหาก และกระบวนการฝึกฝนเหล่านั้น ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า กระบวนการของการศึกษาและการพัฒนาตน

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักภavana ๔

๑.) ความหมายเกี่ยวกับหลักภavana ๔

คำว่า “ภavana” ก่อนที่จะแปลว่าเจริญ ภavanaถ้าแปลตามตัวอักษรแปลว่า “การทำให้เป็นให้มี” หมายความว่า อันไหนที่ไม่เป็นก็ทำให้เป็นขึ้น อันไหนที่ไม่มีก็ทำให้มีขึ้นซึ่งหมายความว่าเลยไปว่า การทำให้เพิ่มพูนขึ้น ทำให้กล้าแข็งขึ้นอะไรพวกนี้ เราจึงแปลกันอีกความหมายหนึ่งว่า “ฝึกอบรม” คำว่า “ฝึกอบรม” ก็ไปใกล้กับความหมายของคำว่าสิกขาเพราะฉะนั้น สิกขากับภavana

^{๔๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน, หน้า ๑๒๐.

จึงเป็นคำที่ใช้อย่างใกล้เคียงกัน บางที่เหมือนกันแทนกันเลยทีเดียวนี่เป็นการดองเข้ามาหาตัวหลักใหญ่ ในการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสในคำสอนของพระพุทธองค์เองเพื่อใช้เป็นคุณสมบัติของบุคคลท่านใช้ว่า ภาวิตกาโย ภาวิตสีโล ภาวิตจิตโต ภาวิตปัญโญ คือ คำว่าภาวนา เวลาใช้เป็นคุณศัพท์เป็น ภาวิตะ ภาวิตกาโย ผู้มีกายที่เจริญแล้วหรือฝึกอบรมแล้ว ภาวิตสีโล ผู้มีศีลที่ฝึกอบรมแล้วหรือเจริญแล้ว ภาวิตจิตโต ผู้มีจิตที่เจริญแล้วหรือมีจิตที่ฝึกอบรมแล้ว ภาวิตปัญโญ ผู้มีปัญญาที่เจริญแล้วหรือปัญญาที่ฝึกอบรมแล้ว ถ้าเป็นคำนาม ๔ อันนี้ก็คือ

๑.กายภาวนาคนเป็นภาวิตกาโย ตัวการกระทำเป็นกายภาวนา

๒.ศีลภาวนา คนเป็นภาวิตสีโล ตัวการกระทำเป็นจิตภาวนา

๓.จิตภาวนา คนเป็นภาวิตจิตโต ตัวการกระทำเป็นจิตภาวนา

๔.ปัญญาภาวนา คนเป็นภาวิตปัญโญ ตัวการกระทำเป็นปัญญาภาวนา^{๕๙}

๑.ภาวนา เป็นคำในภาษาบาลี ที่มีรูปกิริยาศัพท์เป็นภาเวติ มีความหมายตรงกับคำว่า วชฺเตติ ซึ่งก็คือพัฒนาหรือ การพัฒนา ที่ใช้ในภาษาไทยคำว่า ภาวนาในคำสอนของพระพุทธศาสนา หมายถึง การทำให้มีขึ้นเป็นครั้ง, การทำให้เกิดขึ้น, การเจริญ,การบำเพ็ญ, การฝึกอบรม, การพัฒนา เพื่อทำสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้นโดยมีความหมายครอบคลุมถึงการปฏิบัติตนทั้งหมดที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณธรรมภายในตน^{๖๐}

๒. ภาวนา ๔ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมักแสดงในรูปที่เป็นคุณสมบัติของบุคคลผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้

๓. พระผู้มีพระภาคเจ้า ชื่อว่า ทรงอบรมพระองค์แล้ว ทรงเป็นภาวิตัตถ์ หรือพระองค์ที่ทรงเจริญหรือพัฒนาแล้ว เป็นอย่างไร คือ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอบรมพระวรกาย อบรมศีลอบรมจิตใจ อบรมปัญญา (ขยายความต่อไปอีกว่าทรงเจริญโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการแล้ว)^{๖๑}

๔. ดังนั้นความหมายของภาวนา ๔ คือ การเจริญ การพัฒนา ทั้งทางด้านสมณะและวิปัสสนา เพื่อให้มีผลปรากฏ เช่น มีบุคลิกภาพภาพ ลักษณะภายนอก และคุณธรรมภายในตน

๕. ที่ดีขึ้นซึ่งในความหมายนี้ แบ่งผลที่ปรากฏออกเป็น ๔ ด้าน คือ

๑.กายภาวนา หรือการพัฒนากาย คือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือทางวัตถุให้รู้จัก “กิน อยู่ ดู ฟัง” เป็น สามารถเสพสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้โทษรู้จักควบคุมไม่ให้เกิดความต้องการที่ฟุ้งเฟ้อเกินความจำเป็น

^{๕๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๕๑.

^{๖๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *หลักแม่บทของการพัฒนาตน*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐ และ ๑๕.

^{๖๑} ขุ.จ. (ไทย) ๓๐/๑๘/๑๑๕.

๒.ศีลภาวนา หรือ การพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมคือมนุษย์ตั้งอยู่ในกฎระเบียบ เพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการของตนนั้น ไม่ไปเบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายกับผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและเกื้อกูลกันได้ด้วยดี

๓.จิตภาวนา หรือ การพัฒนาจิต คือ การมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมความดีงาม สมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพ มีความเข้มแข็งมั่นคง และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพ มีความเบิกบานผ่องใสสงบสุข

๔.ปัญญาภาวนา หรือ การพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างป็นนาคความคิด และการหยั่งรู้ความจริง รู้เห็นเท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะจริง^{๖๒}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๖๓} ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาตามความหมายของพระพุทธศาสนาก็คือ ภาวนา หมายถึง การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนาซึ่งมีการพัฒนาอยู่ ๔ ประเภทคือ

๑. กายภาวนา คือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรม ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้กุลศรัทธมอภังการ ให้กุลศรัทธมอภังการ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒. ศีลภาวนา คือ การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน

๓. จิตตภาวนา คือ การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญอภังการด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีการเมตตา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่น เบิกบานเป็นสุขผ่องใส

๔. ปัญญาภาวนาคือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

สรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา กล่าวคือ มนุษย์ต้องเป็นผู้กระทำการฝึกฝนอบรมให้เกิดคุณสมบัติภายในตน ซึ่งได้แก่คุณสมบัติ ทางกาย ทางศีล ทางจิต และทางปัญญา ที่ส่งผลไปสู่ภายนอกตนซึ่งแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางกายและวาจาและเมื่อมีปฏิบัติในทุกด้านครบถ้วนแล้วในทางศาสนาก็จะให้ความสำคัญต่อเรื่องจิต เพราะจิตเป็นผู้บงการให้บุคคลมีพฤติกรรมต่างๆได้ในการพัฒนาจิตของบุคคลตามแนวพุทธนี้เป็นการฝึกให้บุคคลมีจิตใจสงบ

^{๖๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม (ฉบับเดิม), พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: ดวงแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๓๗๑.

^{๖๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๔๖, หน้า ๑๕๑.

ถือว่าเป็นการทำให้บุคคลได้พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามที่สังคมต้องการ ผู้ที่ได้รับการอบรมทางจิตให้ถูกวิธีจะสามารถพัฒนาจิตได้คำกล่าวที่ว่า “จิตเป็นนายกายเป็นบ่าว” จึงเป็นความจริงเพราะเมื่อบุคคลมีจิตใจสงบและคิดแต่ในสิ่งที่ดีแล้วก็จะมีผลทำให้ร่างกาย พฤติกรรมหรือการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในสิ่งที่ดีงาม

๒.) แนวคิดเกี่ยวกับหลักภาวนา ๔

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า ภาวนาการทำให้มีขึ้นเป็นขึ้น , การทำให้เกิดขึ้น , การเจริญ , การบำเพ็ญ^{๖๔}

(๑) การฝึกอบรมตามหลักพระพุทธศาสนามี ๒ อย่างคือ

๑.๑ สมถภาวนา ฝึกอบรมให้เกิดความสงบ

๑.๒ วิปัสสนา ฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้เข้าใจเป็นจิตร , อิกนัยหนึ่งจัดเป็นสองเหมือนกันคือ

๑.๒.๑ จิตตภาวนา คือ การฝึกจิตใจให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมความเข้มแข็งมั่นคงเบิกบานสงบสุขผ่องใสด้วยความเพียรสติและสมาธิ

๑.๒.๒ ปัญญาภาวนา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญาให้รู้เท่าทันเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนมีจิตใจเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสและความทุกข์

(๒) การเจริญสมถกรรมฐานเพื่อให้เกิดสมาธิมี ๓ ขั้นคือ

๒.๑ บริกรรมภาวนา ภาวนาขั้นเตรียม คือ กำหนดอารมณ์กรรมฐาน

๒.๒ อุปจารภาวนา ภาวนาขั้นจวนเจียน คือ เกิดอุปจารสมาธิ

๒.๓ อัปปนาภาวนา ภาวนาขั้นแน่วแน่ คือ เกิดอัปปนาสมาธิขั้นสู่ฌาน

สรุปจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่าเมื่อนุญช้อยู่ในระบบ

ความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติชีวิตและการกระทำของมนุษย์ก็ย่อมเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้นเพราะฉะนั้นมนุษย์ทำอะไรขึ้นมากี่มีผลในระบบเหตุปัจจัยนี้กระทบต่อสิ่งภายนอกบ้างกระทบตัวเองบ้างและในทำนองเดียวกันสิ่งที่เกิดขึ้นภายนอกก็มีผลกระทบต่อดวงมนุษย์ด้วยคือทั้งในมุขกิริยาและปฏิกิริยาตัวเองทำไปก็กระทบสิ่งอื่นสิ่งอื่นเป็นอย่างไรก็มากระทบตัวเองข้อสำคัญคือมองไปให้ครบตลอดทั้งระบบความสัมพันธ์นี้ว่าชีวิตและกิจกรรมการกระทำของตนเองทั้งเป็นไปตามระบบเหตุปัจจัยแล้วก็ทำให้เกิดผลตามระบบเหตุปัจจัยนั้นด้วย

^{๖๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส. อาร์พริ้นเตอร์แมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๒.

๓.) ความสำคัญเกี่ยวกับหลักภาวนา ๔

ภิกษุผู้ไม่ได้เจริญการ สील จิต ปัญญา จักไม่สามารถแนะนำผู้อื่นให้สามารถ ประพฤติในอธิศีลอธิจิตอธิปัญญาได้, ไม่สามารถแสดงธรรมอันเยี่ยมยอดที่สร้างความปิติน่าชื่นชมแก่ ผู้ฟังถลาลงสู่ธรรมดำ ได้แก่ แสดงธรรมเพื่อการแข่งดีเพื่อกล่าวกระทบบุคคลอื่น หรือเพื่อหวังลาภ สักการะ, ไม่ใส่ใจไม่ให้ความสำคัญในพระธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้แต่กลับชื่นชมยินดีสนใจ ศึกษาในคำกล่าวของบุคคลนอกพระพุทธศาสนา, ประพฤติตนเป็นผู้มักมากเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้คน รุ่นหลังพากันทำตาม^{๖๕} ภาวนา ๔ เป็นคุณสมบัติที่มีคุณค่าให้แก่บุคคล พระพุทธศาสนาให้ ความสำคัญกับการพัฒนาตนจึงเชิดชูบุคคลผู้มีการพัฒนาแล้วว่าเป็นบุคคลสูงสุด^{๖๖}เป็นผู้ควรค่าแก่การ บูชา^{๖๗}ซึ่งยกย่องเช่นนั้นเกิดจากคุณของภาวนา ๔ ที่เป็นผลของการฝึกตนนั่นเอง^{๖๘}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่าคือภาวนา ๔ ตอนปฏิบัติการฝึกศึกษา มี ๓ แต่ทำไมตอนวัดผลภาวนามี ๔ ไม่เท่ากันทำไม (ในเวลาทำการฝึก) จัดจึงเป็นสิกขา ๓ และ (ใน เวลาวัดผลคนที่ได้รับการฝึก) จึงจัดเป็นภาวนา ๔ อย่างไรที่ชี้แจงแล้วว่าธรรมาศปฏิบัติการจัดให้ ตรงสอดคล้องกับระบบความเป็นไปของธรรมชาติ แต่ตอนวัดผลไม่ต้องจัดให้ตรงกันแล้วเพราะวัดดู ประสงค์อยู่ที่จะมองดูผลที่เกิดขึ้นแล้วซึ่ง มุ่งที่จะให้เห็นชัดเจนตอนนี้ถ้าแยกละเอียดออกไปก็ยิ่งดีนี้ แหะละคือเหตุผลที่ว่าหลักวัดผลคือภาวนาเพิ่มเป็น ๔ ขอให้ดูความหมายและหัวข้อของภาวนา ๔ นั้น ก่อน “ภาวนา” แปลว่าทำให้เจริญทำให้เป็นทำให้มีขึ้นหรือฝึกอบรมในภาษาบาลีท่านให้ความหมาย ว่า “วฑฺฒนา” คือพัฒนา หรือพัฒนา นั่นเองภาวนานี้เป็นคำหนึ่งที่มีความหมายใช้แทนกันได้กับ “สิกขา” ภาวนาจัดเป็น ๔ อย่าง คือ

๑. กายภาวนา การพัฒนากาย คือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทาง กายภาพหรือทางวัตถุ

๒. ศีลภาวนา การพัฒนาศีล คือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมคือ เพื่อนมนุษย์

๓. จิตภาวนา การพัฒนาปัญญา คือการเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ และการ หยั่งรู้ความจริง

๔. ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา คือการเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจและ การหยั่งรู้ความจริง

^{๖๕} อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๗๙/๑๔๕.

^{๖๖} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑/๑๑๓.

^{๖๗} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๖/๕๙.

^{๖๘} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๐๖/๖๓.

อย่างที่กล่าวแล้วว่า ภาวนา ๔ นี้ใช้ในการวัดผลเพื่อดูว่าด้านต่างๆของการพัฒนาชีวิตของคนนั้นได้รับการพัฒนาครบถ้วนหรือไม่ ดังนั้น เพื่อจะดูให้ชัดเจนได้แยกบางส่วนละเอียดออกไปอีกส่วนที่แยกออกไปอีกนี้ คือ สิกขาข้อที่ ๑ (ศีล) ซึ่งในภาวนา แบ่งออกไปเป็นภาวนา ๒ ข้อ คือ กายภาวนา และศีลภาวนาทำไมจึงแบ่งสิกขาข้อศีล เป็นภาวนา ๒ ข้อที่จริง สิกขาข้อที่ ๑ คือ ศีล นั้น มี ๒ ส่วนอยู่แล้วในตัวเมื่อจัดเป็นภาวนา จึงแยกเป็น ๒ ได้ทันทีคือ

๑. ศีล ในส่วนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกาย (ที่เรียกว่าสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ) ได้แก่ ความสัมพันธ์กับวัตถุหรือโลกของวัตถุและธรรมชาติส่วนอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น เรื่องปัจจัย ๔ สิ่งที่เราบริโภคใช้สอยทุกอย่าง และธรรมชาติแวดล้อมทั่ว ๆ ไปส่วนนี้แหละที่แยกออกไปจัดเป็นกายภาวนา

๒. ศีล ในส่วนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือบุคคลอื่นในสังคมมนุษย์ด้วยกันได้แก่ ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อยู่ร่วมกันด้วยดีในหมู่มนุษย์ ที่จะไม่เบียดเบียนกันแต่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันส่วนนี้แยกออกไปจัดเป็น ศีลภาวนาในไตรสิกขา ศีลครอบคลุมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางวัตถุหรือทางกายภาพ และทางสังคม รวมไว้ในข้อเดียวกันแต่เมื่อจัดเป็นภาวนา ท่านแยกกันชัดเจนออกเป็น ๒ ข้อโดยยกเรื่องความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในโลกวัตถุ แยกออกไปเป็นกายภาวนา ส่วนเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ในสังคมจัดไว้

ในข้อ ศีลภาวนา ทำไมตอนที่เริ่มสิกขา ไม่แยกแต่ตอนเป็นภาวนาจึงแยก อย่างที่กล่าวแล้วว่า ในเวลาฝึกหรือในกระบวนการฝึกศึกษา องค์ทั้ง ๓ อย่างของไตรสิกขา จะทำงานประสานไปด้วยกัน ในศีลที่มี ๒ ส่วน คือความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพในโลกวัตถุ และความสัมพันธ์กับมนุษย์ในสังคม นั้นส่วนที่สัมพันธ์แต่ละครั้งจะเป็นอันใดอันหนึ่งอย่างใดอย่างหนึ่งในกรณีหนึ่ง ๆ ศีล อาจจะเป็นความสัมพันธ์ ด้านที่ ๑ (กายภาพ) หรือด้านที่ ๒ (สังคม) ก็ได้ แต่ต้องอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น ในกระบวนการฝึกศึกษาของไตรสิกขา ที่มีองค์ประกอบทั้งสามอย่างทำงานประสานเป็นอันเดียวกัน นั้นจึงต้องรวมศีลทั้ง ๒ ส่วนเป็นข้อเดียว ทำให้สิกขามีเพียง ๓ คือ ศีลสมาธิ ปัญญา แต่ในภาวนาไม่มีเหตุบังคับอย่างนั้น จึงแยกศีล ๒ ส่วนออกจากกันเป็นคนละข้ออย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ จะได้วัดผลดูเฉพาะให้ชัดไปที่ละอย่างว่าในด้านซ้ายความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางวัตถุ เช่น การบริโภคปัจจัย ๔ เป็นอย่างไร ในด้านศีล ความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์เป็นอย่างไร เป็นอันว่า หลักภาวนา นิยมใช้ในเวลาวัดหรือแสดงผล แต่ในการฝึกศึกษาหรือตัวกระบวนการฝึกฝนพัฒนา จะใช้เป็นไตรสิกขา

เนื่องจาก ภาวนา ท่านนิยมใช้ในการวัดผลของการศึกษา หรือ การพัฒนาบุคคล รูปศัพท์ที่พบจึงมักเป็นคำแสดงคุณสมบัติของบุคคล คือ แทนที่จะเป็นภาวนา ๔ (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา) ก็เปลี่ยนเป็น ภาวิต ๔ คือ

๑. ภาวิตกาย มีกายที่พัฒนาแล้ว (= มีกายภาวนา) คือ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดีเริ่มแต่รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตา หู จมูก ฟัง เป็นต้นอย่างมีสติ ดูเป็น ฟัง

เป็น ให้ได้ปัญญา บริโภคปัจจัย ๔ และสิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนเทคโนโลยี อย่างฉลาดได้ผลตรงเต็มตามคุณค่า

๒. ภาวิตศีล มีศีลที่พัฒนาแล้ว (= มีศีลภาวนา) คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนเวรภัย ตั้งอยู่ในวินัยและมีอาชีพะที่สุจริต มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล สร้างสรรค์ และส่งเสริมสันติสุข

๓. ภาวิตจิต มีจิตที่พัฒนาแล้ว (= มีจิตภาวนา) คือ มีจิตในที่ฝึกอบรมดีแล้วสมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต คือ ประกอบด้วยคุณธรรม เช่น มีเมตตา กรุณา เอื้ออารี มีมุทิตามีความเคารพอ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้นสมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพจิต คือ มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคงมีความเพียรพยายาม กล่าวหาญ อดทนรับผิชอบ มีสติมีสมาธิ เป็นต้น และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต คือ มีจิตใจที่ร่าเริง เบิกบานสดชื่น เอิบอิ่ม ผ่องใส และ สงบ เป็นสุข

๔. ภาวิตปัญญา มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว (= มีปัญญาภาวนา) คือ รู้จักคิดรู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงหรือตามที่เป็นจริง ปราศจากอคติและแรงจูงใจแอบแฝง เป็นผู้ที่ไม่เลศรอบงำบัญชาไม่ได้ เป็นอยู่ด้วยปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิตเป็นอิสระไร้ทุกข์ ผู้มีภาวนา ครบทั้ง ๔ อย่าง เป็นภาวิตทั้ง ๔ ด้านนี้แล้ว โดยสมบูรณ์เรียกว่า “ภาวิตตตะ” แปลว่าผู้ได้พัฒนาตนแล้ว ได้แก่พระอรหันต์^{๖๙}

สรุปจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พอสรุป ได้ว่า พระพุทธศาสนาตั้งจุดหมายสูงสุดไว้ที่การบรรลุนิพพาน ซึ่งจัดว่าเป็นจุดหมายที่มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงได้ด้วย “การพัฒนา” ซึ่งในพระพุทธศาสนาใช้คำว่า “ภาวนา” แปลว่าการทำให้มีทำให้เป็นและการบรรลุนิพพานมีความสัมพันธ์กับบุคคลและเงื่อนไขต่างๆในการบรรลุนิพพาน

๔.) กระบวนการเกี่ยวกับหลักภาวนา ๔

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า ภาวนา ๔ (การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา : cultivation; training; development)

๑) กายภาวนา การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ : physical development

^{๖๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส. อาร์.พรีนเตอร์แมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๒.

๒) สีสถาวร การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน :moral development

๓) จิตถาวร การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิต ใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิและสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น cultivation of the heart; emotional development

๔) ปัญญาถาวร การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา^{๗๐}

สรุปจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พอสรุปได้ว่า ภาวนา ๔ เป็นหลักธรรมที่ผู้ปฏิบัติผู้ได้ปฏิบัติตามได้แล้วจะมีผลดีทั้งสิ้น โดยการปฏิบัติ ศีลภาวนา สมาธิภาวนา ปัญญาภาวนา และกายภาวนา จากการทำงานทุกอาชีพนั้นต้อง มีหลักต้องมีทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญาและกาย ถ้าไม่มีสิ่งเหล่านี้การทำงานต่างๆก็ไม่อาจประสบผลสำเร็จก็เป็นไปได้

๕.) ลำดับของการพัฒนาตนเองตามหลักภาวนา ๔

หลักธรรมหมวดใหญ่ที่ชี้แนะแนวทางการพัฒนาเป็นพื้นฐาน หลักธรรมเหล่านี้จะแสดงหลักการทั่วไปของการพัฒนา ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ๒ ประการ คือ ครอบรอบและครอบคลุมหรือรอบด้านและตลอดวงจร เรียกว่า ภาวนา หมายถึง การพัฒนาชีวิตให้เกิดความเจริญงอกงามในทางที่ดีงามตามหลักพุทธธรรมเริ่มตั้งแต่การรู้จักสำรวมอินทรีย์ ๖^{๗๑} คือ สำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แล้วปฏิบัติตามสิกขาบทที่ตนดำรงสถานภาพอยู่ทั้งสิกขาบทของพระภิกษุ สามเณร และศีลสำหรับคฤหัสถ์ เมื่อพัฒนาตนอยู่ในหลักศีลแล้ว ย่อมสามารถเจริญจิตภาวนา หรือ เจริญสมาธิให้มั่นคงเป็นสัมมาสมาธิได้ และภายหลังจิตมั่นคงพอเป็นเหตุปัจจัยแก้ปัญญา แล้วย่อมพิจารณาธรรมทั้งปวงมีไตรลักษณ์ เป็นต้นได้อย่างถ่องแท้ชัดเจน เข้าใจถูกต้องตามความจริงตามลำดับแห่งการพัฒนา จนสามารถบรรเทาความทุกข์ได้ตามลำดับ^{๗๒}ตามที่ปรากฏในทีฆนิกายปาฏิกวรรคและในอังคุตตรนิกาย

^{๗๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), “พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม”, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๐.

^{๗๑} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพฯ:มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๗๙.

^{๗๒} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐๓.

ปัญจวรรคได้แก่การพัฒนาทางสังคม (ศีลภาวนา) การพัฒนาทางกาย (กายภาวนา) การพัฒนาทางจิตใจ (จิตภาวนา) การพัฒนาทางปัญญา (ปัญญาภาวนา)^{๗๓}

(๑) การพัฒนาทางสังคม (ศีลภาวนา)

การพัฒนาตนเองด้วยหลักศีลนั้น โดยเนื้อหาสาระสำคัญ ก็เพื่อให้บุคคลสามารถดำรงตนให้อยู่ร่วมกับสังคม หรือ อยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างปกติสุข ทั้งศีลที่เป็นสิกขาบททั่วไป และศีลที่เป็นองค์มรรค คือ อธิศีลสิกขา ดังจะได้กล่าวถึงคำแปล ความหมาย และประเภทของศีลไปตามลำดับดังต่อไปนี้

๑.๑ คำแปลของศีล มีคำแปลหลายอย่าง ได้แก่ แปลว่า ศีรษะ หมายความว่า ศีรษะ ถ้าคนมีศีระษะขาดก็ตาย ถ้าศีระษะขาดเจ็บก็ไม่สบาย ฉะนั้นถ้าคนศีลขาดก็ตายจากความดีต่างๆ ศีล แปลว่า ปกติ หมายความว่า รักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยดีเป็นปกติ ศีล แปลว่า เย็น หมายความว่า เย็นกาย เย็นใจ ไม่มีภัย ไม่มีเวร ไม่มีศัตรู ไม่มีความเดือดร้อน มีแต่ความสงบสุข ศีล แปลว่า เกษม หมายความว่า ปลดภัย ไม่มีอันตราย มีแต่ความสุขกาย สบายใจอยู่เสมอ ศีล แปลว่า ตั้งกายกรรม วชิกรรม ไว้ด้วยดี หมายความว่า รักษากายให้ตั้งอยู่ในสุจริต ๓ รักษาวาจาให้ตั้งอยู่ในวจีสจจริต ๔ ไว้เป็นปกติ ศีล แปลว่า เข้าไปรับรองกุศลกรรมไว้ หมายความว่า เมื่อบุคคลมีศีลดีแล้ว คุณธรรมอื่นๆ ที่ดีงาม เช่น ขันติ เมตตา สัจจะ สันโดษ วิริยะ ปัญญา เป็นต้น ก็เกิดขึ้นมาตามลำดับ^{๗๔}

๑.๒ ลักษณะหน้าที่ผลปรากฏเหตุเกิดของศีล มีอธิบายว่า ลักษณะของศีล คือ มีการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยดีงาม หน้าที่ของศีล คือ มีการกำจัดความทุกข์ ผลปรากฏของศีล คือ มีความสะอาดกาย วาจาใจ (กายโสเจยย วจิตโสเจยย มโนโสเจยย) ส่วนเหตุเกิดของ ศีล คือ หิริ (ละอายชั่ว) และโอตตปปะ (กลัวบาป)^{๗๕}

๑.๓ ความหมายของศีล ในแง่ของการฝึกฝนตน คือ การฝึกฝนอบรมตนซึ่ง เรียกว่า อธิศีล หรือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง หรือ การฝึกฝนอบรมความประพฤติทางกาย วาจา คือ ระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และในสิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วยดีให้เกื้อกูลไม่เบียดเบียน ไม่ทำลาย เป็นพื้นฐานแห่งการฝึกอบรมจิตใจใน อธิจิตตสิกขา เรียกสั้นๆ ว่า ศีล^{๗๖} และศีลยังหมายถึง ระเบียบความประพฤติ หรือระเบียบความเป็นอยู่ทั้งส่วนตัว และที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกายวาจา ตลอดถึงทำมาหาเลี้ยงชีพ ซึ่งได้กำหนดวางไว้เพื่อทำให้ความเป็นอยู่

^{๗๓} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๐๕/๔๘/๒๗๒.,อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๗๙/๑๔๕.

^{๗๔} พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดกญาณสิริ), วิปัสสนาญาณโสภณ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: ศรีอนันต์การพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๔-๗๕.

^{๗๕} พระธรรมธีรราชมหามุนี, (โชดก ญาณสิริ), วิปัสสนาญาณโสภณ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ : ศรีอนันต์การพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๔ - ๗๕.

^{๗๖} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, อ่างแก้ว.หน้า ๓๔๑-๓๔๒.

นั้นกลายเป็นสภาพอันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่การงานต่างๆ ประจำวัน โดยเป็นไปเพื่อความหมายอันดีงาม นั่นคือ การทำให้คนในสังคม หรือ ชุมชนมีระเบียบวินัย ขณะเดียวกันศีลก็เป็นเครื่องป้องกันความชั่วไปในตัวอีกโสดหนึ่งด้วย แล้วศีลยังช่วยส่งเสริมโอกาสสำหรับทำความดี โดยฝึกคนให้รู้จักสร้างความสัมพันธ์ ด้วยกายวาจาที่ดีงาม กับสภาพแวดล้อม ในทางอุดมคติแล้วศีลนั้นต้องการให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปราศจากการเบียดเบียนทำร้ายกันและกัน และช่วยเหลือกันตามฐานะทางสังคมจะอำนวยให้อีกด้วย^{๗๗}

นอกจากนั้น ศีลครอบคลุมไปถึง การไม่ละเมิดระเบียบวินัย หรือการไม่เจตนาล่วงเกินเบียดเบียนผู้อื่น ถ้ามองในด้านการกระทำ ศีล จึงหมายถึง ความไม่ละเมิด และการไม่เบียดเบียนสาระของศีลอยู่ที่ความสำรวม หมายถึง การสำรวมระวังคอยปิดกั้น หลีกเว้นไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้นนั่นเองเป็นศีล และสภาพจิตของผู้ไม่คิดจะละเมิด ไม่คิดเบียดเบียนใครนั่นแหละเป็นตัวศีล

๑.๔ ความหมายของศีลที่เป็นระเบียบทางสังคม หมายถึง ศีลที่เป็นระเบียบทางสังคม หรือ ระบบการนั้นๆ ศีลจึงมีความเข้มงวดกวดขัน เคร่งครัด หยาบ ประณีต และรายละเอียดต่างๆ กันดังนี้ ศีล ๕ ศีล ๘ ศีลของคฤหัสถ์ศีล ๑๐ สำหรับสามเณรศีล ๒๒๗ สำหรับพระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น

๑.๕ ศีลเป็นเหตุให้พัฒนาตนเองจนถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้น หมายถึง ศีลที่ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ที่ดีเกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่างๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ตั้งมาโดยลำดับไปจนถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต ในกัมมัตถยสูตร กล่าวถึงสาระสำคัญของกุศลศีล ว่าสามารถเป็นเหตุให้ดับทุกข์ได้ โดยพระอานนท์ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับผลแห่งศีลที่เป็นกุศล และพระองค์ได้ตรัสตอบว่าศีลที่เป็นกุศล ทำให้สามารถดับทุกข์ได้ มีลำดับการพัฒนา ได้แก่ ศีลที่เป็นกุศล เป็นเหตุให้เกิดอวิปปฏิสาร (ความไม่เดือดร้อนใจ) อวิปปฏิสาร เป็นเหตุให้เกิดปราโมทย์ ปราโมทย์ เป็นเหตุให้เกิดปิติ ปิติ เป็นเหตุให้เกิดปัสสัทธิ ปัสสัทธิ เป็นเหตุให้เกิดสุข สุข เป็นเหตุให้เกิดสมาธิ สมาธิ เป็นเหตุให้เกิดยถาภูตญาณทัสสนะ ยถาภูตญาณทัสสนะ เป็นเหตุให้เกิดนิพพิทาและวิราคะ นิพพิทาและวิราคะ เป็นเหตุให้เกิดวิมุตติญาณทัสสนะ วิมุตติญาณทัสสนะ เป็นธรรมสูงสุด^{๗๘}

๑.๖ ศีลทำให้สมาชิกของสังคมหรือชุมชนนั้นอยู่ร่วมกันด้วยดี หมายถึง ศีลทำให้สังคมสงบเรียบร้อย สมาชิกต่างดำรงอยู่ด้วยดี และมุ่งหน้าปฏิบัติกิจของตน โดยสะดวก

๑.๗ ศีลจัดเป็นเครื่องมือเพื่อฝึกหัดขัดเกลาตนเอง ทำให้กิเลสอย่างหยาบเบาบางลงด้วยการควบคุมยับยั้งสังวร ปรึการแสดงออกทางกายวาจาให้เกื้อกูลแก่สภาพความเป็นอยู่ และการอยู่ด้วยกันด้วยดี ซึ่งเป็นความจำเป็นพื้นฐานสำหรับพัฒนาชีวิตของตนให้พร้อมที่จะเป็นที่รองรับกุศล

^{๗๗} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, อ่างแล้ว, หน้า ๔๑๙.

^{๗๘} อัง.เอภาทสก. (ไทย) ๒๔/๑/๑-๓.

ธรรมทั้งหลาย เฉพาะอย่างยิ่ง คือ เป็นพื้นฐานของสมาธิ หรือการฝึกปรือคุณธรรมทางจิตใจที่สูงขึ้นไป^{๗๙}

๑.๘ ประเภทของศีลเพื่อนำมาพัฒนาตนเองและสังคม ศีลเพื่อเสริมสร้างความดีงามของชีวิตและสังคม คือ หลักคำสอนในสังคาลกสูตรทั้งหมด เรียกคิหิวินัย หมายถึง วินัยของคฤหัสถ์เป็นศีลสำหรับประชาชน มี ๒ ระดับ มีดังนี้

๑.๘.๑ ธรรมชั้นศีล คือ ศีลในแง่ธรรม หมายถึง หลักความประพฤติระดับกาย วาจาและอาชีวะที่นำมาแนะนำสั่งสอน โดยเน้นที่ปัจเจกชนเป็นสำคัญ ในขั้นนี้ มีความหมายไปถึง อธิศีลสิกขาซึ่งหมายถึง การฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ ได้แก่ รวมเอาองค์มรรค สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ เข้ามาว่าโดยสาระก็ คือ การดำรงตนด้วยดีในสังคมรักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคมให้ถูกต้อง มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีงามเกื้อกูลประโยชน์ ช่วยรักษาและส่งเสริมสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะในทางสังคม ให้อยู่ในภาวะเอื้ออำนวยแก่การที่ทุกๆ คนจะสามารถดำเนินชีวิตที่ดีงาม หรือ ปฏิบัติตามมรรคกันได้ด้วยดี กล่าวโดยย่อ อธิศีลสิกขา คือ ความประพฤติด้านศีล ตัวอย่างพุทธพจน์ที่แสดงเรื่องศีลในแง่ธรรมสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนที่แสดงถึงบทบาทของศีลและปัญญาของบุตริดาต่อบิฑามารดา ดังนี้

“บุตริดาที่สามารถยังมารดาบิดาผู้ทุศีลผู้ไม่มีศรัทธาให้ตั้งมั่นในศรัทธาศีลจาละและปัญญาได้การกระทำอย่างนั้นชื่อว่าบุตรได้ตอบแทนแก่มารดาบิดา”^{๘๐}

๑.๘.๒ วินัยที่เป็นศีล คือ ศีลในแง่ที่เป็นวินัย หมายถึง กฎระเบียบข้อบังคับที่กำหนดวางกันขึ้นเป็นบัญญัติทางสังคม เพื่อกำกับความประพฤติของบุคคล ตามความมุ่งหมายเฉพาะของหมู่ชน หรือ ชุมชนนั้น โดยมากมุ่งเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามธรรมให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และผู้ฝ่าฝืน ต้องได้รับโทษตามความรับผิดชอบต่อชุมชน หรือ สังคมนั้นอีกชั้นหนึ่ง ต่างจากผลทางจิตใจตามกฎธรรมชาติ นั่นคือ วิธีฝึกคนให้มีศีล ซึ่งเป้าหมายของวินัยที่เป็นศีล^{๘๑} ได้แก่ ศีลระดับสังคมสงฆ์ มีเป้าหมายที่สำคัญอยู่ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีงามที่เป็นไปโดยความเห็นชอบร่วมกันของสงฆ์ ความผาสุกแห่งสงฆ์ กำราบคนหน้าด้านไม่รู้จักอาย ความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม ปิดกั้นความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อนที่จะมีในปัจจุบัน บำบัดความเสื่อมเสียความทุกข์ความเดือดร้อนที่จะมีในภายหลังกว้างไกลยิ่งขึ้นไปของคนที่ยังไม่เสื่อมเสียความเสื่อมเสียยิ่งขึ้นไปของคนผู้เสื่อมเสียแล้วความดำรงมั่นแห่งสัทธรรม และส่งเสริมความเป็นระเบียบเรียบร้อย สนับสนุนวินัยให้หนักแน่น ส่วนในอังคุตตรนิกาย ได้เพิ่มเข้ามาอีก ๒ ข้อ คือ เพื่อเอื้อ อนุเคราะห์แก่คฤหัสถ์ทั้งหลาย และ เพื่อตัดรอนฝักฝ่ายของภิกษุผู้มีความปรารถนาชั่วร้าย^{๘๒}

^{๗๙} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๒.

^{๘๐} อง.ทุก.(ไทย) ๒๐/๓๔/๗๘.

^{๘๑} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, อ่างแล้ว หน้า ๗๖๘.

^{๘๒} อง.ทุก.(ไทย) ๒๐/๔๓๖/๑๒๓.

๑.๙. การพัฒนาตนด้วยศีลที่เป็นองค์มรรค หมายถึง การฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีวะ ในระดับการพัฒนาศีล ท่านเรียกว่า อธิศีลสิกขา เรียกกันสั้นๆ ว่า ศีล วิธีแก้ปัญหโดยวิธีนี้ เป็นวิธีของอารยชนระดับพื้นฐาน เรียกตามบาลีว่า หลักของอริยมรรค แปลว่า ทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เปื้อนริยชน หรือ วิธีดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ อริยมรรคนี้ แบ่งระดับการพัฒนาศีลที่เป็นองค์มรรคเป็น ๓ อย่าง คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ^{๘๓}มีความละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๙.๑ สัมมาวาจาเจรจาชอบ หมายถึง การพูดหรือเจรจาชอบ มี ๔ ประการ คือ ละมุสาวาท คือ เว้นการพูดเท็จ ขณะเดียวกันให้พูดคำจริง เรียกว่า สัจจาจาละปิสุณาวาจา คือ เว้นการพูดส่อเสียด ขณะเดียวกันให้พูดคำสมานสามัคคี เรียกว่า สมัคคกรณีวาจา ละภรุสวาจา คือ เว้นจากพูดคำหยาบคาย ขณะเดียวกันก็ให้พูดแต่คำอ่อนหวานสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ที่เรียกว่า สันทวาจา ละสัมผัปปลาปะ คือ เว้นการพูดเพ้อเจ้อ เหลวไหลไร้สาระ ขณะเดียวกันก็ให้พูดแต่คำมีประโยชน์ สร้างสรรค์นำมาแต่คุณธรรมปฐักจิตใจให้ร่าเริง เบิกบาน เรียกว่าอัตถสัณทิตวาจา^{๘๔} ดังพระพุทธพจน์ตรัสแสดงสัมมาวาจาว่า

“ภิกษุทั้งหลาย สัมมาวาจา เป็นไฉน ? นี้เรียกว่าสัมมาวาจา คือ
เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จเจตนางดเว้นจากวาจาส่อเสียด
เจตนางดเว้นจากวาจาหยาบเจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ”^{๘๕}

๑.๙.๒ สัมมากัมมันตะ หมายถึง การงานชอบ คือ การกระทำชอบมี ๓ ประการ ได้แก่การละจากปาณาติบาต หมายถึง เว้นการทำลายชีวิตทั้งคนและสัตว์ทุกจำพวกขณะเดียวกันก็ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่กันละ อทินนาทาน คือ เว้นการเอาทรัพย์สินสมบัติ สิ่งของคนอื่นที่ไม่อนุญาต หรือไม่ได้มีเจตนาที่จะให้ ขณะเดียวกัน ก็ควรจะบริจาคทรัพย์ให้ทานตามโอกาส และฐานะ ละกาเมสุมิฉฉาจารา คือ เว้นความประพฤติผิดในกาม หมายถึง ไม่ล่วงเกินในสามี ภรรยาอันเป็นที่รักยิ่งของคนอื่น ขณะเดียวกัน ก็ประพฤติ สหารสันโดษ คือ พอใจในคู่ครองของตนเองเท่านั้น^{๘๖}ดังพระพุทธพจน์ตรัสสัมมากัมมันตะ ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย สัมมากัมมันตะ เป็นไฉน ? นี้เรียกว่า
สัมมากัมมันตะ คือ เจตนางดเว้นจากการตัดรอนชีวิต
เจตนางดเว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้

^{๘๓} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต), วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่๗, (กรุงเทพฯ: สยาม, ๒๕๔๖),หน้า ๑๒-๑๓.

^{๘๔} วจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๔๘-๑๔๙/๑๘๙.

^{๘๕} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๓๕/๑๒๖-๑๒๘.

^{๘๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๔๗/๓๖๒-๓๖๔.

เจตนาถว้นจากการประพตติผิตในกามท้งหลย”^{๘๗}

๑.๙.๓ สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ ละมิจฉาชีพ เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาชีพ ขณะเดียวกันก็ มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ การงานหน้าที่อันสุจริต เช่นทำงานไม่ให้อากุล หมายถึง ไม่ค้งงาน ไม่ผัดผ่นงานไม่จ้บจรงงาน ไม่ย้งเหิงสับสน เป็นต้น

เมื่อกล่าวถึงหลักการของสัมมาอาชีวะนั้น พึงเข้าใจว่าเป็นการแสวงหาทรัพย์แล้วใช้สอยทรัพย์นั้นโดยชอบธรรม ตั้งแต่ปัจจัย ๔ อันเป็นพื้นฐานในการครองชีพ และผดอบแทนในด้านจิตใจด้วยไมใช่ทำงานเพื่อวัตถุหรือเพียงเพื่อได้ทรัพย์มาเท่านั้นมีประเด็นควรพิจารณา ๓ ประการดังต่อไปนี้

๑). มุ่งให้คนมีปัจจัย ๔ ที่พอเพียงที่จะเป็นอยู่ได้ แต่ไม่ได้มุ่งว่าจะมีมาก หรือน้อย คือ มุ่งให้คนทำงานเป็นมากกว่าจะมานั่งนับทรัพย์สิน ซึ่งเป็นผลของการทำงานอีกต่อหนึ่ง มีใ้เป้าหมายของพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จาก ธรรมะที่เกี่ยวกับการปกครองบ้านเมือง หน้าที่ของพระเจ้าแผ่นดินข้อที่หนึ่ง^{๘๘}คือ ทาน หมายถึง การช่วยเหลือด้วยวัตถุสิ่งของแก่ประชาชน คือ นำสิ่งของไปช่วยเหลือชาวบ้าน ไม่ให้เก็บไว้จนเต็มท้องพระคลังหลวง ถ้าพิจารณาให้ครบด้าน จะเห็นว่า ก็เป็นการรายได้หลวงบริหารประเทศให้พลเมืองอยู่ดี กินดี และดำรงชีวิตได้ด้วยองค์กรของรัฐเข้าประคับประคอง

๒). ความสมบูรณ์ด้วยทรัพย์ มีใ้จุดมุ่งหมายแสวงหา แต่เป็นเพียงสิ่งเป็นอุปการะแก่การดำรงชีวิต อันเนื่องมาจากศีลเป็นตัวผลิตให้ ด้วยการทำงานสุจริตนั้น จุดมุ่งหมายจริง ๆ ก็คือ ต้องการให้เกิดการพัฒนาด้านจิตใจและปัญญา มากกว่ามาประกอบอาชีพเพื่อหาทรัพย์มาบำรุงตนฝ่ายเดียว แต่ทรัพย์ภายในอย่างอื่นต้องแสวงหาเพิ่มด้วยเช่นกัน

๓) สัมมาชีพ มิได้หมายถึง มีหน้าที่ในการใช้แรงงาน เพื่อให้เกิดทรัพย์สินสมบัติเท่านั้นแต่ยัง หมายถึง การทำหน้าที่ การดำรงตำแหน่ง การมีคุณธรรมศีลธรรมในหน้าที่ กิจการงานของตนเอง เช่น เป็นครู ก็มีธรรมะสำหรับครู เป็นต้น ไม่ใช่สอนเพื่อหวังแต่เงินเดือนตอบแทนเพียงอย่างเดียว ขณะเดียวกันจะต้องถ่ายทอดความรู้ความสามารถวิชาการที่ก้าวหน้าแก่ศิษย์ ตามหน้าที่จัดว่าเป็นสัมมาชีพของครู คือ มีการใช้แรงงานการสอนวิชาการ และมีผลผลิต คือ รายได้ต่อเดือนเพื่อนำไปเลี้ยงตนและคนที่เกี่ยวข้อง และเสียภาษีช่วยรัฐ

๔) สัมมาอาชีวะ โดยทางธรรม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานกับอาชีวะและผดอบแทน โดยพิจารณาแบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ สำหรับคฤหัสถ์ ได้แก่ การใช้แรงงานในหน้าที่เป็นเรื่งของอาชีวะโดยตรง คือเป็นไปเพื่อได้ผดอบแทนเป็นทรัพย์สินเงินทอง ใช้เป็นปัจจัยเลี้ยงชีพ เช่น อาชีพกรรมกร ครู ทหาร ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา นายกรัฐมนตรี เป็นต้น ส่วนของพระสงฆ์ ได้แก่ การใช้แรงงานในหน้าที่ไม่เป็นเรื่งของอาชีวะ ไม่มีความมุ่งหมายในด้านอาชีวะ คือ ไม่เกี่ยวกับอาชีวะเลย เพราะไม่เป็นไปเพื่อได้ผดอบแทนเป็นปัจจัยเครื่องยังชีพ แต่ปฏิบัติงานเพื่อธรรมและเพื่อผดุง

^{๘๗} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๓๕/๑๒๖.

^{๘๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕/๖๕.

ธรรมในโลกถ้าเอาแรงงานที่พึงใช้ในหน้าที่ มาใช้ในการแสวงหาปัจจัยเครื่องยังชีพจัดว่าเป็น
มิจฉาชีพ^{๘๙}

๕) สัมมาอาชีวะในแง่การพัฒนาจิตใจและปัญญา ได้แก่ การรู้จักทำงาน ใช้แรงงาน เมื่อ
ได้ทรัพย์อันเกิดจากกิจกรรมนั้นๆ แล้ว ก็รู้จักวิจิตร วิถีปฏิบัติต่อทรัพย์ คือ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ
คุณค่าแท้ คุณค่าเทียม และเป็นไปด้วยนิสสรณปัญญา หมายถึง การรู้เท่าทันต่อทรัพย์ไม่ตกเป็นทาส
ของทรัพย์สิน ไม่หลงมัวเมาในสมบัติที่ตนหาได้แล้วนั้น คือ ให้เป็นนายทรัพย์ต่อจากนั้นก็นำทรัพย์ที่
หามาได้ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ แก่ตนเอง ครอบครัว สังคมประเทศชาติ ตามลำดับ มี
หลักในการปฏิบัติ คือ การแสวงหาทรัพย์โดยชอบธรรม ไม่ข่มเหง หรือ เบียดเบียนเขาได้มา ส่วนการ
ใช้ทรัพย์ คือ บริหารทรัพย์เป็น ๓ ส่วนได้แก่ เลี้ยงตน (และคนที่เกี่ยวข้องกับตน) ให้เป็นสุขช่วยเหลือ
แบ่งปันแก่คนอื่นเช่น บริจาคเสื้อผ้า ข้าวสารแก่ผู้ประสบภัยพิบัติ เป็นต้น และบำเพ็ญสาธารณะ
ประโยชน์ เช่น สร้างเครื่องมือแพทย์แก่โรงพยาบาล สร้างโรงเรียน สร้างสะพานข้ามแม่น้ำ ขุดบ่อน้ำ
ขุดสระน้ำ เป็นต้น^{๙๐}

๖) สัมมาอาชีวะที่มีคุณค่าทางจิตใจและปัญญา ได้แก่ เมื่อมีทรัพย์ก็ไม่มัวเมา ไม่ใช้จ่าย
ทรัพย์ไปในทางให้โทษแก่ตนและสังคม เช่น เล่นการพนัน ฟุตบอล หวย ไก่ชน เสพยาเสพติด นำไป
ลงทุนทางผิดต่อศีลธรรม และกฎหมาย เป็นต้น ดังนั้นทรัพย์จึงมีผลต่อจิตใจและปัญญาเพื่อการดำรง
ชีพอยู่อย่างปกติสุข ถ้าขาดหลักสัมมาอาชีวะ ย่อมผิดศีลได้เช่นกัน

๗) สัมมาอาชีวะในความหมายฝ่ายคฤหัสถ์ ได้แก่ สัมมาอาชีวะสำหรับคฤหัสถ์ ผู้ครอง
เรือน ทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้รู้จักพัฒนาด้านสัมมาอาชีวะ คือ ให้รู้จักการหาทรัพย์ การใช้จ่าย
ทรัพย์ และความสุขที่เกิดจากการใช้ทรัพย์ มีความหมายโดยสาระทางพุทธธรรม คือ หลักการแสวงหา
ทรัพย์ มีอยู่ ๔ ประการได้แก่ (อุฏฐานสัมปทา) ความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหา ไม่เกียจคร้าน
กิจการงานทุกอย่าง ทำงานไม่ทอดทิ้งงาน ไม่อาภูล ไม่จับจด (อารักขสัมปทา) รู้จักวิธีรักษาทรัพย์ที่
ได้มา นั้นรู้จักบำรุงดูแล หาของใหม่มาแทนของเก่า รู้จักซ่อมแซมปรับปรุงให้ใช้งานได้ดี และการ
บริหารทรัพย์ควรให้คนมีความซื่อสัตย์ไว้วางใจได้ดูแลทรัพย์สิน (กัลยาณมิตตา) การรู้จักคบหา เสวนา กับ
บัณฑิต หรือ สัตบุรุษ คนดี ผู้มีศีล เว้นคนทุศีล โจรผู้ก่อการร้าย ผู้มีอิทธิพลซึ่งเป็นภัยต่อสังคมและ
ประเทศชาติ สมชีวิตา คือ ใช้จ่ายอย่างฉลาด ได้แก่ มีรายได้ รายรับ และรายเหลือ^{๙๑}

๘) อาชีพที่ขัดต่อการพัฒนาด้านสัมมาอาชีวะสำหรับคฤหัสถ์ นอกจากการประกอบอาชีพ
ที่สุจริตแล้ว บุคคลผู้หวังความเจริญด้านสัมมาอาชีวะพึงหลีกเลี่ยงโทษ ในการประกอบอาชีพค้าขายสิ่ง

^{๘๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๗๕/๑๘๖.

^{๙๐} อ.ทส. (ไทย) ๒๔/๙๑/๑๙๔.

^{๙๑} อ.อ. (ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๘๙.

ที่ไม่เหมาะให้โทษ ๕ อย่าง คือ ค้าขายอาวุธ ค้าขายมนุษย์ ค้าขายเนื้อสัตว์ ค้าขายน้ำเมา (รวมถึงสิ่งเสพติดทุกประเภท เช่น ยาบ้า ผิ่น เป็นต้น) และค้าขายยาพิษ^{๙๒}

(๒) การพัฒนาด้านกาย (กายภาวนา)

การพัฒนาด้านกาย นั้นจัดอนุโลมอยู่ในการพัฒนาระดับศีล เพราะลำพังเพียงกายอย่างเดียว ไม่มีศีลควบคุมแล้ว พระพุทธศาสนาไม่ถือเป็นการพัฒนาทางกาย แต่ตรงกันข้ามถ้าพัฒนากายด้านเดียวแล้ว อาจเป็นการส่งเสริมให้เกิดต้นเหตุความทะยานอยาก เพื่อให้ได้วัตถุมารุงกายให้เจริญ โดยพระพุทธศาสนาไม่พิจารณาการพัฒนากายแยกต่างหากจากจริยธรรม เพราะลำพังความเจริญทางกายอย่างเดียว ย่อมไม่มีความหมายเป็นสิกขา และตามปกติจะเอียงไปทางเป็นการสนับสนุนให้ค้นหาได้เครื่องมือที่จะแสวงหาห้อยแอ่งโลกามิส^{๙๓} ซึ่งเป็นสายตรงข้ามกับการศึกษา คือ ไตรสิกขาเพื่อพัฒนาฝึกปรือตนเองให้เจริญยิ่งขึ้น เมื่อไม่พัฒนาเรื่องกายให้ชัดเจนหรือชำนาญแล้ว ก็ย่อมตกเป็นเครื่องมือของวัตถุนิยมไปโดยหลีกเลี่ยงได้ยาก โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบัน ที่ใช้สื่อมวลชนสาขาต่างๆ เช่น สื่อทางโทรทัศน์ สื่อทางหนังสือพิมพ์ สื่อทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น มอมเมาให้ผู้ไม่ฝึกฝน พัฒนาศักยภาพของตนเองต้องเสียคน เสียความดีของตนไปก็มากด้วยสื่อที่เข้ามาแล้ว ไม่พัฒนากายหรืออินทรีย์ให้รู้เท่าทันตาม จึงเกิดปัญหาตามมาทางสังคมหลายประการ เช่น กรณีพี่ชายข่มขืนน้องสาวของตนเอง เพราะขณะนั้นพี่ชายกำลังดูเว็บไซต์อนาจารอยู่ จึงไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมความต้องการทางเพศของตนได้ จึงได้ทำผิดศีลธรรมอย่างน่าสลดใจยิ่งนัก^{๙๔} ฉะนั้น การพัฒนากายตามหลักพระพุทธศาสนามีดังต่อไปนี้

๒.๑ ความหมายในการพัฒนากาย คือ พัฒนาอินทรีย์ ๖ การพัฒนากาย ในความหมายที่แท้จริง ก็คือ การพัฒนาอินทรีย์ ได้แก่ การใช้อินทรีย์ ๖ ภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้สำหรับสัมผัส หรือ เป็นทางเชื่อมต่อกับโลกภายนอก (คือ อินทรีย์ภายนอก ๖) ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ที่ใจรับรู้ เปิดช่องทางที่เข้าไปสัมผัสกับสภาพแวดล้อมทางวัตถุ และทางธรรมชาติทั้งหมด ในการฝึกพัฒนากาย หรือ ฝึกพัฒนาอินทรีย์นั้นการพัฒนากายจึงเป็นการการพัฒนาอินทรีย์ คือ ฝึกให้มีอินทรีย์สังวร ได้แก่ ความสำรวมอินทรีย์ ๖ เพื่อเป็นเครื่องมือให้เกิดความแข็งแกร่งของศีล ความประพฤติ เพื่อสนับสนุนจิตให้มีพลังงานที่มั่นคงและเป็นทางให้เจริญปัญญาอีกด้วย ในมหาอัสสุตปุสสุตร พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่าเป็นกิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

“เธอทั้งหลายควรสำเหนียกอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักเป็น

ผู้คุมครองทวารแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย เห็นรูปทางตาแล้วไม่รวบถือ

ไม่แยกถือ จักปฏิบัติเพื่อความร่วมมือจักขุนทรีย์ ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้ว

ก็จะเป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรม คือ อภิขิมาและโทมนัสครอบงำได้

^{๙๒} อก.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๗๗/๒๓๓.

^{๙๓} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๐๕/๔๘/๒๗๒., อก.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๗๙/๑๔๕.

^{๙๔} แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด, เพื่อนทุกข์ ๒, (กรุงเทพฯ: แปลนพริ้นติ้ง, ๒๕๔๔), หน้า ๗๐-๗๑.

จักรักรักษาจักขุนทรีย์ ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์ ฟังเสียงทางหู. ฯลฯ
รู้ธรรมทางใจ.”^{๙๕}

๒.๑.๑ คุณสมบัติของผู้จะพัฒนาผู้อื่นตามแนวพุทธจิตวิทยา
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงได้รับการยกย่องว่าเป็น “บรมครู” ปรากฏในบทสวด
พระพุทธานุสสติต่อไปนี้^{๙๖}

อตถาวุโส สมโณ โคตโม สกยปุตโต สกยกุลา ปพพิโต, ตัม โข ปน ภวนตัม โคตมัม
เอวํ กลยาณํ กิตติสัทโธ อพภูคฺโคโต อิติปิ โส ภควา อรหํ สมมาสมพุทโธ วิชชา
จรณสมปนิโน

สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมมสารถิ สตถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ,
ตมห์ ภควนตัม อุทิสฺส ปพพิโต, โส เม ภควา สตถา ตสฺสาคัม ภควโต ธมมํ โรเจเมติ.

แปล : ท่านปุกกุสาติตอบว่า ดูกของท่านผู้มีอายุ มีพระสมณโคตมผู้ศากยบุตร เสด็จออกจากศากย
ราชสกุลทรงผนวชแล้ว ก็พระโคตมผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแล มีกิตติศัพท์ฟุ้งไป งามอย่างนี้ว่า: แม้
เพราะเหตุดังนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นผู้ไกลจากกิเลส รู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชา
และจรณะ ดำเนินไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสาวกผู้ฝึกบุรุษที่ควรฝึกอย่างหาคนอื่นยิ่งกว่ามิได้ เป็นครูของ
เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ตื่นแล้ว เป็นผู้แจกธรรม ดังนี้

ข้าพเจ้าบวชอุทิศพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น และพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
เป็นศาสดาของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอบใจธรรมของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น

คุณสมบัตินี้ของผู้สอนตามหลักพุทธธรรมที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๙๗} ได้
อธิบายว่า มีสาระสำคัญ ๒ ประการ คือบุคลิกภาพ และคุณธรรม มีดังนี้

๑ ด้านบุคลิกภาพ เป็นคุณสมบัติภายนอก ได้แก่ ความสง่างาม วาจาสุภาพ
มารยาทน่าเลื่อมใส ความเป็นผู้มีสมบัติผู้ดี มีธรรม ๔ ประการคือ รูปร่างผอม ใสสัปปมาณี งามมีป
มาณี และสุขชาจรณะสัมปันนะ อธิบายได้ดังนี้

๑.๑ ความสง่างามของรูป เรียกว่า รูปร่างผอม ใสสัปปมาณี รูปร่างหน้าตา ผิวพรรณ
คือ ถึงพร้อมด้วยความงดงามด้วยรูปร่างหน้าตา กิริยามารยาท ผิวพรรณสะอาดผ่องใส มีระเบียบวินัย
ทางร่างกายที่ดีอารมณ์เบิกบานแจ่มใสใครได้พบเห็นก็จะ เป็นมงคลทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

๑.๒ ความงามของเสียงหรืองามเสียง เรียกว่า “โสมสัปปมาณี” มีความ
งดงามในการพูด ในคำพูด การบอกกล่าวด้วยน้ำเสียงที่ดีประเสริฐดุจ “เสียงพรหม” ๘ ลักษณะ คือ

^{๙๕} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๒๑/๔๕๕.

^{๙๖} ม.อ. (บาลี) ๑๔/๓๔๓/๓๐๕., ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๔๓/๔๐๒.

^{๙๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธ
ธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐ - ๑๓.

(๑) วิธสัทโธ (ไพเราะ)	(๒) วิญญะโย (ชัดเจน)
(๓) มัญชุ (นุ่มนวล)	(๔) สวณีย (ชวนฟัง)
(๕) พินทุ (กลมกล่อม)	(๖) อวิสารี (ไม่แตกพร่า)
(๗) คัมภีโร (ลึกซึ้ง)	(๘) นินนาที (ก้องกังวาน)

ผู้สอนต้องบริหารวาทา ให้มีความงามทั้ง ๘ อย่าง ต้องรู้จักแต่งเสียง ให้สวยงามเหมาะสมกับความเป็นครู ไม่ประกอบ “วจีทุจริต” นั่นเอง

๑.๓ ความสง่างามในความรู้และสติปัญญา เรียกว่า “ธัมมปมาณิก” บุคลิกภาพทางสติปัญญาเป็นเรื่อง ของชาวปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยกระบวนการทางพันธุกรรม ครูจึงต้องพัฒนาตัวเองให้มีความสามารถ เฉลียวฉลาดเป็นนักปราชญ์ เปี่ยมด้วยสติปัญญา มีบุคลิกภาพทางสติปัญญาที่ดี ประกอบด้วย “สัปปุริสธรรม ๗”^{๔๘} คือธรรมของคนดี ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี คือ ธัมมัญญูตา (รู้เหตุ), อัตถัญญูตา (รู้ผล), อัตตัญญูตา (รู้ตน), มัตตัญญูตา (รู้ประมาณ), กาลัญญูตา (รู้ กาล), ปุคคลัญญูตา (รู้คน) และ ปริสสัญญูตา (รู้ชุมชน)

๑.๔ ความประพฤติดี หรือ ตามหลักธรรมของการเป็นครูดี ของวัฒนธรรมไทยที่ถือว่าครูที่ดีจะต้องมี หลักธรรม ๓ สุ สุวิชาโน คือ เป็นผู้มีความรู้ดี สุสาสน คือ เป็นผู้สอนดี รู้จักชี้แจง ชักจูง ปลุกใจ ให้เกิดความเพลิดเพลินในการเรียนและ สุปฏิปันโน คือ เป็นผู้มีความประพฤติปฏิบัติตนดี เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และบุคคลอื่น อันได้แก่ การเป็นผู้มีความประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และบุคคลทั่วไป เพราะการ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ก็เป็นการสอนอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งจะเกิดสัมฤทธิ์ผลแก่ผู้เรียนและดีกว่าการ สอนด้วยการแนะนำ ซึ่งตรงกับหลักกัลยาณมิตรธรรม ๗ ประการ ดังกล่าวแล้ว ซึ่งเป็นการปฏิบัติให้เป็น แบบอย่างที่ดีสามารที่จะนำไปปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

๒. ด้านคุณธรรม

คุณสมบัติภายในมี ๓ ประการ^{๔๙} คือปัญญาคุณ วิสุทธิคุณ และกรุณาคุณ

๒.๑ ปัญญาคุณ เกี่ยวข้องกับการสอนมี ๒ ประการ คือ ทศพลญาณ ๑๐ และ ปฏิสัมภทา ๔ ได้แก่

๒.๑.๑ ทศพลญาณ

(๑) ฐานาฐานญาณ รู้กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับขอบเขตว่าอะไรเป็นไปได้ อะไรเป็นไปไม่ได้ แค่นั้น เพียงไร ครูต้องเข้าใจทั้งเนื้อหาและข้อจำกัดของกฎเกณฑ์และหลักการที่จะ

^{๔๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๘๗.

^{๔๙} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พุทธวิธีในการสอน Buddha's Teaching Methods, หน้า ๔๔ - ๔๕.

นำมาใช้ในการสอนอย่างชัดเจน และต้องรู้ข้อจำกัดของนักเรียนด้านความสามารถในการพัฒนาซึ่งแตกต่างกันไป

(๒) กรรมวิปากญาณ สามารถแยกแยะผลที่เกิดจากการกระทำที่สลับซับซ้อน รายละเอียดของความสัมพันธ์ภายในกระบวนการ ครูต้องรู้จักวิเคราะห์พฤติกรรมของนักเรียนได้

(๓) สัพพัตถคามินีปฏิบัติญาณ รู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่จุดหมาย ว่าต้องทำอะไรบ้าง รายละเอียดของการปฏิบัติเป็นอย่างไร ครูต้องหากลยุทธ์ในการดำเนินการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

(๔) นานาธาตุญาณ ต้องรู้ว่าองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดเป็นมนุษย์นั้นมีความแตกต่างกันเป็นธรรมดา และอะไรคือ สาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่าง ในความหมายคือ ต้องรู้และเข้าใจหลักทางสรีรวิทยาและจิตวิทยาในการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน ซึ่งแตกต่างกันไป ทักษะคิดที่ถูกต้องและการยอมรับความแตกต่าง จะช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

(๕) นานาธมุตติกญาณ รู้ว่านักเรียนแต่ละคนมีความชอบ ความสนใจ และความถนัดที่ไม่เหมือนกัน เป็นธรรมชาติ

(๖) อินทริยโปรปริยัตตญาณ รู้จุดแข็งและจุดอ่อนแห่งอินทริยของสัตว์โลก รู้ว่าสัตว์นั้นมีแนวความคิด ความรู้ ความเข้าใจ แคไหน เพียงใด มีกิเลสมาก กิเลสน้อย สอนง่าย หรือสอนยาก และมีความพร้อมที่จะเรียนรู้หรือไม่ โดยความหมายคือต้องรู้ว่านักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านระดับสติปัญญา ความสามารถ พัฒนาการด้านต่างๆ และความพร้อมที่จะเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้

(๗) ฌานาทิสังกิเลสาทิญาณ สามารถวิเคราะห์ได้ว่า อะไรคืออุปสรรคที่จะขัดขวางการเรียนรู้และปัจจัยอะไรที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น และรู้จักใช้เทคนิคต่างๆ เข้าแก้ไขหรือช่วยส่งเสริมการฝึกอบรมให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี

(๘) ปุพเพนิวาสานุสสติ หรือการระลึกชาติ ในที่นี้ คือ ครูต้องรู้ประวัติพื้นเพเดิมและประสบการณ์ในอดีตของผู้เรียน

(๙) จุตูปปาตญาณ รู้ว่าการเกิดของสัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นไปตามกรรม ข้อนี้หมายความว่า ครูต้องหมั่นสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน ในขณะที่ใช้ชีวิตจริงภายในกลุ่มเพื่อนและสังคม ต้องรู้เท่าทันและเข้าใจพฤติกรรมต่างๆ ที่นักเรียนแสดงออกในขณะนั้นๆ ว่าเป็นเด็กที่มีปัญหาหรือไม่ อย่างไร ครูต้องหาเหตุแห่งปัญหานั้นและพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือแก้ไขให้ทันทั่วถึง

(๑๐) อาสวักขยญาณ หยั่งรู้ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หมายถึง ต้องรู้ให้ชัดและเข้าใจแจ่มแจ้งและแน่ใจว่า ผลสัมฤทธิ์ที่เป็นจุดหมายนั้นคืออะไร เป็นอย่างไร และเป็นสิ่งที่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้จริง

๒.๑.๒ ปฏิสัมพันธ์^{๑๐๐} คือ ปัญญาแตกฉานในด้านต่างๆ ซึ่งมีทั่วไปแก่พระมหาสาวกทั้งหลายด้วย ดังนี้

(๑) อรรถปฏิสัมพันธ์ ความเข้าใจแจ่มแจ้งในความหมายของถ้อยคำหรือข้อธรรม ต่างๆ สามารถขยายความแยกแยะออกไปโดยพิสดาร แม้ได้เห็นเหตุใดๆ ก็สามารถคิดเชื่อมโยง แยกแยะ กระจายความคิดออกไปล่วงรู้ถึงผลต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ แปลสั้นๆ ว่าปัญญาแตกฉานในอรรถ

(๒) ธรรมปฏิสัมพันธ์ ความเข้าใจแจ่มแจ้งในหลักหรือข้อธรรมต่างๆ สามารถจับใจความของคำอธิบายที่กว้างขวางพิสดาร มาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ เมื่อมองเห็นผลต่างๆ ที่ปรากฏขึ้นก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้ แปลสั้นๆ ว่าปัญญาแตกฉานในธรรม

(๓) นิรุตติปฏิสัมพันธ์ ความรู้แตกฉานในภาษา รู้ภาษาต่างๆ และรู้จักใช้ถ้อยคำชี้แจงแสดง อรรถและธรรม ให้คนอื่นเข้าใจและเห็นตามได้ แปลสั้นๆ ว่าปัญญาแตกฉานในนิรุกติ

(๔) ปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ ความมีไหวพริบ สามารถเข้าใจ คิดเหตุผลได้เหมาะสมทันการ และ มีความรู้ความเข้าใจชัดในความรู้ต่างๆ ว่ามีแหล่งที่มา มีประโยชน์อย่างไร สามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งหลายเข้าด้วยกัน สร้างความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ได้ แปลสั้นๆ ว่าปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ

๒.๒ พระวิสุทธิคุณ ความบริสุทธิ์เป็นพระคุณสำคัญยิ่งเช่นกันที่จะทำให้ประชาชนเชื่อถือและเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า ความบริสุทธิ์นี้อาจมองได้จากลักษณะต่างๆ ดังนี้

ก. พระองค์เองเป็นผู้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากอาสวกิเลสทั้งปวง ไม่กระทำความชั่วทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ไม่มีเหตุที่ใครจะยกขึ้นตำหนิได้

ข. ทรงทำได้อย่างที่สอน คือ สอนเขาอย่างไร พระองค์เอ ก็ทรงประพฤติปฏิบัติอย่างนั้นด้วย อย่างพุทธพจน์ที่ว่า ตถาคตพูดอย่างใดทำอย่างนั้น จึงเป็นตัวอย่างที่ดี และให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในคุณค่าของคำสอนได้

ค. ทรงมีความบริสุทธิ์พระทัยในการสอน ทรงสอนผู้อื่น ด้วยมุ่งหวังประโยชน์แก่เขาอย่างเดียว ไม่มีพระทัยเคลือบแฝงด้วยความหวังผลประโยชน์ส่วนตน หรืออามิสตอบแทนใดๆ

๒.๓ พระกรุณาธิคุณ อาศัยพระมหากรุณาธิคุณ พระพุทธเจ้าจึงได้เสด็จออกประกาศพระศาสนาโปรดสรรพสัตว์ ทำให้พระคุณ ๒ อย่างแรก คือพระปัญญาคุณและพระวิสุทธิคุณ เป็นที่ปรากฏและเป็นประโยชน์แก่ชาวโลกอย่างแท้จริง เสด็จไปช่วยเหลือแนะนำสั่งสอนมนุษย์ทั้งที่เป็นกลุ่มและที่

^{๑๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๒๕ - ๒๖.

เป็นรายบุคคล โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบากของพระองค์เอง พระมหากษัตริย์คุณเหล่านี้พึงเห็นตามคำสรรเสริญและคุณธรรมอื่นๆ ที่แสดงออก

ความกรุณาที่แสดงออกในการอบรมสั่งสอน ย่อมเป็นส่วนประกอบสำคัญให้เกิดคุณลักษณะของผู้สอนอย่างที่เรียกว่า องค์คุณของกัลยาณมิตร ดังต่อไปนี้

กัลยาณมิตรธรรม ๗^{๑๐๑} (องค์คุณของกัลยาณมิตร, คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือ ทานที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ในที่นี้มุ่งเอามิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยงเป็นสำคัญ

๑. บิโ (น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม)

๒. ครุ (น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้ความรู้สึกรอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย)

๓. ภาวนีย (น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญา แท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ)

๔. วตฺตา จ (รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี)

๕. วณฺทขโม (อดทนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ชักถาม คำเสนอ และวิพากษ์วิจารณ์ อดทนฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว)

๖. คมฺภีรฺยจ กถิ กตฺตา (แถลงเรื่องเล่าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจและให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป)

๗. โน จฏฺฐาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำไปในอวิชชา คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักนำไปในทางเสื่อมเสีย)

๒.๑.๓ ปัจจัยเกื้อหนุนการนำเสนอความจริง

ตัวแปรทางจิตวิทยาพุทธที่สำคัญและเป็นองค์รวมระหว่างตัวแปรทางอารมณ์หรือทางจิตใจ และตัวแปรทางด้านการรู้คิด ปรากฏทั่วไปในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชุดหลักธรรมในพุทธจิตวิทยา จะมีตัวแปรครอบคลุมเพื่อทำหน้าที่ ๒ ด้าน กล่าวคือ เชิงจิตวิทยาและเชิงปัญญาเสมอ ไม่ว่าจะเป็นหลักเทศนา ๒ หลักปฏิสัมภิทา ๔ ประमाण หรือ ปมาณิก ๔ สติการสอน หรือ พุทธลีลาในการสอน หรือเทศนาวิธี ๔ ธรรมเทศกธรรม ๕ พหุสุตมืองค์ ๕ อนุพุทฺธิกา ๕ กัลยาณมิตรธรรม ๗

๑) เทศนา ๒^{๑๐๒} หมายถึง การแสดงธรรม, การชี้แจงแสดงประกอบด้วย (๑.) บุคคลาธิษฐานเทศนา เทศนามีบุคคลเป็นที่ตั้ง เทศนาอ้างคน แสดงโดยยกคนขึ้นอ้าง ยกคนเป็น

^{๑๐๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๕๗.

หลักฐานในการอธิบาย (๒.) ธรรมเนียมฐานเทศนา เทศนามีธรรมเป็นที่ตั้ง เทศนาอ้างธรรม แสดงโดยยกหลักหรือตัวภาวะขึ้นอ้าง

เทศนา ๒ นี้ สรุปรมาจากเทศนา ๔ ในคัมภีร์ที่อ้างไว้ เทศนา ๒ เป็นวิธี การแสดงธรรม ของพระพุทธเจ้า, การชี้แจงแสดงความ (๑.) สมมติเทศนา เทศนาโดยสมมติ, แสดงตามความหมายที่อยู่ร่วมกัน หรือตกลงยอมรับกันของชาวโลก เช่นว่า บุคคล สัตว์ หญิง ชาย กษัตริย์ เทวดา เป็นต้น และ (๒.) ปรมัตถเทศนา เทศนาโดนปรมัตถ์ แสดงตามความหมายของสภาวะธรรมแท้ๆ เช่นว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ชันธ ธาตุ อายตนะ เป็นต้น

๒) ปฏิสัมภิทา ๔ ปัญญาแตกฉาน (๑.) อตถปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในอรรถปริชาแจ้งในความหมาย เห็นข้อธรรมหรือความย่อ ก็สามารถแยกแยะอธิบายขยายออกไปได้โดยพิสดาร เห็นเหตุอย่างหนึ่ง ก็สามารถคิดแยกแยะกระจายเชื่อมโยงต่อออกไปได้จนลุล่วงผล (๒.) ัมมปฏิสัมภิทา (ปัญญาแตกฉานในธรรม ปริชาแจ้งในหลัก เห็นอรรถอธิบายพิสดาร ก็สามารถจับใจความมาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ เห็นผลอย่างหนึ่ง ก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้ (๓.) นิรุติปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในนิรุกติ ปริชาแจ้งในภาษา รู้ศัพท์ ถ้อยคำปฏิบัติและภาษาต่างๆ เข้าใจใช้คำพูดชี้แจงให้ผู้อื่นเข้าใจและเห็นตามได้ (๔.) ปฏิภาณปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ ปริชาแจ้งในความคิดทันการ มีไหวพริบในความรู้ที่มีอยู่ เอามาเชื่อมโยงเข้าสร้างความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ ใช้ประโยชน์ได้สมเหมาะ เข้ากับกรณีเข้ากับเหตุการณ์

๓) ประมาณ หรือ ปมาณิก ๔^{๑๐๒} บุคคลที่ถือประมาณต่าง ๆ กัน, คนในโลกผู้ถือเอาคุณสมบัติต่าง ๆ กันเป็นเครื่องวัดในการที่จะเกิดความเชื่อความเลื่อมใส (๑.) รูปประมาณ ผู้ถือประมาณในรูป บุคคลที่มองเห็นรูปร่างสวยงาม ทรวดทรงดี อวัยวะสมส่วน ท่าทางสง่างาม สมบูรณ์พร้อมจึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ (๒.) โสขประมาณ ผู้ถือประมาณในเสียง บุคคลที่ได้ยินได้ฟังเสียงสรรเสริญเกียรติคุณหรือเสียงพูดจาไพเราะ จึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ (๓.) ภูษประมาณ ผู้ถือประมาณในความคร่ำหรือเศร้าหมอง บุคคลที่มองเห็นของใช้ความเป็นอยู่ที่เศร้าหมอง เช่น จีวรคร่ำๆ เป็นต้น หรือมองเห็นการกระทำคร่ำครึเป็นทฤฏิกิริยา ประพฤติเคร่งครัดเข้มงวดขูดเกลาค้น จึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ และ (๔.) ธรรมประมาณ ผู้ถือประมาณในธรรม บุคคลที่พิจารณาด้วยปัญญาเห็นสัจธรรมหรือการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ บุคคล ๓ จำพวกต้น ยังมีทางพลาดได้มาก โดยอาจเกิดความคิดใคร่ ถูกครอบงำชักพาไปด้วยความหลง ถูกพัตวนเวียนหรือติดอยู่แค่ภายนอก ไม่รู้จักคนที่ตนมองได้อย่างแท้จริงและไม่เข้าถึงสาระ ส่วนผู้ถือธรรมเป็นประมาณ จึงจะรู้จักคนที่มองอย่างแท้จริง ไม่ถูกพัตพาไปเข้าถึงธรรมที่ปราศจากสิ่งครอบคลุมพระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณสมบัติสมกับทั้งสี่ข้อ เฉพาะข้อ ๓ ทรง

^{๑๐๒} อก.อ.๑/๔๙.

^{๑๐๓} อก.จตุกก.๒๑/๕๖/๑๓๕.

ถือแต่พอดี จึงทรงครองใจคนทุกจำพวกได้ทั้งหมด คนที่เห็นพระพุทธรเจ้าแล้ว ที่จะไม่เลื่อมใสนั้น หาได้ยากยิ่งนัก

๔) ลีลาการสอน หรือ พุทธลีลาในการสอน หรือเทศนาวิธี ๔^{๑๐๔} การสอนของ พระพุทธรเจ้าแต่ละครั้ง แม้ที่เป็นเพียงธรรมกถา หรือการสนทนาทั่วไป ซึ่งมีใช้คราวที่มีความมุ่ง หมายเฉพาะพิเศษ ก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดีโดยมีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะ ๔ ประการ ประกอบด้วย (๑.) สันทัสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและ แสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดึงงู่มือไปดูเห็นกับตา (๒.) สมาทปนา ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือหัดทำ ก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งใน คุณค่ามองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญจนใจยอมรับ อยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ (๓.) สมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญแก่งกล้า คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะมีกำลังใจ แข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จจงได้ สู้งาน ไม่หวั่นระย่อ ไม่กลัวเหนียว ไม่กลัวยาก (๔.) สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง คือบำรุงจิตใจให้เข้มแข็งเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ ที่ จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ ความประมาท ข้อ ๓ ปลดเปลื้องความอันคร้าน ข้อ ๔ สัมฤทธิ์การปฏิบัติ ๔ จำ ๔ ข้อนี้สั้นๆชี้ให้ชัด ขวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง หรือ แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่งกล้า ร่าเริง

๕) ธรรมเทศกธรรม ๕^{๑๐๕} ธรรมของนักเทศก์ องค์แห่งธรรมกถึก ธรรมที่ผู้แสดงธรรม หรือสั่งสอนคนอื่นควรตั้งไว้ในใจประกอบด้วย (๑.) อนุพุททิกถ์ กล่าวความไปตามลำดับ คือ แสดง หลักธรรมหรือเนื้อหาวิชาตามลำดับความง่ายยากลุ่มลึก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปตามลำดับ (๒.) ปริยายทสสาวี ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น โดยอธิบายขยายความ ยกย่องไปต่างๆ ตามแนวเหตุผล (๓.) อนุทยตฺ ปฏิจจ แสดงธรรมด้วยอาศัยเมตตา คือ สอนเข้าด้วย จิตเมตตามุ่งจะให้ประโยชน์แก่เขา (๔.) น อามิสนตโร ไม่แสดงหลักธรรมด้วยเห็นแก่อามิส คือ สอนเขามีมุ่งที่ตนจะได้ลาภหรือผลประโยชน์ตอบแทนและ (๕.) อตตานญญจ ปรณจ อนุปหจจ แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา มุ่งแสดงอรรถ แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีขมขี้ผู้อื่น

๖) พหุสุตมืองค์ ๕^{๑๐๖} คุณสมบัติที่ทำให้ควรได้รับชื่อว่าเป็นพหุสุ คือผู้ได้เรียนรู้มากหรือ คงแก่เรียน ประกอบด้วย (๑.) พหุสุสุตา ฟังมาก คือ ได้เล่าเรียนสดับฟังไว้มาก (๒.) ธตา จำได้ คือ จับ หลักหรือสาระได้ ทรงจำความไว้มั่นยำ (๓.) วจสา ปริจิตา คล่องปาก คือ ท่องบ่นหรือใช้คำพูดอยู่ เสมอจนแคล่วคล่องจัดเจน (๔.) มนสาณุปะกัชิตา เฟื่องขึ้นใจ คือ ใส่ใจนึกคิดพิจารณาจนเจนใจ นึกถึง

^{๑๐๔} ที่.สี.๙/๑๙๘/๑๖๑.

^{๑๐๕} อง.ปญจก.๒๒/๑๕๙/๒๐๕

^{๑๐๖} อง.ปญจก.๒๒/๘๗/๑๒๙

ครั้งใด ก็ปรากฏเนื้อความสว่างชัด และ (๕.) ทิฏฐิยา สุปฏิวิธา ขบได้ด้วยทฤษฎี หรือแทงตลอดดี ด้วยทิฏฐิ คือ มีความเข้าใจลึกซึ้งมองเห็นประจักษ์แจ้งด้วยปัญญา ทั้งในแง่ความหมายและเหตุผล

๗) อนุปปพิกขา ๕^{๑๐๗} เรื่องราวที่กล่าวถึงตามลำดับ, ธรรมเทศนาที่แสดงเนื้อความลุ่มลึก ลงไปโดยลำดับ เพื่อขัดเกลาอหยาตย์ของผู้ฟังให้ประณีตขึ้นไปเป็นชั้นๆ จนพร้อมที่จะทำความเข้าใจ ในธรรมส่วนปรมัตถ์ ประกอบด้วย (๑.) ทานกถา เรื่องทาน, กล่าวถึงการให้ การเสียสละเพื่อแผ่ แบ่งปัน ช่วยเหลือกัน (๒.) สีลกถา เรื่องศีล กล่าวถึงความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม (๓.) สัคคกถา เรื่อง สวรรค กล่าวถึงความสุขความเจริญ และผลที่น่าปรารถนาอันเป็นส่วนดีของกามที่จะพึงเข้าถึง เมื่อได้ ประพฤติตามหลักตามหลักธรรมสองข้อต้น (๔.) กามาทีนวกถา เรื่องโทษแห่งกาม กล่าวถึงส่วนเสีย ข้อบกพร่องของกาม พร้อมทั้งผลร้ายที่สืบเนื่องมาจากกาม อันไม่ควรหลงใหลหมกมุ่นมัวเมา จนถึง รู้จักที่จะหน่ายถอนตนออกได้ และ (๕.) เนกขัมมานิสังกถา เรื่องอนิสงค์แห่งความออกจากกาม กล่าวถึงผลดีของการไม่หมกมุ่นเพลิดเพลินติดอยู่ในกาม และให้มีฉันทะที่จะแสวงความดีงามและ ความสุขอันสงบที่ประณีตยิ่งขึ้นไปกว่านี้

๘) กัลยาณมิตรธรรม ๗^{๑๐๘} คือ องค์คุณของกัลยาณมิตร, คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตร คือท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ในที่นี้มุ่งเอามิตรประเภทครู หรือพี่เลี้ยงเป็นสำคัญประกอบด้วย (๑.) ปิโย น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยาก เข้าไปปรึกษาได้ถาม (๒.) ครุ น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกขอบอกใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย (๓.) ภาวนีโย น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิ ปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วย ซาบซึ้งภูมิใจ (๔.) วตฺตา จ (ขุจฺจิกพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอย ให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี (๕.) วจนฺทโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับ ฟังคำปรึกษา ชักถาม คำเสนอ และวิพากษ์วิจารณ์ อดทนฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว (๖.) คมภีรณฺจ กณฺ กตฺตา แกล้งเรื่องล้าลึกได้สามารถ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจ และเรียนรู้เรื่องราวที่ ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป และ (๗.) โน จฺญฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือ ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

๒.๑.๒ หลักที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุข

๑.) หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุข

(๑) ความหมายของความสุข

^{๑๐๗} วินย. ๔/๒๗/๓๒.

^{๑๐๘} อง. สุตตก. ๒๓/๓๔/๓๓.

ความสุขมีความสำคัญมากในการพัฒนาทางพุทธศาสนา อาจกล่าวได้ว่า พุทธจริยธรรมไม่
แยกต่างหากจากความสุข^{๑๐๙} ในทุกระดับ ขั้นต้น “บุญเป็นชื่อของความสุข”^{๑๑๐} ความสุขเป็นปัจจัย
ให้เกิดสมาธิ ผู้มีความสุขจิตจะตั้งมั่น^{๑๑๑} นิพพาน ก็เป็นความสุขและบรมสุข คือสุขสูงสุด^{๑๑๒}
นอกจากนั้นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาที่เป็นบรมสุขหรือข้อปฏิบัติที่มีความสุข มิใช่บรรลุด้วย
ความความทุกข์หรือข้อปฏิบัติที่เป็นทุกข์^{๑๑๓}

(๒) องค์ประกอบและประเภทความสุข

คุณธรรมที่จำแนกความสุขออกเป็นประเภทแต่ละประเภท และจัดเป็นระดับ จัดเป็นคู่ๆมี
มากมายหลายคู่ เช่น สุขของคฤหัสถ์กับของบรรพชิต กามสุขกับเนกขัมมสุข โลภียสุขกับโลกุตตรสุข
สุขของพระอริยะกับสุขของปุถุชน เป็นต้น^{๑๑๔} วิธีแบ่งที่ชัดเจนแบ่งเป็น ๑๐ ขั้น คือ (๑) กามสุข สุข
เนื่องด้วยกาม ได้แก่ความสุขโสมนัสที่เกิดขึ้นด้วยอาศัยกามคุณ ๕ (๒) ปฐมฌานสุข สุขเนื่องด้วย
ปฐมฌาน ซึ่งสกัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย ประกอบด้วย วิตก วิจาร์ ปิติ สุขและเอกัคคตา
(๓) ทุติยฌานสุข สุขเนื่องด้วยทุติยฌาน ซึ่งประกอบด้วย ปิติ สุข และเอกัคคตา (๔) ตติยฌาน สุข
เนื่องด้วยตติยฌาน ซึ่งประกอบด้วย สุข และเอกัคคตา (๕) จตุตถฌานสุข สุขเนื่องด้วยจตุตถฌาน ซึ่ง
ประกอบด้วย อุเบกขา และเอกัคคตา (๖) อากาสาณัญจายตนสมาปัตติสุข สุขเนื่องด้วย
อากาสาณัญจายตนสมาบัติ ซึ่งล่วงพ้นรูปสัญญาได้โดยสิ้นเชิง ปฏิขสัญญาล่วงลับไปหมด ไม่มนสิการ
นึกถึงแต่อวกาศอันอันันต์เป็นอารมณ์ (๗) วิญญูณัญจายตนสมาปัตติสุข สุขเนื่องด้วยวิญญูณัญจาย
ตนสมาบัติ ซึ่งคำนึงวิญญูณอันอันันต์เป็นอารมณ์ (๘) อากิญจัญญายตนสมาปัตติสุข สุขเนื่องด้วยอา
กิญจัญญายตนสมาบัติ ซึ่งคำนึงภาวะที่ไม่มีอะไรเลยเป็นอารมณ์ (๙) เนวสัญญานาสัญญายตนสมาปัตติ
สุข สุขเนื่องด้วยเนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ อันถึงภาวะที่มีสัญญาก็ไม่ใช่ ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่ (๑๐)
สัญญาเวทิตินิโรธสมาปัตติสุข สุขเนื่องด้วยสัญญาเวทิตินิโรธสมาบัติ อันถึงภาวะที่ดับสัญญาและ
เวทนาทั้งหมด

(๓) วิธีพัฒนาความสุข

หลักการใหญ่ทางพระพุทธศาสนาสำหรับการปฏิบัติต่อความสุขมี ๓ ข้อ คือ (๑) ไม่เอา
ทุกข์ทัฬหณตนที่ไม่มีทุกข์ทัฬหณ (๒) ไม่ละทิ้งความสุขที่ชอบธรรม (๓) ไม่หมกมุ่นสยบในความสุขนั้น

^{๑๐๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) พุทธธรรม น.๕๒๙

^{๑๑๐} ชุ.วิติ. ๒๕/๒๐๐/๒๔๐

^{๑๑๑} ที.ปา. ๑๑/๒๓๒/๒๓๓

^{๑๑๒} ม.ม. ๑๓/๒๘๗/๒๘

^{๑๑๓} ม.ม. ๑๒/๔๒๕-๖

^{๑๑๔} ม.ม. ๑๓/๑๙๖/๒๐๕

พระพุทธศาสนาสอนให้มองดูรู้เห็นและยอมรับสิ่งทั้งหลายตามภาวะที่เป็นจริง สนับสนุนให้ฝึกตนเพื่อก้าวหน้าองงามในธรรมยิ่งๆขึ้นไป ผู้ที่มีความพร้อมและฝึกฝนตนอยู่ในระดับต่างกัน ต่างก็อยู่ร่วมกันโดยสงบสุข ปราศจากดิและเกื้อกูลต่อกัน ส่งเสริมประโยชน์สุขอันชอบธรรมและความก้าวหน้าของกันและกันตามระดับ ไม่ข่มขี้นบีบคั้นหรือหมิ่นแคลนกันและกัน

พระพุทธศาสนาทั้งหมด คือระบบพัฒนาความสุข เพื่อพัฒนาความสุขนั้น เป็นการพัฒนาชีวิตเป็นการพัฒนาสังคม และเป็นการพัฒนาธรรมอย่างอื่นๆไปพร้อมกัน เมื่อโยงดังกล่าว การพัฒนาความสุขนั้นแหละเป็นการพัฒนาจริยธรรม ก็ต้องเป็นการพัฒนาความสุขโดยจุดเด่น สำคัญในการพัฒนาจริยธรรมแบบพุทธศาสนา ถ้าเป็นจริยธรรมแท้ ก็ต้องเป็นจริยธรรมแห่งความสุข ไม่ใช่จริยธรรมในความหมายที่มักเข้าใจเชิงลบ ที่ต้องฝืนใจทำ หรือเป็นไปด้วยทุกข์ การฝึกเชิงจริยธรรมแบบพุทธคือการศึกษาศึกษาหรือสิกขา เมื่อบุคคลพัฒนาด้วยการศึกษา ชีวิตของเขาก็จะพัฒนาขึ้นไป ก็จะเจริญงอกงามยิ่งๆขึ้นในความสุข มีความสุขยิ่งขึ้น ชีวิตก็ยิ่งพัฒนาขึ้น มีคุณสมบัติอื่นๆที่ดียิ่งๆขึ้น

ถ้าการศึกษา ยังเป็นไปด้วยความฝืนใจ ขาดฉันทะพอใจ คือไม่มีความต้องการที่จะฝึกฝน คนก็ไม่สามารถที่จะมีความสุขได้ ก็ไม่ใช่การศึกษาหรือการพัฒนาที่แท้ จริยธรรมก็เป็นจริยธรรมที่จำใจ และก็ไม่อาจเป็นจริยธรรมที่แท้

๒.) หลักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุข

(๑) หลักจิตวิทยาเกี่ยวกับการสื่อสาร

จิตวิทยาทุกกลุ่มเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร^{๑๑๕} การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อมภายนอก ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาหรือการรู้คิด ที่มีผลต่อพฤติกรรมและจิตสำนึกของบุคคล มุมมองของนักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยมเชื่อว่า พฤติกรรมและจิตสำนึก คือการเรียนรู้ว่าการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม ด้วยพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง ทำให้ปัจเจกชนมีความสุขหรือได้รับความพึงพอใจ เป็นการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง ขณะที่มุมมองทางด้านชีวจิตวิทยา เชื่อมโยงอิทธิพลของร่างกาย ระบบสมองและต่อมต่างๆ มีผลต่อพฤติกรรม นักจิตวิทยาผู้คิด กล่าวว่าพฤติกรรมและจิตสำนึกของบุคคล ขึ้นอยู่กับกระบวนการการสื่อสารทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการรับรู้ การเรียนรู้ความจำ การคิด ความเข้าใจต่อสภาพแวดล้อมทางสังคม โดยพฤติกรรมขึ้นอยู่กับกระบวนการประมวลผลของมูล (NLP) ที่แตกต่างเฉพาะของแต่ละคน มุมมองของจิตวิทยาสังคมให้ความสำคัญกับการรับรู้ทางสังคม เจตคติทางสังคมและรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมว่ามีผลต่อพฤติกรรมและความสุขทางสังคม ขณะที่มุมมองจิตวิทยาพัฒนาการ เชื่อว่ารูปแบบพฤติกรรมจะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามพัฒนาการของแต่ละบุคคล และขั้นตอนแห่งพัฒนาการ สำหรับมุมมองมนุษย์นิยม มีทัศนะว่า

^{๑๑๕} King and Morgan, Introduction to Psychology (McGraw-Hill, 1990)

ความสามารถหรือสมรรถภาพ ความสำเร็จและความมั่นใจในตนเองเป็นตัวแปรสำคัญกับอารมณ์และแรงผลักดันไร้สำนึก การสื่อสารจึงเป็นไปในรูปของการป้องกันตัว การเบี่ยงเบนเฉไฉ หรือการชดเชยแทนที่การสื่อสารและรับรู้เพื่อจัดการและตัดสินใจ

จิตวิทยาสังคม ซึ่งสนใจอิทธิพลของสังคมต่อพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล โดยสนใจในตัวแปร ๓ กลุ่มคือ การคิด อิทธิพลและความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Thinking, Social Influence และ Social Relations) จิตวิทยาสังคมจึงให้ความสำคัญกับมนุษย์สากลมากกว่าจิตวิทยาบุคลิกภาพที่สนใจลักษณะหรือบุคคลพื้นฐานของบุคคล แต่จิตวิทยาสังคมสนใจแต่ลักษณะหรือพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ว่ามีมุมมองรับรู้และปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร ไม่ว่าจะศึกษาเพื่อคนพบของมูลว่าแต่ละคนมีปฏิกริยาแบบมีมิตรภาพหรือเป็นศัตรู ยอมรับหรือมีอิสระเป็นตัวของตัวเอง หรือชอบและไม่ชอบอย่างไร^{๑๑๖}

ในกระบวนการการจูงใจในจิตวิทยาสังคม ให้ความสำคัญกับตัวแปร ๓ ด้าน คือ ผู้สื่อสาร (Communicator) ข่าวสาร (Message) และผู้รับสื่อ (Audience) โดยการศึกษาวิจัยพบว่าทุกๆวัฒนธรรมจะมีผู้สื่อสารที่น่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับของผู้รับสื่อ ซึ่งจะนำไปสู่การไว้วางใจ ในตัวแปรด้านข้อมูลข่าวสาร พบว่าผู้ที่รู้สึกโดดเดี่ยว เกิดกด ข้อมูลเชิงอารมณ์ การให้กำลังใจ ให้ความอบอุ่น จะมีผลอย่างสูงต่อความเชื่อและการวางใจ ทำให้วางใจต่อครูอาจารย์ การเข้าร่วมกลุ่มทางสังคมไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชมรม หรือการมีส่วนร่วมในสังคมที่กว้างออกไป กลุ่มผู้ฟังหรือผู้รับข้อมูล ข่าวสารอายุต่ำกว่ายี่สิบปี เป็นกลุ่มที่ไว้วางใจต่อผู้สื่อสารและข่าวสารมากที่สุด เพราะทัศนคติ เจตคติ และคุณค่าในชีวิตของคนกลุ่มนี้ ยังไม่ถูกกำหนดและมั่นคงตายตัว ผู้มีการศึกษาน้อย ต้องการข้อมูลข่าวสารที่ง่าย ไม่ซับซ้อนและตรงไปตรงมา

โดยสรุป กระบวนการสื่อสารเพื่อการจูงใจ นักวิจัยเชิงจิตวิทยา สนใจศึกษาองค์ประกอบแห่งความสำเร็จในการสื่อสาร ข่าวสาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร

(๒) หลักจิตวิทยาเกี่ยวกับความสุขและการพัฒนาความสุข

นักจิตวิทยานิยามความสุขแตกต่างกันออกไป นักจิตวิทยาสังคม นิยามความสุขว่า “ระดับการประเมินคุณภาพชีวิตของบุคคล โดยพิจารณาจากชีวิตปัจจุบันทั้งหมดในเชิงบวก หรือหมายถึงว่าคนๆนั้น ชอบชีวิตที่เขาหรือเธอดำรงอยู่หรือไม่”^{๑๑๗} บางคนกล่าวว่าความสุขเป็นแค่ “ความประทับใจชั่วครู่ชั่วยามที่ผ่านไปไ้ ระยะเวลาและความสุขเข้มข้นแตกต่างกันไป ตามการเข้าถึงทรัพยากรที่ทำให้ความสุขนั้นเป็นไปได้”^{๑๑๘} สำหรับโรเบิร์ต มิสรานี นั้นความสุขคือ “ประกายความเบิกบานที่เปล่งจากการดำรงอยู่ ของบุคคล หรือเจตนาอยู่เหนือการกระทำในอดีต ในขณะปัจจุบัน

^{๑๑๖} Myers Social Psychology McGraw-Hill New York ๑๙๘๘ PP.๕-๑๒

^{๑๑๗} Myers Social Psychology McGraw-Hill New York ๑๙๘๘ PP.๓๑๑-๓๑๓

^{๑๑๘} Ruut Veenhoven Advance in Understading Happiness ๑๙๘๙

ของบุคคลนั้น และในอนาคตที่เป็นไปได้”^{๑๑๙} สำหรับ มาติเยอ ริการ์ พระภิกษุในพระพุทธศาสนา อดีตนักวิทยาศาสตร์พันธุกรรมเซลล์ ชาวฝรั่งเศส กล่าวว่า ความสุขหมายถึง ความเบิกบานอย่างลึกซึ้ง ซึ่งเกิดจากจิตที่มีสุขภาวะดีเยี่ยม ไม่ใช่แค่ความเพลิดเพลิน ไม่ใช่ความรู้สึกหรืออารมณ์ชั่วครู่ชั่วยาม แต่เป็นภาวะการดำรงที่ดีที่สุด นอกจากนั้นความสุขยังเป็นวิธีตีความโลกได้ด้วย เราอาจจะเปลี่ยนโลกได้ยาก แต่เปลี่ยนวิธีมองโลกนั้นเราทำได้ตลอดเวลา^{๑๒๐} สำหรับ ดร.ทาล เบน-ซาฮาร์ นักจิตวิทยาเชิงบวกกล่าวว่า “แท้จริงความสุขคืออะไรกันแน่ มันเป็นอารมณ์ความรู้สึกอย่างหนึ่งหรือเปล่า มันคือสิ่งเดียวกับความพอใจไหม หรือมันหมายถึงภาวะที่ปราศจากความเจ็บปวดไข้หรือไม่ถ้อยคำอย่างความพอใจ ความสำราญ ความยินดีปรีดา และความสบายใจ มักถูกนำมาใช้แทนที่คำว่าความสุขเสมอ แต่ไม่มีคำไหนแทนที่คำว่าความสุขที่ผมคิดเลย ดังนั้นแทนที่จะถามตัวเองว่าฉันมีความสุขหรือไม่ คำถามที่เป็นประโยชน์กว่าคือ “ฉันมีความสุขมากขึ้นได้อย่างไร” คำถามนี้สอดคล้องกับธรรมชาติของความสุข รวมไปถึงข้อเท็จจริงที่ว่า การแสวงหาความสุขเป็นกระบวนการอันต่อเนื่องที่ไม่มีจุดสิ้นสุด ปราศจากจุดจบที่แน่ชัด การมีความสุขมากขึ้นเป็นการเดินทางตลอดชีวิตที่ไร้จุดสิ้นสุด^{๑๒๑}

ความสุขในแง่สังคมวิทยา พบว่าความสุขเพิ่มมากขึ้นเมื่อสังคมมีการร่วมมือกันมากขึ้นเช่น การมีส่วนร่วมในองค์กร กลุ่มอาสาสมัคร การมีส่วนร่วมในการกีฬา และการเป็นสมาชิกชมรมต่างๆ เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ความสุขในลักษณะนี้มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิด กับคุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล^{๑๒๒}

ดร.ทาล เบน-ซาฮาร์ นักจิตวิทยาเชิงบวกได้นำความคิดจากศาสตร์แห่งความสุขและทักษะแห่งความสุขที่แตกต่างกันรวบรวมไว้ใน Choose The Life You Want ที่นำเสนอทางเลือกเพื่อพัฒนาความสุข เช่น การเลือกที่จะเลือก การใส่ใจกับความพิสดาร ความสามารถในการคิดอย่างแน่วแน่ การสร้างความเปลี่ยนแปลง การให้อภัยการเรียนรู้บทเรียนของความยากลำบากอย่างแข็งขัน ซึ่ซมและเรียนรู้จากคนรอบตัว ปฏิบัติต่อร่างกายด้วย ความเคารพ การรู้จักยกย่องและชมเชย รับฟังด้วยความใส่ใจและเปิดกว้าง มีอารมณ์ขันและเบิกบาน การรู้จักปล่อยวาง เปิดความคิดและจิตใจเพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนมุมมอง การรู้จักค้นหาความธรรมดาในความไม่ธรรมดาเป็นต้น^{๑๒๓}

^{๑๑๙} Andre Burguiere Le Nouvel observateur le Bonheur, ๑๙๘๘

^{๑๒๐} มาติเยอ ริการ์ เขียน สดใส ชันติวรพงศ์ แปล (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๑) หน้า ๔๓

^{๑๒๑} ทาล เบน-ซาฮาร์ เขียน พรเลิศ อิฐฐ์ แปล (กรุงเทพมหานคร, ๒๐๑๑) หน้า ๒๓-๓๐

^{๑๒๒} มาติเยอ ริการ์ เขียน สดใส ชันติวรพงศ์ แปล (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๑) หน้า ๒๑๐-๒๑๕

^{๑๒๓} สุขเลือกได้โดย ดร.ทาล เบน-ซาฮาร์ เขียน (อิติรัตน์ เจริญชัยชนะ แปล) (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๖)

๓.) หลักการเกี่ยวกับการสร้างและการนำเสนอเพลงลูกทุ่งไทย

(๑) หลักการเกี่ยวกับการนำเสนอ

กระบวนการสร้างและนำเสนอเพลงจัดเป็นศิลปะผสมหรือไฮบริดศิลป์ เป็นศิลปะที่รับสัมผัสด้วยการฟังเพลงและการเห็นพร้อมกัน ได้แก่ นาฏกรรม การแสดง การแสดง หรือภาพยนตร์ ซึ่งเป็นการผสมกันของวรรณกรรม ดนตรี และทัศนศิลป์ แต่ปัจจุบันเพลงก็เช่นเดียวกับศิลปะสาขาอื่นๆ ที่ไม่อยู่ในขอบเขตใดขอบเขตหนึ่งอย่างเคร่งครัด ศิลปิน และผู้สร้างสรรค์ ผสมสื่อต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้ผลของการแสดงออกและการรับสัมผัสสูงที่สุด

บทเพลงในฐานะเป็นศิลปะจึงมีความหมายที่แตกต่างกันออกไปเช่นเดียวกับศิลปะสาขาอื่นเช่น พลาโต (Plato) นักปรัชญากรีกโบราณ มีความเห็นว่าศิลปะคือการเลียนแบบความจริงเป็นการสะท้อนความจริง^{๑๒๔} ขณะที่ ซิกมุนด์ ฟรอยด์ นักจิตวิทยาชาวออสเตรีย กล่าวว่าศิลปะคือการแสดงออกแห่งความปรารถนาหรือความฝัน นอกจากนี้ ยังมีความหมายว่าศิลปะคือประสบการณ์ (จอห์น ดิวอี้) ศิลปะคือการเห็นแจ้ง (เบนเนดิกโต โครแซ) แต่โดยสรุป ศิลปะ คือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อแสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด หรือความสงบ

ดังนั้นเพลงหรือศิลปะสาขาอื่นๆจึงมีองค์ประกอบ ๒ ส่วน คือส่วนที่ผู้สร้างสรรค์ ทำให้มีขึ้นซึ่งได้แก่โครงสร้างของเนื้อเพลงที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสส่วนหนึ่ง กับส่วนที่เป็นการแสดงออกอันเป็นผลจากโครงสร้างของเนื้อเรื่อง ทำนอง ศิลปินเรียกองค์ประกอบว่ารูปรัง (Form) เนื้อหา (Content) หรือองค์ประกอบทางนามธรรม^{๑๒๕}

อีกร สตราลินสกี^{๑๒๖} เขียนไว้ใน The Performance of Music ถึงผู้ฟังเพลงว่า ผู้ฟังเพลงนั้นมีอยู่สองประเภท คือ ฟังเพลงเพื่อหาความเพลิดเพลินตามความไพเราะของดนตรีที่บรรเลงอยู่ โดยไม่ได้คิดอะไรมาก อีกประเภทหนึ่ง นอกจากได้รับความสุขทางอารมณ์แล้วยังเข้าถึงเรื่องทีคอมโพสิเตอร์ ของเพลงนั้นพยายามที่จะให้ทุกคนรู้ด้วยว่าต้องการแสดงออกเรื่องอะไร บางครั้งผู้ฟังหรือผู้ชมอาจประทับใจหรือคนพบเรื่องราวที่ซ่อนอยู่ในบทเพลง ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ ความเจริญทางด้านวิชาการ การเมือง สังคมและสิ่งแวดล้อม

ในโลกของเพลง การนำเสนอผลงานของผู้สร้างสรรค์ที่เป็นอัจฉริยะศิลปิน มาศึกษาให้ละเอียด จะได้รับความรู้ที่แปลกใหม่สำหรับคนในยุคปัจจุบันนอกจากความบันเทิงเรณรมณ์สนุกสนานอย่างเดียว

เนื่องจากเพลงมีการผสมผสานด้วยศิลปะหลักอยู่สองสาย คือ คีตกรรม (music) และวรรณกรรม (Literature) การสื่อสารของเพลง จึงสามารถใช้สื่อทั้งการดนตรี การร่ายรำและกิจกรรมบันเทิงอื่นๆ ที่มีดนตรีประกอบ ดนตรีย่อมสื่อสารเร้าอารมณ์น้อมนำทางจิตใจอย่างดีเลิศ เช่นความ

^{๑๒๔} J.D.Kaplan, Dialogues of Plato (New York) PP.๓๗๒-๓๗๓

^{๑๒๕} ชะลูด นิยมเสมอ, องค์ประกอบศิลปะ (กรุงเทพ) ๒๕๕๓, หน้า ๓๐

^{๑๒๖} พนม สุวรรณารณ, ความเข้าใจคือการเข้าถึง (กรุงเทพ, ๒๕๑๖) หน้า ๘๖

เสน่ห์ ความสนุกสนาน ความเศร้าและยังสื่อสารด้วยจุดเด่นของวรรณกรรม ในรูปการประพันธ์ และ กวีนิพนธ์ ซึ่งอิทธิพลการสื่อสารด้วยบทประพันธ์นั้น ทำให้รู้และเข้าใจโน้มน้าวผู้คนให้ตกอยู่ในอิทธิพล ได้ง่าย ผู้ประพันธ์ที่ดี สามารถสอดแทรก ความคิด อุดมคติ ทำให้ผู้คนเอาอย่าง เช่น ทำให้ซึมซาบถึง เสรีภาพ และความเหลื่อมล้ำต่ำสูงของมนุษย์ในผลงานของ วอลแตร์ และรุซโซ จนทำให้เกิดการ ปฏิวัติในฝรั่งเศส เป็นต้น

ในตลาดรูปแบบใหม่ผู้จัดการและนักการตลาด ไม่ได้สนใจแต่เฉพาะการจำแนกงาน ควบคุมคุณภาพ ระบบบัญชีฐานกิจกรรมการรีเอ็นจิเนียริงกระบวนการธุรกิจ หรือการประหยัดต้นทุน ความต้องการของลูกค้า อาจได้รับการตอบสนองเชิงประสบการณ์ จากสุนทรียภาพ อันเกิดจากสุนทรีย ศิลป์และแห่งสินค้าหรือบริการบทเพลงที่นักการตลาดนำมาใช้ในรูปแบบต่างๆ จนสามารถตอบสนอง ความต้องการทางสุนทรียภาพของผู้บริโภค^{๑๒๗}

(๒) หลักการเกี่ยวกับความสุขในบทเพลง

เมื่อศิลปินหรือผู้คนทั่วไปที่เสพงานศิลปะสาขาต่างๆอาจเน้นคุณค่าของศิลปะต่างๆ ที่ต่าง สาขา กัน ไม่ว่าจะเป็น วรรณศิลป์ สถาปัตยกรรม คีตศิลป์ นาฏศิลป์ ศิลปะพื้นบ้านหรือแม้แต่ ประติมากรรม ซึ่งพยายามที่จะถ่ายทอดความรู้ ความคิด ค่านิยม หรืออุดมการณ์ต่างๆ ในแต่ละ ชุมชน ทั้งการเผยแพร่ข่าวสาร ระหว่างบุคคลและมวลชน หรือถ่ายทอดวัฒนธรรม อารยธรรมจาก บรรพบุรุษ โดยมีหน้าที่สำคัญหลายๆด้านและมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลิน หรือเพื่อคติสอน ภูมิปัญญา^{๑๒๘} แม้ว่าศิลปะบางสาขาหรือของกลุ่มความคิดจะมีความเห็นแตกต่างกันในหน้าที่ของ ศิลปะ แต่จุดประสงค์ดั้งเดิมก็เป็นอย่างเดียวกันหมด^{๑๒๙} คือต้องการให้เป็นเครื่องบันเทิงใจ และเป็น เรื่องการสั่งสอนคำสอนทางศาสนาหรือสังคมศาสตร์

แต่อย่างไรก็ตามทั้งศิลปินและผู้เสพศิลปะ มักจะพยายามเปรียบเทียบว่าศิลปะสาขาไหน ที่ยอดเยี่ยมในการถ่ายทอดวัตถุประสงค์ดังกล่าว เช่น ลีโอนา นาโด ดา วินชี ตอบคำถามดัง กล่าว^{๑๓๐} ศิลปะสาขาวรรณกรรมหรือวรรณศิลป์ยอดเยี่ยมในการที่ถ่ายทอดความคิด ขณะที่ดนตรี มีความเป็นเลิศในศักยภาพของการถ่ายทอดอารมณ์และจินตนาการ เนื่องจากวรรณกรรมมีเครื่องมือ ที่สำคัญคือ ภาษาที่มีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน สามารถอธิบายขยายความเพื่อเสนอความคิดให้ เข้าใจและรับรู้รายละเอียดได้มากและรอบด้านกว่า ขณะที่ดนตรีสามารถถ่ายทอดอารมณ์ด้วย ท่วงทำนองจึงเร็ว ขณะที่เพลงมีจุดเด่นทั้งสองด้าน คือเป็นวรรณกรรมโดยเนื้อร้องและทำนอง จังหวะ ดนตรีเป็นสิ่งเร้าอารมณ์ได้ยอดเยี่ยมกว่าเพราะการกระตุ้นต่ออารมณ์โดยตรง

^{๑๒๗} ม.ร.ว.รณนิยน์ตร แก้วกิริยาการตลาด สุนทรียศิลป์ (กทม. ๒๕๔๖) หน้า ๓

^{๑๒๘} กุสุมา รักษ์มณี.(๒/๑)

^{๑๒๙} กุหลาบ มัลลิกะมาส

^{๑๓๐} ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ์,สุนทรียศาสตร์:สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ,๒๕๖๐,หน้า๗๙.

เพลงมีพัฒนาการให้ยอดเยี่ยมยิ่งขึ้นจากการเล่าเรื่องในรู้แบบของวรรณกรรม เมื่อมนุษย์มีความเจริญมากขึ้น ก็ยิ่งปรับปรุงลักษณะและกลวิธีการเล่าเรื่องให้ดียิ่งขึ้น^{๑๓๑} ไม่ว่าจะเป็นเพลงกล่อมเด็ก เพลงนิทาน ซึ่งหมายถึงเสภา^{๑๓๒} เป็นศิลปะผสมระหว่างคีตศิลป์ ใช้เสียงเป็นเครื่องจูงใจให้เกิดอารมณ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายว่า "เสภา" มาจากคำว่า "เสว" มีคำเดิมว่า "เสวากากุ" หมายถึงการสวดบูชาที่เปลี่ยนทำนองไปต่างๆ มีสำเนียงอ่อนบ้าง แข็งบ้าง โศกเศร้าบ้าง โกรธเคืองบ้าง เสภาจึงเป็นวิวัฒนาการจากวรรณกรรมธรรมดา ที่นานเข้าก็เป็นเรื่องน่าเบื่อ จึงเปลี่ยนเป็นร้อยแก้วขับเป็นทำนอง ขยับประกอบจังหวะวรรณกรรมแต่จากเดิมเล่านิทานภายในครอบครัว ก็นำไปสู่การผสมสูตร ที่เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จากการเล่านิทานหรือวรรณกรรมพื้นบ้าน ก็กลายจากพิธีกรรมที่อ่านเป็น การนำเอาชาดก ธรรมคติ มาเป็นกลอนสด ศาสนิกชนได้ฟังคติธรรมด้วยเสียงสวดไพเราะรื่นหู เกิดความเพลิดเพลิน ๓ ประการ^{๑๓๓} คือ เพลินทำนอง เพลินข้อความในเนื้อหา และเพลินภาษาที่กลั่นกรองเป็นบทกลอน กลอนสวดจึงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

เพลงลูกทุ่งไทย สืบทอดมาจากเพลงพื้นบ้าน ซึ่งแต่ก่อนร้องกัน ๓ วัน ๓ คืน เพลงลูกทุ่งไทยก็ได้วิวัฒนาการจากเพลงพื้นบ้านให้สั้นลง ด้วยสถานการณ์เวลาที่จำกัดของยุคสมัย นอกจากนี้ เพลงลูกทุ่งเกิดจากการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมพื้นเมือง หรือแม้แต่วัฒนธรรมต่างถิ่น ผสมและบูรณาการอย่างลงตัว

การเล่าเรื่องในเพลงลูกทุ่งไทย ที่นำเอาสาระจากแหล่งต่างๆ มาใส่ทำนองให้ชวนฟัง พร้อมกับทำหน้าที่สื่อมวลชนให้ทั้งความบันเทิงและถ่ายทอดสาระแห่งคติและคุณธรรมต่างๆ ถ่ายทอดทั้งความรู้สึกหรืออารมณ์ ตลอดจนความรู้ ความคิด ของสมาชิกสังคม ตามสภาพแวดล้อมสังคมที่ดำรงอยู่^{๑๓๔} สื่อของเสียงมีบทบาทสำคัญยิ่งในเพลงลูกทุ่ง^{๑๓๕} นักแต่งเพลงรู้จักสรรหาถ้อยคำที่ไพเราะ ในขณะเดียวกันก็ได้สื่อสารไปยังผู้รับฟังสาร ที่แตกต่างกัน ทั้ง เพศ วัย อาชีพ ระดับการศึกษา

ความยอดเยี่ยมของเพลงที่ได้ผสมผสานระหว่างความยอดเยี่ยมของการทำหน้าที่ของดนตรีในการถ่ายทอดกระตุ้นและปลุกเร้าอารมณ์ ขณะเดียวกันเพลง ก็ผสมผสานความงดงามไพเราะของภาษาที่ถ่ายทอดได้ยอดเยี่ยมในรูปแบบวรรณกรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าเพลงเป็นศิลปะผสมที่ยอดเยี่ยม เป็นรูปแบบการเล่าเรื่อง สื่อสารแก่มวลชนที่ทรงประสิทธิภาพ

^{๑๓๑} ไพพรรณ อินทนิล, ๑๕๔๓ : ๑๑

^{๑๓๒} สุกวี, ๒๕๓๘ : ๓๙

^{๑๓๓} เสรี หวังในธรรม, : ๑๒

^{๑๓๔} ตรีศิลป์ บุญขจร, ๒๕๓๐ : ๒

^{๑๓๕} ชิน ฝ้ายเทศ, ๒๕๓๙

โดยทั่วไปผู้ฟังเพลงมักจะฟังเพลงลูกทุ่งโดยมุ่งหวังความสุขอันเกิดจากความบันเทิงใจ แต่เป็นสำคัญกระนั้นก็ตามเพลงลูกทุ่งยังได้แฝงสาระที่สอดแทรกไว้ด้วย เป็นการประยุกต์ใช้ศิลปะทางภาษา รูปแบบวรรณกรรม และการสั่งสอนนำเสนอหลักปฏิบัติทางศาสนาทั้งปวงมาเพื่อความสุขของตนเองและความสุขของสังคม ผ่านอุปมาอุปมัย การยกอุทาหรณ์สอนใจโดยอ้อม ทำให้ไม่กระทบกับอัตตาของผู้ฟัง ผู้ฟังไม่รู้สึกว่าถูกสอนโดยตรงแต่กระตุ้นให้เกิดการคิดตาม แล้วเกิดความสะเทือนใจที่สำคัญ การรับรู้ข้อปฏิบัติไม่รู้สึถูกบังคับและไม่น่าเบื่อ^{๑๓๖}

นอกจากการสั่งสอนโดยอ้อมด้วยการยกเอาอุทาหรณ์ลักษณะเด่นที่สำคัญของเพลงลูกทุ่ง คือ การสะท้อนความจริง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวความรักของหนุ่มสาว ปัญหาความเดือดร้อนภายในครอบครัว อันเนื่องจากการทะเลาะต่อหน้าที ทำให้เกิดความสำนึกจากการเห็นภาพความจริง ทางด้านสังคม วัฒนธรรม ระบบครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี ค่าเชื่อ ค่านิยม นันทนาการ และปัญหาสังคม^{๑๓๗}

นอกจากสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อพัฒนาจิตสำนึกในด้านต่างๆของปัจเจกบุคคลแล้วเพลงลูกทุ่งมีเนื้อหาที่กว้างขวางและหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการปลุกใจ เพลงสดุดี เพลงสถาบันการศึกษา การบรรยายถึงจังหวัดและหน่วยงาน การนำวรรณคดีมาเสนอ การแสดงถึงประเพณีวัฒนธรรม เทศกาลและการละเล่นท้องถิ่น เพื่อเพื่อเยาวชน สะท้อนสังคม สนุกสนานหรือแม้แต่เพื่อความตลกขบขัน^{๑๓๘}

การพัฒนาตน หมายถึง การทำให้ความสามารถที่แฝงอยู่ในตัวได้ปรากฏชัดเจนขึ้น จนทำให้เรามีสภาพจิตใจเหนือคนอื่นโดยเฉพาะในด้านความเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง การมีสติ มีวินัยในตนเอง และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น^{๑๓๙}

การพัฒนาตน หมายถึง การที่บุคคลพัฒนาขีดความสามารถตนโดยผ่านการจัดการและความพยายามของตนโดยตรง สามารถปรับปรุงแก้ไขตนเอง ให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะความชำนาญ และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบ โดยมีคุณภาพ ประสพผลสำเร็จ เป็นที่น่าพึงพอใจขององค์กร^{๑๔๐}

การพัฒนาตน หมายถึง เป็นการเพิ่มขีดความสามารถ ขยายความเฉลียวฉลาด สติปัญญา เพื่อให้มีความก้าวหน้าในชีวิตส่วนตัวและการทำงาน ให้ชีวิตมีความหมายและความพึงพอใจ อาจพัฒนา

^{๑๓๖} จำรูญ หอมระรื่น, วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ภรภิรมณ์. ๒๕๓๔ :บทคัดย่อ

^{๑๓๗} ภัทยา ภักดีบุรี,วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของ ไพบุลย์ บุตรขัน. ๒๕๓๕ : บทคัดย่อ

^{๑๓๘} บุษกร ครุทวงศ์, วรรณกรรมเพลง พยงค์ มุกดา ๒๕๓๗:บทคัดย่อ

^{๑๓๙} วสันิภา ฉลากทอง, การพัฒนาตนเอง, (สกลนคร: สำนักงานส่งเสริมวิชาการวิทยาลัยครูสกลนคร, ๒๕๒๙), หน้า ๓.

^{๑๔๐} ตรีพร ชุมศรี, การพัฒนาตนเอง, (สกลนคร:สำนักงานส่งเสริมวิชาการ วิทยาลัยครูสกลนคร, ๒๕๔๕), หน้า ๓๓.

โดยตนเอง นำตนเอง หรือมีคนอื่นมาช่วยให้พัฒนาด้วยการให้การกระตุ้นจิตใจ ให้การสนับสนุน แต่ในท้ายที่สุดก็คือเพิ่มความสามารถให้แก่ตน^{๑๔๑}

การพัฒนาตน หมายถึง การที่บุคคลได้แนวทางในการแสวงหาความรู้ ทักษะและสมรรถภาพด้านต่างๆเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะทำให้เป็นบุคคลที่มีความสงบสุข มีความเจริญก้าวหน้า เป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมนั้นๆ^{๑๔๒}

๒. การปรับปรุงตัวให้ดียิ่งขึ้นไป เป็นการฝึกอยู่ในคุณงามความดี ให้มีปัญญาความสามารถเจริญก้าวหน้าเจริญงอกงาม จนเป็น อุตตมุตต คือ การมีตนอันฝึกแล้ว ใน ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาดน ในหลักของการปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น คือ การกระทำ คุณงามความดีต่างๆ เพื่อให้จิตอยู่ในหลักของคุณงามความดี ตลอดถึงการรู้จักใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา ก็จะเป็นการฝึกตนได้เช่นกันตรงนี้เองคือ การพัฒนาดนตามทัศนะข้างต้นที่ ท่านได้กล่าวไว้ว่า การรู้จักปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น ความหมายอย่างหนึ่งที่สำคัญในการฝึกฝน พัฒนาดน อันได้แก่ การใช้หลักของไตรสิกขาเข้ามาช่วย หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา พระพรหมคุณาภรณ์ได้กล่าวเรื่องของไตรสิกขาไว้ว่า ถ้าหากจะเรียกเป็นตัวย่อการฝึกฝนแล้วนั้นจะต้องเรียกว่า สิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา ซึ่งมีความหมายคร่าว ๆ ดังนี้

๑. อธิศีลสิกขา คือการฝึกฝนในเรื่องของศีลอันยิ่ง หรือการฝึกฝนให้มีศีลยิ่งๆ ขึ้นไป

๒. อธิจิตตสิกขา คือการฝึกฝนในเรื่องของจิตที่ยิ่ง หรือฝึกในเรื่องจิตให้ยิ่งๆขึ้นไป

๓. อธิปัญญาสิกขา คือการฝึกฝนในปัญญาอันยิ่ง หรือการฝึกฝนให้มีปัญญายิ่งๆ ขึ้น

ปัจจัยทั้ง ๓ นี้ เป็นกระบวนการฝึกฝนพัฒนาโดยแท้ เป็นการฝึกฝนคนเรื่องของศีล สมาธิ และปัญญา นอกจากนี้ ยังมีหลักสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ที่ให้ความหมายของการฝึกฝนพัฒนาดน ไว้ครบ นั่นก็คือ หลักของภาวนา มีทั้งหมด ๔ อย่างด้วยกัน^{๑๔๓} ดังนี้ ๑. กายภาวนา การพัฒนากาย ๒. ศีลภาวนา การพัฒนาศีล ๓. จิตตภาวนา การพัฒนาจิต ๔. ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา

หลักการพัฒนาทั้ง ๔ นี้กล่าวได้ว่า เป็นตัววัดการพัฒนาว่าพัฒนานั้นสมบูรณ์ หรือไม่ หากการพัฒนาคนถูกต้องครบถ้วนแล้ว จะต้องมีกาย ศีล จิต ปัญญาที่พัฒนาแล้ว

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การพัฒนาดนเอง หมายถึง กระบวนการที่จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลงตนเองทั้งในด้านความคิด การกระทำ ความรู้ความสามารถ ความชำนาญ และทัศนคติให้เจริญงอกงามขึ้น มีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น เพื่อช่วยให้ตนเองมีความสุข ความเจริญ เป็นประโยชน์

^{๑๔๑} นฤมล สุนทวัสถ์, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร: วันทิพย์, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

^{๑๔๒} สุชา ไอยราพงศ์, เอกสารประกอบการสอน, (สงขลา: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

^{๑๔๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), หลักแม่บทของการพัฒนาดน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖.

แก่ตนเองและสังคมโดยสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ ศักยภาพและความสามารถของตนเองที่แฝงอยู่ในตัวได้ปรากฏชัดเจนนขึ้น จนทำให้เรามีสภาพจิตใจเหนือคนอื่นโดยเฉพาะในด้านความเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง การมีสติ มีวินัยในตนเอง การที่บุคคลพัฒนาขีดความสามารถตนโดยผ่านการจัดการและความพยายามของตนโดยตรง สามารถปรับปรุงแก้ไขตนเอง ให้มีความรู้ความสามารถทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบ โดยมีคุณภาพ ประสพผลสำเร็จ และยังเป็น การเพิ่มขีดความสามารถ ขยายความเฉลียวฉลาด สติปัญญา เพื่อให้มีความก้าวหน้าในชีวิตส่วนตัว และการทำงาน ให้ชีวิตมีความหมายและความพึงพอใจ โดยตนเอง การที่บุคคลได้แนวทางในการแสวงหาความรู้ ทักษะและสมรรถภาพด้านต่างๆเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต มีความเจริญก้าวหน้า เป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมโดยมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง พัฒนาตนให้มีความรู้ ทักษะ ประสพการณ์ และคุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวตนของบุคคล ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญขึ้น โดยเน้นการพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจ ให้กลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมนุษย์ทุกคนย่อมมีเอกลักษณ์มีศักยภาพที่สามารถฝึกหัดพัฒนาได้ทุกอย่างและสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และทางสังคม อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ในอันที่จะสร้างเสริมศักยภาพของ ตนเองให้ดีขึ้นเรื่อยๆ เพื่อปรับปรุงตนให้ก้าวหน้าทางวิชาการ และ สามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองให้ เจริญงอกงามทั้งด้านประสิทธิภาพในการทำงานด้านปัญญา และการสร้างความเป็นคนใหม่ในตนเอง ให้มีสุขภาพกายที่แข็งแรง สุขภาพจิตที่ดี มีทักษะกำลังใจ มีจุดมุ่งหมายของชีวิตสรรค์สร้างเกี่ยวกับ ตนเองเพื่อนำไปสู่ ความดี ความงาม ความเจริญในตนเอง โดยมีความมุ่งมั่นสูงสุดและปลูกสร้าง คุณธรรมนิสัย เจตคติความสามารถ ความชำนาญ ความรู้ ความคิด ความเข้าใจให้เกิดขึ้นในตนเอง และถูกต้องตามหลักศีลธรรม

๒.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๒.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทัศนเพลงลูกทุ่งไทย

ลักขณา สุขวรรณ^{๑๔๔} ศึกษาวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง” โดยศึกษาในด้านกำเนิด ที่มา สาระของเพลง บทบาทของเพลงลูกทุ่งในด้านภาษาและสภาพสังคม สรุปได้ว่าเพลงลูกทุ่งมาจาก เพลงไทยเดิม เพลงพื้นเมือง และลักษณะบางประการของเพลงต่างประเทศ ซึ่งการนำลักษณะต่างๆ มาผสมผสานกันนี้ ทำให้เพลงลูกทุ่งเป็นเพลงชนิดใหม่และวิวัฒนาการไปอย่างไม่หยุดนิ่ง

เชษฐา จักรไชย^{๑๔๕} “วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของ สุรพล สมบัติเจริญ” โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์รูปแบบคำประพันธ์ด้านฉันทลักษณ์ ท่วงทำนองแต่งและเนื้อหาจาก วรรณกรรมเพลงของ สุรพล สมบัติเจริญ จำนวน ๑๔๖ เพลง และพบว่าเนื้อหาที่ปรากฏใน

^{๑๔๔} ลักขณา สุขวรรณ.วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง.๒๕๒๑ :บทคัดย่อ

^{๑๔๕} เชษฐา จักรไชย.วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของ สุรพล สมบัติเจริญ, ๒๕๓๕ : บทคัดย่อ

วรรณกรรมเพลง เน้นเรื่องราวความรักของหนุ่มสาวและปัญหาความเดือดร้อนภายในครอบครัว โดยมีสาเหตุมาจากไม่กระทำตามบทบาทหน้าที่ของตน นอกจากนี้ยังมีความเชื่อโดยมีพื้นฐานทางศาสนา เข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นต้นว่าความเชื่อเรื่องโชควาสนา ชะตาราสิ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้าและเรื่องบุญกรรม ซึ่งปรากฏเกือบทุกเพลง

ภักยา ภักดีบุรี^{๑๔๖} ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวรรณกรรมเพลงของ ไพบุลย์ บุตรขัน” ไพบุลย์ บุตรขัน ได้ประพันธ์เพลงไว้เป็นจำนวนมาก บทเพลงสะท้อนการสร้างสรรค และอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย กล่าวคือได้นำลักษณะของทำนองเพลงพื้นบ้านและเพลงไทยเดิมมาสร้างสรรค์เป็นเพลงต่างๆ ทำให้คนได้คุ้นเคยกับเพลงพื้นบ้าน บทเพลงส่วนใหญ่สะท้อนภาพสังคมและความเป็นอยู่ของคนไทย โดยเฉพาะสังคมชนบท และมีเพลงจำนวนไม่น้อยที่กล่าวถึงแนวความคิดและคตินิยมในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเกิดคุณค่าคือช่วยส่งเสริมให้คนกระทำแต่ความดีและสร้างสรรค์สังคมให้สงบสุข นอกจากนี้เพลงของ ไพบุลย์ บุตรขัน ยังสะท้อนวัฒนธรรมและประเพณีไทยไว้หลายประการ

มาลินี ไชยชำนาญ^{๑๔๗} ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ชลธิ์ ธารทอง” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ชลธิ์ ธารทอง ในด้านศิลปะการนิพนธ์ สภาพสังคมวัฒนธรรมทฤษฎีของผู้ประพันธ์ การวิจัยพบว่า ด้านศิลปะการประพันธ์ นิยมใช้สำนวนสุภาพ คำอุทาน ถ้อยคำและสำนวนใหม่ๆ นิยมสร้างภาพพจน์แบบอุปมา อุปลักษณ์ นามมัย อาวัตพากษ์และอดีตพจน์ ใช้สัญลักษณ์เฉพาะบุคคลมากกว่าสัญลักษณ์ตามธรรมเนียมนิยม บทเพลงใช้รสสัลลาบังคพิสัยมากที่สุด ด้านสังคมวัฒนธรรม บทเพลงได้สะท้อนระบบครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม นันทนาการ และปัญหาของสังคมเอาไว้

บุษกร ครุทวงศ์^{๑๔๘} ศึกษาเรื่อง “วรรณกรรมเพลงของ พยงค์ มุกดา : การศึกษาวิเคราะห์” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ๑.) วิเคราะห์ลักษณะเนื้อหาและโลกทัศน์ในวรรณกรรมเพลงของ พยงค์ มุกดา ๒.) วิเคราะห์ศิลปะการประพันธ์วรรณกรรมเพลงของ พยงค์ มุกดา ๓.) วิเคราะห์บทบาทวรรณกรรมเพลงของ พยงค์ มุกดา ที่มีต่อสังคม

การวิจัยพบว่า วรรณกรรมเพลงของ พยงค์ มุกดา มีเนื้อหากว้างขวางและหลากหลาย สามารถจำแนกเนื้อหาได้ ๑๓ ประเภทใหญ่ คือ เพลงปลุกใจ เพลงสดุดี เพลงสถาบันการศึกษา จังหวัดและหน่วยงาน เพลงจากวรรณคดี หรือวรรณกรรม เพลงเกี่ยวกับประเพณี เทศกาลและการละเล่นประจำท้องถิ่น เพลงเพื่อเยาวชน เพลงสร้างสรรค์สังคม เพลงสอนใจให้คตินิยม เพลงชมความงาม ชมธรรมชาติ เพลงเกี่ยวกับความรัก ความผิดหวัง เพลงสะท้อนสังคม เสียดสีสังคม เพลงที่เป็นละครหรือเรื่องราวสั้นๆ เพลงโฆษณา เชิญชวน และเพลงประเภทสนุกสนาน ตลกขบขัน การ

^{๑๔๖} ภักยา ภักดีบุรี.การศึกษาวรรณกรรมเพลงของไพบุลย์ บุตรขัน.๒๕๓๕ : บทคัดย่อ

^{๑๔๗} มาลินี ไชยชำนาญ.การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของชลธิ์ ธารทอง : บทคัดย่อ

^{๑๔๘} บุษกร ครุทวงศ์.วรรณกรรมเพลงของ พยงค์ มุกดา ๒๕๓๗ : บทคัดย่อ

วิเคราะห์พบว่า เนื้อหาของวรรณกรรมเพลงมีความสัมพันธ์กับชีวิตจริงของ พยงค์ มุกดา ด้านบทบาทของวรรณกรรมที่มีต่อสังคมได้แก่ บทบาททางบันเทิง บทบาททางด้านความรู้ บทบาทในการอ้างค่านิยมที่ฝังามของสังคม และบทบาทในการปลูกจิตสำนึกที่มีต่อสถาบันสำคัญของชาติ

การวิจัยพบว่า เพลงลูกทุ่งเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าสาระเกี่ยวกับสังคม และวิถีชีวิตชาวชนบทไทยอย่างกว้างขวาง การสะท้อนให้เห็นความเชื่อโดยทั่วไปของสังคมไทย

จินตนา ดำรงค์เลิศ^{๑๔๙} ได้ทำวิจัย วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ชนบทธรรมนิยมประเพณี ค่านิยม และการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทยที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทยตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน สรุปได้ว่า เพลงลูกทุ่งเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าด้านสาระเกี่ยวกับสังคมและวิถีชีวิตชนบทไทยอย่างกว้างขวาง ชาวชนบทไทยเป็นผู้ยึดมั่นในพุทธศาสนาชนบทธรรมนิยมประเพณี และสถาบันหลักทั้งสามอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ค่านิยมหลายประการของชาวชนบท เช่น ค่านิยมวัตถุ อบายมุข การบริโภคนิยม ไสยศาสตร์ และโหราศาสตร์ แสดงให้เห็นความจำเป็นที่รัฐบาลจักต้องเข้าไปพัฒนาการศึกษาในชนบทมากขึ้น การประกอบอาชีพของชาวชนบทที่ขึ้นอยู่กับความไม่แน่นอนของสภาพดินฟ้าอากาศ ภาวะหนี้สิน และการถูกเอารัดเอาเปรียบของชาวชนบท ซึ่งปรากฏในเพลงลูกทุ่งจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังขาดกลไกที่นำมาซึ่งความเสมอภาคและความยุติธรรม ด้วยเหตุนี้จึงอาจพิจารณาได้ว่าเพลงลูกทุ่งมิใช่เป็นเพียงสื่อเพื่อความบันเทิงบริสุทธิ์ เพลงลูกทุ่งอาจจัดเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิตด้วย

บุษกร ครุฑสงส์^{๑๕๐} ได้ทำวิจัยเรื่อง วรรณกรรมเพลงของพยงค์ มุกดา : การศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่จะแสดงทัศนเกี่ยวกับมนุษย์และสังคม มากกว่าเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติ เพราะเนื้อหาในวรรณกรรมเพลงแต่ละบทเพลงนั้นจะเป็นเรื่องราวการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม ปัญหาและอุปสรรคของบุคคลต่างๆในสังคม ส่วนทางด้านที่เกี่ยวกับธรรมชาติ จะมองที่ความงดงาม และประโยชน์ของธรรมชาติ ส่วนของพยงค์ มุกดา ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาตินั้นมีปรากฏไม่มากนัก ที่กล่าวถึงก็จะเกี่ยวไทยที่พบสภาพการณ์ต่างๆ และความคิดเกี่ยวกับเรื่องเหนือธรรมชาติในลักษณะคล้ายสังคมปัจจุบันก็ยังคงเชื่อถือกันอยู่ เช่น ความเชื่อในเรื่องบาป-บุญ เวรกรรม ความเชื่อ วิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ว่ามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลในสังคม

๒.๒.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธจิตวิทยาในเพลงลูกทุ่ง

^{๑๔๙} จินตนา ดำรงค์เลิศ, วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งไทย ชนบทธรรมนิยมประเพณี ค่านิยม และการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทยที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓), คำนำหน้า

^{๑๕๐} บุษกร ครุฑสงส์, วรรณกรรมเพลงของพยงค์ มุกดา , ๒๕๓๗ : บทคัดย่อ

นิพนธ์ สุวรรณรงค์^{๑๕๑} ได้ศึกษาวิเคราะห์ผลงานเพลงไทยลูกทุ่งประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ พบว่าผลงานเพลงไทยลูกทุ่งประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ โดยนำเสนอข้อมูลลักษณะเด่นที่พบโครงสร้างของเพลงทวิบท ซึ่งเป็นรูปแบบที่นักแต่งเพลงนิยมใช้ทั่วไป ส่วนมากเป็นจังหวะช้า เพราะสามารถถ่ายทอดอารมณ์ ได้อย่างเหมาะสม บันไดเสียงที่นิยมใช้ส่วนมากเป็นบันไดเสียงโบราณ เรียกว่า โมดอเรียน และบันไดเสียงเพนตาโทนิคผสมผสานทำนองสากลและทำนองเพลงพื้นบ้านอีสาน ลักษณะเด่นอีกประการคือ ความสามารถในการใช้ภาษาได้อย่างชัดเจน ตั้งแต่การตั้งชื่อเพลง คำร้องที่เลือกใช้ในการประพันธ์ได้อย่างลงตัวสัมผัสคล้องจอง จดจำง่าย มีการใช้คำภาษาชัดเจน คำทุกคำต้องทำงาน โดยเฉพาะคำในภาษาไทยอีสาน อยู่ในประเด็น สลา คุณวุฒิ มีวิธีการนำเสนอให้น่าสนใจโดยใช้หลักการ ด้านเนื้อหา ๕ ข้อ คือ ขึ้นต้นต้องโดยใจ เนื้อในต้องคมชัด ประหยัดคำไม่วกวน ทำให้ตนฟังนึกว่าเป็นเพลงของเขา และจบเรื่องราวประทับใจ สลา คุณวุฒิ ได้เลือกนักร้องที่มีคุณลักษณะบุคลิกและน้ำเสียงให้เข้ากับบทเพลงอย่างลงตัวเพื่อส่งผลให้เพลงนั้นได้รับความสนใจจากผู้ฟัง ตัวนักร้องก็จะไม่ฝืนขณะร้องเพลง ลักษณะเด่นที่ปรากฏในบทเพลงของสลา คุณวุฒิ คือการนำเอาภาษาอีสานใช้ในการประพันธ์ การเลือกคำที่นำมาตั้งชื่อเพลงได้ประทับใจ เนื้อหาสาระของเพลงเป็นประโยชน์ปลูกฝังค่านิยมให้รักถิ่นกำเนิดประเพณีเกี่ยวกับชีวิต สะท้อนให้เห็นทัศนะเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง ความรักกับสิ่งดีงาม ความรักที่ผิดหวัง เศรษฐกิจทั้งในเมืองและชนบท ตลอดจนยุคเงินบาทลอยตัว โดยเฉพาะคนในต่างจังหวัดที่มาประกอบอาชีพในเมืองหลวง บทเพลงสลา คุณวุฒิ ด้านอารมณ์มี ๓ ประเภทคือ อารมณ์สะท้อนอารมณ์ อารมณ์อ่อนหวาน อารมณ์สนุกสนาน การประพันธ์ประเภทกลอนตลาดจำนวนคำไม่แน่นอน มีลักษณะคล้ายกลอนแปด ปัจจุบันเพลงลูกทุ่งที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดมักจะมีลักษณะเอกลักษณ์ภาษาท้องถิ่นอีสาน การประพันธ์เพลงไทยลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ จะเริ่มด้วยเนื้อร้อง และทำนองพร้อม ๆ กัน มีความเชี่ยวชาญในการประพันธ์เพลงภาษาอีสานได้ และเป็นต้นแบบของนักประพันธ์เพลงไทยลูกทุ่งในปัจจุบัน

ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า เพลงลูกทุ่งไทยมีวิวัฒนาการเป็นเพลงชนิดใหม่ ที่มีความโดดเด่นทั้งในส่วนทำนองดนตรี ที่ปรับเปลี่ยนจากทำนองเพลงไทยเดิม ประยุกต์จากดนตรีสากล โดยผ่านองค์ประกอบทางภาษา เพื่อความบันเทิงใจแก่ผู้ฟังในสังคมไทย โดยมีคำประพันธ์ด้านฉันทลักษณ์ที่คุ้นเคย และเรียบง่ายแบบชาวบ้าน นำทำนองเพลงไทยเดิมมาดัดแปลง แม้จะแปลกใหม่ แต่ก็มีความแปลกใหม่ที่คุ้นเคยจากเพลงไทยเดิม นอกจากนี้ เพลงลูกทุ่งยังได้ประยุกต์ใช้สำนวนสุภาพิต คำอุทาน มาประยุกต์สร้างสรรค์ สำนวนใหม่ๆ สร้างภาพพจน์แบบอุปมา อุปมัย อุปลักษณ์ นามมัย อาวุธพักษ และอดิพจน์ มานำเสนอเป็นเอกลักษณ์เพลงลูกทุ่งเฉพาะ มากกว่าสัญลักษณ์ตามธรรมเนียมนิยม ทำให้ลึกลับใหม่แต่ก็ได้คุณค่าและความนิยมจากเค้าโครงสัญลักษณ์เดิม ที่สำคัญเพลงลูกทุ่งไทยยังได้นำเอาเอกลักษณ์ภาษาถิ่น มาเป็นกลยุทธ์ในการ

^{๑๕๑} นิพนธ์ สุวรรณรงค์, ผลงานเพลงไทยลูกทุ่งประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ, ๒๕๔๙: ๒๖๙-๒๗๐

นำเสนอ ให้ผู้ที่อยู่ในถิ่นฐานนั้นเข้าถึงบทเพลงได้ง่าย ทำให้ผู้ที่จากถิ่นฐานชาวซึ่งต่อความเป็นตัวตนของตนและ ส่วนหนึ่งก็ทำให้เป็นของคนต่างภาษาต่างถิ่น ในความแปลกใหม่ทางภาษา ทำให้เกิดความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ในส่วนบันไดเสียงของเพลงลูกทุ่ง เกิดจากการใช้ภาษาที่ชัดเจน ตรงไปตรงมา ตั้งแต่ชื่อเพลง คำร้อง จดจำได้ง่ายและน่าฟัง

๒.๒.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุข

F.M.Andrew^{๑๕๒}, Social Indicators of well-Bun ได้ทำบัญชีเปรียบเทียบสิ่งพิมพ์ ด้านวิทยาศาสตร์ว่าด้วยความสุข ประมาณ ๒๔๗๕ รายการ ทำให้ได้ข้อสรุป ๓ อย่างคือ ๑) เงื่อนไขภายนอก และปัจจัยอื่นๆ เช่นความมั่งคั่ง การศึกษา ฐานะทางสังคม งานอดิเรก เพศ และเชื้อชาติ เป็นสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลและมีน้ำหนักต่อระดับความสุข ไม่เกิน ร้อยละ ๑๐ - ๑๕ ของตัวแปร ที่นำมาใช้วัดระดับความพึงพอใจ ๒) พันธุกรรม มีอิทธิพลต่อนิสัยสร้างสุขได้ประมาณร้อยละ ๒๕ แต่พันธุกรรมเป็นเสมือน พิมพ์เขียว ที่เราจะนำมาใช้หรือไม่ใช้ ย่อมขึ้นอยู่กับ สถานการณ์ และ ๓) เราสามารถ สร้างประสบการณ์ โดยวิธีการดำรงชีวิต วิธีคิด วิธีรับรู้เหตุการณ์ทั้งหลาย ที่เกิดขึ้นในชีวิต และปฏิกิริยา ที่เรามีต่อเหตุการณ์นั้น เพื่อมีผลต่อ ประสบการณ์การสร้างความสุขหรือความทุกข์

Daniel Kahneman^{๑๕๓} นักจิตวิทยาผู้ได้รับรางวัลโนเบล ได้เก็บข้อมูลจากความรู้สึกในชีวิตประจำวันขณะนั้น โดยตั้งสมมติฐาน ว่าข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาวะของบุคคล ได้มาอย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น เพราะ ความทรงจำที่อคติ และปัจจัยทางกายภาพอื่นๆ บิดเบือนข้อมูล ที่รวบรวมได้น้อย โดยภาพรวมพบว่า ในประเทศที่ประชาชนมั่นใจ ในทรัพยากรพื้นฐาน มีความมั่นคงปลอดภัยสูง มีอำนาจปกครองตนเอง และมีเสรีภาพ มีโอกาสทางการศึกษาอย่างเพียงพอ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความสุขของประชาชนจะสูง ในประเทศที่ปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนเห็นว่าเสรีภาพส่วนบุคคล มีความสำคัญและได้รับการรับรอง ผู้คนจะมีความสุขกว่า บรรยากาศที่มีสันติภาพ พลเมืองจะมีความสุขกว่า ส่วนผู้ที่อยู่ใต้การปกครองของกองทัพ จะมีความสุขมากกว่า ไม่ว่าสภาพเศรษฐกิจ จะเป็นเช่นไร

K. Magnus et.al. พบว่าความสุขไม่สัมพันธ์กับสติปัญญา กล่าวคือ คะแนนความสามารถทางสติปัญญา(IQ Tests) ความสุข ไม่สัมพันธ์กับเพศและเชื้อชาติ และ ไม่ เกี่ยวกับความงามด้านร่างกาย แต่ปัญญาอารมณ์ จำแนก คนที่มีความสุข กับความทุกข์ได้อย่างชัดเจน โดยผู้ที่มีความสุขสัมพันธ์ไปด้วยกัน ความสามารถ ที่จะแสดงตนได้อย่างเปิดเผย (เข้าวความสุข) และมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (เข้าวความดี) โดยทั่วไปแล้ว ผู้ที่มีความสุขคือผู้ที่เปิดตาต่อโลก และผู้ที่เชื่อว่า

^{๑๕๒} FM Indrus et.al , Social Indicatour of well Being (Newyork) pp. ๕๔๒-๗๕.

^{๑๕๓} Daniel Kahneman , Objective Happiness , sbstact.

ปัจเจกบุคคลสามารถควบคุมตนเองและ ควบคุมชีวิตได้ ส่วนผู้ที่มีความทุกข์ มีแนวโน้มเชื่อว่าพวกเขา ถูกกำหนดให้เป็นเครื่องเล่น ของคนอื่น ยิ่ง ปัจเจกบุคคลสามารถควบคุมสภาพแวดล้อม ของตน ได้มากกว่าเท่าใด เขาจะมีความสุขมากขึ้นเท่านั้น ผู้ที่มีบุคลิกเปิดเผย (Extrovers) มักพบกับเหตุการณ์ด้านบวกมากกว่าคนที่เก็บความรู้สึก (Introvers)

๒.๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสุขในเพลงลูกทุ่ง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า ชีวิตของมนุษย์นั้น หากจะกล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องฝึกฝนพัฒนาตน ก็เห็นได้ ว่ามีองค์ประกอบหลัก ๆ อยู่ ๓ ด้านด้วยกัน ไล่มาดังต่อไปนี้

ก. ด้านพฤติกรรม คือ ด้านความสัมพันธ์ที่แสดงออกต่อสิ่งแวดล้อม ได้แบ่ง ออกเป็น สัดส่วนสำคัญดังนี้คือ

๑) พฤติกรรมในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือ โลกแห่งวัตถุ โดยเฉพาะ การใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้ โดยไม่เกิดโทษก่อผลเสียหาย แต่ได้ผลดีส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการฝึกอินทรีย์ให้มีประสิทธิภาพในการใช้งาน ให้ดูเป็น ฟังเป็น เป็นต้น ซึ่งอยู่ในหลักของอินทรีย์สังวร นอกจากนั้นแล้วยังมีการเสพรบิโรคปัจจัย ๔ และใช้ประโยชน์จากวัตถุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยี ด้วยปัญญาที่รู้เข้าใจมุ่งคุณค่าที่ แท้จริง ให้ได้คุณภาพชีวิต และส่งเสริมการพัฒนาชีวิต ไม่หลงถูกหลอกไปด้วยคุณค่าเทียม ตามค่านิยมฟุ้งเฟ้อ โก้เก๋ ที่ทำให้บริโภคมามาก แต่เสียคุณภาพชีวิตเรียกว่าง่าย ๆ ว่ากินเป็น บริโภคเป็น ใช้เป็น เริ่มด้วยการกินพอดี เป็นหลักโภชนาการที่ดีมีคุณค่า และขยายไปถึงปัจจัยสี่อื่น ๆ

๒) พฤติกรรมในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม และโลกของการใช้ชีวิต การอยู่ร่วมสังคม โดยไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อน หรือเวรภัย แต่ให้รู้จักมีความสัมพันธ์ ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์ อย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างน้อยดำรงตนอยู่ในขอบเขตแห่งศีล ๕ รักษา กติกาสังคม กฎเกณฑ์ หรือกฎหมายระเบียบแบบแผน คือวินัยแม่บทแห่งชุมชน หรือสังคม ของตน และวัฒนธรรม รวมทั้ง สิ่งที่เราเรียกว่าจรรยาบรรณต่าง ๆ ตลอดถึงการให้ทาน การเผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือปลดปล่อยความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ให้มีความสุข และส่งเสริมการสร้างสร้งสิ่งดีงาม มีการประพฤติเกื้อกูลแก่ชีวิตอื่นๆ ทั้งสัตว์มนุษย์ และพืชพรรณ เช่น การร่วมสร้างรักษาเขตอุทยาน การปลูกสวน ปลูกป่า และสร้างแหล่งน้ำ เป็นต้น

๓) พฤติกรรมในด้านอาชีพ คือ การทำมาหาเลี้ยงชีพ โดยมีศิลปวิทยา วิชาชีพ ที่ฝึกไว้ อย่างดี มีความชำนาญที่จะปฏิบัติให้ได้ผล และเป็นสมมาชีพ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ ไม่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น หรือ ก่อผลเสียหายต่อสังคม และเป็นเครื่อง

แก้ปัญหาชีวิตหรือสังคม เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ ทำให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล เกื้อต่อการพัฒนาชีวิตตน ไม่ทำชีวิตให้ตกต่ำ หรือทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์หรือทำให้เสื่อมจากคุณความดี^{๑๕๔}

ข. ด้านจิตใจ ซึ่งก็จะแยกออกมาได้เป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้ คือ

๑) คุณภาพจิต ได้แก่ คุณธรรมความดีงามต่างๆ เช่น เมตตา กรุณา กตัญญู กตเวทิตา การระ หิริโอตตปปะ ฯลฯ ซึ่งหล่อเลี้ยงจิตใจให้งอกงาม และเป็นพื้นฐานของ พฤติกรรมที่ดีงาม

๒) สมรรถภาพจิต ได้แก่ ความสามารถ แข็งแรง มั่นคงมีประสิทธิภาพของจิต เช่น ฉันทะ (ความไม่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ทำ) ความเพียร (วิริยะ) ความขยัน (อุตสาหะ) ความอดทน (ขันติ) ความระลึก นึก หัน ตื่นตัว ควบคุมตนได้ (สติ) ความตั้งมั่น แน่วแน่ ไส สงบ อยู่ตัวของจิต (สมาธิ) รวมทั้งความไม่ ประมาท เป็นต้น ที่ทำให้ก้าวหน้ามั่นคงในพฤติกรรมที่ดีงาม และ พร้อมทั้งจะใช้ปัญญา

๓) สุขภาพจิต ได้แก่ สภาพจิตที่ปราศจากความขุ่นมัว เศร้าหมอง เร่าร้อน เป็นต้น สดชื่น เิบอิม ร่าเริง เบิกบาน ผ่อนคลาย ผ่องใส เป็นสุข ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพกาย และทำให้พฤติกรรมที่ดี งามมีความมั่นคง สอดคล้องกลมกลืน^{๑๕๕}

ค. ด้านปัญญา ซึ่งมีการพัฒนาหลายด้านหลายระดับ ดังนี้

๑) ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สับดับรับฟัง หรือ เล่าเรียน และรับถ่ายทอด ศิลปะ วิทยาการตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) การรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน หรือ เอนเอียง ด้วยความชอบชัง หรือ อคติทั้งหลาย

๓) การคิดพิจารณาวินิจฉัยอย่างมีวิจารณ์ญาณ ด้วยการใช้ปัญญาบริสุทธิ์ไม่ถูกกิเลส เช่น ความอยากได้ผลประโยชน์และความเกลียดชัง เป็นต้น ครอบงำบัญชา

๔) การรู้จักมอง รู้จักคิด ที่จะให้เข้าถึงความจริง และได้คุณประโยชน์ มีโยนิโสมนสิการ อย่างที่เรียกว่า มองเป็น คิดเป็น เช่น รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะ สืบสาวเหตุปัจจัย เป็นต้น

๕) การรู้จักคิดจัดการ ดำเนินการ ทำกิจให้สำเร็จ ฉลาดในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย

๖) ความสามารถแสวงหา เลือกคัดจัดประมวลความรู้คิดได้ชัดเจน และสามารถนำ ความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นความรู้ความคิดใหม่ๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาและสร้างสรรค์

๗) ความรู้แจ้งความจริงของโลกและชีวิต หรือรู้เท่าทันธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายที่ทำให้ วางใจถูกต้องต่อทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถแก้ปัญหาชีวิต ขจัดความทุกข์ในจิตใจของตนได้ หลุดพ้นจาก ความยึดติดถือมั่นในสิ่งทั้งหลาย จิตไม่ถูกบีบคั้นครอบงำกระทบกระทั่งด้วย ความผันผวนปรวนแปร

^{๑๕๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต, พิมพ์ ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๓๘.

^{๑๕๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ศิลปศาสตร์เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ส่องสยาม จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๙-๑๔๑.

ของสิ่งต่างๆ หลุดพ้นเป็นอิสระ อยู่เหนือกระแสโลก สว่างโล่งโปร่งผ่องใสไร้พรมแดน ซึ่งทำให้ปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลาย และดำเนินชีวิตด้วยปัญญาอย่างแท้จริง^{๑๕๖}

จากการศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาดน สรุปลักษณะว่า ด้านพฤติกรรมนั้น จะมุ่งเน้นในการใช้ชีวิตให้เป็นอยู่อย่างรู้เท่าทันเป็นสำคัญ เริ่มตั้งแต่การใช้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้อย่างไม่เป็นทาสของสิ่งเสพที่เข้ามากกระทบ ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่ตนได้อยู่ร่วมอาศัย ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันหรือระบบสิ่งแวดล้อมภายนอกต่างๆ ที่จะต้องอาศัยการพึ่งพาอาศัยความเมตตา กรุณา ต่อกันและกัน ตลอดถึงการประกอบสัมมาอาชีพที่ถูก ที่ควรเอื้อต่อคุณธรรมความดีในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมส่วนในด้านจิตใจนั้น จะเป็นการพัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบ พัฒนาความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความมีสติยั้งคิดสามารถควบคุมตนเองได้ และมีความมีสมาธิจิตใจแน่วแน่ในการทำงาน เป็นต้น และในด้านปัญญา ซึ่งได้รับพัฒนาการมาจากด้านจิตใจที่ดีแล้วนั้น ทำให้มีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจณัดชัดเจนยิ่งขึ้น ส่งผลให้ก่อเกิดปัญญาที่จะรับรู้ความจริงจากธรรมชาติเป็นประโยชน์ต่อตนเองและเพื่อนมนุษย์ ซึ่งก็มองให้เห็นถึงความสำคัญของมนุษย์ที่มี ความจำเป็นในการฝึกฝนอบรมพัฒนาดนเอง จะอย่างไรก็ดี องค์ประกอบของการพัฒนาดนทั้ง ๓ นั้น ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่เข้ามามีบทบาทในการฝึกฝนอบรมมนุษย์ผู้มีชีวิตอยู่ อย่างผู้ไกลห่างจากความทุกข์และสังคมที่เต็มไปด้วยความสุข ไม่พ้นไปจากที่มนุษย์ทุกคน ต้องพัฒนาฝึกฝนอบรมตนเอง เพราะมนุษย์ที่ฝึกตนดีแล้ว ย่อมได้ที่พักอันได้โดยยาก แม้แต่ เทพเจ้า เทวดา มาร พรหมที่กล่าวกันว่าเลิศ หรือประเสริฐกว่านั้น ยังต้องกราบไหว้บูชา ซึ่งตรงนี้ก็มิใช่พระพุทธรูปทรงเป็นแบบอย่าง เป็นตัวอย่างของมนุษย์ผู้ฝึกตนดีแล้ว และนี่ก็คือ องค์ประกอบของการพัฒนาดน ที่มนุษย์ทุกคนจะต้องพัฒนาดนเพราะนั่นมันหมายถึงความแตกต่างระหว่างมนุษย์กับสัตว์โดยทั่วไปและเป็นการยืนยันในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา อีกว่า สิ่งทีประเสริฐสำหรับมนุษย์ไม่ใช่ได้มาด้วยการนั่งนอนใจ หรือ อยู่เฉยหากแต่จะต้องผ่านกระบวนการฝึกฝนพัฒนาดนนั้นต่างหาก และกระบวนการฝึกฝนเหล่านี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๑๕๗} ได้กล่าวว่า กระบวนการของการพัฒนาดนตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการวัดผลจากการฝึกฝนพัฒนาดนตามหลัก ภาวนา ๔ อันได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา ทั้ง ๔ ประการนี้ได้เป็นระบบตรวจสอบความสำเร็จในการฝึกฝนพัฒนาดน ซึ่งหากว่ามีการพัฒนาดนถึงที่สุดแล้ว บุคคลนั้นก็จะได้ชื่อว่าเป็นพระอรหันต์ ดังจะมีรายละเอียดที่จะพึงกล่าวดังต่อไปนี้

ก. กายภาวนา การพัฒนากาย คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ให้เป็นไปในทางที่เกิดประโยชน์แก่ชีวิต โดยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับวัตถุ สิ่งแวดล้อม เริ่มตั้งแต่

^{๑๕๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน, หน้า ๑๒๐.

^{๑๕๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ศึกษาฝึกฝนพัฒนาดนให้สูงสุด, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๘.

ปัจจัย ๔ จนถึงความสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อม^{๑๕๘} การสัมพันธ์กับ ปัจจัย ๔ นั้นจะต้องเป็นไปอย่างถูกต้องดังตามความมุ่งหมายของการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างผาสุก เพื่อให้เกิดคุณค่าแท้ไม่ใช่คุณค่าเทียม เช่น การกินอาหารก็กินเพื่อส่งเสริมร่างกายให้มี สุขภาพดี ไม่ใช่กินเพียงเพื่อความเอร็ดอร่อย หรือการใช้ปัจจัย ๔ ที่เป็นไปในทางโก้ เก๋ อด ฐานะวัดความมั่งมีกัน เหล่านี้เป็นต้นไม่ได้เป็นไปเพื่อการพัฒนากายเลย แต่การพัฒนากาย นั้นมีนัยยะตรงกันข้ามกับที่ได้กล่าวนั้น และความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุที่เสริม ความเป็นอยู่ โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่จะต้องเรียนรู้วิธีการสร้างวิธีการใช้อย่างไรให้เกิดคุณค่า เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง ไม่ก่อให้เกิดผลเสียตามมาจากการใช้งาน ตลอดถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยรู้จักเอาใจใส่คำนึงถึงธรรมชาติ ไม่ปล่อยให้ ธรรมชาติเป็นพิษ เกิดผลร้ายต่อตนเอง แต่จะต้องมีความสัมพันธ์ที่พึ่งพิงต่อธรรมชาติ ไม่เอาเปรียบธรรมชาติ รักษาธรรมชาติให้อยู่ในสภาพที่พึ่งพิง ถือเอาประโยชน์จากธรรมชาติใน ลักษณะ ที่ถูกต้อง การปฏิบัติโดยทำให้ถูกต้องให้ดีขึ้นในเรื่องเหล่านี้ จัดเป็นการพัฒนากาย ทั้งสิ้น และหากมีการพัฒนากายที่สมบูรณ์แล้ว ก็จะมีอีกอย่างหนึ่งว่า ภาวิตกาย มีกายที่ พัฒนาแล้ว คือ รู้จัก บริโภคปัจจัย ๔ รู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการเสพหรือใช้ สอยวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจน เทคโนโลยีทั้งหลาย ในทางที่เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิต^{๑๕๙}

ข. ศิลภาวนา การพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์ใน สังคม^{๑๖๐} ศิลภาวนาเป็นเรื่องของการพัฒนาคนให้มีระเบียบในการดำเนินชีวิต และในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นใน สังคม โดยที่ไม่ให้มีการเบียดเบียนกัน ศีลนั้นมุ่งเน้นไม่ให้ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แก่สังคม ใน ขณะเดียวกันก็ให้ประพฤติดังที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่น และสังคมการมีระเบียบวินัย การอยู่ ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี และการประกอบอาชีพสุจริตด้วย ความขยันหมั่นเพียร และรวมไปถึงการฝึกฝนใน สัมมาอาชีวะ เหล่านี้เป็นเรื่องของศีลทั้งหมด ไม่ใช่เพียงแค่ การรักษาภักดีบวชให้เรียบร้อยเท่านั้น ศีลยังเป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนา จิตใจ การที่จะควบคุมบังคับตนเองในทางร่างกาย เป็นผลให้มีการ บังคับควบคุมจิตใจไปด้วยในตัว จึงเห็นได้ว่าศีลเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งต่อกระบวนการพัฒนา จิตใจและเมื่อใดที่มี การพัฒนาศีลขึ้นมาอย่างสมบูรณ์แบบ ก็จะเรียกว่า ภาวิตศีล มีศีลที่พัฒนาแล้ว คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ดำรงตนอยู่ในวินัย และอาชีวะที่สุจริต มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูลสร้างสรรค์ และส่งเสริม สันติสุข^{๑๖๑}

^{๑๕๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมกับการพัฒนาชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒.

^{๑๕๙} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), **การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๒), หน้า ๗๕.

^{๑๖๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนให้สูงสุด**, หน้า ๑๒๓.

^{๑๖๑} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), **การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย**, หน้า ๗๖.

ค.จิตตภาวนา การพัฒนาจิต คือ การทำจิตใจให้เจริญงอกงามขึ้นในความดีงาม ความเข้มแข็ง มั่นคง สงบสุข และเป็นอิสระ^{๑๖๒} เป็นการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตใจ ให้พร้อมพร้อมสมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติ ๓ ด้าน คือ

๑) คุณภาพจิต ได้แก่ คุณธรรมต่างๆ ที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม มีจิตใจที่สูง และประณีต ให้มีเมตตาความรัก ความเป็นมิตร ความปรารถนาประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น มีความ กรุณา อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ มีความเสียสละ มีน้ำใจเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี มีสัมมา คารวะ ความเคารพ เห็นความสำคัญของผู้อื่น มีความอ่อนโยน กตัญญูรู้คุณค่าแห่งการกระทำ ของผู้อื่น เป็นต้น เหล่านี้ เป็นเรื่องของคุณภาพจิต^{๑๖๓}

๒) สมรรถภาพจิต หรือความสามารถของจิต เช่น ความมีสติดี มีวิริยะ ความเพียรพยายามสู้งาน มีขันติ ความอดทนและทนทาน มีสมาธิ จิตใจแน่วแน่ มีสัจจะ ความจริงจัง เอาจริงเอาจัง มีอธิษฐาน ความเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย มีความหนักแน่นเข้มแข็ง มั่นคงของจิตใจที่จะทำงาน ให้ได้ผลสมบูรณ์ โดยเฉพาะงานทางปัญญา คือ การคิดพิจารณา ให้เห็นความจริงแจ่มแจ้งชัดเจน

๓) สุขภาพจิต คือ มีจิตที่มีสุขภาพดี มีจิตใจที่เป็นสุข สดชื่นร่าเริง เบิกบาน ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส พร้อมทั้งจะยิ้มแย้มได้ มีปีติ ความเอิบอิ่มใจ มีปราโมทย์ ความแช่ม ชื่นใจ มีปัสสัทธิ ความผ่อนคลาย ไม่คับข้องขุ่นมัว ไม่หม่นหมอง หดหู่ เหี่ยวแห้ง หรือ โศกเศร้าอะไรต่างๆ เหล่านี้เรียกว่า สุขภาพจิตคุณสมบัติของจิตทั้ง ๓ ด้านนี้เมื่อพัฒนาถึงพร้อมแล้ว ก็จะเรียกว่า ภาวจิต มีจิตที่พัฒนาแล้ว คือมีจิตใจทั้งฝึกอบรมดีแล้ว สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต คือ ประกอบด้วยคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้ออารี มีมุทิตา ความเคารพ อ่อนน้อม ความกตัญญูทุกเวลา สมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพจิต คือ มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง มีความเพียรพยายาม มีอุตสาหะวิริยะ รับผิดชอบ มีสติ มีสมาธิ และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต คือ มีจิตใจที่ร่าเริง เบิกบาน สดชื่น เอิบ อิ่ม ผ่องใส และสงบสุข^{๑๖๔}

ง.ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความคิด เหตุผล และการหยั่งรู้ความจริงจนเข้าถึงอิสรภาพ มีชีวิตที่ดีงาม ปลอดทุกข์ปราศปัญหา^{๑๖๕}การพัฒนาปัญญามีหลายระดับ แบ่งได้เป็น ๕ ระดับ ดังต่อไปนี้

๑) ปัญญาที่เป็นความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ความรู้ทางวิชาการและ วิชาชีพ สิ่งที่เกี่ยวข้อง จะต้องจัด ต้องทำ รวมถึงความรู้เหตุรู้ผลในสิ่งต่างๆ อย่างน้อย เวลาพบเห็นประสบกับสิ่งใดก็ตาม ให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้น จึงจะได้ปัญญา

๒) ปัญญาในการรับรู้เรียนรู้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่บิดเบือน หรือเอนเอียง ด้วยอคติ ในการศึกษาศิลปวิทยา หรือเรื่องอื่นก็ตาม จะต้องรับรู้โดยปราศจากความชอบ ความชัง ซึ่ง

^{๑๖๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนให้สูงสุด, หน้า ๑๑๘.

^{๑๖๓} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย, หน้า ๗๗.

^{๑๖๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนให้สูงสุด, หน้า ๑๒๔.

โดยปกติปุณฺณจะเป็นอย่างนั้น อะไรที่ถูกต้องใจตนก็ชอบอยากได้มาครอบครอง แต่อะไรที่ไม่ถูกต้องใจกับตน ก็ปฏิเสธขัดขืน เกลียดชัง ผลักไสไล่ส่ง ตกอยู่ในภาวะของความยินดี ยินร้ายเสมอ เมื่อขาดปัญญา มองเห็นความเป็นจริงอย่างนี้ก็จะมองสิ่งทั้งหลายบิดเบือนไปจาก ความจริงที่ควรจะเป็น ฉะนั้น จะต้องมีการรับรู้ที่ตรงสภาพที่มันเป็น โดยไม่ให้เกิดภาวะ ความชอบชัง ยินดียินร้ายขึ้นมามีบิดเบือน ภาพของสิ่งที่ถูกรับรู้นั้น ปัญญาก็จะมีการพัฒนาขึ้นไปได้

๓) ปัญญาในการคิดการวินิจฉัย ซึ่งหมายถึงการคิดวินิจฉัยด้วยการใช้ปัญญาโดย บริสุทธิ์ใจ ซึ่งเป็นขึ้นสำคัญเหมือนกัน การใช้ปัญญาคิดวินิจฉัยการต่าง ๆ จะต้องเป็นไปอย่าง บริสุทธิ์ใจ ไม่ถูก ครอบงำบัญชาโดยกิเลส โดยปกติปุณฺณนั้นถ้าถูกความโลภความอยากได้ ครอบงำ ถึงจะมีปัญญา ก็ใช้ ปัญญานั้นคิดวินิจฉัย และวางแผนที่จะเอาเข้ามาหาตัว ถ้ามีโทสะ เกลียดชัง พอคิดวินิจฉัย ก็ใช้ปัญญา คิดวินิจฉัยและวางแผนเพื่อทำลายเขา ปัญญาขั้นนี้สำคัญ เพราะกิเลสมันมาในรูปแบบต่างๆ จึงต้องใช้ ปัญญาคิดวินิจฉัยโดยบริสุทธิ์ใจ ไม่ให้ถูกกิเลส ครอบงำบัญชา

๔) ปัญญาที่จะนำความรู้ความสามารถมาใช้จัดแจง จัดทำ ดำเนินการต่างๆ ให้ สำเร็จผล ตามที่ต้องการ โดยเฉพาะในการนำความรู้ขึ้นมาแก้ปัญหาต่าง ๆ ปัญญาในระดับนี้ ถือว่าสำคัญมาก เพราะบางทีมีความรู้แล้ว แต่ไม่มีความสามารถนำออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ก็เท่ากับว่า ความรู้ ไม่ได้ช่วยเหลือในสิ่งที่ตนควรจะได้ ฉะนั้น ปัญญาในระดับของการนำเอาออกมาใช้นี้จึงมีความสำคัญ เป็นอย่างมากที่จะต้อง มี โดยเฉพาะการใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา และใช้จัดทำดำเนินการให้สำเร็จผล และมีปัญญาก่ออย่างหนึ่งที่เชื่อมโยงในเรื่องนี้ คือ ความสามารถในการที่จะสืบค้นเหตุปัจจัย และ แยกแยะ วิเคราะห์สิ่งต่างๆ ซึ่งจะเป็นตัวเอื้ออำนวยในการที่จะช่วยแก้ปัญหาและทำกิจการให้สำเร็จ

๕) ปัญญาความรู้ที่เข้าใจโลกและชีวิตตามเป็นจริง รู้ทางเสื่อมทางเจริญและเหตุ ปัจจัยที่ เกี่ยวข้อง รู้วิธีแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ความสำเร็จ ที่ทำให้พัฒนาตน พัฒนาชีวิต และสังคมให้ เจริญดีงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป ส่งผลย้อนกลับมาช่วยจิตใจให้เป็นอิสระหลุดพ้นจาก ความทุกข์โดยสมบูรณ์ซึ่ง จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ปัญญาขั้นนี้ส่งผลถึงภาวะที่ เรียกว่า วิมุตติ ความหลุดพ้นเป็น อิสระภาพที่แท้จริง คือ จิตใจไม่ถูกความยึดติดถือมั่นในสิ่ง ทั้งหลายครอบงำเลย วางใจต่อสิ่งต่างๆ ได้ อย่างถูกต้อง รู้สังขารธรรมดาของทุกสิ่งทุกอย่าง ตรงตามสภาพที่เป็นจริง^{๑๖๕}

ฉะนั้นจากการกล่าวถึง กระบวนการและขั้นตอนของการพัฒนาตนมาทั้งหมดนี้ จึงสรุปได้ ว่า กระบวนการพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงช้าๆ ค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป หรือการ เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันก็ได้ ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงต้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้น หรือ ตาม กระบวนการพัฒนาตามขั้นตอนในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองจากพฤติกรรมที่เป็นโทษหรือ อุปสรรคต่อความเจริญงอกงามไปสู่การมีพฤติกรรมที่ส่งเสริมเกื้อกูลให้ตนเองประสบความ เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญและมีลำดับขั้นตอน คือ การระบุพฤติกรรม

^{๑๖๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมกับการพัฒนาชีวิต, หน้า ๑๔.

เป้าหมาย การวางแผน การลงมือปฏิบัติตามแผน การประเมินประสิทธิภาพของแผน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่บุคคลที่ต้องการจะพัฒนาตนเองจะต้องสำรวจหรือวิเคราะห์ถึงความต้องการของตนเอง ซึ่งบุคคลที่ต้องการจะพัฒนาตนเองนั้นจะต้องไม่พอใจหรือมีความรู้สึกไม่สะดวกสบายกับสภาพของตนเองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หรือเรียกว่าการสำรวจวิเคราะห์ตนเอง เพื่อทราบถึงจุดเด่นและข้อบกพร่องของตนเองและนำข้อบกพร่องนั้นมาปรับปรุงแก้ไข ไม่มีความพอใจกับสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะความต้องการได้รับบางอย่างมากขึ้นหรือต้องการที่จะต้องการเปลี่ยนแปลงตัวเองให้ดีขึ้น ในการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของตนเองที่ตั้งไว้บางครั้งจะต้องเผชิญกับความเสี่ยง แต่เป็นความเสี่ยงเล็กๆ น้อยๆ ที่ตนเองพิจารณาแล้วว่าไม่เป็นอันตรายต่อชีวิตตนเองและผู้อื่นเป็นความเสี่ยงที่ตนเองคิดว่าไม่เกินความรู้ความสามารถของตนเอง และบางครั้งจะต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง ได้โดยการศึกษาหาความรู้ในรูปแบบต่างๆ กัน และการค้นหาแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ที่เหมาะสมสำหรับตนเอง แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ เช่น การสอบถาม การอ่านหนังสือเพื่อให้ค้นพบในสิ่งที่ต้องการจะรู้ การฝึกซ้อมการฝึกฝน การสรรหา การแสวงหาความช่วยเหลือและสนับสนุนจากบุคคลอื่น เพื่อช่วยให้ความพยายามของบุคคลที่ต้องการพัฒนาตนเองประสบผลสำเร็จซึ่งเราเรียกบุคคลเหล่านี้ว่าเพื่อน ในระหว่างการเรียนรู้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ที่ต้องการพัฒนาตนเองจะต้องมีความพากเพียรพยายามมานะอดทน ไม่ย่อท้อ ต่ออุปสรรคที่ต้องเผชิญ ใช้เวลาที่มีอยู่ให้คุ้ม และต้องมีการประเมินตนเองกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ ว่าสิ่งที่ได้ทำนั้นเป็นอย่างไรรบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการหรือไม่ มีการเปลี่ยนแปลงใดเกิดขึ้นกับตนเองบ้างซึ่งอาจจะให้คะแนนตัวเอง และตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาตนเองต่อไป ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวอาจจะเป็นของบุคคลหรือสังคมก็ได้ แต่ที่สำคัญคือต้องมีการสร้างกำลังใจให้เข้มแข็งและสร้างกำลังใจความคิดของตนให้ล้าเลิศ เพื่อเสริมสร้างตนเองให้มีความมุ่งมั่นดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามกระบวนการพัฒนาของชีวิตที่ตนเองตั้งใจไว้โดยดำเนินไปตามขั้นตอนต่างๆ ในการพัฒนาตน มีขั้นตอนในการดำเนินการตามลำดับ ดังนี้ ขั้นแรก สำรวจตัวเอง เพื่อให้ทราบถึงความสามารถ จุดดี และจุดบกพร่องของตนเอง ขั้นที่สอง การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนา โดยกำหนดเป้าหมายที่พึงประสงค์สำหรับตนเอง ขั้นที่สาม การปรับปรุงแก้ไขตนเองเพื่อกำหนดไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ขั้นสุดท้าย เป็นการตรวจสอบความสำเร็จ การดำเนินงานพัฒนาตน โดยเริ่มจากการตระหนักถึงสำคัญที่จะต้องพัฒนาตนเองสำรวจและวิเคราะห์ตน เพื่อเป็นการทำความเข้าใจตนเอง ต่อจากนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยอมรับตนเอง ยอมรับทั้งส่วนที่ดีและส่วนที่ไม่ดีเพื่อเป็นข้อมูลในการเลือกเทคนิควิธีการที่จะใช้ในการพัฒนาตนเองตามความเหมาะสม การจัดลำดับความสำคัญเพื่อปรับปรุงและพัฒนาตนเอง เป็นวิธีการจัดระบบการพัฒนา ทำให้การพัฒนาเป็นไปตามขั้นตอนไม่สูญเสียเวลา ไม่ทำงานซ้ำซ้อนเป็นการประหยัด แล้วประเมินผลการปฏิบัติ เมื่อมีข้อบกพร่องก็รีบดำเนินการหาวิธีการแก้ไข โดยเป็นการนำพฤติกรรมที่ไม่ดีมาปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้นตามหลักการของภาวนา ๔ หรือการทำให้เจริญ อันได้แก่ การพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และ

พัฒนาปัญญา นั่นคือกระบวนการฝึกอบรมให้มีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป เป็นบันไดในการพัฒนาตนสู่ความเป็นผู้มีอิสรภาพ พ้นจากกิเลสตัณหาทั้งหลาย ซึ่งผู้ที่มีการพัฒนาตนจนถึง ที่สุดแล้วนั้น ย่อมเข้าถึงซึ่งความเป็นพระอรหันต์ และเป็นเป้าหมายอันสำคัญในพระพุทธศาสนาอีกด้วยที่มุ่งเน้นให้มนุษย์มีการฝึกฝนพัฒนาตนเองให้สูงสุด จะได้มีชีวิตที่ เป็นไทไม่ขึ้นต่อวัตถุเสพและบริโภคนิยม จึงกล่าวได้ว่าความเป็นอิสรภาพของมนุษย์นี้ จะมีได้ก็ต่อเมื่อผ่านกระบวนการและขั้นตอนที่ได้รับการฝึกฝนพัฒนาตนแล้วเท่านั้น

บุบผา เมฆศรีทองคำ^{๑๖๖} ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทของเพลงลูกทุ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิต : วิเคราะห์เนื้อหาของเพลงลูกทุ่งในช่วงปี พ.ศ.๒๕๓๒-๒๕๓๓ ผลวิจัยพบว่า ๑.) เนื้อหาของเพลงลูกทุ่งจะสะท้อนถึงค่านิยมในเรื่องเพศ การแสดงออก และทัศนคติเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาวมากที่สุด ๒.) เนื้อหาของเพลงลูกทุ่งสะท้อนถึงเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบทตามแนวทางของรัฐ

เชษฐา จักรไชย^{๑๖๗} “วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของ สุรพล สมบัติเจริญ” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์รูปแบบคำประพันธ์ด้านฉันทลักษณ์ ท่วงทำนองแต่งและเนื้อหาจากวรรณกรรมเพลงของ สุรพล สมบัติเจริญ จำนวน ๑๔๖ เพลง และพบว่าเนื้อหาที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลง เน้นเรื่องราวความรักของหนุ่มสาวและปัญหาความเดือดร้อนภายในครอบครัว โดยมีสาเหตุมาจากไม่กระทำตามบทบาทหน้าที่ของตน นอกจากนี้ยังมีความเชื่อโดยมีพื้นฐานทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นต้นว่าความเชื่อเรื่องโชควาสนา ชะตาราสิ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้าและเรื่องบุญกรรมซึ่งปรากฏเกือบทุกเพลง

ภัทยา ภักดีบุรี^{๑๖๘} ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวรรณกรรมเพลงของ ไพบุลย์ บุตรขัน” ไพบุลย์ บุตรขัน ได้ประพันธ์เพลงไว้เป็นจำนวนมาก บทเพลงสะท้อนการสร้างสรรค์ และอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย กล่าวคือได้นำลักษณะของทำนองเพลงพื้นบ้านและเพลงไทยเดิมมาสร้างสรรค์เป็นเพลงต่างๆ ทำให้คนได้คุ้นเคยกับเพลงพื้นบ้าน บทเพลงส่วนใหญ่สะท้อนภาพสังคมและความเป็นอยู่ของคนไทย โดยเฉพาะสังคมชนบท และมีเพลงจำนวนไม่น้อยที่กล่าวถึงแนวความคิดและคติธรรมในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเกิดคุณค่าคือช่วยส่งเสริมให้คนกระทำแต่ความดีและสร้างสรรค์สังคมให้สงบสุข นอกจากนี้เพลงของ ไพบุลย์ บุตรขัน ยังสะท้อนวัฒนธรรมและประเพณีไทยไว้หลายประการ

มาลินี ไชยชำนาญ^{๑๖๙} ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ชลธิ์ ธารทอง” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ชลธิ์ ธารทอง ในด้านศิลปะการนิพนธ์ สภาพ

^{๑๖๖} บุบผา เมฆศรีทองคำ, เพลงลูกทุ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิต, ๒๕๓๓

^{๑๖๗} เชษฐา จักรไชย, วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของ สุรพล สมบัติเจริญ, ๒๕๓๕ : บทคัดย่อ

^{๑๖๘} ภัทยา ภักดีบุรี, การศึกษาวรรณกรรมเพลงของไพบุลย์ บุตรขัน, ๒๕๓๕ : บทคัดย่อ

^{๑๖๙} มาลินี ไชยชำนาญ, การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของชลธิ์ ธารทอง : บทคัดย่อ

สังคมวัฒนธรรมพระชนกของผู้ประพันธ์ การวิจัยพบว่า ด้านศิลปะการประพันธ์ นิยมใช้สำนวน สุภาษิต คำอุทาน ถ้อยคำและสำนวนใหม่ๆ นิยมสร้างภาพพจน์แบบอุปมา อุปลักษณ์ นามมัย อาวุธ พากษ์และอติพจน์ ใช้สัญลักษณ์เฉพาะบุคคลมากกว่าสัญลักษณ์ตามธรรมเนียมนิยม บทเพลงใช้ รสสัลลาบังคิพย์มากที่สุด ด้านสังคมวัฒนธรรม บทเพลงได้สะท้อนระบบครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม นันทนาการ และปัญหาของสังคมเอาไว้

๒.๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่ง

จำรูญ หอมระรื่น^{๓๗๐} ศึกษาวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ พร ภิรมย์” โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของพร ภิรมย์ ในแง่ศิลปะการใช้ภาษา รูปแบบ วรรณกรรมเพลง การวิจัยพบว่า วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ พร ภิรมย์ มิได้ให้แต่ความบันเทิงใจ แก่ผู้ฟังเท่านั้น หากแต่ยังได้แฝงความคิดและแนวทางต่างๆ เพื่อให้ผู้ฟังนำไปไตร่ตรองด้วยเพลงของ พร ภิรมย์ กล่าวถึงสิ่งที่ควรปฏิบัติในสังคม หรือความเชื่อทางพุทธศาสนากล่าวไว้ด้วย ซึ่งวิธีการ สอนก็มักจะใช้วิธีการยกอุทาหรณ์มากล่าว การกล่าวถึงคุณธรรมในลักษณะนี้ทำให้ผู้ฟังไม่ทำให้รู้สึก ว่า ถูกสอนโดยตรง จึงไม่น่าเบื่อ

พระมหาสมชัย สิริวุฒโน^{๓๗๑} ศึกษาเรื่อง “หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ใน เพลงลูกทุ่งไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมบทเพลงลูกทุ่ง เริ่มตั้งแต่ยุคทองของเพลงลูกทุ่ง คือ เมื่อปลายปี พ.ศ.๒๕๐๗ นำมาศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่สะท้อนถึงเพลงลูกทุ่งที่สอดคล้องกับคำ สอนพุทธศาสนา อิทธิพลของพระพุทธรูปศาสนาที่มีต่อบทเพลงลูกทุ่งและวิเคราะห์คำสอนของ พระพุทธรูปศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่ง และพบว่า เพลงลูกทุ่งไทยไม่ได้ให้แต่ความบันเทิงใจ เท่านั้น หากแต่ยังได้แฝงความคิดและแนวทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อและหลักธรรมในศาสนา ต่างๆ โดยเฉพาะพระพุทธรูปศาสนา เพลงลูกทุ่งไทยมีเนื้อหาสร้างสรรค์ อนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ที่ หลากหลาย ทั้งการปลุกใจ สดุดี เสนอคุณค่าของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สะท้อนความ เป็นจริงของสังคม ความงามและสภาพการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ หรือแม้แต่สั่งสอนอบรมผ่าน สุภาษิต คำพังเพย นอกจากนี้ ที่สำคัญเพลงลูกทุ่งไทยได้สะท้อนสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ ต่างๆ อย่างตรงไปตรงมา ไม่ก็สภาพการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติสภาพแวดล้อม ความเสื่อมถอยของ วัฒนธรรม ประเพณี ความเปลี่ยนแปลงของคุณธรรมจริยธรรม หรือสภาพการเปลี่ยนแปลง พัฒนาการของขนบธรรมเนียมประเพณี

^{๓๗๐} จำรูญ หอมระรื่น.วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ พร ภิรมย์.๒๕๓๔ : บทคัดย่อ

^{๓๗๑} พระมหาสมชัย สิริวุฒโน.หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในเพลงลูกทุ่งไทย ๒๕๓๗ :

รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข^{๑๗๒} วิจัยเรื่อง ดนตรีในพุทธศาสนาในภูมิภาค อุษาคเนย์ พบว่า พุทธศาสนา เป็นศาสนาหลักศาสนาหนึ่งในภูมิภาคอุษาคเนย์ (South-East Asia) ซึ่งหมายรวมถึงไทย ลาว เขมร พม่า มาเลเซีย สิงคโปร์และอินโดนีเซีย การสืบทอดคำสอนพุทธ ศาสนาอาศัยบทสวด ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา ของพุทธศาสนา ทำนองสวด โดยการท่องบ่น “ตอบท สวด” จากพระรุ่นหนึ่ง ไปยังพระอีกรุ่นหนึ่ง พระรุ่นใหม่ตอบทสวดทำนองบทสวดจากพระรุ่นก่อนๆ สืบ ทอดกันมาเป็นเวลา ๒๕๔๖ ปีแล้ว เสียงมีอำนาจที่นั่นจะมีเสียง ศาสนาเป็นเรื่องอำนาจของจิตใจ เป็น ศูนย์รวมของอำนาจจิต ดังนั้น ทุกศาสนาจึงต้องใช้ทำนองสวด เพื่อรวบรวมพลังจิตทั้งหลายให้อยู่ ด้วยกัน

อดิศร เพียงเกษ^{๑๗๓} ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักธรรมทางพุทธศาสนาเรื่องบุญบาปที่ ปรากฏในผญาอีสาน” พอสรุปได้ว่า บทผญาอีสานเป็นวรรณกรรมที่คุณค่าด้านสาระเกี่ยวกับสังคม และวิถีชีวิตของชนชาวอีสาน สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องบุญ-บาปของสังคมคนภาคอีสานซึ่งเป็น ความเชื่อทางพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่พบมากในบทผญาอีสาน ความเชื่อเรื่องบุญ-บาปได้บรรเทาความร ุ แรงของปัญหาตลอดช่วงว่างของสังคมซึ่งยุ่งเหยิงขึ้นทุกทีนั้น วรรณกรรมบทผญาได้สะท้อนให้เห็น เอกลักษณะของภาษาถิ่นและเอกลักษณะของคนไทยอย่างหนึ่งคือ ความเชื่อในเรื่องบุญ-บาป ความเชื่อ ในเรื่องนี้แม้ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ แต่ก็เป็นการปลอบใจคนผู้สิ้นหวังให้เข้าถึงหลักธรรม ด้วยเหตุนี้ จึง อาจพิจารณาได้ว่า มิได้เป็นเพียงสื่อบุชาการเพื่อความสนุกสนานเท่านั้นหากแต่เป็นวรรณกรรมที่เป็น มรดกตกทอดของชาวไทยอีสาน เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ชื่นชมความงามของภาษาสืบต่อไปด้วย

กล่าวโดยย่อ เพลงลูกทุ่งไทยมิใช่เป็นเพียงความบันเทิงบริสุทธิ์ที่เน้น แต่หลักการตลาด หลักนิเทศศาสตร์ หรือการสื่อสารจงใจ แต่เพลงลูกทุ่งไทย จัดเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่น่าเสนอความ เป็นจริง ธรรม ธรรมสัจจะ ทั้งกลยุทธในการนำเสนอเพลงลูกทุ่งไทย ผ่านวิธีการด้านการสื่อสาร นิเทศ ศาสตร์หรือการตลาด และส่วนที่เป็นสาระในเพลงลูกทุ่ง มีโครงสร้างเช่นเดียวกับหลักการประยุกต์ สาระและทฤษฎีทางจิตวิทยาสาขาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจิตวิทยาการตลาด จิตวิทยาการโฆษณา พฤติกรรมผู้บริโภค ก็มีกรอบกระบวนการเดียวกัน และยิ่งกว่านั้นล่องลอยสาระในเพลงลูกทุ่งไทย มี การปรากฏหลักธรรมที่ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอ ทั้งส่วนบันเทิง และส่วนสาระ ซึ่งสอดคล้องกับชุด หลักธรรมหลายๆชุด ที่เน้นทั้งสภาพจิตเป็นสุขและคุณสมบัติทางจิตคือปัญญา สอดคล้องกับอัตลักษณ์ สูงสุดของชาวพุทธที่ว่ามีสภาพ รู้ ตื่น เบิกบาน

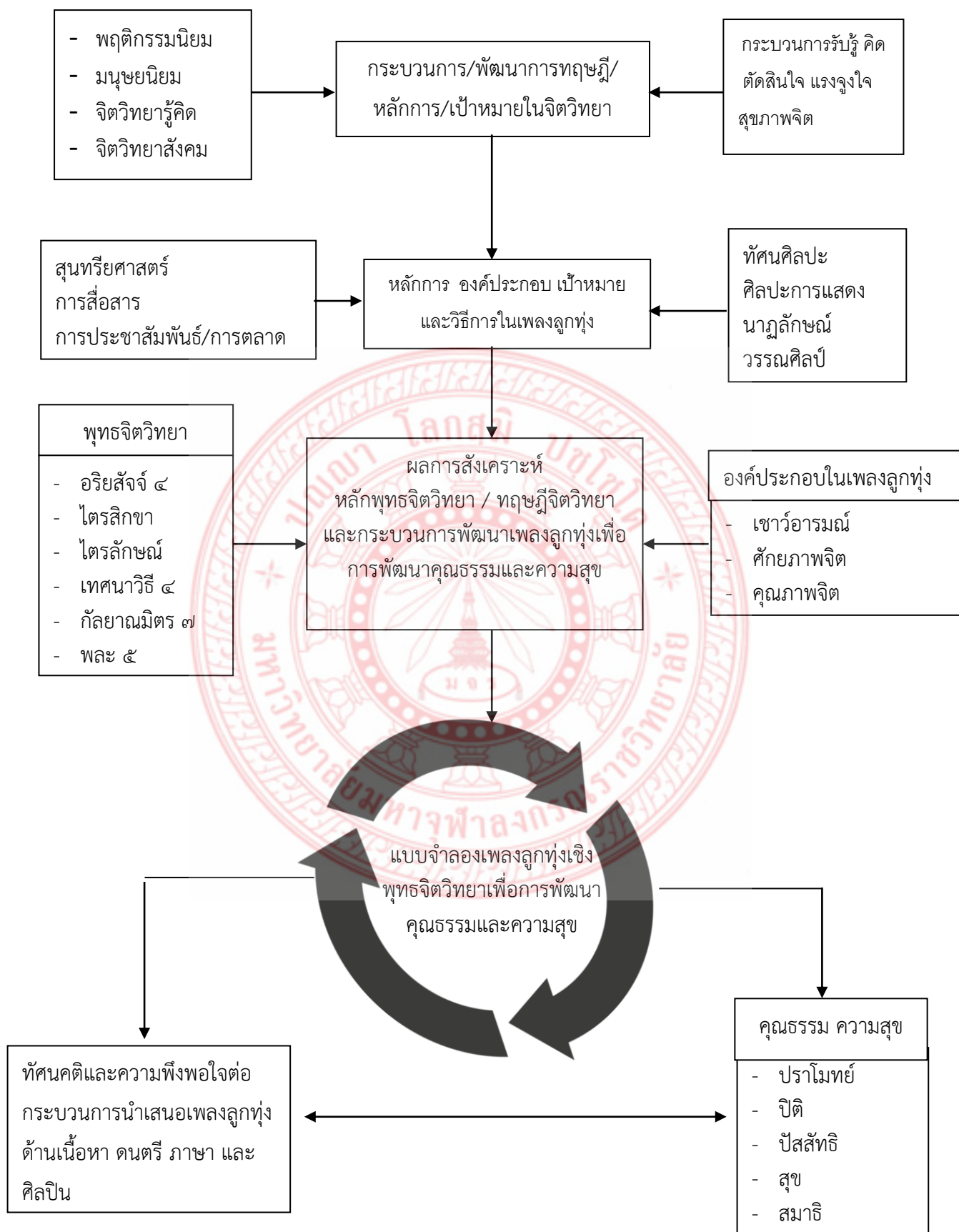
^{๑๗๒} นายอดิศร เพียงเกษ,หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่องบุญบาปที่ปรากฏในผญาอีสาน,๒๕๔๒: บทคัดย่อ

^{๑๗๓} นายอดิศร เพียงเกษ,หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่องบุญบาปที่ปรากฏในผญาอีสาน,๒๕๔๒: บทคัดย่อ

๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์หลักการเหตุผล เป้าหมาย และวิธีการในกระบวนการนำเสนอเพลงลูกทุ่งไทย ที่อยู่บนพื้นฐานทัศนศิลป์ นาฏศิลป์ วรรณศิลป์ และหลักสุนทรียศาสตร์ หลักพุทธธรรมทั้งส่วนกระบวนการในการแก้ปัญหา หลักการแสดงธรรม การเทศนาวิธี และคุณธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมบนพื้นฐานความแตกต่างในสภาพแวดล้อมและพัฒนาการด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง และการศึกษา ตลอดจนประวัติ พัฒนาการทางทฤษฎี เป้าหมาย วิธีการ และการประยุกต์จิตวิทยาเพื่อแก้ปัญหาด้านต่างๆ อย่างกว้างขวาง ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์ทฤษฎีทางพุทธจิตวิทยาและตั้งสมมุติฐานแบบจำลองเพลงลูกทุ่งเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุข ซึ่งสามารถกำหนดเครื่องมือทัศนคติและความพึงพอใจต่อองค์ประกอบและกระบวนการเพลงลูกทุ่งไทย และประเมินคุณธรรมและความสุขตามองค์ประกอบหรือองค์คุณแห่งสมาธิ ๕ สามารถกำหนดกรอบการวิจัย ดังนี้

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างความคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบและกระบวนการของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธจิตวิทยาทั้งหลักการ วิธีการ และเป้าหมาย ในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทย ๒) เพื่อสังเคราะห์เชิงบูรณาการ หลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย ซึ่งการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๗ รูป/คน และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๔๐ คน ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดโดยแบ่งเนื้อหาที่สำคัญออกเป็นดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ขั้นตอนการวิจัย
- ๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย
- ๓.๕ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย
- ๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๓.๒ ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์พุทธจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทยจากพุทธจิตวิทยา แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาตะวันตก และกระบวนการสร้างบทเพลงลูกทุ่งไทย

โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านพุทธศาสนา นักจิตวิทยาและผู้มีประสบการณ์และนักวิชาการด้านเพลงลูกทุ่ง โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและการพัฒนาคุณธรรมและความสุขตามหลักพุทธจิตวิทยา ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการดังนี้

๑.๑ ศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทยและบาลี) ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรวมทั้งเอกสาร ตำรา บทความต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในประเด็นหลักที่สำคัญเกี่ยวกับการสื่อสารและการพัฒนาคุณธรรมและความสุขแนวพุทธจิตวิทยา คือ พุทธลีลาในการสอน ๔ อนุปุปพิกกา เป็นต้น พร้อมทั้งบทบาทและพุทธกิจของพระพุทธรเจ้า ที่เกี่ยวข้องกับการสอนและการสื่อสาร

๑.๒ ศึกษาแนวคิดทฤษฎี โดยการศึกษาจากตำราทางด้านนิเทศศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ เอกสาร บทความต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาและการนำเสนอเพลงลูกทุ่งเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุข

ขั้นตอนที่ ๒ วิเคราะห์หลักการสื่อสาร ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการดังนี้

๒.๑ วิเคราะห์จิตวิทยาการสื่อสารและกระบวนการพัฒนาคุณธรรมและความสุขทางสังคมตามหลักจิตวิทยาพุทธ จากพระไตรปิฎกเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งในหนังสือ บทความ เอกสารวิชาการอื่น ๆ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและต่างประเทศ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและการนำเสนอในบทเพลงลูกทุ่งเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุข

๒.๒ วิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาเชิงบวก จิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาการปรึกษา จิตวิทยาบุคลิกภาพ จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งใน หนังสือ บทความ เอกสารวิชาการอื่น ๆ และงานวิจัย ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการสื่อสาร การพัฒนาคุณภาพจิตและความสุข โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา เช่น ทฤษฎีแรงจูงใจ ทฤษฎีความต้องการ ทฤษฎีบุคลิกภาพ จิตวิทยาองกาม ในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาและการสื่อสารเพื่อการสร้างคุณภาพจิตและความสุขในบทเพลงลูกทุ่ง

๒.๓ ในการศึกษาารูปแบบการพัฒนาและการนำเสนอเพลงลูกทุ่งเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุข

๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะกำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในเรื่องปราชญ์ทางพุทธศาสนา นักจิตวิทยา และผู้มีประสบการณ์และนักวิชาการด้านเพลงลูกทุ่ง จำนวน ๑๗ คน โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้

๑) เป็นผู้มีความรู้ในด้านการสื่อสาร การนำเสนอและการพัฒนาคุณธรรมและความสุขตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนจิตวิทยา และการให้คำปรึกษาแนะแนวเชิงจิตวิทยาการสื่อสารและการพัฒนาความสุข

๓) เป็นผู้มีความชำนาญในกระบวนการสอนปฏิบัติและทำวิจัยเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง

๔) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาเพลงลูกทุ่งเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุข

๕) ยินดีเข้าร่วมการวิจัย โดยให้การสัมภาษณ์ เพื่อการพัฒนากระบวนการทัศน์พุทธจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

๓.๓.๒ ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรในการวิจัยได้แก่ นักศึกษาผู้ฟังเพลงลูกทุ่ง และลงทะเบียนเรียนวิชาทักษะความสุข สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปีการศึกษา ๒๕๖๑/๒ จำนวน ๑,๙๐๐ คน และผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling Method) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๔๐ คน โดยผู้วิจัยจะกำหนดขอบเขตในเรื่องความพึงพอใจต่อกระบวนการทัศน์พุทธจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทยของนักศึกษาผู้ฟังเพลงลูกทุ่ง เพื่อจะได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างแท้จริง

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ ได้แก่

๓.๔.๑ แบบสัมภาษณ์ (Interview) มี การสัมภาษณ์เชิงลึก คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual in-depth interview) จำนวน ๑๗ รูป/คน

๓.๔.๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับคุณธรรมและความสุขในการฟังเพลงลูกทุ่งไทยของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๔๐ คน

๓.๕ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ลักษณะการสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) และแบบสำรวจระดับคุณธรรมความสุข (Questionnaires) ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามที่ใช้เป็นแนวทางเพื่อให้ได้ความจริง แนวคิด ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบบทเพลงและการ

พัฒนา การสื่อสารเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขของสังคม ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๓.๕.๑ ศึกษาความรู้พื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสาร การพัฒนาคุณธรรมและความสุขจาก เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีงาน/บทบาทหน้าที่ ตามหลักพุทธธรรม จิตวิทยาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร หลักนิเทศศาสตร์ หลักสุนทรียศาสตร์

๓.๕.๒ กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์และสำรวจ

๓.๕.๓ ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการศึกษา กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

๓.๕.๔ สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ ตามระเบียบวิจัยให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุมกระบวนการสร้างและนำเสนอบทเพลงลูกทุ่งเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขของสังคมและการสำรวจ

๓.๕.๕ นำเสนอโครงร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ การวิจัยต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง (Face Validity)

การหาค่าความตรง เทียบของแบบสัมภาษณ์ โดยทำ IOC ของผู้เชี่ยวชาญจากการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสัมภาษณ์การวิจัย โดยให้เกณฑ์ในการตรวจพิจารณาข้อคำถาม ดังนี้

ให้คะแนน +๑ ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน ๐ ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน -๑ ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

แล้วนำผลคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC ตามสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC แทน ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์

(Index of Item – Objective Congruence)

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์การตัดสิน

๑. ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕๐-๑.๐๐ มีค่าความเที่ยงตรง ใช้ได้

๒. ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า ๐.๕๐ ต้องปรับปรุง ยังใช้ไม่ได้

๓. ผลการรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีค่าความเที่ยงตรงเท่ากัน

๓.๕.๖ ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ ตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

๓.๕.๗ จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ ให้เป็นฉบับที่สมบูรณ์ สำหรับนำไปใช้จริงเพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่างผู้ฟังเพลง

๓.๕.๘ ทำแบบสำรวจที่เป็นฉบับสมบูรณ์ไปทดสอบใช้กับกลุ่มนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวน ๓๐ คน เพื่อทดสอบความเที่ยงตรง พบว่ามีค่าเท่ากับ ๐.๙๗

๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นก่อนลงพื้นที่ ข้อมูลที่สำคัญในขั้นนี้ คือ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์พุทธจิตวิทยาการพัฒนาคูณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทยและทำการเก็บข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๓.๖.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทยและบาลี) ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรวมทั้งเอกสาร ตำรา บทความต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พร้อมกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางจิตวิทยาตะวันตก และหลักการสร้างและพัฒนาเพลงลูกทุ่งตามหลักการสื่อสาร นิเทศศาสตร์และสุนทรียศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนากลกระบวนการทัศน์พุทธจิตวิทยาการพัฒนาคูณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

๓.๖.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ (Semi Structured Interview) รวมจำนวน ๑๗ รูป/คน ได้แก่การสัมภาษณ์พระภิกษุ/นักจิตวิทยา จำนวน ๑๒ รูป/คน นักประพันธ์เพลงผู้เรียบเรียงเสียงประสาน/ศิลปิน จำนวน ๑๐ คน ซึ่งผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยจะส่งหนังสืออย่างเป็นทางการ ที่ได้คำรับรองจากผู้อำนวยการ ๓ เพื่อขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง พร้อมกับส่งบริบทเนื้อหาต่างๆ ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า และจะกำหนดวัน เวลา และสถานที่ สำหรับในขณะสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะขออนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ขอใช้เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพนิ่ง ผู้วิจัยจะรวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้สาระสำคัญที่นำไปสู่การสร้างตัวอย่างเพลงลูกทุ่งตามหลักพุทธจิตวิทยาการพัฒนาคูณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

๓.๖.๓ นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบแล้วไปแจกให้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาผู้ฟังเพลงลูกทุ่ง และลงทะเบียนเรียนวิชาทักษะความสุข สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปีการศึกษา ๒๕๖๑/๒ จำนวน ๔๔๐ คน ซึ่งผู้วิจัยจะเป็นผู้แจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

๓.๖.๔ ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความถูกต้อง และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ที่ได้รับทั้งหมด ๔๔๐ ชุด

๓.๖.๕ นำผลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามชนิดเทคนิคการวิจัย ๒ ชนิด ได้แก่

๓.๗.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ข้อมูลจากการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีจากผลการวิเคราะห์เนื้อหาในพระไตรปิฎก เอกสาร และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย ผู้วิจัยจะใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิจัย 6s C : โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

๑) ผู้วิจัยจะตีความหมายในรูปของมโนทัศน์การวิเคราะห์ (Concept) ซึ่งได้กำหนดประเด็นการวิเคราะห์ไว้ ๕ ประเด็น คือ

- (๑) ประเด็นเกี่ยวกับโครงสร้างเพลงลูกทุ่งไทย
- (๒) ประเด็นเกี่ยวกับพุทธจิตวิทยาในเพลงลูกทุ่งไทย
- (๓) ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในพระพุทธศาสนา
- (๔) ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย
- (๕) ประเด็นเกี่ยวกับ หลักธรรมที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย

๒) นำข้อมูลมาวิเคราะห์จำแนกเนื้อหา (Classification) โดยนำข้อมูลที่มีความหมายเหมือนกันเข้าด้วยกัน ยึดหลักในเรื่องเดียวกัน ผลที่ได้เป็นการจำแนกข้อมูลออกเป็นกลุ่มๆ

๓) สรุปสาระสำคัญในแต่ละประเด็น (Content) เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลเพียงพอแล้ว ผู้วิจัยจะทำการตัดทอน (Reduce) คุณลักษณะของข้อมูลที่เปรียบเทียบกันจนเหลือแต่คุณลักษณะร่วมที่มีความหมาย และมีความสัมพันธ์กัน แล้วสร้างข้อสรุปจากข้อมูลนั้น ๆ

๔) นำข้อมูลไปจัดหมวดหมู่ (Category) ผู้วิจัยจะนำผลที่ได้มาจัดกลุ่ม จัดประเภท จัดข้อมูลใหม่ เพื่อหาความสัมพันธ์กันของข้อมูลในแต่ละประเด็น

๕) การจัดระบบความคิด (Conceptualization) ผู้วิจัยจะกำหนดกรอบประเด็นสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาที่เกี่ยวกับพุทธจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย โดยนำเสนอออกมาในรูปแบบ (Model)

๖) การสื่อความหมาย (Communication) ผู้วิจัยจะอธิบายขยายความในรูปแบบ (Model) ที่สร้างขึ้นและนำเสนอให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย อธิบายความสัมพันธ์ของแต่ละ

ประเด็นในหัวข้อวิจัย เพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ รวมทั้งอธิบายถึงองค์ประกอบและคุณค่าขององค์ความรู้ที่ได้ พร้อมทั้งการนำไปประยุกต์ใช้ กำหนดกระบวนการรู้สังเคราะห์การพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

๓.๗.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ผู้วิจัยจะรวบรวมคำสัมภาษณ์จากทุกคนของข้อคำถามทุกข้อมาถอดความ เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการยืนยัน ๓ เสา (Data Triangulation) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ความสอดคล้องของข้อมูลทั้ง ๓ มิติ ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากบทสัมภาษณ์ปราชญ์ทางพุทธศาสนานักจิตวิทยา ผู้มีประสบการณ์ในการสร้างและนำเสนอเพลงลูกทุ่ง และผู้เชี่ยวชาญ มาหาความสอดคล้องตามแนวคิดทฤษฎีที่ได้มาจากการวิเคราะห์สังเคราะห์จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพุทธจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทยโดยการจำแนกข้อมูล แล้วนำผลที่ได้มาจัดกลุ่ม จัดประเภท นำข้อมูลที่มีความหมายเหมือนกันเข้าด้วยกัน โดยยึดหลักในเรื่องเดียวกัน ผลที่ได้เป็นการจำแนกข้อมูลออกเป็นกลุ่มๆ หรือเป็นหัวข้อย่อย แล้วนำข้อมูลในเรื่องเดียวกันมาหาความสอดคล้องของข้อมูลใน ๔ มิติ คือ นักวิชาการผู้ให้สัมภาษณ์และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งด้านพุทธจิตวิทยา จิตวิทยาตะวันตก และกระบวนการพัฒนาเพลงลูกทุ่งและข้อมูลจากเอกสาร เพื่อทราบความคิดเห็น แนวคิด ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพุทธจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย ซึ่งจะกระทำไปพร้อมๆ กันตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมไปถึงภาพถ่ายในแต่ละครั้ง จัดหมวดหมู่ตามแต่ละตัวแปรว่าครบถ้วนเพียงพอ และเหมาะสมแก่การนำไปวิเคราะห์สรุปผลว่าสมบูรณ์หรือไม่

๓.๗.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

๑) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มประชากรมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติ ประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ตามลำดับ ดังนี้

(๑) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างของผู้ฟังเพลงลูกทุ่ง ซึ่งลงทะเบียนเรียนวิชาทักษะความสุข สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปีการศึกษา ๒๕๖๑/๒ จำนวน ๔๔๐ คน ทำการแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

(๒) วิเคราะห์ระดับความสุขและความพึงพอใจต่อกระบวนการพุทธจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย คำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลความ โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐ หมายถึง มีระดับความสุข มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙ หมายถึง มีระดับความสุข มาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ หมายถึง มีระดับความสุข ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ – ๒.๔๙ หมายถึง มีระดับความสุข น้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ หมายถึง มีระดับความสุข น้อยที่สุด

(๓) วิเคราะห์ความแตกต่างในระดับความสุขของของผู้ฟังเพลงลูกทุ่ง และลงทะเบียนเรียนวิชา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ทักษะความสุข ปีการศึกษา ๒๕๖๑/๒ จำนวน ๔๔๐ คนโดยหาค่า Independent Samples t-test, F-test เพื่อทำการทดสอบสมมติฐาน

(๔) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างองค์ประกอบความสุขด้านความเพลิดเพลิน สนุกสนาน หลักศาสนาในพุทธจิตวิทยาและสุนทรียธรรมของผู้ฟังเพลงลูกทุ่ง และลงทะเบียนเรียนวิชา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ทักษะความสุข ปีการศึกษา ๒๕๖๑/๒ จำนวน ๔๔๐ คน โดยหาค่าสหสัมพันธ์ Pearson's Product Moment Correlations. และแปลความ โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ระดับความสัมพันธ์
สูงกว่า ๐.๘๐๐	มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก
ระหว่าง ๐.๖๐๐ – ๐.๘๐๐	มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง
ระหว่าง ๐.๔๐๐ – ๐.๖๐๐	มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง
ระหว่าง ๐.๒๐๐ – ๐.๔๐๐	มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ
ต่ำกว่า ๐.๒๐๐	มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก

๒.) สถิติที่ใช้ในงานวิจัย

(๑) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

ใช้บรรยายคุณลักษณะของข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากกลุ่มประชากรที่นำมาศึกษา ได้แก่

๑. ค่าร้อยละ (Percentage)

ใช้วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง เช่น เพศ อาชีพ ภูมิลำเนา พื้นฐานทางพุทธศาสนา

$$p = \frac{n_i}{n_t} \times 100$$

p แทน ร้อยละของสิ่งที่ศึกษา

n_i แทน จำนวนส่วนย่อยที่ศึกษา

n_t แทน จำนวนส่วนใหญ่ทั้งหมด

๒. ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean)

ใช้สำหรับแบบสอบถามวัดระดับปัจจัยทางจิต-สังคม ในตอนที่ ๒ และองค์การแห่งการเรียนรู้ ในตอนที่ ๓ ซึ่งคำนวณได้จากสูตร^๑

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อ x แทน คะแนนแต่ละตัวในกลุ่มตัวอย่าง

$\bar{x}$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

$\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

n แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

๓. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ใช้วิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งใช้คู่กับค่าเฉลี่ย เพื่อแสดงลักษณะการกระจายของคะแนนแต่ละครั้ง ซึ่งคำนวณได้จากสูตร^๒

$$S = \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง

$\sum$ แทน ผลรวม

x แทน คะแนนแต่ละตัวในกลุ่มตัวอย่าง

$\bar{x}$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

n แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

^๑ พวงรัตน์ ทวีรัตน์, วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : ฟิงเกอร์ ปริ้นท์แอนด์มัลติมีเดีย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๗.

(๒) สถิติวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential analysis statistics)

เป็นสถิติที่ใช้ผลที่ศึกษาได้จากกลุ่มตัวอย่าง สรุปอ้างอิงไปสู่ประชากร นั่นคือสรุปถึงลักษณะของความสุขด้านความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน จริยธรรมในพุทธจิตวิทยาและสุนทรียธรรมโดยใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

๑. การทดสอบ t-test

ใช้ในการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง ๒ กลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องกัน (Independent Samples) ซึ่งในการศึกษานี้ใช้สำหรับทดสอบค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม ได้แก่ ความสุขทางสังคมด้านความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน จริยธรรมในพุทธจิตวิทยาและสุนทรียธรรมระหว่างตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อาชีพ ภูมิสำเนาโดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้^๓

กรณีที่ ๑ เมื่อกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่มีขนาดเท่ากันหรือมีความแปรปรวน เท่ากัน

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{S_p^2 \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}}$$

เมื่อ $S_p^2 = \frac{(n_1 - 1)S_1^2 + (n_2 - 1)S_2^2}{n_1 + n_2 - 2}$

n_1 คือ ขนาดตัวอย่างของกลุ่มตัวอย่างที่ ๑

n_2 คือ ขนาดตัวอย่างของกลุ่มตัวอย่างที่ ๒

$\bar{x}_1$ คือ ค่าเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มตัวอย่างที่ ๑

$\bar{x}_2$ คือ ค่าเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มตัวอย่างที่ ๒

S_1^2 คือ ค่าความแปรปรวนของคะแนนในกลุ่มตัวอย่างที่ ๑

S_2^2 คือ ค่าความแปรปรวนของคะแนนในกลุ่มตัวอย่างที่ ๒

กรณีที่ ๒ เมื่อกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่มีขนาดไม่เท่ากันและมีความแปรปรวนไม่เท่ากัน

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

^๓ กัลยา วานิชย์บัญชา, การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล เวอร์ชัน ๗-๑๐, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๖.

$$\text{โดยมี } df_{.,v} = \frac{\left[\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2} \right]^2}{\frac{\left[\frac{S_1^2}{n_1} \right]^2}{n_1 - 1} + \frac{\left[\frac{S_2^2}{n_2} \right]^2}{n_2 - 1}}$$

n_1 คือ ขนาดตัวอย่างของกลุ่มตัวอย่างที่ ๑

n_2 คือ ขนาดตัวอย่างของกลุ่มตัวอย่างที่ ๒

$\bar{x}_1$ คือ ค่าเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มตัวอย่างที่ ๑

$\bar{x}_2$ คือ ค่าเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มตัวอย่างที่ ๒

S_1^2 คือ ค่าความแปรปรวนของคะแนนในกลุ่มตัวอย่างที่ ๑

S_2^2 คือ ค่าความแปรปรวนของคะแนนในกลุ่มตัวอย่างที่ ๒

๒. การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ใช้ในการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า ๒ กลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องกัน (Independent Samples)^๔ ซึ่งในการศึกษานี้ใช้สำหรับทดสอบค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม ได้แก่ ความสุข ความพึงพอใจ ความสนุกสนาน จริยศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาและสุนทรียธรรม คือ ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีมากกว่า ๒ กลุ่ม ได้แก่ เพศ อาชีพ ภูมิลำเนา พื้นฐานทางพุทธศาสนา

ตารางที่ ๓-๑ แสดงสูตรการวิเคราะห์ โดยวิธีความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

Source of Variation	Degree of Freedom	Sum Square	Mean Square	F
Between Groups	k-๑	$SS_b = \sum_{j=1}^k \frac{T_j^2}{n_j} - \frac{T^2}{n}$	$MS_b = \frac{SS_b}{k-1}$	$F = \frac{MS_b}{MS_w}$
Within Groups	n-k	$SS_w = SS_T - SS_b$	$MS_w = \frac{SS_w}{n-k}$	
Total	n-๑	$SS_T = \sum_{j=1}^k \sum_{i=1}^{n_j} x_{ij}^2 - \frac{T^2}{n}$		

^๔ กัลยา วานิชย์บัญชา, การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล เวอร์ชัน ๗-๑๐, หน้า ๑๓๕.

เมื่อ	k	คือ จำนวนกลุ่ม
	n	คือ ขนาดตัวอย่างทั้งหมด
	n_j	คือ ขนาดตัวอย่างของกลุ่มตัวอย่างที่ j
	T_j	คือ ผลรวมของคะแนนทุกตัวในกลุ่มตัวอย่างที่ j
	T	คือ ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	x_{ij}	คือ คะแนนแต่ละตัว

๓. การเปรียบเทียบรายคู่ โดยวิธี (Least-Significant Different (LSD)

วิธี Least-Significant Different (LSD) นิยม ใช้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของสิ่งทดลองทีละคู่ ซึ่งเป็นวิธีที่ง่ายในการคำนวณ และมีความถูกต้องในการทดสอบมาก ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้ในการทดสอบค่าเฉลี่ยโดย One-way ANOVA ให้ผลว่า มีค่าเฉลี่ยอย่างน้อย ๒ กลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน เนื่องจาก One-way ANOVA จะไม่ทราบว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างใดบ้างที่ไม่เท่ากัน ดังนั้น จึงต้องทำการทดสอบต่อไปว่าค่าเฉลี่ยใดบ้างไม่เท่ากัน โดยหากพบว่ากลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน จึงจะดำเนินการทดสอบรายคู่โดยวิธี Least-Significant Different (LSD) จากสูตร

$$LSD = t_{\frac{\alpha}{2}, n-k} \sqrt{MS_w \left(\frac{1}{n_i} + \frac{1}{n_j} \right)}$$

เมื่อ	$t_{\frac{\alpha}{2}, n-k}$	คือค่าที่ได้จากตาราง t ที่ $df. = n - k$ ที่ $\frac{\alpha}{2}$
	n_i	คือ ขนาดตัวอย่างของกลุ่มตัวอย่างที่ i
	n_j	คือ ขนาดตัวอย่างของกลุ่มตัวอย่างที่ j

๔. สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product moment correlation)

ใช้หาค่าความสัมพันธ์ในรูปคะแนนดิบของตัวแปรสองตัวที่เป็นอิสระต่อกันและทิศทางของความสัมพันธ์ ซึ่งได้แก่ การทดสอบสมมติฐานเพื่อหาค่าความสัมพันธ์และทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรคุณธรรมและความสุขด้านต่าง จากสูตร

$$r \text{ หรือ } r_{xy} = \frac{n \sum XY - \sum X \sum Y}{\sqrt{[n \sum X^2 - (\sum X)^2][n \sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ	r หรือ r_{xy}	หมายถึง สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบ Pearson ระหว่างตัวแปร X กับตัวแปร Y
-------	-------------------	--

X	หมายถึง	คะแนนดิบของตัวแปร X
Y	หมายถึง	คะแนนดิบของตัวแปร Y
Σ	หมายถึง	ผลรวม
n	หมายถึง	จำนวนสมาชิกของกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ ๓ สังเคราะห์และนำเสนอตัวอย่างพุทธิจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

๓.๑ นำผลจากการศึกษาวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีจากผลการวิเคราะห์เนื้อหาในพระไตรปิฎก เอกสาร และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวอย่างพุทธิจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย ที่ได้มาจากขั้นตอนที่ ๑ และขั้นตอนที่ ๒ รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาหาความสอดคล้องของแนวคิด

๓.๒ สังเคราะห์หลักพุทธิธรรมกับจิตวิทยาตะวันตกและหลักการพัฒนาและนำเสนอเพลงลูกทุ่งไทย พร้อมด้วยบทสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการบูรณาการองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎีจากผลการวิเคราะห์เนื้อหาในพระไตรปิฎก เอกสาร และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพุทธิจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทยทั้งในหลักพุทธิธรรมกับหลักจิตวิทยาตะวันตกและหลักการพัฒนาและนำเสนอเพลงลูกทุ่งเข้าด้วยกัน เพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ในแต่ละองค์ประกอบของแบบเพลงลูกทุ่งเชิงพุทธิจิตวิทยา

๓.๓ จัดทำร่างแบบเพลงลูกทุ่งเชิงพุทธิจิตวิทยา โดยการบูรณาการองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎีจากผลการวิเคราะห์เนื้อหาในพระไตรปิฎก เอกสาร และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบจำลองพุทธิจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทยโดยสังเคราะห์สาระสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์ดังกล่าวแล้วในข้อ ๓.๑ เพื่อนำแต่ละองค์ประกอบสร้างแบบพุทธิจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

๓.๔ นำเสนอตัวอย่างเพลงพุทธิจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทยให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความเหมาะสมของตัวอย่างเพลงพุทธิจิตวิทยาการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ รูป/คน

๓.๔.๑ เกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญมีดังนี้ คือ (๑) เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการสอนการสื่อสารและการพัฒนาความสุขตามหลักพุทธศาสนา จำนวน ๒ รูป/ท่าน (๒) เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในด้านจิตวิทยาตะวันตก จำนวน ๑ ท่าน (๓) เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านวิชาการและมีประสบการณ์ในการสร้างและนำเสนอเพลงลูกทุ่ง จำนวน ๒ ท่าน

๓.๔.๒ การสร้างแบบประเมินความสุข ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยผ่านการพิจารณาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมินจากอาจารย์ที่ปรึกษา ลักษณะแบบประเมินความเหมาะสม

เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ คือ มีความเหมาะสมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

๓.๔.๓ การตรวจสอบความเหมาะสม โดยการนำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมา วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการแปลงค่าจากความเหมาะสมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เป็น ตัวเลข ๕, ๔, ๓, ๒, ๑ ตามลำดับ จากนั้นคำนวณหาค่าเฉลี่ยของคะแนนความเหมาะสมที่ผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง ๕ รูป/ท่าน เป็นรายข้อ แปลความหมายค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์ดังนี้^๕

คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐ หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙ หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

คะแนนเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ๑.๕๐ – ๒.๔๙ หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

คะแนนเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

หากผลคะแนนอยู่ในระดับความเหมาะสมมากถึงมากที่สุด ถือว่าใช้ได้โดยไม่ต้องปรับปรุง แต่ถ้าผลการประเมินต่ำกว่า ๓.๕๐ ต้องทำการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

^๕ วิเชียร เกตุสิงห์, สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช , ๒๕๓๘), หน้า ๘ – ๑๑.

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธจิตวิทยาทั้งหลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทย เพื่อสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย และเพื่อนำเสนอรูปแบบคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสาระ หลักธรรม ความเป็นจริงและกระบวนการทัศนในส่วนที่เป็นแกนสำคัญในเพลงลูกทุ่งไทย ที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ทฤษฎีจิตวิทยาและกำหนดเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนำเสนอ สาระหลักธรรม ความรู้ทางจิตวิทยาที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสาร ตามหลักพุทธศาสนา จิตวิทยา นิเทศศาสตร์ จิตวิทยาการสื่อสาร เพื่อการสร้างคุณธรรมและความสุข โดยข้อมูลที่รวบรวมได้จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา วารสาร เอกสารทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งทางศาสนาและทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดโดยแบ่งเนื้อหาที่สำคัญออกเป็นดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธจิตวิทยาทั้งหลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทย

๔.๑.๑ ผลการวิเคราะห์หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทยการสัมภาษณ์เชิงลึก

๔.๑.๒ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

๔.๒ ผลการสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

๔.๒.๑ ผลการสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทยเชิงคุณภาพ

๔.๒.๒ สรุปการสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทยเชิงคุณภาพ

๔.๓ ผลการวิเคราะห์รูปแบบคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย

๔.๓.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๓.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อกระบวนการเพลงลูกทุ่ง
ของของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๓.๓ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขจากการฟัง
เพลงลูกทุ่งด้านต่าง ๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๓.๔ ผลการวัดคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในเพลงลูกทุ่งไทยของ
ผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๓.๕ ผลการทดสอบความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลง
ลูกทุ่งของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๓.๖ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับทัศนคติและความพึงพอใจและ
คุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๓.๗ สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย เรื่องพุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรมและความสุขใน
บทเพลงลูกทุ่งไทย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธ
จิตวิทยา ทั้งหลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทยของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๑.๑ ผลการวิเคราะห์หลักการ-เหตุผล เป้าหมาย วิธีการเชิงพุทธจิตวิทยาในบท
เพลงลูกทุ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ ๔-๑แสดงหลักการ-เหตุผล เป้าหมาย วิธีการเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งจากการ
สัมภาษณ์เชิงลึก

ที่	หลักการ-เหตุผล	เป้าหมาย	วิธีการ	เพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ
๑	อารมณ์ ความรู้สึก ของผู้ประพันธ์ นำ สาระ หรือเนื้อหา ของเพลง	ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก หรือ แม้แต่ความฝันของ ผู้ประพันธ์ ของผู้ฟัง หรือแม้แต่ของสังคม	ค่อยๆ ชัดเเกลา อารมณ์ความรู้สึกที่ เกิดขึ้น และบันทึก ด้วยภาษา ทำนอง และดนตรี ทั้งโดย	๑. เดินตามฝัน ^๑ ๒. สายัณห์รัญจวน ^๒ เป็นเพลงดีอาจไม่ดี หรือเพลงดังอาจไม่ดี ที่สุดตามความรู้สึกของ

^๑คำร้อง/ทำนอง : สมพจน์ สิงห์สุวรรณ, ศิลปิน : สมพจน์ สิงห์สุวรรณ

^๒คำร้อง/ทำนอง : สมพจน์ สิงห์สุวรรณ, ศิลปิน : อัมพร ประสมศิลป์ ,ชรัม เทพชัย, อรวี สัจจานนท์ ,
ฝน ธนสุนทร ฯลฯ

ที่	หลักการ-เหตุผล	เป้าหมาย	วิธีการ	เพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ
			ผู้ประพันธ์เพลง และผู้เรียบเรียงจังหวะหรือทำนอง โดยการทำงานร่วมกันในกระบวนการประพันธ์ โดยรวมทั้งกระบวนการ	ผู้ประพันธ์ แต่งและประพันธ์ด้วยอารมณ์และประสบการณ์ของผู้ประพันธ์เองที่วิวัฒนาการตามวัย ^๓
๒	ภาษาที่งดงาม ทำให้เกิดความสุขและความสุนทรีย์ในเพลงภาษาของผู้ประพันธ์เป็นตัวนำในกระบวนการแต่งเพลง	นำอารมณ์ และ/หรือความคิดมาเขียนถ่ายทอดเป็นนิราศ เพื่อบรรยายเรื่องราว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของประสบการณ์ทางสุนทรีย์ หรือความคิด คำสอน สุภาษิต จินตนาการ หรือความฝัน	นำเอาแรงบันดาลใจ อารมณ์ ความรัก ความผิดหวัง ความศรัทธา ความจงรักภักดี หรือแม้แต่ประสบการณ์ทั้งเชิงบวกหรือลบ มาถ่ายทอดด้วยการเลือกสรรภาษาที่งดงาม	๑. ลูกสาวผู้การ ^๔ ๒. ลั่นเกล้าเผ่าไทย ^๕ ๓. เทพธิดาผ้าซิ่น ^๖ เป็นเพลงที่บรรยายวิถีชีวิตที่แตกต่าง ^๗ ๔. มนต์รักลูกทุ่ง ^๘ ๕. ไฉนหนุ่มดังเก ^๙
๓	ความคิด ปัญญา หรือทิวทัศน์ (ทัศนคติ)	เพื่อพัฒนาจิตใจทั้งส่วนที่เป็นความรู้สึก	นำความรู้ และความเข้าใจมา	องค์คุณของพระธรรม เถิก ๔ , กัลยาณมิตรธรรม

^๓ สัมภาษณ์: สมพจน์ สิงห์สุวรรณ, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่ง, กรุงเทพมหานคร, ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑

^๔ คำร้อง/ทำนอง : ชลธิ์ ธารทอง , ศิลปิน : สายัณห์ สัญญา , ยอดรัก สลักใจ

^๕ คำร้อง/ทำนอง : ชลธิ์ ธารทอง , ศิลปิน : สายัณห์ สัญญา , ก๊อท (จักรพันธ์) อาบครบุรี

^๖ คำร้อง/ทำนอง : ชลธิ์ ธารทอง, ศิลปิน : เสรี รุ่งสว่าง , ไมค์ ภิมพยพร

^๗ สัมภาษณ์ : ครูชลธิ์ ธารทอง, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่ง (กรุงเทพมหานคร), ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^๘ คำร้อง/ทำนอง : ไพบุลย์ บุตรขันธ , ศิลปิน : ไพรวลย์ ลูกเพชร , ยอดรัก สลักใจ , สายัณห์ สัญญา , ไชยา มิตรชัย ฯลฯ

^๙ คำร้อง/ทำนอง : ชลธิ์ ธารทอง , ศิลปิน : ไพรวลย์ ลูกเพชร , สันติ ดวงสว่าง

ที่	หลักการ-เหตุผล	เป้าหมาย	วิธีการ	เพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ
	ของผู้ประพันธ์เพลงตามอารมณ์การรับรู้ของบุคคลและสังคมแล้วนำเสนอด้วยทำนองที่เหมาะสมกับกาลเทศะ	อารมณ์ หรือแม้แต่ความคิดเห็นทั่วไป จนถึงหลักจิตวิทยาเป็นการพัฒนากระบวนการรู้-คิดโดยรวมตั้งแต่การรับรู้สัมผัส การรับรู้ความรู้สึก การคิดแรงจูงใจ การระลึก การคิดแก้ปัญหา	ถ่ายทอดด้วยภาษาดนตรี ทำนอง หรือแม้แต่บุคลิกภาพน้ำเสียง รูปร่างหน้าตาของนักร้องที่เหมาะสม	๗ และพรหมวิหาร ๕ ^{๑๐}
๔	นำสาระหลักธรรมหรือความหมายปรากฏการณ์ในชีวิตอารมณ์ทั้งของปัจเจกบุคคลและวิถีประชามาถ่ายทอดเป็นทำนองเพื่อให้เกิดผสมผสานกับสุนทรียะทางภาษาดนตรี ทำนอง เพื่อสร้างอารมณ์ร่วมให้เกิดแก่ผู้ฟังเพลง	เพื่อส่งเสริมให้เกิดความรัก ความศรัทธา ทั้งต่อสิ่งที่ เป็นวัตถุ, คุณค่า บ้านเกิด วัฒนธรรม ประเพณี หรือแม้แต่หลักธรรม หรือคุณธรรมที่ปรากฏในวัฒนธรรมประเพณี หรือศาสนา	ใช้ทักษะความสามารถในการสื่อสาร ทั้งเนื้อหาสาระ ทำนอง นักร้อง การนำเสนอ หรือการแสดงบนเวทีให้โดนใจผู้ฟังตามยุค ตามสมัย เหมือนการถ่ายทอดสัจจะสาระธรรมที่ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับอุปนิสัย	๑. ยาใจคนจน ^{๑๑} ๒. พกเมียมาด้วยเหวอ ^{๑๒} ๓. กระแซะ ^{๑๓} ส่งเสริมความเป็นกัลยาณมิตรของคู่ครอง, ถ่ายทอดความจริงอารมณ์ความรู้สึกของยุคสมัย เหมือนช่วงเปลี่ยนผ่านจากเพลงลูกทุ่งสู่เพลงสตริง ^{๑๔}

^{๑๐}สัมภาษณ์ :พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ,ผศ.ดร. หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่ง (พระนครศรีอยุธยา), ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑ .

^{๑๑}คำร้อง/ทำนอง : สลา คุณวุฒิ , ศิลปิน :ไมค์ ภิรมย์พร

^{๑๒}คำร้อง/ทำนอง : ชีรพันธ์ ชูพินิจ , ศิลปิน : ยัย ญาติเยอะ

^{๑๓}คำร้อง/ทำนอง : ลพ บุรีรัตน์ , ศิลปิน : พุ่มพวง ดวงจันทร์ , เปา เปาวลี

^{๑๔}สัมภาษณ์: รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ, กรุงเทพมหานคร, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑ .

ที่	หลักการ-เหตุผล	เป้าหมาย	วิธีการ	เพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ
	โดยผู้แต่งอาจเจตนาหรือไม่ก็ตามในการถ่ายทอดหลักธรรม		ของผู้ฟังธรรม เฉพาะเพลงลูกทุ่งใช้ภาษาและจังหวะที่ง่าย ๆ และเป็นกระแสนิยมสมัยของยุคนั้นๆ	๔. อย่าลืมเมืองไทย ^{๑๕} ๕. ปริณญาใจ ^{๑๖}
๕	นำทั้งสาระ ทำนอง จังหวะดนตรีที่มีพลัง เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือทัศนคติของผู้ฟัง	นำองค์ประกอบทั้งหมด ทั้งคำร้อง ทำนองดนตรีมาผ่านกระบวนการรับรู้ที่มีพลังพอที่จะให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความรู้สึก และทัศนคติ ตามบริบทของบุคคลและสังคม	เลือกสรรพลังอำนาจของเสียงมาใช้ ประโยชน์ เพื่อให้ทำให้เกิดกิเลส หรือเพื่อลดกิเลส คือให้เกิดความหลงใหลในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส หรือทำให้เกิดความสงบ เพื่อจิตจะได้ปลดปล่อยละวางจากสิ่งยวนใจชั่วๆ	๑. คนกับควาย ^{๑๗} ๒. ดาวลูกไก่ ^{๑๘} ๓. เพลงสวดมนต์ แสดงการเปลี่ยนแปลงทางความคิด, กระตุ้นความเมตตากรุณา, กล่อมเกลารามณ์สงบ ^{๑๙}
๖	การนำเสนอสาระเชิงบูรณาการเหมือนเพื่อตีแผ่ความจริง (ปริณญายะ) ตามความหมายหนึ่งของ	กระตุ้นให้มีสติ มาสู่การรับรู้ปัจจุบัน ธรรม ทั้งส่วนที่เป็น อารมณ์ และสาระแห่งชีวิตตามขั้นตอน	สามารถกระตุ้นให้สนใจจดจ่อต่อเพลง แล้วกระตุ้นหรือจูงใจให้ผู้ฟังคิด เพื่อให้ฟังด้วยดี และเกิด	๑. อีกหนอยก็ลืม ^{๒๐} ๒. รักจางที่บางปะกง ^{๒๑} ๓. ยาใจคนใจ ^{๒๒} ๔. ผู้ชนะสิบทิศ ^{๒๓}

^{๑๕}คำร้อง/ทำนอง : สมส่วน พรหมสว่าง , ศิลปิน : เพลิน พรหมแดน

^{๑๖}คำร้อง/ทำนอง : สลา คุณวุฒิ , ศิลปิน : ศิริพร อำไพพงษ์

^{๑๗}คำร้อง : สมคิด สิงห์สม ,ทำนอง : บ๊อบ ไตแลน , ศิลปิน : หงา คาราวาน

^{๑๘}คำร้อง/ทำนอง : พร ภิรมย์ , ศิลปิน : พร ภิรมย์ , ชินกร ไกรลาส

^{๑๙}สัมภาษณ์: รศ.ดร.สุกรี เจริญสุข, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ, กรุงเทพมหานคร, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๑ .

^{๒๐}คำร้อง/ทำนอง : วิเชียร คำเจริญ , ศิลปิน : พุ่มพวง ดวงจันทร์ , ศัทธา วรรค

^{๒๑}คำร้อง/ทำนอง : สดใส รุ่งโพธิ์ทอง , ศิลปิน : สดใส รุ่งโพธิ์ทอง

^{๒๒}คำร้อง/ทำนอง : อ่างแล้ว , ศิลปิน : อ่างแล้ว

ที่	หลักการ-เหตุผล	เป้าหมาย	วิธีการ	เพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ
	คำว่า สัมมาปัญญาที่หมายถึงความเข้าใจรอบ	แห่งไตรสิกขาโดยผ่านเนื้อร้อง ทำนองดนตรีที่มีประสิทธิภาพพอในการเข้าถึงอารมณ์ให้มาจดจ่อกับเพลงแล้วนำสู่ความสุขเพิลิตเพลิน และสมาธิจิต ยกสู่การไตร่ตรองทางปัญญา	ปัญญา อารมณ์	สอดคล้องกับอารมณ์ของผู้ฟังที่แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงตามหลักไตรลักษณ์ แสดงถึงวิถีสงสารของจิตใจมนุษย์และธรรมชาติ น้ำใจนาง และการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงของธรรมชาติแห่งบางปะกงนำมาเปรียบเทียบกับเป็นเพลงที่มองผู้หญิงเชิงบวกมองชีวิตทุกมุมอันเป็นธรรมชาติ, แสดงถึงความผันผวนและขึ้นลงของชีวิต ^{๒๔}
๗	ใช้อารมณ์ ความรู้สึกนำสาระของเพลงเกิดจากผู้ประพันธ์พบเจอเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันต่างๆในวิถีชีวิตทั่ว ๆ ไปธรรมดาๆ แล้วสามารถถ่ายทอดแก่ผู้ฟังด้วยสาระทำนอง และการคัด	ถ่ายทอดอารมณ์ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ภายในจิตใจ ปรากฏการณ์ของเหตุการณ์ และความคิดเชิงจริยธรรม ความเชื่อได้ชัดเจน	นำเอาอารมณ์ เหตุการณ์มาถ่ายทอดด้วยภาษาแล้วค่อยขัดเกลาให้เหมาะสมกับดนตรี ทำนองจนลงตัวด้วยการลองฟัง ตีติงวิจารณ์จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเรียนรู้จาก	๑. ที่รักเรารักกันไม่ได้ ^{๒๕} : แสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ถูกกักขังด้วยวลีความสำนึกผิดชอบชั่วดีทางศีลธรรม ๒ . คอยวันเธอใจเดียว ^{๒๖} : แสดงถึงอารมณ์ความต้องการที่ผสมด้วยความสำนึก

^{๒๓}คำร้อง/ทำนอง : ไสล ไกรเลิศ , ศิลปิน :ชรินทร์นันทนาคร

^{๒๔}สัมภาษณ์: สมณแพะพุทธ จันทเสฏฐ์, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ, กรุงเทพมหานคร, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑ .

^{๒๕}คำร้อง/ทำนอง : จิตรกร บัวเนียม , ศิลปิน : เรียม ดาราน้อย , สุนารี ราชสีมา

^{๒๖}คำร้อง/ทำนอง : จิตรกร บัวเนียม , ศิลปิน : สุนารี ราชสีมา , พุ่มพวง ดวงจันทร์

ที่	หลักการ-เหตุผล	เป้าหมาย	วิธีการ	เพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ
	สรรเสริญร้องได้ เหมาะสม		ความสำเร็จของ เพลงจากผู้ฟังในวง กว้าง	ทางศีลธรรมระหว่าง ความปรารถนาและการ ยับยั้งชั่งใจตามวิถีของ ปुरुชน ๓. สุดท้ายที่กรุงเทพ ^{๒๗} : ถ่ายทอดสภาพของชีวิต ผิดหวัง สมหวังของคน ต่างจังหวัดที่เข้ามาหา เลี้ยงชีพในกรุงเทพ ^{๒๘}
๘	นำเอาเรื่องราวใกล้ ๆ ตัว ทั้งเรื่องภาวะ ความเป็นไปแห่งชีวิต สังคม ชุมชน และ บริบทรอบข้างมา เสนอไม่หนีไปจาก หรือสัจจะแห่งชีวิต ชีวิตจริง	เพลงสมัยก่อน ตอบสนองต่อ อารมณ์และความคิด เฉพาะกลุ่มกับเรื่องที่ เป็นปริมาณของ สังคมเฉพาะนั้น ๆ และเป็นเรื่องใกล้ตัว เช่น ในสังคมไทยก็ จะเป็นเรื่องสาระ ธรรมในศาสนา เพื่อ ความซาบซึ้งทาง อารมณ์ ขณะที่ ปัจจุบันธรรมชาติ ของเพลงลูกทุ่งเน้น เพื่อความสนุกสนาน	ใช้ภาษาที่คงเส้นคง วา ตรงไปตรงมาง่าย ๆ แสดงถึงอัตลักษณ์ ท้องถิ่น ตัวแทน ตัวตนของเฉพาะ บุคคล โดยมีเสียง เป็นตัวนำ เข้าสู่ อารมณ์แล้วค่อยไปสู่ การคิดและซาบซึ้งใน ความหมายของเนื้อ ร้อง	๑. วอนหลวงพ่ช่วย ที่ ^{๒๙} : ถ่ายทอดความ เชื่อเรื่องความเชื่อ อำนาจศักดิ์สิทธิ์ ๒. กระต่ายหมาย จันทร์ ^{๓๐} : มีการเอื้อน และถ่ายทอดอารมณ์ อย่างมีกลวิธี ^{๓๑}

^{๒๗} คำร้อง/ทำนอง : จิตรกร บัวเนียม , ศิลปิน : สุณารี ราชสีมา

^{๒๘} สัมภาษณ์: ครูจิตรกร บัวเนียม, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ,
กรุงเทพมหานคร, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑ .

^{๒๙} ศิลปิน : สันติ ดวงสว่าง

^{๓๐} คำร้อง/ทำนอง : เชน ชาโดว์, ศิลปิน : พิทักษ์ เสริมราษฎร์

^{๓๑} สัมภาษณ์: ผศ.ดร.แสวง นิลนาม, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ,
กรุงเทพมหานคร, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ที่	หลักการ-เหตุผล	เป้าหมาย	วิธีการ	เพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ
		เป็นหลัก		
๙	ในฐานะเป็นปราชญ์ในพุทธศาสนาและเป็นปราชญ์ทางด้านเพลงควมมีการบูรณาการสู่การสร้างสรรคทุกสิ่งที่ทำเช่นเดียวกับครูเพลงในฐานะเป็นนักต่อสู้ทำนุบำรุงนั้สาระของเพลงนำสร้างเสริมกำลังใจแล้วนำสู่สาระธรรมตามแนวพุทธศาสนาเชิงบูรณาการระหว่างบุคคลและกัลยาณมิตร	ถ่ายทอดเรื่องราวเฉพาะกลุ่มแต่ควมมีความเป็นสากลในความเป็นปัจเจกชนกล่าวคือเหมือนประวัติ้นักร้องและเป็นประวัติพัฒนาการจิตใจของมนุษย์ พัฒนาเพลงให้มีความหมาย มีสาระ แล้วเลือกนักร้องผู้ถ่ายทอดที่เหมาะสม	การเลือกนักร้องที่มีเสียงเป็นเลิศจะสามารถถ่ายทอดอารมณ์เพลงได้มีประสิทธิภาพประมาณว่า “เสียงคือที่สุด” สามารถที่จะสร้างให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมไปกับเสียงทำนอง สาระเพลงก็ให้รู้สึก และคิดตามไปกับเพลงในแบบเดียวกัน เหมือนชีวิตนักร้อง ชีวิตผู้ฟัง มีโครงสร้างไปแบบเดียวกันก็จะประสบผลเป็นอมตะ	๑. ลูกทุ่งคนยาก ^{๓๒} : สร้างเสริมกำลังใจจากนักร้องที่เสียงสูงมีพลังที่สุดเสนอชีวิตการต่อสู้ของคนอีสานคนหนึ่ง (ตัวนักร้อง) แต่ขณะเดียวกันก็เหมือนชีวิตของมนุษย์สากลและของผู้ฟัง ๒. ผาปกเพลงถึงเธอ ^{๓๓} : กระตุ้นให้รักหวงแหนความเป็นตัวตน ^{๓๔}
๑๐	เพลงที่ลงตัวทั้งทำนอง ดนตรี และสาระ คือทั้งเพราะและมีความหมายถ่ายทอดความเป็นไปทางสังคมและ	ถ่ายทอดเรื่องราวในสังคมตามความเป็นจริง ตรงไปตรงมา มีความยอดเยี่ยม แต่ต้องง่ายด้วยภาษาและทำนอง	ปรับทั้งทำนองดนตรี และสาระให้สอดคล้อง มีพัฒนาการตามยุคตามสมัยด้วยเรื่องราวของคนใน	๑. มนต์เมืองเหนือ ^{๓๕} : บรรยายสภาพความเป็นจริงสภาพแวดล้อมให้เห็นชัดเจน ๒. น้ำตาเจ้าโท ^{๓๖} : เล่าเรื่องชีวิตของนักร้องดัง

^{๓๒} คำร้อง/ทำนอง : สุรินทร์ ภาคศิริ, ศิลปิน : สนธิ สมมาตร

^{๓๓} คำร้อง/ทำนอง : วิสา คัญทัพ , ศิลปิน : สนธิ สมมาตร , ฝน ธนสุนทร

^{๓๔} สัมภาษณ์: รศ.ดร.อดิสร เพ็ญเกษ, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ, กรุงเทพมหานคร, ๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๓๕} คำร้อง/ทำนอง : ไพบุลย์ บุตรขัน , ศิลปิน : สมยศ ทัศนพันธ์, ฑูล ทองใจ, สายัณห์ สัญญา, เท่ อุเทน พรหมมินทร์

^{๓๖} คำร้อง/ทำนอง : สุรพล สมบัติเจริญ , ศิลปิน : สุรพล สมบัติเจริญ

ที่	หลักการ-เหตุผล	เป้าหมาย	วิธีการ	เพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ
	ผู้คน		แต่ละยุคสมัย	แต่ก็ทำให้เหมือนส่วน ร่วมด้วยปัญหาสากล เสียงของนักร้องที่ ไพเราะจับใจ ^{๓๗} ๓. มนต์รักแม่กลอง ^{๓๘}
๑๑	บรรยายความจริง และธรรมชาติให้ สามารถเข้าถึงได้ง่าย ไม่ซับซ้อน สร้าง อารมณ์ร่วม จินตนาการได้ทันที	นำเสนอประสบการณ์ ของศิลปิน หรือ ประสบการณ์ของคน อื่นที่น่าสนใจมา ถ่ายทอดให้ผู้ฟัง สามารถจินตนาการ ได้ชัดเจน ง่ายๆ ด้วย องค์ประกอบเพลง ลูกทุ่งต่างๆ ใน ลักษณะ “ร้องสุดคำ รำสุดเพลง” คือทำ ให้ชัดเจนตรงๆ แบบ ชาวบ้านที่ไ้มารยา	เลือกภาษา , ทำนอง ดนตรี เสียงที่สื่อ ความจริง ธรรมชาติ หรือสิ่งที่สื่อได้ง่าย ตรงไปตรงมาชัดเจน โดยไม่ต้องแปลหรือ ตีความ หรือใช้กล ทางภาษาอธิบายใน เนื้อเพลงได้ชัดเจน	๑. ยาใจคนจน ^{๓๙} : ดีแต่ ความจริงในชีวิตของ ผู้ใช้แรงงานชาว อีสานที่เป็นสากลกับ ชีวิตในสังคมเมืองยุค ใหม่ทุกๆ ไป ๒. นางกั๊กมหา เสน่ห์ ^{๔๐} : ถ่ายทอดถึง “เสน่ห์” ของ นางกั๊ก แต่ก็เป็น สากลเสน่ห์ของกุล สตรีทุกๆ ไปที่หน้า หลงใหล บูชา ๓. เพื่อนแท้คือน้ำตา ^{๔๑} : พรรณนาถึงอารมณ์ ความรู้สึกที่เจ้าของ ต้องจัดการด้วย ตัวเองในลักษณะ พุทธจิตวิทยาที่ สำคัญ คือ การ

^{๓๗}สัมภาษณ์: ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่งที่
ประทับใจ, กรุงเทพมหานคร, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๓๘}คำร้อง/ทำนอง : ไพบุลย์ บุตรขัน , ศิลปิน : ศรีศิริ ศรีประจวบ

^{๓๙}คำร้อง/ทำนอง : อ่างแล้ว , ศิลปิน : อ่างแล้ว

^{๔๐}คำร้อง/ทำนอง : พงษ์ศักดิ์ จันทฤกษา , ศิลปิน : สายัณห์ สัญญา , ยอดรัก สลักใจ , วันชนะ เกิดดี

^{๔๑}คำร้อง/ทำนอง : เฉลิมพล มาลาคำ , ศิลปิน : ศิริพร อำไพพงษ์

ที่	หลักการ-เหตุผล	เป้าหมาย	วิธีการ	เพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ
				ฟังตนเองทาง อารมณ์ ^{๔๒}
๑๒	มีหลักการที่บูรณา การทางการตลาดใน การพัฒนาเพลงที่ให้ ความสนใจทุก ๆ องค์ประกอบ ทั้ง ทำนอง สาระ การตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อการเป็นไปได้ ของรายได้ในเชิง ธุรกิจ	สามารถเจาะ กลุ่มเป้าหมายได้ กว้าง เพลงและ เนื้อหาแบบไม่มีเพศ นักร้องชาย หรือ หญิงสามารถร้องได้	ทำงานรวมเป็นทีม ทั้งผู้ประพันธ์เพลง จังหวะ ดนตรี รวมทั้งนักการตลาด และการโฆษณา	๑.บอกรักฝากใจ ^{๔๓} : นำเสนอความซื่อตรงต่อ ความรัก – ฆราวาส ธรรม ๒.แผลที่หัวใจ ^{๔๔} : ความผูกพัน หลงใหลใน ความรัก ^{๔๕}
๑๓	เพลงลูกทุ่งควรมี โครงสร้าง เนื้อหา ของธรรมชาติ จิตใจ และความเป็นจริง ตามธรรมชาติ	ถ่ายทอดความ เป็นไปให้เข้าใจง่าย ๆ ด้วยทำนอง ดนตรี และเนื้อหาที่ใกล้ชิด ติดตัวคนในสังคม ด้วยภาษาชาวบ้าน	สร้างการบูรณาการ รวมทั้งทำนอง ดนตรี และสาระเพลง ทั้ง ด้านความจริงตาม ธรรมชาติ ทั้งสุข- ทุกข์ และ ปรากฏการณ์ทาง จริยธรรม วัฒนธรรม ประเพณี และสาระ ธรรมที่ใช้ภาษา	๑. ยาใจคนจน ^{๔๖} : ยอมรับปัญหาในการ ต่อสู้ของคู่ครอง ทั้งส่วน สัจจะต่อกัน การอดทน ให้อภัยและการเสียสละ แก่กันและกัน ๒. นางกวักมหา เสน่ห์ ^{๔๗} :นำเอาประวัติ ความงามของปัจเจกชน มานำเสนอให้เห็น

^{๔๒}สัมภาษณ์: ผศ.ฉกาจ ราชบุรี , หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ,
กรุงเทพมหานคร, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๔๓}คำร้อง/ทำนอง : ทินกร ทิพย์มาศ , ศิลปิน : สดใส รุ่งโพธิ์ทอง

^{๔๔}คำร้อง/ทำนอง : พิเศษ แสงเพชร , ศิลปิน : ยอดรัก สลักใจ

^{๔๕}สัมภาษณ์: ครูเรืองยศ พิมพ์ทอง, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ,
(กรุงเทพมหานคร, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๑)

^{๔๖}คำร้อง/ทำนอง : อ่างแล้ว ศิลปิน : อ่างแล้ว

^{๔๗}คำร้อง/ทำนอง : อ่างแล้ว ศิลปิน : อ่างแล้ว

ที่	หลักการ-เหตุผล	เป้าหมาย	วิธีการ	เพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ
			ชาวบ้าน มากกว่า ภาษาในคัมภีร์	ลักษณะสำคัญของ ผู้หญิงทั่วไป ๓.เพื่อนแท้คือน้ำตา ^{๔๘} : น้ำเสียงของนักร้อง สามารถถ่ายทอด อารมณ์และสาระเพลง ได้กินใจ ^{๔๙}
๑๔	มีหลักการบูรณาการ ทางการตลาดในการ พัฒนาเพลง ต้อง เลือกนำเสนอ องค์ประกอบของ กลุ่มเป้าหมายที่ หลากหลาย ไม่ว่าจะ เป็นศิลปิน ดนตรี เรื่องราว โดย พยายามให้เพลงไม่มี เพศ ลัทธิ หรือกลุ่ม เฉพาะตายตัว	ถ่ายทอดจุดเด่นของ ทุก ๆ องค์ประกอบ โดยการปรับตัวให้ เป็นที่ถูกใจของ กลุ่มเป้าหมายอยู่ เสมอ เพื่อถ่ายทอด เรื่องราวให้ชัดเจน	ทำงานร่วมกันเป็น ทีมในองค์ประกอบ ทางธุรกิจ และ จุดเด่นของเพลงให้ ลงตัวแบบมืออาชีพ โดยตลาดเป็นหลัก ผู้สร้างสรรค์บทเพลง ต้องฟังเพลงและมี ข้อมูลเกี่ยวกับเพลง เยอะ เพราะข้อมูล จะกลายเป็นอาหาร ของจินตนาการ สร้างสรรค์	๑. มนต์รักลูกทุ่ง ^{๕๐} : เป็นการหลังไหลของ ประสบการณ์ ผู้ประพันธ์ที่อยู่กับความ เรียบง่ายของธรรมชาติ ๒. ส่งแอมเรียนราม ^{๕๑} : ถ่ายทอดวิถีชีวิตแบบ หนึ่งได้ชัดเจนครบ เครื่องทั้งกระบวนการ ๓. ไอ้หนุ่มตังเก ^{๕๒} : ครบเครื่องทั้งดนตรีกิน ใจ เรื่องราวสาระเพลง กินใจ และน้ำเสียง ไพเราะกินใจ ^{๕๓}

^{๔๘}คำร้อง/ทำนอง : อ่างแล้ว ศิลปิน : อ่างแล้ว

^{๔๙}สัมภาษณ์: วิชาญ แก้วสวัสดิ์, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ,
กรุงเทพมหานคร, ๒๙ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๕๐}คำร้อง/ทำนอง : อ่างแล้ว ศิลปิน : อ่างแล้ว

^{๕๑}คำร้อง/ทำนอง : สถิตพงศ์ สถาพร ศิลปิน : ศรเทพ ศรทอง ,สดใส รุ่งโพธิ์ทอง

^{๕๒}คำร้อง/ทำนอง : อ่างแล้ว ศิลปิน : อ่างแล้ว

^{๕๓}สัมภาษณ์: ปรัชญ วิจิตรเวชการ, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ,
กรุงเทพมหานคร, ๒๙ กันยายน ๒๕๖๑.

ที่	หลักการ-เหตุผล	เป้าหมาย	วิธีการ	เพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ
๑๕	ความสามารถในการถ่ายทอดความเป็นไปลักษณะทางสังคม – วัฒนธรรมอย่างตรงไปตรงมา ด้วยภาษา ดนตรี และเสียงที่ง่าย ซื่อ เป็นเสน่ห์ของเพลงลูกทุ่ง	การบรรยายชี้ปัญหา การเสนอทางออก และวิธีแก้ปัญหาที่ตรงไปตรงมา เป็นความสำเร็จที่สำคัญสุดของเพลงลูกทุ่ง	ใช้ดนตรี ทำนอง สาระและน้ำเสียงที่ใส ประหยัดแต่กะทัดรัดชัดเจน	๑.คาถามหานิยม ^{๕๔} : สื่อถึงความต้องการต้องการทางสังคมที่เป็นสากลเป็นที่รักชื่นชมของคนจำนวนมาก แต่ก็ต้องผิดหวังเพราะใช้วิธีผิด ๒.มนต์รักลูกทุ่ง ^{๕๕} : เป็นเพลงที่ครบเครื่องแต่ฟังง่ายและกินใจ เพราะถ่ายทอดเรื่องราวรอบๆ ตัวของชีวิตชาวบ้าน ^{๕๖}
๑๖	อารมณ์ ความรู้สึกของผู้ประพันธ์ นำสาระ หรือเนื้อหา ของเพลง	ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก หรือแม้แต่ความฝันของผู้ประพันธ์ ของผู้ฟัง หรือแม้แต่ของสังคม	ค่อยๆ ชัดเกล้า อารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้น และบันทึก ด้วยภาษา ทำนอง และดนตรี ทั้งโดยผู้ประพันธ์เพลง และผู้เรียบเรียงจังหวะ หรือทำนอง โดยการทำงานร่วมกันในกระบวนการ ประพันธ์ โดยรวมทั้ง	สายัณห์รัญจวน ^{๕๗} เป็นเพลงดีอาจไม่ดัง หรือเพลงดังอาจไม่ดีที่สุดตามความรู้สึกของผู้ประพันธ์ แต่งและประพันธ์ด้วยอารมณ์ และประสบการณ์ของผู้ประพันธ์เองที่วิวัฒนาการตามวัย ^{๕๘}

^{๕๔}คำร้อง/ทำนอง : จีว พิจิตร ศิลปิน : ยอดรัก สลักใจ ,ก๊อท จักรพันธ์ อาบครบุรี

^{๕๕}คำร้อง/ทำนอง : อ่างแล้ว ศิลปิน : อ่างแล้ว

^{๕๖}สัมภาษณ์: ทิพวรรณ ทองบริสุทธิ์, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ, กรุงเทพมหานคร, ๒๙ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๕๗}คำร้อง/ทำนอง : สมพจน์ สิงห์สุวรรณ, ศิลปิน : อัมพร ประสมศิลป์ ,ขรัม เทพชัย, อรวี สัจจานนท์ , ฝน ธนสุนทร ฯลฯ

^{๕๘}สัมภาษณ์: รศ.ดร.ปรีชา คะเนตนอก, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่ง, กรุงเทพมหานคร, ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑

ที่	หลักการ-เหตุผล	เป้าหมาย	วิธีการ	เพลงลูกทุ่งที่ประทับใจ
			กระบวนการ	
๑๗	ภาษาที่งดงาม ทำให้เกิดความสุขและความสุนทรีย์ในเพลงภาษาของผู้ประพันธ์เป็นตัวนำในกระบวนการแต่งเพลง	นำอารมณ์ และ/หรือความคิดมาเขียนถ่ายทอดเป็นนิราศ เพื่อบรรยายเรื่องราว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของประสบการณ์ทางสุนทรีย์ หรือความคิด คำสอน สุภาษิต จินตนาการ หรือความฝัน	นำเอาแรงบันดาลใจ อารมณ์ ความรัก ความผิดหวัง ความศรัทธา ความจงรักภักดี หรือแม้แต่ประสบการณ์ ทั้งเชิงบวกหรือลบ มาถ่ายทอดด้วยการเลือกสรรภาษาที่งดงาม	ลั่นเกล้าเผ่าไทย ^{๕๙} เทพิดาผ้าซิ่น ^{๖๐} เป็นเพลงที่บรรยายวิถีชีวิตที่แตกต่าง ^{๖๑}

๔.๑.๒ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

สมพจน์ สิงห์สุวรรณ

หลักการ : อารมณ์ ความรู้สึกของผู้ประพันธ์ นำสาระ หรือเนื้อหาของเพลง

เป้าหมาย : ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก หรือแม้แต่ความฝันของผู้ประพันธ์ ของผู้ฟัง หรือแม้แต่ของสังคม เพลงที่ชอบ เช่น เดินตามฝัน, สายัณห์รัญจวน เป็นเพลงดีอาจไม่ดัง หรือเพลงดังอาจไม่ดีที่สุดตามความรู้สึกของผู้ประพันธ์ แต่งและประพันธ์ด้วยอารมณ์และประสบการณ์ของผู้ประพันธ์เองที่วิวัฒนาการตามวัย

วิธีการ : ค่อยๆ ชัดเกล้าอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้น และบันทึกด้วยภาษา ทำนอง และดนตรี ทั้งโดยผู้ประพันธ์เพลง และผู้เรียบเรียงจังหวะ หรือทำนอง โดยการทำงานร่วมกันในกระบวนการประพันธ์ โดยรวมทั้งกระบวนการ

^{๕๙}คำร้อง/ทำนอง : ชลธิ์ ธารทอง , ศิลปิน : สายัณห์ สัญญา , ก๊อท (จักรพันธ์) อาบครบุรี

^{๖๐}คำร้อง/ทำนอง : ชลธิ์ ธารทอง, ศิลปิน : เสรี รุ่งสว่าง , ไมค์ ภิมพยพร

^{๖๑}สัมภาษณ์ :ดร.สุวัฒน์ รักขันโท, หลักการ เป้าหมาย วิธีการ และตัวอย่างเพลงลูกทุ่ง

ชลธิ์ ธารทอง

หลักการ : ภาษาที่งดงาม ทำให้เกิดความสุขและความสุนทรีย์ในเพลง ภาษาของผู้ประพันธ์เป็นตัวนำในกระบวนการแต่งเพลง

เป้าหมาย : นำอารมณ์ และ/หรือความคิดมาเขียนถ่ายทอดเป็นนิราศ เพื่อบรรยายเรื่องราว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของประสบการณ์ทางสุนทรีย์ หรือความคิด คำสอน สุภาษิต จินตนาการ หรือความฝัน ยกตัวอย่างเพลง เช่น ลูกสาวผู้การ, ลั่นเกล้าเผ่าไทย ,เทพิดาผ้าซิ่น เป็นเพลงที่บรรยายวิถีชีวิตที่แตกต่าง ,มนต์รักลูกทุ่ง , ใ้หนุ่มตังเก

วิธีการ : นำเอาแรงบันดาลใจ อารมณ์ ความรัก ความผิดหวัง ความศรัทธา ความจงรักภักดี หรือแม้แต่ประสบการณ์ทั้งเชิงบวกหรือลบ มาถ่ายทอดด้วยการเลือกสรรภาษาที่งดงาม

ผศ.ดร.เผื่อน กิตติโสภโณ

หลักการ : ความคิด ปัญญา หรือทฤษฎี (ทัศนคติ) ของผู้ประพันธ์เพลงตามอารมณ์การรับรู้ของบุคคลและสังคมแล้วนำเสนอด้วยทำนองที่เหมาะสมกับกาลเทศะ

เป้าหมาย : เพื่อพัฒนาจิตใจทั้งส่วนที่เป็นความรู้สึก อารมณ์ หรือแม้แต่ความคิดเห็นทั่วไป จนถึงหลักจิตวิทยาเป็นการพัฒนากระบวนการรู้-คิดโดยรวมตั้งแต่การรับรู้สัมผัส การรับรู้ความรู้สึก การคิดแรงจูงใจ การระลึก การคิดแก้ปัญหา ยกตัวอย่างเช่น องค์คุณของพระธรรมกถึก ๔ ประการ กัลยาณมิตร ๗ และพรหมวิหาร ๔

วิธีการ : นำความรู้ และความเข้าใจมาถ่ายทอดด้วยภาษาดนตรี ทำนอง หรือแม้แต่บุคลิกภาพ น้ำเสียง รูปร่างหน้าตาของนักร้องที่เหมาะสม

รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก

หลักการ : นำสาระหลักธรรม หรือความหมายปรากฏการณ์ในชีวิตอารมณ์ทั้งของปัจเจกบุคคลและวิถีประชาถ่ายทอดเป็นทำนองเพื่อให้เกิดผลสานกับสุนทรีย์ทางภาษาดนตรี ทำนอง เพื่อสร้างอารมณ์ร่วมให้เกิดแก่ผู้ฟังเพลง โดยผู้แต่งอาจเจตนาหรือไม่ก็ตามในการถ่ายทอดหลักธรรม

เป้าหมาย : เพื่อส่งเสริมให้เกิดความรัก ความศรัทธา ทั้งต่อสิ่งที่เป็นวัตถุ, คุณค่า บ้านเกิด วัฒนธรรม ประเพณี หรือแม้แต่หลักธรรม หรือคุณธรรมที่ปรากฏในวัฒนธรรมประเพณี หรือศาสนาเพลงที่ชอบ เช่น ยาใจคนจน , พกเมียมาด้วยเหรอ,กระเซสส่งเสริมความเป็นกัลยาณมิตรของคู่ครอง,ถ่ายทอดความจริง อารมณ์ความรู้สึกของยุคสมัย เหมือนช่วงเปลี่ยนผ่านจากเพลงลูกทุ่งสู่เพลงสตริง, เพลงอย่าลืมเมืองไทย, เพลงปริญญาดใจ

วิธีการ : ใช้ทักษะความสามารถในการสื่อสาร ทั้งเนื้อหาสาระ ทำนอง นักร้อง การนำเสนอ หรือการแสดงบนเวทีให้โดนใจผู้ฟังตามยุค ตามสมัย เหมือนการถ่ายทอดสัจจะสาระธรรมที่

ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับอุปนิสัยของผู้ฟังธรรม เฉพาะเพลงลูกทุ่งใช้ภาษาและจังหวะที่ง่าย ๆ และเป็นกระแสร่วมสมัยของยุคนั้นๆ

รศ.ดร.สุกรี เจริญสุข

หลักการ : นำทั้งสาระ ทำนอง จังหวะดนตรีที่มีพลัง เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือทัศนคติของผู้ฟัง

เป้าหมาย : นำองค์ประกอบทั้งหมด ทั้งคำร้อง ทำนองดนตรีมาผ่านกระบวนการรับรู้ที่มีพลังพอที่จะให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความรู้สึก และทัศนคติ ตามบริบทของบุคคลและสังคม ยกตัวอย่างเพลง เช่น คนกับควาย,ดาวลูกไก่,เพลงสวดมนต์แสดงการเปลี่ยนแปลงทางความคิด, กระตุ้นความเมตตากรุณา, กล่อมเกลารามย์สงบ

วิธีการ : เลือกสรรพลังอำนาจของเสียงมาใช้ประโยชน์ เพื่อให้ทำให้เกิดกิเลส หรือเพื่อลดกิเลส คือให้เกิดความหลงใหลในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส หรือทำให้เกิดความสงบ เพื่อจิตจะได้ปลดปล่อยละวางจากสิ่งยวนใจชั่วๆ

สมณเฉพาะพุทธ จันทเสฏฐโฐ

หลักการ : การนำเสนอสาระเชิงบูรณาการเหมือนเพื่อตีแผ่ความจริง (ปริณูญะยะ) ตามความหมายหนึ่งของคำว่า สัมมาปัญญาที่หมายถึงความเข้าใจรอบ

เป้าหมาย : กระตุ้นให้มีสติ มาสู่การรับรู้ปัจจุบันธรรม ทั้งส่วนที่เป็นอารมณ์ และสาระแห่งชีวิตตามขั้นตอนแห่งไตรสิกขาโดยผ่านเนื้อร้อง ทำนอง ดนตรีที่มีประสิทธิภาพพอในการเข้าถึงอารมณ์ให้มาจดจ่อกับเพลงแล้วนำสู่ความสุข เพลิดเพลิน และสมาธิจิต ยกสู่การไตร่ตรองทางปัญญา ยกตัวอย่างเพลง เช่น อีกหน้อยก็ลืม ,รักจากที่บางปะกง ,ยาใจคนใจ , ผู้ชนะสิบทิศ สอดคล้องกับอารมณ์ของผู้ฟังที่แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงตามหลักไตรลักษณ์ แสดงถึงวิถีสงสารของจิตใจมนุษย์ และธรรมชาติน้ำใจนาง และการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงของธรรมชาติแห่งบางปะกง นำมาเปรียบเทียบกันเป็นเพลงที่มองผู้หญิงเชิงบวกมองชีวิตทุกมุมอันเป็นธรรมชาติ, แสดงถึงความผันผวนและขึ้นลงของชีวิต

วิธีการ : สามารถกระตุ้นให้สนใจจดจ่อกับเพลง แล้วกระตุ้นหรือจูงใจให้ผู้ฟังคิด เพื่อให้ฟังด้วยดี และเกิดปัญญา อารมณ์

จิตรกร บัวเนียม

หลักการ : ใช้อารมณ์ ความรู้สึกนำสาระของเพลงเกิดจากผู้ประพันธ์พบเจอเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันต่างๆ ในวิถีชีวิตทั่ว ๆ ไป ธรรมดาๆ แล้วสามารถถ่ายทอดแก่ผู้ฟังด้วยสาระ ทำนอง และการคัดสรรเสียงร้องได้เหมาะเจาะ

เป้าหมาย : ถ่ายทอดอารมณ์ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ภายในจิตใจ ปรากฏการณ์ของเหตุการณ์ และความคิดเชิงจริยธรรม ความเชื่อได้ชัดเจน เพลงที่ชอบ เช่น ที่รักเรารักกันไม่ได้แสดง

ถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ถูกกำกับยับยั้งด้วยความสำนึกผิดชอบชั่วดีทางศีลธรรม , คอยวันเธอใจเดียว แสดงถึงอารมณ์ความต้องการที่ฝืนด้วยสำนึกทางศีลธรรมระหว่างความปรารถนาและการยับยั้งหัวใจตามวิถีของปุถุชน และเพลงสุดท้ายที่กรุงเทพฯ ถ่ายทอดสภาพของชีวิตผิดหวัง สมหวังของคนต่างจังหวัดที่เข้ามาหาเลี้ยงชีพในกรุงเทพฯ

วิธีการ : นำเอาอารมณ์ เหตุการณ์มาถ่ายทอดด้วยภาษาแล้วค่อยขัดเกลาให้เหมาะสมกับดนตรี ทำนองจนลงตัวด้วยการลองฟัง ตีติง วิเคราะห์จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเรียนรู้จากความสำเร็จของเพลงจากผู้ฟังในวงกว้าง

ผศ.ดร.แสวง นิลนาม

หลักการ : นำเอาเรื่องราวใกล้ ๆ ตัว ทั้งชีวิต สังคม ชุมชน และบริบทรอบข้างมาเสนอ ไม่หนีไปจากชีวิตจริง

เป้าหมาย : เพลงสมัยก่อนสืบสนเฉพาะกลุ่มกับเรื่องที่เป็นปริมาณของสังคมเฉพาะนั้น ๆ และเป็นเรื่องใกล้ตัว เช่น ในสังคมไทยก็จะเป็นเรื่องสารธรรมในศาสนา เพื่อความซาบซึ้งทางอารมณ์ ขณะที่ปัจจุบันเน้นเพื่อความสนุกสนานเป็นหลัก ยกตัวอย่างเพลง เช่น วอนหลวงพ่อบุญที่ ที่ถ่ายทอดความเชื่อเรื่องความเชื่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ และเพลงกระต่ายหมายจันทร์ ที่มีการเอื้อนและถ่ายทอดอารมณ์อย่างมีกลวิธี

วิธีการ ใช้ภาษาที่คงเส้นคงวา ตรงไปตรงมาง่าย ๆ แสดงถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น ตัวแทนตัวตนของเฉพาะบุคคล โดยมีเสียงเป็นตัวนำ เข้าสู่อารมณ์แล้วค่อยไปสู่การคิดและซาบซึ้งในความหมายของเนื้อร้อง

รศ.ดร.อดิสร เพ็ญเกษ

หลักการ : ในฐานะเป็นปราชญ์ในพุทธศาสนาและปราชญ์ทางด้านเพลงควรมีการบูรณาการสู่การสร้างสรรคทุกสิ่งที่ทำเช่นเดียวกับครูเพลงในฐานะเป็นนักต่อสู้นานจึงเน้นสาระของเพลงนำเสนอเสริมกำลังใจแล้วนำสู่สาระธรรมตามแนวพุทธศาสนาเชิงบูรณาการระหว่างบุคคลและกัลยาณมิตร

เป้าหมาย : ถ่ายทอดเรื่องราวเฉพาะกลุ่มแต่ควรมีความเป็นสากลในความเป็นปัจเจกชนกล่าวคือเหมือนประวัตินักร้องและเป็นประวัติพัฒนาการจิตใจของมนุษย์ พัฒนาเพลงให้มีความหมาย มีสาระ แล้วเลือกนักร้องผู้ถ่ายทอดที่เหมาะสม ยกตัวอย่างเพลง เช่น ลูกทุ่งคนยาก ซึ่งสร้างเสริมกำลังใจจากนักร้องที่เสียงสูงมีพลังที่สุดเสนอชีวิตการต่อสู้ของคนอีสานคนหนึ่ง(ตัวนักร้อง) แต่ขณะเดียวกันก็เหมือนชีวิตของมนุษย์สากลและของผู้ฟัง , เพลงฝากเพลงถึงเธอ ที่กระตุ้นให้รักหวงแหนความเป็นตัวตน

วิธีการ : การเลือกนักร้องที่มีเสียงเป็นเลิศจะสามารถถ่ายทอดอารมณ์เพลงได้มีประสิทธิภาพประมาณว่า “เสียงคือที่สุด” สามารถที่จะสร้างให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมไปกับเสียง ทำนอง

สาระเพลงก็ให้รู้สึก และคิดตามไปกับเพลงในแบบเดียวกัน เหมือนชีวิตนักร้อง ชีวิตผู้ฟัง มีโครงสร้างไปแบบเดียวกันก็จะประสบผลเป็นอมตะ

ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์

หลักการ : เพลงที่ลงตัวทั้งทำนอง ดนตรี และสาระ คือทั้งเพราะและมีความหมาย ถ่ายทอดความเป็นไปทางสังคมและผู้คน

เป้าหมาย : ถ่ายทอดเรื่องราวในสังคมตามความเป็นจริง ตรงไปตรงมา มีความยอดเยี่ยม แต่ต้องง่ายด้วยภาษาและทำนอง เพลงที่ชอบ เช่น มนต์เมืองเหนือ ที่บรรยายสภาพความเป็นจริง สภาพแวดล้อมให้เห็นชัดเจน , น้ำตาจำโท เล่าเรื่องชีวิตของนักร้องตั้งแต่ทำให้เหมือนส่วนร่วมด้วย ปัญหาสากล เสียงของนักร้องที่ไพเราะจับใจ และเพลงมนต์รักแม่กลอง

วิธีการ : ปรับทั้งทำนอง ดนตรี และสาระให้สอดคล้อง มีพัฒนาการตามยุคตามสมัยด้วย เรื่องราวของคนในแต่ละยุคสมัย

ผศ.ฉกาจ ราชบุรี

หลักการ : บรรยายความจริงและธรรมชาติให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย ไม่ซับซ้อน สร้างอารมณ์ร่วมจินตนาการได้ทันที

เป้าหมาย : นำเอาประสบการณ์ของศิลปิน หรือประสบการณ์ของคนอื่นที่น่าสนใจมา ถ่ายทอดให้ผู้ฟังสามารถจินตนาการได้ชัดเจน ง่ายๆ ด้วยองค์ประกอบเพลงลูกทุ่งต่างๆ ในลักษณะ “ร้องสุดคำ ร่ำสุดเพลง” คือทำให้ชัดเจนจริงๆ แบบชาวบ้านที่ไรรมารยา เพลงที่ชอบ เช่น ยาใจคนจน ดีแก่ความจริงในชีวิตของผู้ใช้แรงงานชาวอีสานที่เป็นสากลกับชีวิตในสังคมเมืองยุคใหม่ทุกๆ ไป , เพลงนางกวิกรมหาเสน่ห์ถ่ายทอดถึง “เสน่ห์” ของนางกวิกรม แต่ก็เป็นสากลเสน่ห์ของกุลสตรีทุกๆ ไปที่ น่าหลงใหล บุชา และเพลงเพื่อนแท้คือน้ำตา พรรณนาถึงอารมณ์ความรู้สึกที่เจ้าของต้องจัดการด้วยตัวเองในลักษณะพุทธจิตวิทยาที่สำคัญ คือ การพึ่งตนเองทางอารมณ์

วิธีการ : เลือกภาษา , ทำนอง ดนตรี เสียงที่สื่อความจริง ธรรมชาติหรือสิ่งที่สื่อได้ง่าย ตรงไปตรงมาชัดเจน โดยไม่ต้องแปลหรือตีความ หรือใช้กลทางภาษาอธิบายในเนื้อเพลงได้ชัดเจน

เรื่องยศ พิมพ์ทอง

หลักการ : มีหลักการที่บูรณาการทางการตลาดในการพัฒนาเพลงที่ให้ความสนใจทุก ๆ องค์ประกอบ ทั้งทำนอง สาระ การตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการเป็นไปได้อย่างรายได้ในเชิงธุรกิจ

เป้าหมาย : สามารถเจาะกลุ่มเป้าหมายได้กว้าง เพลงและเนื้อหาแบบไม่มีเพศ นักร้องชาย หรือหญิงสามารถร้องได้ ยกตัวอย่างเพลงที่ชอบ เช่น บอกรักฝากใจนำเสนอความซื่อตรงต่อความรัก – ฆราวาสธรรม , เพลงแผลที่หัวใจ : ความผูกพัน หลงใหลในความรัก

วิธีการ : ทำงานรวมเป็นทีม ทั้งผู้ประพันธ์เพลง จังหวะ ดนตรี รวมทั้งนักการตลาดและการโฆษณา

วิชาญ แก้วสวัสดิ์

หลักการ : เพลงลูกทุ่งควรมีโครงสร้าง เนื้อหาของธรรมชาติ จิตใจ และความเป็นจริงตามธรรมชาติ

เป้าหมาย : ถ่ายทอดความเป็นไปให้เข้าใจง่าย ๆ ด้วยทำนอง ดนตรี และเนื้อหาที่ใกล้ชิดติดตัวคนในสังคมด้วยภาษาชาวบ้าน ยกตัวอย่างเพลง เช่น เพลงยาใจคนจน ยอมรับปัญหาในการต่อสู้ของคู่ครอง ทั้งส่วนสัจจะต่อกัน การอดทน ให้อภัยและการเสียสละแก่กันและกัน , เพลงนางแก้วมหาเสน่ห์ให้นำเอาประวัติความงามของปัจเจกชนมานำเสนอให้เห็นลักษณะสำคัญของผู้หญิงทั่วไป , เพลงเพื่อนแท้คือน้ำตา น้ำเสียงของนักร้องสามารถถ่ายทอดอารมณ์และสาระเพลงได้กินใจ

วิธีการ : สร้างการบูรณาการรวมทั้งทำนอง ดนตรี และสาระเพลง ทั้งด้านความจริงตามธรรมชาติ ทั้งสุข-ทุกข์ และปรากฏการณ์ทางจริยธรรม วัฒนธรรมประเพณี และสาระธรรมที่ใช้ภาษาชาวบ้าน มากกว่าภาษาในคัมภีร์

ปณิธิ วิจิตรเวชการ

หลักการ : มีหลักการบูรณาการทางการตลาดในการพัฒนาเพลง ต้องเลือกนำเสนอองค์ประกอบของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นตัวศิลปิน ดนตรี เรื่องราว โดยพยายามให้เพลงไม่มีเพศ ลัทธิ หรือกลุ่มเฉพาะตายตัว

เป้าหมาย : ถ่ายทอดจุดเด่นของทุก ๆ องค์ประกอบ โดยการปรับตัวให้เป็นที่ถูกใจของกลุ่มเป้าหมายอยู่เสมอ เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวให้ชัดเจน ยกตัวอย่างเพลงที่ชอบ เช่น เพลงมนต์รักลูกทุ่ง เป็นการหลั่งไหลของประสบการณ์ผู้ประพันธ์ที่อยู่กับความเรียบง่ายของธรรมชาติ , เพลงส่งแ้วเรียนราม ถ่ายทอดวิถีชีวิตแบบหนึ่งได้ชัดเจนครบเครื่องทั้งกระบวนการ และเพลงไอ้หนุ่มตังเก ที่ครบเครื่องทั้งดนตรีกินใจ เรื่องราวสาระเพลงกินใจ และน้ำเสียงไพเราะกินใจ

วิธีการ : ทำงานร่วมกันเป็นทีมในองค์ประกอบทางธุรกิจ และจุดเด่นของเพลงให้ลงตัวแบบมืออาชีพ โดยตลาดเป็นหลัก ผู้สร้างสรรค์บทเพลงต้องฟังเพลงและมีข้อมูลเกี่ยวกับเพลงเยอะ เพราะข้อมูลจะกลายเป็นอาหารของจินตนาการสร้างสรรค์

ทิพวรรณ ทองบริสุทธิ์

หลักการ : ความสามารถในการถ่ายทอดความเป็นไปลักษณะทางสังคม – วัฒนธรรมอย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษา ดนตรี และเสียงที่ง่าย ชัด เป็นเสน่ห์ของเพลงลูกทุ่ง

เป้าหมาย : การบรรยายชี้ปัญหา การเสนอทางออก และวิธีแก้ปัญหาที่ตรงไปตรงมาเป็นความสำเร็จที่สำคัญสุดของเพลงลูกทุ่ง ยกตัวอย่างเพลง เช่น เพลงคาถาหมานิยมสื่อถึงความต้องการต้องการทางสังคมที่เป็นสากลเป็นที่รักชื่นชมของคนจำนวนมาก แต่ก็ต้องผิดหวังเพราะใช้วิธี

ผิด และเพลงมนตร์รักลูกทุ่งเป็นเพลงที่ครบเครื่องแต่ฟังง่ายและกินใจ เพราะถ่ายทอดเรื่องราวรอบๆ ตัวของชีวิตชาวบ้าน

รศ.ดร.ปรีชา คະเนตนอก

หลักการ : อารมณ์ ความรู้สึกของผู้ประพันธ์ เป็นตัวนำสาระจากเนื้อหาของเพลง

เป้าหมาย : ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของผู้ประพันธ์ ของผู้ฟัง หรือแม้แต่ของสังคม เพลงที่ชอบ เช่น สายัณห์รัญจวน เป็นเพลงที่ดึงอารมณ์ของผู้ฟังให้คล้อยตามความรู้สึกของผู้ประพันธ์ และประพันธ์ด้วยอารมณ์และประสบการณ์ของผู้ประพันธ์เองที่วิวัฒนาการตามวัย

วิธีการ : จะช่วยขัดเกลาอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้น และบันทึกด้วยภาษา ทำนอง และดนตรี ทั้งโดยผู้ประพันธ์เพลง และผู้เรียบเรียงจังหวะ หรือทำนอง โดยการทำงานร่วมกันในกระบวนการประพันธ์ โดยรวมทั้งกระบวนการ

ดร.สุวัฒน์ รักขันโท

หลักการ : ภาษาที่งดงาม ทำให้เกิดความสุขและความสุนทรีย์ในเพลง ภาษาของผู้ประพันธ์เป็นตัวนำในกระบวนการแต่งเพลง

เป้าหมาย : เพลงล้นเกล้าเฝ้าไทย บรรยายเรื่องราวพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๙ ให้ชาวไทยเกิดความรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงทำงานเพื่อปวงชนชาวไทยทุกหย่อมหญ้า โดยไม่ทรงเหน็ดเหนื่อย ซึ่งเกิดจากข้อเท็จจริงที่ผู้ประพันธ์นำมาเรียบเรียงในเนื้อหาของเพลง เทพธิดาผ้าซิ่น เป็นเรื่องราวของประสบการณ์ทางสุนทรีย์ หรือความคิด คำสอน สุภาพดี จินตนาการ หรือความฝัน เป็นเพลงที่บรรยายวิถีชีวิตที่แตกต่าง

วิธีการ : นำเอาแรงบันดาลใจ อารมณ์ ความรัก ความผิดหวัง ความศรัทธา ความจงรักภักดี หรือแม้แต่ประสบการณ์ทั้งเชิงบวกหรือลบ มาถ่ายทอดด้วยการเลือกสรรภาษาที่งดงาม

จากการวิเคราะห์หลักการ-เหตุผล เป้าหมาย วิธีการเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่ง จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีหลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งที่ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้แสดงออกมาประกอบด้วย อริยสัจ ๔ ไตรสิกขา ๓ ไตรลักษณ์ ๓ เทศนาวิธี ๔ กัลยาณมิตร ๗ และพละ ๕ ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมที่ผู้ประพันธ์เพลงได้สอดแทรกไว้ในเนื้อเพลง เพราะผู้ประพันธ์เพลงย่อมคิดวิเคราะห์ถึงหลักการ วิธีการ และเป้าหมายก่อนที่จะแต่งเพลงออกมาแต่ละเพลง ซึ่งถ้าผู้ฟังฟังเพลงเพื่อเป็นบทเรียนสอใจ จะทำให้ได้หลักคิด หลักการดำเนินชีวิต และหลักการครองชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาพร้อมด้วยความรื่นเริงบันเทิงใจไปพร้อมกัน

๔.๒ ผลการสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

๔.๒.๑ ผลการสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาสร้างคุณธรรม และความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทยเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเกี่ยวกับการสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาเพื่อสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่ง พบว่า

หลักการพื้นฐานในการแต่งเพลง^{๖๒} คือ จัดวางตัวแปรต่างๆ ในกระบวนการเพลงให้เหมาะสมกับกาลเทศะ วิทยุกับรันทบกับรันทบย่าพ่อแม่ ก็จะมีเพลงติดหูที่แตกต่างกัน แม้คนรุ่นก่อนจะมาฟังเพลงที่ติดหูปัจจุบัน แต่ก็ไม่ได้โดนใจคนยุคก่อน หลักการนำเสนอจึงต้องให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของผู้ฟังเหมือนเพลงยาใจคนจน สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนชั้นแรงงาน ที่อยู่ทุกซอก ทุกมุม ทำให้เพลงนี้ดังไปทุกซอกทุกมุม เพราะทุกซอกทุกมุมคนจนหรือผู้ใช้แรงงานอยู่ที่นี่ ความสมสมัยก็ควรทั้งเนื้อหา ทำนองดนตรี อย่างเพลงดังกล่าวก็น่าจะมีทั้งทำนองและจังหวะแบบอีสาน เพราะคนอีสานใช้แรงงานอยู่ทุกซอกทุกมุมในสังคม

เป้าหมายสำคัญเบื้องต้น^{๖๓} คือ การถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก โดยผ่านดนตรี ทำนอง และสาระเพลง โดยดนตรี ทำนอง ภาษา บุคลิกภาพของศิลปินเป็นเสมือนกุญแจไปสู่ความคิด หรือเนื้อหาของเพลง เหมือนเพลงยาใจคนจน มันเสนอถึงความเป็นกัลยาณมิตรที่คู่ชีวิตจะร่วมทุกข์ ร่วมสุขไปด้วยกัน ที่เป็นตัวกำกับ ฆราวาสธรรม ทั้งสัจจะ ทมะ ชนติ และราคะ ไม่ว่าเกิดทุกข์ เกิดปัญหาอะไร เราก็จะยังมีศรัทธาต่อกัน เพียรไปด้วยกัน รักและจริงใจต่อกัน และจะร่วมกันแก้ปัญหา ใคร่ครวญแก้ไขไปด้วยกัน พอยุคหนึ่งที่ผู้หญิงเริ่มกล้าแสดงออก เรียกร้องสิทธิสตรี เพลงประเภท “กระแซะ” “อื้อหือหล่อจัง” “นักเจตน์หน้าอำเภอ” เป็นเพลงที่โด่งดังมาพร้อมกับวิถีชีวิตผู้หญิงที่เปลี่ยนจากการอยู่กับเหย้า ผูกกับเรือน แสดงออกถึงฝ่ายกระทำ กล้าจีบผู้ชาย การประพันธ์เพลงจึงต้องคำนึงทั้งเนื้อหาเพลง ทำนองเพลง จังหวะดนตรี ภาษาที่ใช้สอดคล้องกับผู้ฟัง โดยทั่วไปดนตรีทำนองมาก่อน สาระเพลง

วิธีการที่ให้ประสบผลสำเร็จ^{๖๔} คือ ศักยภาพในการสื่อสาร ตั้งแต่การเลือกเรื่องราวที่เป็นมวลชน สอดคล้องกับวิถีชีวิต เรื่องจังหวะทำนองที่คุ้นหู โดนใจคนส่วนมาก แต่นำมาสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับยุคสมัย เนื้อหาหรือเรื่องราวมั่นเป็นวิถีชีวิตผู้ฟังไม่ต้องคิด เพราะอยู่เฉย ๆ ก็ตรงใจเลย มันเป็นเรื่องที่รู้อยู่แล้ว ฟังผิวเผินก็เข้าใจ ผู้ฟังจึงสามารถเสพอารมณ์เพลงจากดนตรี ทำนอง และความไพเราะของภาใต้โดยตรง และในส่วนภาษาผู้ประพันธ์ที่ประสบผลสำเร็จก็จะใช้คำง่าย ตรงไปตรงมาที่ชาวบ้านพูดคุยกันในชีวิตประจำวัน ถ้าเป็นคำที่มีความหมายก็ต้องเป็นคำที่คนทั่ว ๆ ไปรู้ความหมายชัดเจนอยู่แล้ว ส่วนคำศัพท์เฉพาะชาวบ้านก็จะมองว่าเป็นเพลงลูกกรุง ลักษณะเพลงลูกทุ่งจึงสื่อเรื่องราวแบบชาวบ้าน ใช้ภาษาสื่อที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ดนตรีที่ใช้ก็ใช้ดนตรีพื้นบ้าน แม้

^{๖๒}สัมภาษณ์: รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑ .

^{๖๓}สัมภาษณ์: ผศ.ดร.แสง นินามะ, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑ .

^{๖๔}สัมภาษณ์: รศ.ดร.อดิสร เพียงเกษ, ๗ กันยายน ๒๕๖๑ .

จะใช้เครื่องดนตรียุคใหม่แต่ก็ใช้จังหวะทำนองแบบง่าย ๆ เหมือนกับคำกล่าวที่ว่า “ผูกมิตรเท่าหล้า สาริกาป้อนเหยื่อ” หรือคำว่า “ตกปลาหน้าบ้าน” คือ การใช้เรื่องราว ดนตรี จังหวะ ทำนองที่อยู่หน้าบ้าน หรือที่ผู้ฟังคุ้นเคยอยู่แล้วมาสร้างสรรค์

เพลงที่ชอบก็คือ ยาใจคนจน ของไมค์ ภิรมย์พร ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักร้องขวัญใจคนจน สื่อสารที่เป็นวิถีชีวิตของคนใช้แรงงาน นักร้องก็คือผู้ใช้แรงงาน การแต่งตัวก็เหมือนคนใช้แรงงาน ผู้ใช้แรงงานก็คุ้นกับวิถีชีวิตที่คู่ชีวิตมีความทุกข์ยากลำบาก ถ้าจะอยู่ด้วยกันได้ก็ต้องมีสำนึกที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขและอยู่กันอย่างกัลยาณมิตร

เพลงที่สอง คือ เพลงพอกเมียมาด้วยเหรอ เป็นเพลงที่สอดคล้องกับยุคสมัยที่ผู้ร้องเพลงถามผู้ชายที่อยู่ตามคลับบาร์ อีกทั้งแสดงถึงยุคที่ผู้หญิงมีความกล้าที่สามารถแสดงความรักความชอบ กล้าพูด กล้าแสดงออกมากยิ่งขึ้น ซึ่งเพลงนี้ถ่ายทอดโดย อาภาพร นครสวรรค์ ที่มีบุคลิกแบบผู้หญิงฝ่ายรุก และเพลงที่ถ่ายทอดโดย พุ่มพวง ดวงจันทร์ คือ เพลง กระแซะ ๆ ผู้หญิงนุ่งสั้น ของ สุนารี ราชสีมา เพลงซอหม่อตอร์ไซค์ของ สิรินทรา นิญากร เพลงเหล่านี้แสดงถึงศักยภาพของผู้ประพันธ์ที่เป็นเจ้าแห่งการสื่อสาร ถ่ายทอดสาระ ทำนอง จังหวะ ดนตรีที่สอดคล้องกับวิถีพัฒนาการทางสังคม

โดยสรุปในเบื้องต้น ท่วงทำนองที่ผ่านดนตรี บุคลิกนักร้อง จังหวะ เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของเพลงในเบื้องต้น แต่ถ้าจะให้ดังได้นาน ก็ต้องมีเนื้อหาสาระให้คนได้รับรู้และเป็นสาระที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ฟัง

หลักการพื้นฐานในการแต่งเพลง ควรเป็นไปเพื่อนำเสนอสัมมาปัญญา ความคิด ทศนคติที่ถูกต้อง เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามกระบวนการไตรลักษณ์ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ เพื่อให้เชื่อในทางที่ถูก หรือที่พุทธศาสนาเรียกว่า สัมมาทิฐิ โดยใช้ทั้งเนื้อร้องที่ถ่ายทอดความจริง และผ่านทำนองดนตรี เพื่อการจูงใจให้เกิดสมาธิ โดยคำนึงถึงความเป็นที่แตกต่างกันตามอุปนิสัย เหมือนอย่างคำว่าความเป็นอมตะ “เป็นอมตะของใคร” เพราะดนตรีเป็นศิลปะของสังคมที่แต่ละสังคมมีเอกลักษณ์เฉพาะ มีภาษาเฉพาะ เป็นความคุ้นเคย เป็นธรรมชาติ หากสามารถใช้ความเป็นตัวตนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ก็สามารถสร้างสรรค์เพลงให้เป็นที่ยอมรับได้ไม่ยาก และสามารถครองใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ง่ายกว่าการพยายามสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มเป้าหมายใหม่ ซึ่งต้องใช้เวลามากกว่า หากเริ่มจากการรับรู้ที่สอดคล้องกับสังคมและบุคคล ก็สามารถที่จะใช้ดนตรีจูงใจไปทางดีและเป็นสุข^{๖๕}

เป้าหมายของเพลงก็เพื่อให้ผู้ฟังเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือทัศนคติความเชื่อไปทางที่ดี พัฒนาคุณธรรมและความสุขที่จะเป็นต้นทางนำสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอื่น ๆ รวมทั้งสามารถชี้นำสังคมไปทางดีงามและความสุขโดยรวม หากทำอย่างมีประสิทธิภาพอำนาจของเสียง ทำนอง จังหวะ ดนตรีมีอำนาจของมันอยู่แล้ว ยิ่งใส่คำร้องด้วยภาษาที่ตรงตาม ไพเราะ ก็จะมีพละนาฏภาพ

^{๖๕}สัมภาษณ์: รศ.ดร.สุกรี เจริญสุข, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๑ .

เหมือนอย่างเสียงพระสวดมีเมโลดี้ที่กังวาล เหมือนเสียงจักรวาล ก็จะมีผลต่อบุคคลให้รับรู้ ไม่เฉพาะทางหู หรือทางตาเท่านั้น แต่อาจสามารถรับรู้เข้าทางรูขุมขน หรือทางพระเรียกว่าเข้าทางโณฐัพพะ

พระพุทธศาสนาเชื่อเรื่องเสียงน้อย^{๖๖} เพราะจะนำสู่ความสงบ วิเวก ดังท่านว่าเสียงน้อย กิเลสน้อย อย่างเสียงพระสวด เป็นโมโนโพนี คือ สั้น ๆ ยาว ๆ ขณะที่เมโลดี้สูง ๆ ต่ำ ๆ เยอะ จะทำให้ไพเราะ แต่ทำให้เกิดกิเลส จิตจะฟุ้ง และผูกพันไปกับเสียง แล้วนำพาจิตออกนอกเส้นทาง ท่านที่จะนำจิตสู่ความวิเวก สงบ มีสมาธิ เหมือนเสียงระฆัง มีเสียงเดียว กังวาลไกล เป็นเสียงเดียว ค่อย ๆ เบาลง ๆ จนนำสู่จิตภายใน อย่างไร้ขอบเขต

พุทธศาสนา หรือศาสนาต่าง ๆ^{๖๗} ห้ามดนตรีที่กระตุ้นกิเลสแต่ไม่ห้ามดนตรีที่เป็นกุศล ดนตรีหยาด ยกย่องดนตรีที่ละเอียด สะอาด ไม่ว่าจะเป็นเสียงพระสวดในพิธีต่าง ๆ การร้องเพลงทางศาสนาคริสต์ เสียงปี่พาทในงานบุญ งานกุศล ทั้งงานมงคล และอวมงคลก็ล้วนแต่มีดนตรีที่เป็นกุศล เชื่อว่าวิญญาณผู้ตายจะกลับไปสู่สวรรค์ วิญญาณไม่ได้ฟังดนตรีจะเป็นสัมภเวสี เช่นตออักสติน กล่าวว่ วิญญาณกลับสู่พระเจ้าด้วยเสียงดนตรี พุทธศาสนาวิญญาณสู่สวรรค์ด้วยเสียงดนตรีที่ละเอียด ความจริงเชิงบุคลาธิษฐาน หมายถึง อารมณ์ความรู้สึกเข้าถึงสวรรค์เพราะดนตรี ซึ่งก็คือดนตรีนำสู่ความสุขเมื่อฟัง

พระสวดบางที่ชาวพุทธทั่วไปไม่ได้เข้าใจความหมาย^{๖๘} หรือสาระธรรมในบทสวดเลย แต่ทำนองดี ก็สามารถรับรู้แล้วสื่อถึงความสุขได้ บรมครูทางดนตรีก็ประพันธ์เพลงที่เกี่ยวข้องกับความรัก ความสมหวัง ความผิดหวังของหนุ่มสาว เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ของหญิงชาย หรือเพลงลูกทุ่ง เนื้อหาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของคนคนเดียว หรือประสบการณ์ของอีกสังคม แต่เมื่อใช้ทำนองดนตรีที่เหมาะสม แม้เป็นบริบทที่เขาไม่มี ก็สามารถตอบสนองต่อแรงงูใจของมนุษย์ที่แสวงหาความไม่มี ดนตรี ทำนองเป็นสื่อถึงใจก่อน ภาษาที่งดงาม ไพเราะ กระตุ้นความรู้สึกถึงใจก่อน หากภาษาไพเราะที่ออกจากใจ ดนตรีที่ออกจากใจ ภาษาสิ้นไหล ไม่ใช่การประดิษฐ์ประดอยอย่างมีเล่ห์เหลี่ยม เพลงก็จะประสบผลสำเร็จ

เพลงที่ประทับใจ เป็นอมตะ หรือมีความคลาสสิก ย่อมเกิดจากองค์ประกอบที่หลากหลาย กล่าวคือ มีเนื้อหาดี เนื้อหาที่สอดคล้องกับบริบททั้งประเพณี สังคม และความเชื่อ รวมทั้งอุดมคติที่สังคมคาดหวัง เป็นภูมิปัญญาของบริบทนั้น หรือแม้แต่ว่ากับบริบททางสังคม แต่มีความเป็นคลาสสิก หรือเป็นสัจจะสากล จะพบว่าเพลงที่ตั้งเป็นจากเนื้อหาจะกินใจทั้งหมด อย่างเพลงดาวลูกไก่ ของภริภรณ์ เนื้อหากินใจ ตรงกับบริบทของสังคมไทย เรื่องบุญบาป เรื่องความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา การทำบุญต่อพระภิกษุผู้ทรงศีล เรื่องกตัญญูทเวทิตา สำนึกคุณของแม่แก่ต่อผู้เลี้ยงดู เรื่องความผลัด

^{๖๖} สัมภาษณ์: พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑ .

^{๖๗} สัมภาษณ์: ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๑ .

^{๖๘} สัมภาษณ์: รศ.ดร.ปรีชา คะเนตนอก, ๗ ตุลาคม ๒๕๖๑ .

พลาจากของรัก คนรัก เรื่องผลของกรรม เรื่องเจ้ากรรมนายเวร การทำบุญ การที่แม่เสียสละเพื่อลูก เนื้อหาจึงกินใจ และกลายเป็นเพลงอมตะ

เพลงยังทำนองดี ภาษางดงาม เสียงของผู้ร้องไพเราะก็จะยังเป็นอมตะ และคลอใจผู้ฟัง ได้ยาวนาน เป็นประสิทธิภาพสามประสาน เนื้อหากินใจ เสียงผู้ร้องและดนตรีกินใจ ทำนองกินใจ

ลักษณะเด่นของเพลงลูกทุ่งแท้ ๆ^{๒๙} ก็การสื่อด้วยภาษาเรียบง่าย ตรง ๆ เป็นภาษาชาวบ้าน แก้วก็แก้ว ผ้าก็ผ้า ซึ่งผิดกับภาษาในเพลงลูกกรุงที่จะมีลักษณะการประดิษฐ์ประดอย ซึ่งกึ่งดงามไปอีกแบบ แต่ภาษาในเพลงลูกทุ่งจะดิบ ๆ เนื้อหาในเพลงลูกทุ่งก็เกี่ยวกับการกรสิกรรม บรรยายากศในทุ่งนา คนที่โตมาจากสภาพแวดล้อมก็รับรู้และกินใจได้ง่าย ส่วนคนกรุงที่ประทับใจในสภาพทุ่งนาแม้จะไม่เคยสัมผัสก็เป็นการเติมเต็มความไม่มี เพราะมนุษย์แสวงหาความไม่มี ความพร่องเหมือนฝรั่งที่เจอแต่สับปะรดกระป๋อง เคยเห็นแต่สับปะรดเป็นแว่น ๆ เกลี้ยง เหลือง ๆ พอมารู้สึกลับปะรดเป็นลูกก็รู้สึกแปลก และสนใจ

สำหรับเสียงร้อง^{๓๐} ดนตรี เพลงลูกทุ่งก็ออกมาจากใจเป็นทำนองง่าย ดนตรีน้อยชิ้น เหมือนทำนองมันอยู่ในใจของนักประพันธ์ หรือนักร้องแล้ว ภาษา เสียง ทำนอง ไหลออกมาจากใจ เพลงลูกทุ่งจึงมีสำเนียงแบบไทย ๆ เช่น ช่วง ๔๐ ปี ๒๔๘๐ - ๒๕๒๐ เพลงลูกทุ่งไทยอยู่บนพื้นฐานของเพลงมอญเป็นหลัก ตัวแทนของดนตรี ทำนอง และเสียงแบบมอญ ร้องผ่านตัวแทนของศิลปินและผู้ประพันธ์ชาวสุพรรณบุรี กาญจนบุรี อยุธยา อ่างทอง เพชรบุรี เป็นบรรยายกาศแบบ เขมร-มอญ หลังจากปี ๒๕๒๐ มาถึง ๒๕๔๐ เพลงลูกทุ่งก็จะมีเนื้อหาเรื่องราว ทำนอง ดนตรี จากพื้นบ้านอีสาน ประเภทหมอลำเป็นหลัก ทำนองอีสานมีความเป็นมาทางดนตรี มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวมายาวนานกว่าภาคอื่น อย่างแคนมีนานเป็น ๓,๐๐๐ ปี ลูกทุ่งปัจจุบันก็จะเป็นทำนองไทย-ลาว คือ เป็นอีสานเป็นหลักและก็สามารถคลอใจผู้ฟังทั่วประเทศ ไม่ใช่เฉพาะชาวอีสาน อย่างเพลงของก้องห้วยไร่ ได้อาสุภาชีวิตเก่า ๆ ที่ทับถมอยู่ในสังคมมายาวนาน ประทับใจผู้คนเป็นจำนวนมาก เพื่อคนยุคใหม่ได้รับรู้ผ่านเนื้อหา ดนตรี ทำนอง และเสียงที่เหมาะสม ไพเราะกินใจ ก็จะประสบผลสำเร็จ เพราะมันออกมาจากภูมิปัญญาที่กินใจแม้จะถูกกลบเลือนไปแล้วแต่ก็จับใจชาวอีสาน และเนื่องจากภูมิปัญญาเป็นเรื่องสากลก็พลอยทำให้สังคมอื่น ๆ ได้รับรู้และประทับใจไปด้วยกัน ช่วงปี ๒๕๐๐ คนไทยรวมทั้งผู้ฟังเพลงเริ่มนิยมความเป็นอื่น พยายามทำกรุงเทพให้เหมือนนิวยอร์ก ทำพัทยาให้เหมือนฟลอริดา คนอื่นเก่งฉลาด ความเป็นไทยโง่และล้าสมัย พอถึงปัจจุบันเริ่มเชิดชูความเป็นฉัน ตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมาควรเป็นอย่างที่ผมเป็น เพราะฉะนั้นการทำเรื่องเล็ก ๆ ของตัวเองให้เป็นที่รู้จักแม้จะมองว่าเป็นเรื่องกระจอก เป็นวิธีคิดใหม่ เพื่อค้นพบศาสตร์หรือภูมิปัญญาของตนเอง ซึ่งกว่าจะถึงการคิดแบบนี้ก็จะผ่านยุคต่าง ๆ มาตั้งแต่ยุคการเลียนแบบ ยุคทำซ้ำ แล้วมายุคเปื้อย คือ เห็นความไร้สาระของการ

^{๒๙}สัมภาษณ์: ดร.สุวัฒน์ รักขันโท, ๕ ตุลาคม ๒๕๖๑ .

^{๓๐}สัมภาษณ์: สมพจน์ สิงห์สุวรรณ, ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑ .

เลียนแบบ ทำซ้ำ ๆ เดิม และทำตาม ๆ กัน มาถึงยุคการแหกคอก การปฏิวัติจับพบชั้นที่ ๔ พบความเป็นเลิศ เหมือนเพลง ไอเลิฟยู จัสเดอะเวย์ยูอาร์ เป็นสิ่งที่คุณพบ ค้นพบตัวเอง และทำให้โลกรู้จัก โดยสรุปการสอนจริยธรรม คุณธรรม และประสบผลสำเร็จสามารถสื่อได้หลายแบบ ตามบริบทของเพลง สื่อด้วยภาษาที่เหมาะสม ไพเราะ สื่อด้วยทำนอง สื่อด้วยคำร้อง เนื้อหาสาระไม่ว่าจะหรือเรื่องราว แต่ไม่ว่าจะสื่อด้วยบริบทไหนหากมีความเป็นคลาสสิก หรือความเป็นอมตะ เข้าถึงธรรมชาติ หรือสัจธรรม สามารถพัฒนาศักยภาพ หรือคุณธรรมในใจ สามารถสร้างสุขในใจ เพราะสามารถนำสู่เป้าหมายที่คาดหวังได้ คือ ปรับเปลี่ยนและพัฒนาพฤติกรรม และทัศนคติของผู้ฟังได้ เพลงก็จะประสบผลสำเร็จ จะนำสู่สวรรค์ หรือสร้างดนตรีलग्नอยู่ทั่ววัตถุประสงค์ของผู้สร้าง ดนตรีเป็นแค่เครื่องมือ เพลงเป็นแค่เครื่องมือ สำหรับเพลงทางศาสนามีวัตถุประสงค์เพื่อให้จิตใจสงบ ทำให้ศาสนาเป็นเรื่องง่ายเหมือนทำนองดนตรีสื่อจากใจสู่ใจ อยู่เหนือเมฆ เป็นคลาสสิก ไปพ้นบริบททางสังคมเฉพาะกลุ่ม ใคร ๆ ก็เข้าถึงได้ ไม่จำกัดเพศ วัย เชื้อชาติ

เพลงควรนำเสนอองค์ประกอบเชิงบูรณาการในความหมายหนึ่งจังหวะ ดนตรี ทำนอง ต้องมีบูรณาการคือเกื้อกูลกันและกัน^{๗๑} เพื่อส่งเสริมให้เพลงประสบผลสำเร็จ ความหมายหนึ่งนอกจากเพลงจะมุ่งความบันเทิง ก็ควรมุ่งสาระที่ค้ำจุนถึงชีวิตที่ต้องพัฒนา ทั้งชีวิตจิตใจส่วนบุคคลและความสงบสุขของสังคม ลักษณะเชิงบูรณาการอีกอย่างคือ ผู้สร้างสรรค์เพลงในสังคมควรนำเสนอเนื้อหาเชิงบูรณาการ ไม่ใช่มีแต่การตัดพ้อต่อว่าระหว่างหนุ่มสาวแบบสุดขั้ว ควรมีเนื้อหาเชิงบวก เช่น การยกย่อง พรรณาถึงคุณความดี หรือคุณค่าของกันและกัน นอกจากเพลงจะร่าเริงร่าเริงแต่เรื่องความผิดหวัง ควรมีเพลงที่บรรยายหรือนำเสนออารมณ์เชิงบวกของผู้มีความสุข ประสบผลสำเร็จ นอกจากจะมีเพลงที่เสนอภาพของความตกต่ำของสังคมก็ควรเสนอแง่บวกของสังคม ผู้คนด้วย

เป้าหมายของเพลงที่ดี นอกจากจะได้ความเพลิดเพลิน ควรจะได้สาระติดมาด้วย แม้ความสำเร็จของการประพันธ์จะขึ้นอยู่กับคนส่วนมากรู้สึกไพเราะ โดนใจ โด่งดัง แต่อีกมุมหนึ่งชีวิตจริงต้องมีสาระ เมื่อผู้ฟังได้ใช้เวลาเฝ้าฟังเพลง ก็ควรได้สาระติดตัวไปใช้ด้วย

วิธีการนอกจากจะสร้างสรรค์ประพันธ์เพลงให้ประสบผลสำเร็จทั้งการสามารถสื่อสารเรื่องราว ดนตรี จังหวะ ทำนองภาษาติดหูแล้วผู้ประพันธ์ต้องมีทักษะทางการนำเสนอ จนถึงกับสถาบันศึกษาอาจจะต้องสอนให้เสพเพลงให้ถูกต้องให้ได้สาระ คือ ให้มีทักษะ “การฟังด้วยดี” เพื่อจะให้เกิดปัญญา คือ ฟังเพลงแล้วไม่ได้จบแค่ความบันเทิงแต่ให้รู้ซึ่งถึงธรรมะ หรือสาระแห่งชีวิต หรือประโยชน์ในส่วนความเป็นจริงแห่งชีวิต

เพลงที่ยกเป็นกรณีศึกษา^{๗๒} คือ เพลง “อีกหน่อยก็ลืมชื่อเหอะ” ทำให้ได้สาระแห่งความไม่เที่ยงของชีวิตที่เป็นความจริงแท้ตามหลักไตรลักษณ์ทำให้วางใจได้ต่อความทุกข์ขณะนั้น การเอา

^{๗๑} สัมภาษณ์: สมณแพะพุทธ จันทเสฏฐ์, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑ .

^{๗๒} สัมภาษณ์: ทิพวรรณ ทองบริสุทธิ์, ๒ ตุลาคม ๒๕๖๑ .

จริงเอาจึงเอาเป็นเอาตายกับปัญหาที่กำลังเผชิญ นอกจากจะทำให้จิตใจหดหู่ สมองปิดตายไม่อาจคิดหาทางออกแก้ไขแล้วกลับจะซ้ำเติมให้ความทุกข์หรือปัญหายิ่งทวีคูณ อีกเพลง คือเพลง “รักจางที่บางปะกง” ที่นำเอาความเปลี่ยนแปลงที่ไหลและน้ำขึ้นลง เดียวน้ำเค็มแล้วจืดจาง วายวนหมุนเป็นวัฏจักร ทั้งสายน้ำและจิตใจ ความคิดและอารมณ์ของมนุษย์ เพลงประเภทที่มองโลกมองผู้อื่นเชิงบวก เหมือนอย่างเพลงของทูน ทองใจ ทั้งเกือบ ๗๐๐ เพลง จะไม่ปรากฏเพลงที่มองผู้หญิงแบบตัดพ้อต่อว่าในเชิงลบ อีกเพลง คือ เพลง ผู้ชนะสิบทิศ “ฟาลุ่มอิรวดี คีนนี้มีแต่ดาว...เจ้าใจคนรักโดนรังแก ข้าจะเผาเมืองแปรให้มันวอดวาย” เป็นเพลงที่สื่ออารมณ์พื้นฐานของมนุษย์ปุถุชน ทั้งอารมณ์ ราคะ โทสะ และโมหะ

โดยสรุปการเลือกเพลงมาถ่ายทอดธรรมให้น่าสนใจ สื่อสารได้ง่าย เป็นที่เข้าใจได้รวดเร็ว ควรเลือกเอาเพลงติดหู เอาสิ่งที่ผู้คนทั่วไปชอบมาจูงสู่ธรรมสาระ และเอามาผูกประสานกับประเด็นเหตุการณ์ทางสังคมมานำเสนอเช่นเดียวกับผู้ประพันธ์เพลงที่มีประสิทธิต้องสร้างสรรค์เพลงให้ถูกกาลเทศะ

เพลงดังของที่เขียน^{๗๓} ก็คือ ที่รักเรารักกันไม่ได้ แต่งเพลงนี้ตอนอยู่กับครูสุรพล ซึ่งเป็นเรื่องจริงของผมนับคนที่มาคู่ที่เขามารักเราแต่เราไม่สามารถรักเขาได้เนื่องจากแต่งงานแล้วเลียมดารา น้อยเอาไปร้องก็ได้รับรางวัลแผ่นเสียงทองคำ แต่พ.ศ. ๒๕๑๐ นักร้องชื่อพระยาเก๋นำไปร้องและได้รับรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีซึ่งเป็นเพลงอมตะยอดเยี่ยม เพลงนี้เป็นเพลงอมตะ ซึ่งเพลงประเภทนี้จะเป็นเพลงที่ไม่ตกยุค ซึ่งขณะแต่งเพลงก็ไม่ได้คิดไว้ล่วงหน้าหรอกกว่าจะเป็นเพลงอมตะแต่ก็เป็นไปตามธรรมชาติ อีกเพลงหนึ่งคือเพลงคอยวันเธอใจเดียว ซึ่งเป็นเพลงเอกของผม (เนื้อร้องเมื่อไหร่หนอเธอ...รวม) ซึ่งเพลงแกกก็คือเพลงชายใจเดียวโดยให้เอกภพ พจน์วงนาคเป็นผู้ร้องคนแรก ต่อมาก็ได้รับรางวัลชนะเลิศประเภททำนองยอดเยี่ยมจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากนั้นมาก็เขียนเพลงสุดท้ายที่กรุงเทพ (เนื้อเพลงอยู่บ้านนาดี...) ซึ่งให้สุนารี ราชสีมาเป็นผู้ร้อง มีคนถามดูหลายครั้งว่าเป็นผู้ชายเขียนเพลงแต่เพลงที่ดัง ๆ จะเป็นเรื่องของอารมณ์หญิง ซึ่งความจริงแล้วก็เป็นเพลงที่เขียนจากความรู้สึกของฝ่ายหญิงที่มีโอกาสได้สัมผัสและพูดคุยกัน

เพลงสุดท้ายที่กรุงเทพ เขียนเพลงในขณะนั้นทำงานอยู่ที่ธนาคารกรุงเทพ บ้านอยู่โชคชัยสี่ ไหนจะต้องขึ้นรถไปสะพานควายซึ่งก็จะผ่านเห็นประจำก็คือตลาดหมอชิต ก็ได้เห็นคนที่มาจากต่างจังหวัดบ้าง จะกลับไปต่างจังหวัดบ้าง จึงมองเห็นว่าบางคนก็ไม่ประสบความสำเร็จในการทำงานที่กรุงเทพ ก็เกิดโอเคขึ้นเพราะกรุงเทพจะเป็นที่รวมของคนหลายภาค ซึ่งคนคาดหวังว่าเมื่อมาทำงานที่กรุงเทพแล้วก็จะประสบผลสำเร็จ ได้เงินกลับบ้าน แต่บางคนก็ไม่สมหวังต้องกลับบ้านเหมือนเดิม ซึ่งก็ต้องมาขึ้นรถที่หมอชิต ถ้าจะจัดลำดับเพลงความนิยมของผม เพราะแรกน่าจะเป็นเพลงที่รักเรารักกันไม่ได้และเพลงรอวันเธอใจเดียว จากนั้นก็เป็นเพลงแนวหลังยังคอย ซึ่งเพลงนี้เป็น

^{๗๓}สัมภาษณ์: ครูจิตรกร บัวเนียม, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑ .

เพลงทำนองไทยเดิมปลาย ๆ ซึ่งเพลงที่ผมเขียนส่วนใหญ่จะเอาเพลงไทยเดิมมาผสมผสาน ก็จะทำให้คนฟังจำติดหูได้ง่าย เช่นเพลงสุดท้ายที่กรุงเทพฯ ก็เช่นกัน จะมีเพลงทำนองไทยเดิมผสมอยู่ จากนั้นก็เขียนเพลงแนวหลังยังคอยซึ่งแวว มยุรีเป็นคนร้องและเขียนเพลงก็คือแนวหน้าลาแฟน ซึ่งขับร้องโดยสันติ ดวงสว่าง ตอนสันติ ดวงสว่าง ร้องยังไม่ดังต่อมาหนูมิเตอร์มาร้องคนจึงรู้จักเพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง ผมคิดว่ามันอยู่ที่การร้องและการเอื้อน อย่างเพลงที่รักเรารักกันไม่ได้ มีคนไปร้องทั้งเป็นลูกทุ่งและเป็นลูกกรุง หากไปร้องแล้วมีการเอื้อนก็จะกลายเป็นลูกทุ่ง ซึ่งแต่เดิมก็ไม่ได้แบ่งกันระหว่างลูกทุ่งกับลูกกรุง ถ้าตามความเห็นของผมเพลงลูกทุ่งเป็นเพลงที่ฟังแล้วเข้าใจง่ายไม่ต้องแปลอะไรก็รู้ความหมาย ไม่ต้องใช้ความคิดหรือฟังที่มันเย็บเย็บเกินไป เพลงลูกทุ่งฟังแล้วก็รู้เลยและเป็นการบรรยายถึงธรรมชาติหรือวิถีความเป็นอยู่ของคนทั่ว ๆ ไป เป็นชาวนาชาวไร่แม้กระทั่งคนเดินบนถนนเดินดิน ฟังแล้วก็เข้าใจได้ทันทีไม่ต้องแปล เช่นเพลงของครูสุรพลที่ว่า ชาชาว ๆ ก็พอไหวแต่บางคนขาลายไม่เอาไหนเลย เป็นต้น

ปรกติท่านไม่ค่อยวิพากษ์วิจารณ์เพลง แต่ถ้าถามว่ามีเพลงคนอื่นที่ชอบหรือพูดถึงศีลธรรม เช่นเพลงค่าน้ำนม อีกเพลงหนึ่งของครูไพบูลย์ที่ผมชอบคือเพลงมนต์รักลูกทุ่ง อีกเพลงหนึ่งคือเพลงแม่ศรีเรือน การเขียนเพลงกับความจริงเป็นคนละอารมณ์กัน ซึ่งเพลงต่าง ๆ เหล่านี้ก็มีหลักศีลธรรมอยู่ด้วย ดังกรณีของคุณจำนงค์ที่แต่งเพลง เสนอการเขียนเพลงที่ลักษณะของคนที่มีความรู้เขียน ส่วนผมหรือครูไพบูลย์เขียนนั้นเป็นคนความรู้ไม่มาก อารมณ์เพลงจะเข้าถึงคนฟังมากกว่า อย่างเช่นเพลงที่รักเรารักกันไม่ได้ตอนท้ายที่บอกว่า หากชาติหน้ามีรักก็ขอเป็นคนรักคนแรกของเธอ ซึ่งอารมณ์มันจะเข้าถึง เพลงนี้ผู้หญิงที่ผมเขียนถึงเค้าโทรศัพท์มาหาและบอกว่าเธอร้องให้อยู่เป็นเดือน การเขียนเพลงที่พูดเรื่องจริงของคนใดคนหนึ่งมันเหมือนกับเพลงนั้นมันมีชีวิต คนก็จะคิดตามว่าเราจะเหมือนเค้ามั๊ยหรือเราจะเป็นอย่างเค้ารีเบลา สำหรับเพลงที่รักเรารักกันไม่ได้ เด่นตรงเนื้อร้อง ซึ่งเพลงนี้เป็นเพลงที่ผู้หญิงหรือผู้ชายร้องก็ได้ แกรมมีซื้อไปให้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง โดยผู้หญิงก็ให้อรวี สัจจานนท์ร้อง ส่วนผู้ชายก็ร้องอยู่หลายคนเช่น ไท ธนาวุฒิ จักรพันธ์ ซึ่งเพลงนี้เกิดจากผู้หญิงคนหนึ่งมาจีบเราและเรารักเขาไม่ได้ แต่ปรากฏว่าในช่วงหนึ่งเรื่องหนึ่ง เรียมดาราณ้อยนำไปร้องเป็นต้นฉบับคนแรก

ส่วนการทำดนตรีนั้นขึ้นอยู่กับเพลงว่าเป็นเพลงประเภทไหน^{๗๔} เพลงช้าก็จะใช้ดนตรีเบา ฟังแล้วก็จะเบา ๆ เช่น ไวโอลิน ซึ่งในวงการมักจะพูดว่าถ้าทำเพลงหวานไม่มีใครเกินจิตกร บัวเนียม ความจริงแล้วผมเองก็ทำเพลงเร็วเช่นเดียวกัน เช่นเพลงมอเตอร์ไซด์นุ่งสั้น ที่ให้สุนารีร้อง , เพลงเปิดประตูใจ ก็เป็นเพลงเร็วที่ผมเป็นคนทำดนตรี ซึ่งความจริงแล้วคนทำดนตรีนั้นมีศิลปะ สามารถทำเพลงช้าเพลงเร็วได้อยู่แล้ว

คนเขียนเพลงแม้จะไม่ได้นำหลักศีลธรรมมาแต่ว่าหลักศีลธรรมหรือคุณธรรมนั้นจะมีอยู่ในจิตใจของผู้เขียนเพลงอยู่แล้ว ย่อมรู้ดีว่าเพลงใดควรเขียนแบบไหนอย่างไร ดีหรือไม่ดีแต่เพลงสมัยนี้

^{๗๔}สัมภาษณ์: ผศ.ฉกาจ ราชบุรี, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๑ .

มักจะเขียนโดยไม่ค่อยคำนึงถึงศีลธรรม อาจจะเป็นเพราะว่าจิตใจคนในด้านศีลธรรมนั้นเปลี่ยนไปหรือ อาจจะไม่คิดหรืออาจจะไม่เข้าใจเลย ซึ่งเพลงสมัยก่อนจะเป็นเพลงที่ใช้หลักคุณธรรมโดยมันมาจากใจ เพลงปัจจุบันอาจจะคำนึงถึงเรื่องธุรกิจเป็นหลัก โดยคำนึงถึงเรื่องศีลธรรม คุณธรรมน้อยลง ผมเรียน คุณชอบเพลงไทยเดิมมาตั้งแต่เล็ก ๆ ในการเขียนเพลงส่วนใหญ่จึงเอาทำนองเพลงไทยเดิมไป ผสมผสาน

เพลงของครูสุรพลที่น่าสนใจเช่นเพลงน้ำตาเมียหลวง ซึ่งมีเพลงแก๊กคือน้ำตาผัว ซึ่งแฝง หลักธรรมศีลธรรม โดยเฉพาะศีลข้อที่ ๓ และข้อที่ ๔

การที่จะเป็นนักแต่งเพลงที่แข็งแกร่งได้ภาษาไทยต้องแข็งแรง^{๗๕} การแต่งเพลงภาษาไทย สูง กลาง ต่ำ อักษรกลางมี ๙ ตัว อักษรสูงมี ๑๑ ตัว อักษรต่ำมี ๒๑ ตัว อักษรสูงใช้ตัวโน้ตสูง อักษร ต่ำก็ใช้ตัวโน้ต นี่คือการแต่งเพลงของผม โดยแผนภูมิการเขียนผมศึกษามาจากครูไพบูลย์ บุตรขัน บรม ครูรุ่นเก่า การเขียนเพลงลูกทุ่งหลายๆ คือ เพลง ๔ ท่อน กลอน ๔ ห้ว เช่น เพลง ลูกสาวผู้การ ลั่น กล้าเผ่าไทย ซึ่งเป็นเพลงที่ผมเขียน ไอ้หนุ่มตังเก เทพธิดาผ้าซิ่น ซึ่งเพลงลั่นกล้าเผ่าไทยเป็นเพลงที่ เป็นมงคล เปิดก็เป็นมงคล ปิดก็เป็นมงคล ซึ่งเป็นเพลงที่เขียนจากใจ จากพระราชกรณียกิจของ พระองค์ท่าน เขียนอยู่ประมาณ ๔ ชั่วโมง อีกเพลงหนึ่งที่เขียนคือ ฟ้าร้องไห้ ซึ่งเป็นเพลงที่เขียนถึง พระองค์ท่านเพลงสุดท้าย และก้ดั่งเช่นกัน เพลงนี้พระองค์ท่านโปรดเป็นลำดับที่ ๓ ลำดับที่ ๑ คือ เพลงสดุดีมหาราชา เพลงนี้เขียนจากความจงรักภักดีและพระราชกรณียกิจ โดยเน้นที่สาระ โดยรวบ ยอดเข้ามาอยู่ในเพลงลั่นกล้าเผ่าไทย เป็นเพลงที่มีเนื้อหาสาระอดีต ปัจจุบัน และในอนาคตได้

ในบทเพลงของครูไพบูลย์ที่ชอบคือ เพลงจำปาสามต้น “เนื้อเพลง เดือนห้าหน้าแล้ง ลม แรงพัดซ่อมมะม่วง...” เพลงของครูไพบูลย์ ภาษาสวยทุกเพลงเป็นภาษาไทยที่งดงามมาก จินตนาการ ได้สุดยอด เพลงมนต์เมืองเหนือ บรรยายได้เห็นภาพเลย ครูไพบูลย์ไม่เคยไปเมืองเหนือ แต่เขียน เมืองเหนือได้ยอดเยี่ยมมาก อีกเพลงหนึ่งคือ เพลงโลกนี้คือละคร

เพลงเทพธิดาผ้าซิ่น มีแรงบันดาลใจคือ ผมเป็นชาวนา ต้องไปทำงานเพื่อเอาเงินมา เรียน โดยไปรับจ้างทำนา ทุกวันผมเห็นท้องนาเห็นต้นข้าวสอยกำลังออกดอก เห็นผู้หญิงเก็บผักตาม ท้องร่องท้องนา มันเป็นความสะอาดตา สะอาดในอารมณ์มาก การใส่ชื่อคำว่าเทพธิดาเข้าไปเป็น การยกย่อง

เพลงเทพธิดาผ้าซิ่น ในมุมมองจิตวิทยาก็คือ ถ้อยคำว่า แม่ดอกบัวที่อยู่ในสระ ชบาคอย พระ ชบาคอยเณร... ชบาคอยพี่ไ้พรุ่งนี้ตอนเพล คอยได้ไหมคนดี ซึ่งบ่งบอกถึงความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ของผู้หญิงบ้านนอก

^{๗๕} สัมภาษณ์: ครูชลธิ์ ธารทอง, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑

การเขียนเพลงต้องสร้างเรื่องก่อนว่าเราจะเขียนถึงเรื่องอะไร^{๗๖}มีพ่อเป็นลิเก เป็นคนสนใจภาษาไทยมากตั้งแต่มัธยม ชอบนั่งตามท้องทุ่งฟังนกร้อง ไปไม้ร่วง แล้วมาเขียนเป็นนิราศ แล้วนำไปให้ครูอ่าน เราจะเขียนถึงสาวบ้านนอกใช้ไหม ก็ต้องเอาเรื่องเป็นที่ตั้ง โดยเอาชื่อเป็นที่ตั้ง เช่น ไอ้หนุ่มตังเก นึกถึงไอ้หนุ่มตังเกที่เป็นนายเรือทั้งวันทั้งคืน กลิ่นควาปลา เขียนประสบการณ์จริงๆ ที่บางแสน เสียเปียร์ไปตั้งโหลให้ไอ้หนุ่มตังเกมานั่งเล่าให้ฟัง เพลงนี้ผมเขียน ๔๕ นาทีเสร็จ แล้วให้ไพรวัลย์ร้อง

องค์ประกอบของเพลงลูกทุ่งไทย^{๗๗}มีพ่อเป็นลิเก เป็นคนสนใจภาษาไทยมากตั้งแต่มัธยม ชอบนั่งตามท้องทุ่งฟังนกร้อง ไปไม้ร่วง แล้วมาเขียนเป็นนิราศ แล้วนำไปให้ครูอ่าน คือ ภาพของวิถีชีวิต ไม่ว่าคนนั้นจะอยู่ตึก หรืออยู่ท้องนาท้องไร่ เพลงลูกทุ่งจะสะท้อนวิถีชีวิตได้ดีที่สุด ... ว่าความเป็นอยู่เป็นอย่างไร แต่ละคนกลุ่มไหนเป็นอย่างไร ภาพมันจะถูกออกมาทางเพลง คนแต่งจะต้องแต่งให้มองเห็นภาพ ไม่ต้องแปล เช่น เพลงจำปาลื้มต้น หรือว่าเพลงไอ้หนุ่มมอกหัก “เดือนห้า หน้าแล้ง ลมแรงพัดซ่อมมะม่วง...” พบรักปากน้ำโพ “พี่เป็นหนุ่มลุ่มเจ้าพระยา ล่องเรือมาขายค้า...” เป็นการเขียนเพลงตรงไปตรงมา แต่ละเมียดเป็นภาษากวี ..เพลงเมื่อมองเห็นภาพ อารมณ์ก็คล้อยตาม วิญญาณเพลงก็เกิด เช่น “โบกมือลาแก้วตาขวัญอ่อนแม่ขนดาวงอนอย่าลื้มชาวเรือ” ก็เป็นการหันหัวเรือกลับ แล้วโบกมือลา เพราะยังงี้ก็ต้องไป ก็เป็นเพลงจีบนิดๆ การแต่งเพลงคนแต่งจะต้องมีความสามารถเฉพาะตัว รู้ภาษาไทยเท่ากัน การเรียงร้อยถ้อยความอย่างไรให้เห็นภาพ ก็จะต้องมีทักษะ หรือมีพรสวรรค์ บางคนจบปริญญาเอกก็แต่งเพลงไม่ได้ แต่บางคนจบแค่ ป.๔ ก็สามารถแต่งเพลงได้ เพราะเป็นพรสวรรค์ ครูไพบูลย์จบ ม.๘ แต่แต่งเพลงได้สละสลวยมาก

นอกจากนี้เพลงลูกทุ่งยังเป็นเพลงที่บันทึกวิถีชีวิตประวัติศาสตร์ของบ้านเมือง

การจะปั้นคนซักคนหนึ่งท่านกล่าวว่าต้องฟังเสียงที่มีอำนาจ เช่น การปั้นสายัณห์ สัญญา เวลาเราฟังแล้วเราอยากจะฟังอีก ให้สายัณห์ สัญญาร้องเพลงให้ฟัง ตอนนั้นเค้ากำลังล้างรถอยู่ให้ร้องเพลงถึง ๓ เที้ยว แล้วชอบ จึงถามว่าอยากดั่งมัย ก็ให้เขาพาไปหาเจ้านายซึ่งเป็นเจ้าของปั๊ม แล้วผมก็ให้เพลง ๒ เพลง สายัณห์ สัญญา เป็นนักร้องที่เสียงมีอำนาจ เป็นนักร้องที่ดวงจักรพรรดิสังเกตเวลาช่วงเวลา สายัณห์ตั่ง นักร้องอื่นถ้าไปร้องในระยะ ๑๐๐ เมตร ก็เสร็จสายัณห์ ช่วงดั่งร้องเพลงอะไรก็ดั่ง คนขับรถขายของแต่งให้ยังดั่งเลย เสียงอย่างสายัณห์ สัญญานั้นหายากมาก สังเกตเวลาเปิดวง พอร้องจะมีคนวิ่งเข้าไป เพราะเสียงมีอำนาจมาก ยุคนั้นก็สายัณห์จะมาเดี่ยว ๆ คนอื่นยังไม่เท่าไร ครุชัยก็เริ่มมา ยังไม่ดั่ง

ถ้าจะแนะนำเพลงก็คือ เพลงลั่นเกล้าเผ่าไทย ถ้าเป็นเพลงแบบจุ่มจิมก็คือเพลง กินอะไรถึงสวย,พบรักปากน้ำโพ ,นักเพลงคนจน ของสายัณห์ พอแนวเสียงเปลี่ยนเพลงก็เปลี่ยนแปลง

^{๗๖} สัมภาษณ์: ครูเรืองยศ พิมพ์ทอง, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๑

^{๗๗} สัมภาษณ์: วิชาญ แก้วสวัสดิ์, ๒๙ กันยายน ๒๕๖๑

ตาม เพลงที่ผมชอบที่สุดก็คือเพลงลั่นเกล้าเผ่าไทย , เพลงกล่อมโลก , ใต้ถุนธรณี เป็นเพลงไม่ดัง แต่เป็นเพลงดี มีสาระ เพลงที่ผมเขียนมีอยู่ประมาณ ๕,๐๐๐ กว่าเพลง แต่เป็นเพลงที่ดังนั้นมีเกินกว่า ๑๐๐ เพลง อีกเพลงหนึ่งคือเพลงเรียกพี่ได้ไหม เป็นเพลงที่ดัง เป็นเพลงที่เขียนในปีเดียวกันกับที่ได้รับศิลปินแห่งชาติ ซึ่งเป็นเพลงที่เขียนเนื่องจากนั่งกินข้าวอยู่ แล้วเด็กมาถามว่าลุงจะเอาอะไรเพิ่มเติมมั้ย เป็นแรงบันดาลใจให้เขียนเพลงนี้ เด็กก็บอกว่า อ๊ะ เรียกพี่ก็แล้วกัน พอกลับมาบ้านก็เขียนเสร็จเลย เพลงนี้เป็นภาษาง่ายๆ แต่โดน

นักประพันธ์ต้องเป็นคนชอบอ่านหนังสือทุกประเภท^{๗๘} มีพ่อเป็นลิเก เป็นคนสนใจภาษาไทยมาตั้งแต่สมัยมัธยม ชอบนั่งตามท้องทุ่งฟังนกร้อง ไปไม่ร่วง แล้วมาเขียนเป็นนิราศ แล้วนำไปให้ครูอ่าน การเขียนเพลงเขียนภาษาง่ายๆ แต่หาคำยาก เช่น เพลงอีสานทราวนซิสเตอร์ ได้รับรางวัลจากอาเซียน เพลงที่เขียนง่ายๆ และเจาะจงทราวนซิสเตอร์ ซึ่งเป็นวิทยุ มาได้รางวัลแผ่นเสียงทองคำในไทยอีก

ท่านเป็นคนที่ชอบเขียนเพลงหวาน นานๆ จะเขียนเพลงบ๊ายบ๊าย เสียทีหนึ่ง เช่น เพลงสำรวยลืมน้ำ ก็เป็นการเขียนที่มีการนิยามภาษาต่างๆ บ้าง แต่มีคนแซว ว่าท่านเขียนให้คนฟังเป็นการเขียนเพลงจะไปคิดเรื่องอื่นทำไม ปรากฏว่าเพลงก็ออกมาดี การเขียนเพลงแล้วจะเลือกคนร้องด้วย จะต้องให้เหมาะกับเนื้อของเพลง เพลงที่มีเนื้อว่าไกลสุดสายตา สุดฟ้าสีคราม ซึ่งเป็นเพลงที่จะต้องอาศัยความเป็นแมน แข็งแรง มาเจอเด็กคนหนึ่งซึ่งร้องเพลงของสมัยศ คือเพลงป่าเหนือเมื่อนาดอกไม้บาน ซึ่งผมก็ให้ร้องเพลงท่อนแรก ว่า ไกลสุดสายตา ขอบฟ้าสีคราม แล้วฟังแล้วก็โอเคเลย จึงให้ไป ๒ เพลง สมัยนั้นแต่งเพลงเพลงละ ๓,๐๐๐ บาท พอร้องและเปิดได้ไม่กี่วันก็ดังระเบิด คือเพลงทหารอากาศขาดรัก คนที่ร้องเพลงนี้เพลงแรกคือคุณเสกสรรค์ เสียชีวิตตั้งแต่อายุประมาณ ๓๐ ปี

สุนารี ราชสีมา ซึ่งท่านเป็นคนปั้นและได้เขียนเพลงให้ประมาณ ๘๐ กว่าเพลง เพลงแรกคือเพลงมือถือไมค์ ไฟส่องหน้า แล้วก็เพลงที่ดัง , เรารอเขาลืม

เสน่ห์ของเพลงลูกทุ่งคือบ่งบอกวิถีชีวิตของคนไทยว่าอะไรเป็นอย่างไร จะปั้นข้าวจี๊ ปิ้งปลา เป็นต้น

ในเพลงลูกทุ่ง เนื้อเพลงต้องมาก่อน ถ้าเนื้อไม่รู้เรื่อง เสียงดีก็ไม่ได้ เนื้อหาจึงสำคัญ เสียงจะดีขนาดไหน แต่ร้องเพลงห่วยๆก็ไม่ดัง เพลงพอขึ้นปั๊บคนต้องสะดุดหู คนจะจำประโยคแรก คุณว่าคุณเสียงดี แต่ฮัมโดยไม่มีเนื้อร้องถามว่าจะดังหรือไม่ ซึ่งเนื้อเพลงเค้าเรียกว่าเป็นภาษาสวรรค์ เพลงขึ้นมาประโยคแรกก็รู้เลยว่าเป็นเพลงดัง เช่น เพลงสาวนาสั่งแฟน (เนื้อ “หากมีเวลามาเยี่ยมบ้านนาบ้างเด้อพี่เด้อ”), ฉันทนชวนาหน้าตาเซ่อ ฟังทราวนซิสเตอร์ก็พอใจ ซึ่งเป็นเพลงที่คนฟังง่ายมีความสุข ตรงกับความจริง เพลงลั่นเกล้าเผ่าไทย คำหลังๆจะเป็นคำขยาย

^{๗๘} สัมภาษณ์: ปิยะ วิจิตรเวชการ, ๒๙ กันยายน ๒๕๖๑

เพลงมนต์เมืองเหนือ เป็นเพลงที่ใช้ภาษาสละสลวยมาก เป็นภาษาที่งดงาม ร้องออกไป มิโรติกี่ไซ่ ทำนองก็ไซ่ มองเห็นภาพรวมหรือภูมิประเทศของเมืองเหนือต่างๆที่ผู้แต่งไม่เคยไปเมืองเหนือ เขียนได้สวยงามมาก สอดคล้องกับที่ว่าเพลงลูกทุ่งต้องบรรยายให้เห็นภาพ เมื่อฟังเสียงแล้วจะต้องมองเห็นภาพ เพลงมนต์เมืองเหนือเป็นการบรรยายแบบกลางๆทำให้เกิดความสุนทรี เหมือนพระพุทธรูปเจ้าแสดงธรรมแบบกลางๆ แต่ให้เห็นภาพ ได้อารมณ์ ได้ความสงบ

๔.๒.๒ สรุปการสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทยเชิงคุณภาพ

๑) เพลงลูกทุ่งเป็นศิลปะที่สัมผัสพร้อมกันทั้งนาฏกรรม และการแสดงซึ่งผสมด้วยวรรณกรรม เพื่อถ่ายทอดเรื่องราว สาระ ซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ ความเป็นจริง วัฒนธรรม ประเพณี หรือวิถีชีวิตอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ด้านการเมืองการปกครอง ชีวิตความสัมพันธ์

๒) เพลงลูกทุ่งมีวิวัฒนาการที่จะนำเสนอเรื่องราวทางสังคม และส่งเสริมสาระธรรม เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งทางอารมณ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงพฤติกรรม หรือปรับเปลี่ยนทัศนคติและความคิดและส่วนผสมของดนตรีและทัศนศิลป์ ซึ่งถ่ายทอดทำนอง จังหวะ อาจจะใช้ตัวศิลปิน ภาษาที่ใช้ประพันธ์ ดนตรี จังหวะ และทำนองที่เหมาะสม

๓) เพลงที่ดีมีความลงตัวของทำนอง ดนตรี สาระ คือ ทั้งไพเราะและมีความหมายถ่ายทอดความเป็นไปของสังคมและผู้คน ในการพัฒนาเพลงควรมีความหมาย มีสาระ แล้วเลือกนักร้อง ดนตรี ทำนอง ที่เหมาะสม เพื่อสร้างให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในความหมายทางพุทธ จิตวิทยาควรสร้างเสริมกำลังใจอย่างกลายนิมิตร เพื่อนำสู่ปัญญาในสาระธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

๔) เพลงลูกทุ่งมีเป้าหมายพื้นฐานเพื่อให้ความเพลิดเพลิน อารมณ์ความรู้สึกเป็นหลัก แต่ในเนื้อเพลงจะมีการสอดแทรกสาระหรือความจริงที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขของผู้ฟัง ในฐานะผู้ฟัง นอกจากจะฟังเพื่อความสนุกสนานบันเทิงแล้ว ผู้ฟังที่ดีย่อมจะรับรู้เรื่องราวและสาระในบทเพลงแต่ละบทเพลง

๕) เพลงลูกทุ่งที่ประสบผลสำเร็จไม่ได้นำเสนอแต่ความบันเทิงเรีงมย์เท่านั้น แต่ยังให้สาระที่เหมาะสมทั้งในแง่สังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี หรือแม้แต่ปรัชญาศาสนา เพื่อการสร้างสรรค์ และจรรโลงชีวิตส่วนปัจเจกชน รวมทั้งสร้างเสริมคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการก้าวหน้าและมีความสุขของสังคม เช่น ความรัก ความสามัคคี จิตอาสา หรือแม้แต่การเสียสละเพื่อชาติ เป็นต้น

๔.๓ ผลการวิเคราะห์รูปแบบคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย

๔.๓.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔-๒ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
จำแนกตามเพศภูมิลำเนา ชั้นปี คณะที่ศึกษา อาชีพของครอบครัว สนใจเพลงลูกทุ่งด้านกลุ่ม
ฟังเพลง

เพศ	จำนวน(N)	ร้อยละ (P)
ชาย	๑๘๐	๔๐.๙
หญิง	๒๖๐	๕๙.๑
รวม	๔๔๐	๑๐๐
ภูมิลำเนา	จำนวน(N)	ร้อยละ (P)
กทม./ปริมณฑล	๒๒๔	๕๐.๙
ต่างจังหวัด	๒๑๖	๔๙.๑
รวม	๔๔๐	๑๐๐.๐
ชั้นปี	จำนวน(N)	ร้อยละ (P)
ชั้นปี ๑	๑๔๘	๓๓.๖
ชั้นปี ๒	๕๙	๑๓.๔
ชั้นปี ๓	๑๓๙	๓๑.๖
ชั้นปี ๔	๙๔	๒๑.๔
รวม	๔๔๐	๑๐๐.๐
คณะที่ศึกษา	จำนวน(N)	ร้อยละ (P)
วิศวกรรม	๑๑๗	๒๖.๖
สถาปัตย์	๕๑	๑๑.๖
วิทยาศาสตร์	๒๒๕	๕๑.๑
ศิลปศาสตร์	๔๗	๑๐.๗
รวม	๔๔๐	๑๐๐.๐
อาชีพของครอบครัว	จำนวน(N)	ร้อยละ (P)
ข้าราชการ/วิสาหกิจ	๑๐๐	๒๒.๗
รับจ้าง	๑๐๐	๒๒.๗
ธุรกิจ	๘๕	๑๙.๓
ค้าขาย	๖๙	๑๕.๗
พนักงานบริษัท	๓๗	๘.๔
เกษตรกร	๓๕	๘.๐
อื่นๆ	๑๔	๓.๒
รวม	๔๔๐	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๔-๒ (ต่อ)

สนใจเพลงลูกทุ่งด้าน	จำนวน(N)	ร้อยละ (P)
ศิลป์	๔๓	๙.๘
ดนตรี	๑๓๔	๓๐.๕
เนื้อหา	๑๐๖	๒๔.๑
ภาษา	๕๔	๑๒.๓
สนใจทั้งหมด	๑๐๓	๒๓.๔
รวม	๔๔๐	๑๐๐.๐

กลุ่มฟังเพลง	จำนวน(N)	ร้อยละ (P)
กำหนดเพลง	๒๔๔	๕๕.๕
ไม่กำหนดเพลง	๑๙๖	๔๔.๕
รวม	๔๔๐	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔-๒ แสดงข้อมูลข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ดังนี้

เพศ พบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวนทั้งสิ้น ๔๔๐ คน เป็นเพศชาย จำนวน ๑๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๙ เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๑

ภูมิลำเนา พบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวนทั้งสิ้น ๔๔๐ คน มีภูมิลำเนาอยู่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน ๒๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๙ มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด จำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๑

ชั้นปี พบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวนทั้งสิ้น ๔๔๐ คน ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ ๑ จำนวน ๑๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๖ ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ ๒ จำนวน ๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๔ ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ ๓ จำนวน ๑๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๖ ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ ๔ จำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๔

คณะที่ศึกษา พบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวนทั้งสิ้น ๔๔๐ คน ศึกษาอยู่คณะวิศวกรรมศาสตร์ จำนวน ๑๑๗ คน ศึกษาอยู่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จำนวน ๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖ ศึกษาอยู่คณะวิทยาศาสตร์ จำนวน ๒๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๑ ศึกษาอยู่คณะศิลปศาสตร์ จำนวน ๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๗

อาชีพของครอบครัว พบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวนทั้งสิ้น ๔๔๐ คน ครอบครัวมีอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน ๑๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗ ครอบครัวมีอาชีพรับจ้าง จำนวน ๑๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗ ครอบครัวมีอาชีพธุรกิจ จำนวน ๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๓ ครอบครัวมีอาชีพค้าขาย จำนวน ๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๗ ครอบครัวมีอาชีพพนักงาน

บริษัท จำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๔ ครอบครัวมีอาชีพเกษตรกร จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๐ ครอบครัวมีอาชีพอื่น ๆ จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๒

สนใจเพลงลูกทุ่งด้าน พบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวนทั้งสิ้น ๔๔๐ คน สนใจเพลงลูกทุ่งด้านศิลปิน จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๘ สนใจเพลงลูกทุ่งด้านดนตรี จำนวน ๑๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕ สนใจเพลงลูกทุ่งด้านเนื้อหา จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๑ สนใจเพลงลูกทุ่งด้านภาษา จำนวน ๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๓ สนใจเพลงลูกทุ่งทุกด้าน จำนวน ๑๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๔

กำหนดกลุ่มฟังเพลง พบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวนทั้งสิ้น ๔๔๐ คน เป็นกลุ่มฟังเพลงแบบกำหนดเพลง จำนวน ๒๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๕ เป็นกลุ่มฟังเพลงแบบไม่กำหนดเพลง จำนวน ๑๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๕

๔.๓.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อกระบวนการเพลงลูกทุ่งของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ตารางที่ ๔-๓ แสดงค่าเฉลี่ย (X) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อกระบวนการเพลงลูกทุ่งของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ด้านศิลปิน

ข้อที่	ข้อความคำถามด้านศิลปิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ	ลำดับ
๑.	นักร้องสื่อสารได้ยอดเยี่ยม	๓.๙๐	๐.๘๗	มาก	๒
๒.	รูปร่างบุคลิกของนักร้องเหมาะสมกับเพลง	๓.๒๖	๑.๑๐	ปานกลาง	๓
๓.	ชีวิตส่วนตัวนักร้องทำให้ท่านสนใจเพลงของเขา	๒.๕๒	๑.๑๙	ปานกลาง	๔
๔.	น้ำเสียงนักร้องมีเสน่ห์	๔.๒๘	๐.๘๒	มาก	๑
รวม ๔๔๐ คน		๓.๔๙	๐.๖๓	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๔-๓ พบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวนทั้งสิ้น ๔๔๐ คน มีทัศนคติและความพึงพอใจด้านศิลปิน อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๙ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๖๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มีระดับทัศนคติและความพึงพอใจตามลำดับดังต่อไปนี้

ลำดับที่ ๑ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๘๒

ลำดับที่ ๒ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๘๗

ลำดับที่ ๓ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๖ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันมาก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๑.๑๐

ลำดับที่ ๔ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๒ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันมาก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๑.๑๙

ตารางที่ ๔-๔ แสดงค่าเฉลี่ย (X) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับและลำดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง แยกเป็นรายข้อ และโดยรวมทุกข้อ ด้านดนตรี

ข้อ ที่	ข้อคำถามด้านดนตรี	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ	ลำดับ
๕.	ดนตรีเหมาะกับเพลง	๔.๒๑	๐.๘๑	มาก	๑
๖.	ดนตรีสร้างความจับใจ	๓.๙๐	๑.๐๐	มาก	๓
๗.	ดนตรีสร้างจินตนาการดี	๓.๙๖	๐.๘๘	มาก	๒
๘.	ดนตรีทำให้สงบผ่อนคลาย	๓.๘๕	๑.๐๒	มาก	๔
รวม ๔๔๐ คน		๓.๙๘	๐.๖๖	มาก	

จากตารางที่ ๔-๔ พบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังจำนวนทั้งสิ้น ๔๔๐ คน มีทัศนคติและความพึงพอใจด้านดนตรี อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๖๖ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มีระดับทัศนคติและความพึงพอใจตามลำดับดังต่อไปนี้

ลำดับที่ ๑ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๑ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๘๑

ลำดับที่ ๒ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๖ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๘๘

ลำดับที่ ๓ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันมาก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๑.๐๐

ลำดับที่ ๔ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันมาก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๑.๐๒

ตารางที่ ๔-๕ แสดงค่าเฉลี่ย (X) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับและลำดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง แยกเป็นรายข้อ และโดยรวมทุกข้อ ด้านเนื้อหา

ข้อที่	ข้อคำถามด้านเนื้อหา	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	การแปลผล	ลำดับ
๙.	เนื้อหาเพลงง่ายและกระชับชัดเจน	๓.๕๕	๑.๐๓	มาก	๓
๑๐.	เนื้อหาครอบคลุมเรื่องที่สื่อ	๓.๗๕	๐.๘๖	มาก	๒
๑๑.	เนื้อหาทันสมัย	๓.๑๘	๑.๐๖	ปานกลาง	๔
๑๒.	เนื้อหาเพลงให้แง่คิดดี	๓.๘๗	๐.๘๗	มาก	๑
รวม ๔๔๐ คน		๓.๕๘	๐.๖๕	มาก	

จากตารางที่ ๔-๕ พบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวนทั้งสิ้น ๔๔๐ คน มีทัศนคติและความพึงพอใจด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๘ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๖๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มีระดับทัศนคติและความพึงพอใจตามลำดับดังต่อไปนี้

ลำดับที่ ๑ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๗ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๘๗

ลำดับที่ ๒ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๘๖

ลำดับที่ ๓ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๕ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันมาก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๑.๐๓

ลำดับที่ ๔ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๘ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันมาก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๑.๐๖

ตารางที่ ๔-๖ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับและลำดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง แยกเป็นรายข้อ และโดยรวมทุกข้อ ด้านภาษา

ข้อที่	ข้อความคำถามด้านภาษา	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑๓.	ภาษาในเพลงตรึงใจ	๓.๖๕	๑.๐๓	มาก	๓
๑๔.	ภาษาที่ใช้ไพเราะสละสลวย	๓.๙๖	๐.๙๖	มาก	๒
๑๕.	ภาษาที่ใช้สื่ออารมณ์ได้ดี	๔.๑๐	๐.๘๓	มาก	๑
๑๖.	ภาษาที่ใช้เข้าใจง่าย	๓.๓๖	๑.๑๕	ปานกลาง	๔
รวม ๔๔๐ คน		๓.๗๗	๐.๗๒	มาก	

จากตารางที่ ๔-๖ พบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังจำนวนทั้งสิ้น ๔๔๐ คน มีทัศนคติและความพึงพอใจด้านภาษา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๗๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มีระดับทัศนคติและความพึงพอใจตามลำดับดังต่อไปนี้

ลำดับที่ ๑ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๐ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๘๓

ลำดับที่ ๒ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๖ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๙๖

ลำดับที่ ๓ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๕ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันมาก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๑.๐๓

ลำดับที่ ๔ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันมาก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๑.๑๕

ตารางที่ ๔-๗ แสดงระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อกระบวนการเพลงลูกทุ่งของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยรวมทุกด้าน

ข้อ ที่	ข้อคำถามเพลงลูกทุ่ง	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑.	ด้านศิลปิน	๓.๔๙	๐.๖๓	ปานกลาง	๔
๒.	ด้านดนตรี	๓.๙๘	๐.๖๖	มาก	๑
๓.	ด้านเนื้อหา	๓.๕๘	๐.๖๕	มาก	๓
๔.	ด้านภาษา	๓.๗๗	๐.๗๒	มาก	๒
รวม ๔๔๐ คน		๓.๗๐	๐.๔๘	มาก	

จากตารางที่ ๔-๗ พบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังจำนวนทั้งสิ้น ๔๔๐ คน มีทัศนคติและความพึงพอใจโดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๔๘ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มีระดับทัศนคติและความพึงพอใจตามลำดับดังต่อไปนี้

ลำดับที่ ๑ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๖๖

ลำดับที่ ๒ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๗๒

ลำดับที่ ๓ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๘ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๖๕

ลำดับที่ ๔ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๙ โดยที่ระดับทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันมาก จากการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งเท่ากับ (SD) ๐.๖๓

ตารางที่ ๔-๘ แสดงจำนวน (N) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) t-Test และค่า p – value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ ต่อกระบวนการเพลงลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร จําแนกตามเพศ

ที่	ความพอใจเพลงลูกทุ่ง	เพศ ($\bar{X}$) (n=๔๔๐)		t	p-value
		ชาย (n=๑๘๐)	หญิง (n=๒๖๐)		
๑	ด้านศิลปิน	๓.๕๐	๓.๔๗	๐.๔๙	๐.๖๒
๒	ด้านดนตรี	๓.๙๐	๔.๐๒	๑.๘๗	๐.๐๖
๓	ด้านเนื้อหา	๓.๕๖	๓.๖๐	๐.๖๕	๐.๕๑
๔	ด้านภาษา	๓.๖๘	๓.๘๓	๒.๑๖	๐.๐๓*
	รวม	๓.๖๖	๓.๗๓	๑.๕๐	๐.๑๓

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔-๘ ผลการวิเคราะห์ระดับความแตกต่างในระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร กลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกัน มีความแตกต่างในระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อองค์ประกอบเพลงด้านภาษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านศิลปิน ด้านดนตรี และด้านเนื้อหา นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติและความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔-๙ แสดงจำนวน (N) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) t-Test และค่า p - value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จอกระบวนการเพลงลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร จำแนกตามภูมิภาค

ที่	ความพอใจเพลงลูกทุ่ง	ภูมิภาค ($\bar{X}$) (n= ๔๔๐)		t	p-value
		กทม. และปริมณฑล (n=๒๒๔)	ต่างจังหวัด (n=๒๑๖)		
๑	ด้านศิลปิน	๓.๔๘	๓.๔๙	๐.๐๘	๐.๙๓
๒	ด้านดนตรี	๓.๙๔	๔.๐๑	๑.๑๓	๐.๒๕
๓	ด้านเนื้อหา	๓.๕๙	๓.๕๗	๐.๒๖	๐.๗๙
๔	ด้านภาษา	๓.๗๒	๓.๘๑	๑.๓๕	๐.๑๗
	รวม	๓.๖๘	๓.๗๒	๐.๘๓	๐.๔๐

จากตารางที่ ๔-๙ ผลการวิเคราะห์ระดับความแตกต่างในระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามภูมิภาค พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิภาคแตกต่างกัน มีระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อองค์ประกอบเพลงไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔-๑๐ แสดงจำนวน (N) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) F-Test และค่า p - value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร จำแนกตาม ชั้นปี ด้วยการทดสอบ f- test

ที่	ความพอใจ เพลงลูกทุ่ง	ชั้นปี ($\bar{X}$) (n = ๔๔๐)				f	p-value
		ปี ๑ (n=๑๔๘)	ปี ๒ (n=๕๙)	ปี ๓ (n=๓๙)	ปี ๔ (n=๙๔)		
๑	ด้านศิลปิน	๓.๖๑	๓.๔๒	๓.๔๐	๓.๔๕	๓.๑๗	๐.๐๒*
๒	ด้านดนตรี	๓.๗๙	๔.๑๕	๓.๙๘	๔.๑๖	๘.๒๔	๐.๐๑**
๓	ด้านเนื้อหา	๓.๔๑	๓.๕๗	๓.๕๙	๓.๘๔	๘.๕๓	๐.๐๑**
๔	ด้านภาษา	๓.๕๙	๓.๘๔	๓.๗๓	๔.๐๔	๗.๘๙	๐.๐๑**
	รวม	๓.๖๐	๓.๗๕	๓.๖๘	๓.๘๗	๖.๔๖	๐.๐๑**

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๑๐ ผลการวิเคราะห์ระดับความแตกต่างในระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร กลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามชั้นปี พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีชั้นปีแตกต่างกัน มีความแตกต่างในระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อองค์ประกอบเพลงด้านศิลปิน ด้านดนตรี ด้านเนื้อหา ด้านภาษา และรวมทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔-๑๑ แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อกระบวนการเพลงลูกทุ่ง
ด้านต่าง ๆ จำแนกตามชั้นปี

ที่	ความพอใจเพลง ลูกทุ่ง	ชั้นปี	$\bar{X}$	Significant			
				ชั้นปี			
				๑	๒	๓	๔
๑	ด้านศิลปิน	๑. ปี ๑	๓.๖๑	-	๐.๐๖	๐.๐๑**	๐.๐๕*
		๒. ปี ๒	๓.๔๒		-	๐.๘๑	๐.๗๙
		๓. ปี ๓	๓.๔๐			-	๐.๕๕
		๔. ปี ๔	๓.๔๕				-
๒	ด้านดนตรี	๑. ปี ๑	๓.๗๙	-	๐.๐๑**	๐.๐๕*	๐.๐๑**
		๒. ปี ๒	๔.๑๕		-	๐.๐๙	๐.๙๙
		๓. ปี ๓	๓.๙๘			-	๐.๐๓*
		๔. ปี ๔	๔.๑๖				-
๓	ด้านเนื้อหา	๑. ปี ๑	๓.๔๑	-	๐.๑๐	๐.๐๒*	๐.๐๑**
		๒. ปี ๒	๓.๕๗		-	๐.๘๓	๐.๐๒*
		๓. ปี ๓	๓.๕๙			-	๐.๐๑**
		๔. ปี ๔	๓.๘๔				-
๔	ด้านภาษา	๑. ปี ๑	๓.๕๙	-	๐.๐๒*	๐.๐๘	๐.๐๑**
		๒. ปี ๒	๓.๘๔		-	๐.๓๒	๐.๐๙
		๓. ปี ๓	๓.๗๓			-	๐.๐๑**
		๔. ปี ๔	๔.๐๔				-
	รวม	๑. ปี ๑	๓.๖๐	-	๐.๐๔*	๐.๑๘	๐.๐๑**
		๒. ปี ๒	๓.๗๕		-	๐.๓๘	๐.๑๑
		๓. ปี ๓	๓.๖๘			-	๐.๐๑**
		๔. ปี ๔	๓.๘๗				-

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๑๑ แสดงให้เห็นความแตกต่างของระดับทัศนคติและความพึงพอใจ ของนักศึกษา
ที่มีชั้นปีแตกต่างกันเป็นรายคู่ ดังนี้

ด้านศิลปินสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๒ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และนักศึกษา
ชั้นปีที่ ๓ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ(๒) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และ
นักศึกษาชั้นปีที่ ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ด้านดนตรีสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๔ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๒ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ (๒) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๓ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ (๓) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๔) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๓ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕

ด้านเนื้อหาสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๔ คู่ ดังนี้ (๑) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๓ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ (๒) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ (๓) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๒ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ และ (๔) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๓ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๒

ด้านภาษา สามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๓ คู่ ดังนี้ (๑) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๒ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ (๒) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๓) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๓ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑

โดยรวมทุกด้าน สามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๓ คู่ ดังนี้ (๑) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๒ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ (๒) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๓) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๓ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔-๑๒ แสดงจำนวน (N) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) F-Test และค่า p-value ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ ต่อกระบวนการเพลงลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร จาแนกตามคณะที่เรียนด้วยการทดสอบ f- test

ที่	ความพอใจ เพลงลูกทุ่ง	คณะที่เรียน ($\bar{X}$) (n = ๔๔๐)				f	p-value
		วิศวะ (n=๑๑๗)	สถาปัตย์ (n=๕๑)	วิทยาศาสตร์ (n=๒๒๕)	ศิลปศาสตร์ (n=๔๗)		
๑	ด้านศิลปิน	๓.๔๔	๓.๔๘	๓.๕๐	๓.๕๔	๐.๔๑	๐.๗๓
๒	ด้านดนตรี	๔.๐๔	๓.๙๕	๔.๐๖	๓.๔๖	๑๑.๘๕	๐.๐๑**
๓	ด้านเนื้อหา	๓.๖๖	๓.๕๖	๓.๖๔	๓.๑๗	๗.๗๖	๐.๐๑**
๔	ด้านภาษา	๓.๘๑	๓.๖๖	๓.๘๔	๓.๔๓	๔.๗๕	๐.๐๑**
	รวม	๓.๗๔	๓.๖๖	๓.๗๖	๓.๔๐	๗.๖๙	๐.๐๑**

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๑๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความแตกต่างในระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร กลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามคณะที่เรียนพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีคณะที่เรียนแตกต่างกัน มีความแตกต่างในระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อองค์ประกอบเพลงด้านดนตรี ด้านเนื้อหา ด้านภาษา และรวมทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนด้านศิลปปนไม่แตกต่าง

ตารางที่ ๔-๑๓ แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อกระบวนการเพลงลูกทุ่งด้านต่าง ๆ จำแนกตามคณะที่เรียน

ที่	ความพอใจเพลงลูกทุ่ง	คณะที่เรียน	$\bar{X}$	Significant			
				คณะที่เรียน			
				๑	๒	๓	๔
๑	ด้านศิลปปน	๑. วิศวกรรม	๓.๔๔	-	๐.๖๗	๐.๓๖	๐.๓๒
		๒. สถาปัตยกรรม	๓.๔๘		-	๐.๘๓	๐.๖๒
		๓. วิทยาศาสตร์	๓.๕๐			-	๐.๖๗
		๔. ศิลปศาสตร	๓.๕๔				-
๒	ด้านดนตรี	๑. วิศวกรรม	๔.๐๔	-	๐.๔๐	๐.๘๒	๐.๐๑**
		๒. สถาปัตยกรรม	๓.๙๕		-	๐.๒๙	๐.๐๑**
		๓. วิทยาศาสตร์	๔.๐๖			-	๐.๐๑**
		๔. ศิลปศาสตร	๓.๔๖				-
๓	ด้านเนื้อหา	๑. วิศวกรรม	๓.๖๖	-	๐.๓๖	๐.๗๙	๐.๐๑**
		๒. สถาปัตยกรรม	๓.๕๖		-	๐.๔๓	๐.๐๑**
		๓. วิทยาศาสตร์	๓.๖๔			-	๐.๐๑**
		๔. ศิลปศาสตร	๓.๑๗				-
๔	ด้านภาษา	๑. วิศวกรรม	๓.๘๑	-	๐.๒๑	๐.๗๖	๐.๐๑**
		๒. สถาปัตยกรรม	๓.๖๖		-	๐.๑๑	๐.๑๐
		๓. วิทยาศาสตร์	๓.๘๔			-	๐.๐๑**
		๔. ศิลปศาสตร	๓.๔๓				-
	รวม	๑. วิศวกรรม	๓.๗๔	-	๐.๓๖	๐.๖๘	๐.๐๑**
		๒. สถาปัตยกรรม	๓.๖๖		-	๐.๒๐	๐.๐๑**
		๓. วิทยาศาสตร์	๓.๗๖			-	๐.๐๑**
		๔. ศิลปศาสตร	๓.๔๐				-

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๑๓ แสดงให้เห็นความแตกต่างของระดับทัศนคติและความพึงพอใจ ของนักศึกษา ที่มีคณะที่เรียนแตกต่างกันเป็นรายคู่ ดังนี้

ด้านศิลปินไม่มีคู่ใดแตกต่างกัน

ด้านดนตรีสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๓ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะ วิศวกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (๒) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๓) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิทยาศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะ ศิลปศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ด้านเนื้อหาสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๓ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะ วิศวกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (๒) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๓) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิทยาศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะ ศิลปศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ด้านภาษาสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๒ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะ วิศวกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๒) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิทยาศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

โดยรวมทุกด้าน สามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๓ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะ วิศวกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (๒) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๓) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิทยาศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะ ศิลปศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔-๑๔ แสดงจำนวน (N) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) F-Test และค่า p - value valueในการทดสอบความ แตกต่าง ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร จัแนกตามอาชีพของครอบครัว ด้วยการ ทดสอบ f- test

ที่	ความ พอใจเพลง ลูกทุ่ง	อาชีพ ($\bar{X}$)							F	p- value
		ราชการ/ รัฐวิสาห กิจ (n=๑๐๐)	รับจ้าง (n=๑๐๐)	ธุรกิจ ส่วนตัว (n=๘๕)	ค้าขาย (n=๖๙)	ทำงาน บริษัท (n=๓๗)	เกษตร กร (n=๓๕)	อื่นๆ (n=๑๔)		
๑	ด้านศิลปิน	๓.๔๔	๓.๔๖	๓.๕๔	๓.๖๒	๓.๓๙	๓.๔๗	๓.๒๖	๑.๑๙	๐.๓๐
๒	ด้านดนตรี	๓.๙๙	๓.๙๙	๓.๙๑	๔.๑๑	๓.๙๓	๔.๐๕	๓.๔๒	๒.๔๐	๐.๐๒*
๓	ด้านเนื้อหา	๓.๕๖	๓.๖๙	๓.๕๒	๓.๖๗	๓.๔๕	๓.๖๗	๓.๐๗	๒.๗๐	๐.๐๑**
๔	ด้านภาษา	๓.๗๑	๓.๘๔	๓.๗๒	๓.๘๗	๓.๖๒	๓.๘๕	๓.๕๓	๑.๑๓	๐.๓๔
	รวม	๓.๖๗	๓.๗๕	๓.๖๗	๓.๘๒	๓.๖๐	๓.๗๖	๓.๓๒	๒.๗๗	๐.๐๑**

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๑๔ ผลการวิเคราะห์ระดับความแตกต่างในระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร กลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพ ครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพครอบครัวแตกต่างกัน มีความแตกต่างในระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อองค์ประกอบเพลงด้านดนตรี ที่ระดับ ๐.๐๕ ด้านเนื้อหา และรวมทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนด้านศิลปิน และด้านภาษาไม่แตกต่าง

ตารางที่ ๔-๑๕ แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับทัศนคติและความพึงพอใจ ด้านต่าง ๆ จำแนกตามอาชีพครอบครัว

ที่	ความพอใจ เพลงลูกทุ่ง	อาชีพ ครอบครัว	$\bar{X}$	Significant อาชีพครอบครัว						
				๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
๑	ด้านศิลปิน	๑. ราชการ	๓.๔๔	-	๐.๗๘	๐.๒๖	๐.๐๖	๐.๖๗	๐.๗๗	๐.๓๓
		๒. รับจ้าง	๓.๔๖		-	๐.๓๙	๐.๑๑	๐.๕๓	๐.๙๒	๐.๒๗
		๓. ธุรกิจ	๓.๕๔			-	๐.๔๓	๐.๒๑	๐.๕๙	๐.๑๒
		๔. ค้าขาย	๓.๖๒				-	๐.๐๗	๐.๒๖	๐.๐๖
		๕. บริษัท	๓.๓๙					-	๐.๕๖	๐.๕๓
		๖. เกษตรกร	๓.๔๗						-	๐.๒๙
		๗. อื่น ๆ	๓.๒๖							-
๒	ด้านดนตรี	๑. ราชการ	๓.๙๙	-	๐.๙๙	๐.๔๐	๐.๒๒	๐.๖๕	๐.๖๗	๐.๐๑**

ที่	ความพอใจ เพลงลูกทุ่ง	อาชีพ ครอบครัว	$\bar{X}$	Significant อาชีพครอบครัว						
				๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
๓	ด้านเนื้อหา	๒. รับจ้าง	๓.๙๙		-	๐.๔๐	๐.๒๒	๐.๖๕	๐.๖๗	๐.๐๑**
		๓. ธุรกิจ	๓.๙๑			-	๐.๐๖	๐.๘๕	๐.๓๐	๐.๐๒*
		๔. ค้าขาย	๔.๑๑				-	๐.๑๗	๐.๖๑	๐.๐๑**
		๕. บริษัท	๓.๙๓					-	๐.๔๗	๐.๐๒*
		๖. เกษตรกร	๔.๐๕						-	๐.๐๑**
		๗. อื่น ๆ	๓.๔๒							-
๔	ด้านภาษา	๑. ราชการ	๓.๕๖	-	๐.๑๔	๐.๗๒	๐.๒๔	๐.๓๘	๐.๓๘	๐.๐๑**
		๒. รับจ้าง	๓.๖๙		-	๐.๐๗	๐.๘๖	๐.๐๖	๐.๘๕	๐.๐๑**
		๓. ธุรกิจ	๓.๕๒			-	๐.๑๔	๐.๕๖	๐.๒๖	๐.๐๒*
		๔. ค้าขาย	๓.๖๗				-	๐.๐๘	๐.๙๖	๐.๐๑**
		๕. บริษัท	๓.๔๕					-	๐.๑๕	๐.๐๖
		๖. เกษตรกร	๓.๖๗						-	๐.๐๑**
		๗. อื่น ๆ	๓.๐๗							-
๕	ด้านภาษา	๑. ราชการ	๓.๗๑	-	๐.๒๑	๐.๙๕	๐.๑๖	๐.๕๒	๐.๓๒	๐.๓๘
		๒. รับจ้าง	๓.๘๔		-	๐.๒๕	๐.๗๘	๐.๑๒	๐.๙๓	๐.๑๓
		๓. ธุรกิจ	๓.๗๒			-	๐.๑๙	๐.๕๐	๐.๓๖	๐.๓๗
		๔. ค้าขาย	๓.๘๗				-	๐.๐๙	๐.๘๖	๐.๑๑
		๕. บริษัท	๓.๖๒					-	๐.๑๘	๐.๖๘
		๖. เกษตรกร	๓.๘๕						-	๐.๑๖
		๗. อื่น ๆ	๓.๕๓							-
๖	รวม	๑. ราชการ	๓.๖๗	-	๐.๒๙	๐.๙๙	๐.๐๖	๐.๔๑	๐.๓๖	๐.๐๒*
		๒. รับจ้าง	๓.๗๕		-	๐.๓๐	๐.๓๒	๐.๑๑	๐.๘๘	๐.๐๑**
		๓. ธุรกิจ	๓.๖๗			-	๐.๐๖	๐.๔๓	๐.๓๗	๐.๐๒*
		๔. ค้าขาย	๓.๘๒				-	๐.๐๒*	๐.๕๔	๐.๐๑**
		๕. บริษัท	๓.๖๐					-	๐.๑๕	๐.๐๖
		๖. เกษตรกร	๓.๗๖						-	๐.๐๑**
		๗. อื่น ๆ	๓.๓๒							-

จากตารางที่ ๔-๑๕ แสดงให้เห็นความแตกต่างของระดับทัศนคติและความพึงพอใจ ของนักศึกษา
ที่มีอาชีพครอบครัวแตกต่างกันเป็นรายคู่ ดังนี้

ด้านศิลปินไม่มีคู่ใดแตกต่างกัน

ด้านดนตรีสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๖ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่มีครอบครัวประกอบ
อาชีพรับราชการและนักศึกษาที่มีครอบครัวประกอบอาชีพอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

ที่	ความพอใจ เพลงลูกทุ่ง	จุดสนใจต่อองค์ประกอบเพลง ($\bar{X}$)					f	p- value
		ศิลปิน (n=๔๓)	ดนตรี (n=๑๓๔)	เนื้อหา (n=๑๐๖)	ภาษา (n=๕๔)	สนใจทุกด้าน (n=๑๐๓)		
๑	ด้านศิลปิน	๓.๕๕	๓.๓๘	๓.๕๙	๓.๓๑	๓.๕๗	๓.๓๘	๐.๐๑**
๒	ด้านดนตรี	๓.๙๓	๓.๙๔	๓.๙๖	๔.๐๐	๔.๐๕	๐.๔๘	๐.๗๔
๓	ด้านเนื้อหา	๓.๖๕	๓.๔๒	๓.๖๒	๓.๖๕	๓.๖๙	๓.๑๒	๐.๐๑**
๔	ด้านภาษา	๓.๗๗	๓.๗๔	๓.๖๘	๓.๙๕	๓.๗๙	๑.๓๓	๐.๒๕
	รวม	๓.๗๒	๓.๖๒	๓.๗๑	๓.๗๓	๓.๗๗	๑.๕๘	๐.๑๗

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๑๖ ผลการวิเคราะห์ระดับความแตกต่างในระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร กลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจุดสนใจต่อองค์ประกอบเพลง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีจุดสนใจต่อองค์ประกอบเพลงแตกต่างกัน มีความแตกต่างในระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อองค์ประกอบเพลงด้านศิลปิน ด้านเนื้อหา และอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนด้านดนตรี ด้านภาษาไม่แตกต่าง

ตารางที่ ๔-๑๗ แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับทัศนคติและความพึงพอใจ ด้านต่าง ๆ จำแนกตามจุดสนใจต่อองค์ประกอบเพลง

ที่	ความพอใจ เพลงลูกทุ่ง	จุดสนใจ	$\bar{X}$	Significant จุดสนใจต่อองค์ประกอบเพลง				
				๑	๒	๓	๔	๕
๑	ด้านศิลปิน	๑. ศิลปิน	๓.๕๕	-	๐.๑๑	๐.๗๑	๐.๕๙	๐.๘๖
		๒. ดนตรี	๓.๓๘		-	๐.๐๑**	๐.๔๘	๐.๐๒*
		๓. เนื้อหา	๓.๕๙			-	๐.๐๑**	๐.๘๖
		๔. ภาษา	๓.๓๑				-	๐.๐๒*
		๕. สนใจทุกด้าน	๓.๕๗					-
๒	ด้านดนตรี	๑. ศิลปิน	๓.๙๓	-	๐.๘๘	๐.๗๙	๐.๖๐	๐.๓๐
		๒. ดนตรี	๓.๙๔		-	๐.๘๖	๐.๖๒	๐.๒๒
		๓. เนื้อหา	๓.๙๖			-	๐.๗๓	๐.๓๒
		๔. ภาษา	๔.๐๐				-	๐.๖๓

		๕. สนใจทุกด้าน	๔.๐๕					-
๓	ด้านเนื้อหา	๑. ศิลปิน	๓.๖๕	-	๐.๐๕*	๐.๗๙	๐.๙๖	๐.๖๙
		๒. ดนตรี	๓.๔๒		-	๐.๐๒*	๐.๐๒*	๐.๐๑**
		๓. เนื้อหา	๓.๖๒			-	๐.๗๓	๐.๓๙
		๔. ภาษา	๓.๖๕				-	๐.๗๑
		๕. สนใจทุกด้าน	๓.๖๙					-
๔	ด้านภาษา	๑. ศิลปิน	๓.๗๗	-	๐.๗๗	๐.๔๘	๐.๒๒	๐.๙๒
		๒. ดนตรี	๓.๗๔		-	๐.๕๕	๐.๐๖	๐.๖๐
		๓. เนื้อหา	๓.๖๘			-	๐.๐๒*	๐.๒๙
		๔. ภาษา	๓.๙๕				-	๐.๑๗
		๕. สนใจทุกด้าน	๓.๗๙					-
	รวม	๑. ศิลปิน	๓.๗๒	-	๐.๒๒	๐.๘๘	๐.๙๗	๐.๕๗
		๒. ดนตรี	๓.๖๒		-	๐.๑๕	๐.๑๗	๐.๐๒*
		๓. เนื้อหา	๓.๗๑			-	๐.๘๔	๐.๓๕
		๔. ภาษา	๓.๗๓				-	๐.๕๖
		๕. สนใจทุกด้าน	๓.๗๗					-

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๑๗ แสดงให้เห็นความแตกต่างของระดับทัศนคติและความพึงพอใจ ของนักศึกษา ที่มีจุดสนใจต่อองค์ประกอบเพลงแตกต่างกันเป็นรายคู่ ดังนี้

ด้านศิลปินสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๔ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาสนใจดนตรีและ นักศึกษาที่มีสนใจเนื้อหา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑(๒) ระหว่างนักศึกษาที่สนใจ ดนตรีและนักศึกษาที่สนใจทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (๓) ระหว่างนักศึกษาที่ สนใจเนื้อหาและนักศึกษาที่สนใจภาษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๔) ระหว่าง นักศึกษาที่สนใจภาษาและนักศึกษาที่สนใจทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ด้านดนตรีไม่มีคู่ใดแตกต่างกัน

ด้านเนื้อหาสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๔ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่สนใจศิลปินและ นักศึกษาที่สนใจดนตรีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (๒) ระหว่างนักศึกษาที่สนใจดนตรี และนักศึกษาที่สนใจเนื้อหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (๓) ระหว่างนักศึกษาที่สนใจ ดนตรีและนักศึกษาที่สนใจภาษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ (๔) ระหว่าง นักศึกษาที่สนใจดนตรีและนักศึกษาที่สนใจทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ด้านภาษาแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๑ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่สนใจเนื้อหาและนักศึกษาที่สนใจภาษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

โดยรวมทุกด้านสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๑ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่สนใจดนตรีและนักศึกษาที่สนใจทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔-๑๘ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p - value ในการทดสอบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยของระดับทัศนคติ ความพึงพอใจ จากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษาศาสนาเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร จำแนกตามกลุ่มที่กำหนด/ไม่กำหนดเพลงให้ฟัง

ที่	ความพอใจเพลงลูกทุ่ง	กลุ่ม (n=๔๔๐)		t	p-value
		กำหนดเพลง (n=๒๒๔)	ไม่กำหนด (n=๒๑๖)		
๑	ด้านศิลปิน	๓.๕๖	๓.๓๙	๒.๗๕	๐.๐๑**
๒	ด้านดนตรี	๓.๘๖	๔.๑๒	๔.๐๕	๐.๐๑**
๓	ด้านเนื้อหา	๓.๔๖	๓.๗๔	๔.๖๕	๐.๐๑**
๔	ด้านภาษา	๓.๖๐	๓.๙๘	๕.๖๓	๐.๐๑**
	รวม	๓.๖๒	๓.๘๑	๔.๐๙	๐.๐๑**

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๑๘ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างในระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อองค์ประกอบเพลงลูกทุ่ง กลุ่มตัวอย่างที่กำหนดเพลงให้ฟังและไม่กำหนดเพลงให้ฟังมีระดับทัศนคติและความพึงพอใจต่อองค์ประกอบเพลงลูกทุ่งโดยรวมทุกด้าน ด้านศิลปิน ด้านดนตรี ด้านเนื้อหา และด้านภาษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๔.๓.๓ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งด้านต่าง ๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔-๑๙ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p - value ในการทดสอบความแตกต่างในระดับคุณธรรมและ
ความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามเพศ

ที่	ความสุขในเพลงลูกทุ่ง	เพศ (n=๔๔๐)		t	p-value
		ชาย (n=๑๘๐)	หญิง (n=๒๖๐)		
๑	ความขี้บ่น	๓.๔๙	๓.๔๘	๐.๖๔	๐.๙๔
๒	ความอึดใจ	๓.๖๐	๓.๔๔	๑.๕๖	๐.๑๑
๓	ความเย็นใจ	๓.๖๒	๓.๕๒	๑.๒๐	๐.๒๒
๔	ความรื่นใจ	๓.๕๕	๓.๖๒	๐.๘๔	๐.๓๙
๕	ความสงบใจ	๓.๔๖	๓.๔๑	๐.๖๑	๐.๕๔
	รวม	๓.๕๔	๓.๕๐	๐.๖๔	๐.๕๑

จากตารางที่ ๔-๑๙ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุข
จากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามเพศ พบว่า นักศึกษาที่เป็นเพศชายและหญิงมีระดับคุณธรรม
และความสุขในด้านความขี้บ่น ความอึดใจ ความเย็นใจ ความรื่นใจ ความสงบใจ และโดยรวมทุกด้านไม่
แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔-๒๐ แสดงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson ระหว่างทัศนคติ ความพึงพอใจต่อองค์ประกอบใน
การฟังเพลงลูกทุ่ง ในด้านต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ที่	ความพึงพอใจใน เพลงลูกทุ่ง	๑	๒	๓	๔	รวม
๑	ด้านศิลปิน	๑.๐๐	๐.๒๐๔**	๐.๓๑๗**	๐.๒๔๗**	๐.๕๙๔**
๒	ด้านดนตรี		๑.๐๐	๐.๔๓๒**	๐.๔๖๙**	๐.๗๒๗**
๓	ด้านเนื้อหา			๑.๐๐	๐.๕๓๗**	๐.๗๘๖**
๔	ด้านภาษา				๑.๐๐	๐.๗๙๓**

* * หมายถึง มีนัยสำคัญในสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๒๐ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ ความพึงพอใจต่อองค์ประกอบ
ในการฟังเพลงลูกทุ่ง พบว่า (๑) ด้านศิลปินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านดนตรี ด้านเนื้อหา ด้านภาษา และ

ทุกด้าน ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑ (๒) ด้านดนตรีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านเนื้อหา ด้านภาษา และโดยทุกด้านที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑ (๓) ด้านเนื้อหามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านภาษาและทุกด้านที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑ และ (๔) ด้านภาษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทุกด้านที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔-๒๑ แสดงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson ระหว่างทัศนคติความพึงพอใจในการฟังเพลงลูกทุ่งและความสุขในการฟังเพลงลูกทุ่ง ของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ตัวแปรด้านต่างๆ	ความ ชื่นบาน	ความ อึดใจ	ความ เย็นใจ	ความ รื่นใจ	ความ สงบใจ	ความสุขใน เพลงลูกทุ่ง
ด้านศิลปิน	๐.๐๗๕	๐.๑๙๓**	๐.๑๔๒**	๐.๑๒๗**	๐.๑๒๑*	๐.๑๖๕**
ด้านดนตรี	๐.๓๘๗**	๐.๓๘๙**	๐.๔๒๙**	๐.๔๙๑**	๐.๓๖๒**	๐.๕๑๗**
ด้านเนื้อหา	๐.๓๘๖**	๐.๓๗๖**	๐.๓๔๖**	๐.๓๙๓**	๐.๓๑๑**	๐.๔๕๖**
ด้านภาษา	๐.๔๒๓**	๐.๔๒๖**	๐.๓๔๕**	๐.๔๙๕**	๐.๓๓๒**	๐.๕๑๑**
ความพึงพอใจ ในเพลงลูกทุ่ง	๐.๔๔๓**	๐.๔๘๐**	๐.๔๓๖**	๐.๕๒๕**	๐.๓๙๑**	๐.๕๗๑**

* * หมายถึง มีนัยสำคัญในสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า

๔.๓.๔ ผลการวัดคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในเพลงลูกทุ่งไทยของผู้ตอบแบบสอบถาม ตารางที่ ๔-๒๒ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p - value ในการทดสอบความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามภูมิภาค

ที่	ความสุขในเพลง ลูกทุ่ง	ภูมิภาค (n=๔๔๐)		t	p-value
		กทม. และปริมณฑล (n=๒๒๔)	ต่างจังหวัด (n=๒๑๖)		
๑	ความชื่นบาน	๓.๕๒	๓.๔๔	๐.๙๒	๐.๓๕
๒	ความอึดใจ	๓.๔๖	๓.๕๕	๐.๙๒	๐.๓๕
๓	ความเย็นใจ	๓.๕๗	๓.๕๖	๐.๖๘	๐.๙๔
๔	ความรื่นใจ	๓.๖๐	๓.๕๘	๐.๒๐	๐.๘๓
๕	ความสงบใจ	๓.๔๐	๓.๔๗	๐.๘๐	๐.๔๑
	รวม	๓.๕๑	๓.๕๒	๐.๑๕	๐.๘๗

จากตารางที่ ๔-๒๒ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามภูมิภาค พบว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนากรุงเทพและปริมณฑล และต่างจังหวัดมีระดับคุณธรรมและความสุขในด้านความซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์ และโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔-๒๓ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p - value ในการทดสอบความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามชั้นปี ด้วยการทดสอบ f- test

ที่	ความสุข ในเพลงลูกทุ่ง	ชั้นปี ($\bar{X}$)				f	p-value
		ปี ๑ (n=๑๔๘)	ปี ๒ (n=๕๙)	ปี ๓ (n=๑๓๙)	ปี ๔ (n=๙๔)		
๑	ความซื่อสัตย์	๓.๑๐	๓.๖๐	๓.๕๘	๓.๘๖	๑๓.๕๗	๐.๐๒*
๒	ความซื่อสัตย์	๓.๓๑	๓.๔๑	๓.๕๑	๓.๘๘	๖.๗๕	๐.๐๑**
๓	ความซื่อสัตย์	๓.๔๖	๓.๕๑	๓.๕๖	๓.๗๘	๒.๘๐	๐.๐๓*
๔	ความซื่อสัตย์	๓.๒๕	๓.๕๗	๓.๗๓	๓.๙๓	๑๓.๖๔	๐.๐๑**
๕	ความซื่อสัตย์	๓.๓๘	๓.๒๗	๓.๔๑	๓.๖๔	๒.๔๕	๐.๐๖
	รวม	๓.๓๐	๓.๔๘	๓.๕๖	๓.๘๒	๑๐.๑๓	๐.๐๑**

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๒๓ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามชั้นปี พบว่า นักศึกษาที่มีชั้นปีต่างกันมีระดับคุณธรรมและความสุขในด้านความซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์ และโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ ด้านความซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนด้านความซื่อสัตย์ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔-๒๔ แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับผลคุณธรรมและความสุขของนักศึกษาจำแนกตามชั้นปี

ที่	ความสุขในเพลง ลูกทุ่ง	ชั้นปี	$\bar{X}$	Significant			
				ชั้นปี			
				๑	๒	๓	๔
๑	ความซื่อสัตย์	๑. ชั้นปีที่ ๑	๓.๑๐	-	๐.๐๑**	๐.๐๑**	๐.๐๑**

ที่	ความสุขในเพลง ลูกทุ่ง	ชั้นปี	$\bar{X}$	Significant			
				ชั้นปี			
				๑	๒	๓	๔
		๒. ชั้นปีที่ ๒	๓.๖๐		-	๐.๙๐	๐.๑๐
		๓. ชั้นปีที่ ๓	๓.๕๘			-	๐.๐๓*
		๔. ชั้นปีที่ ๔	๓.๘๖				-
๒	ความอึดใจ	๑. ชั้นปีที่ ๑	๓.๓๑	-	๐.๕๑	๐.๐๘	๐.๐๑**
		๒. ชั้นปีที่ ๒	๓.๔๑		-	๐.๕๐	๐.๐๑**
		๓. ชั้นปีที่ ๓	๓.๕๑			-	๐.๐๑**
		๔. ชั้นปีที่ ๔	๓.๘๘				-
๓	ความเย็นใจ	๑. ชั้นปีที่ ๑	๓.๔๖	-	๐.๗๐	๐.๓๑	๐.๐๑**
		๒. ชั้นปีที่ ๒	๓.๕๑		-	๐.๖๙	๐.๐๖
		๓. ชั้นปีที่ ๓	๓.๕๖			-	๐.๐๖
		๔. ชั้นปีที่ ๔	๓.๗๘				-
๔	ความรื่นใจ	๑. ชั้นปีที่ ๑	๓.๒๕	-	๐.๐๒*	๐.๐๑**	๐.๐๑**
		๒. ชั้นปีที่ ๒	๓.๕๗		-	๐.๒๔	๐.๐๒*
		๓. ชั้นปีที่ ๓	๓.๗๓			-	๐.๐๗
		๔. ชั้นปีที่ ๔	๓.๙๓				-
๕	ความสงบใจ	๑. ชั้นปีที่ ๑	๓.๓๘	-	๐.๔๔	๐.๗๓	๐.๐๓*
		๒. ชั้นปีที่ ๒	๓.๒๗		-	๐.๓๑	๐.๐๒*
		๓. ชั้นปีที่ ๓	๓.๔๑			-	๐.๐๒*
		๔. ชั้นปีที่ ๔	๓.๖๔				-
	รวม	๑. ชั้นปีที่ ๑	๓.๓๐	-	๐.๑๑	๐.๐๑**	๐.๐๑**
		๒. ชั้นปีที่ ๒	๓.๔๘		-	๐.๔๖	๐.๐๑**
		๓. ชั้นปีที่ ๓	๓.๕๖			-	๐.๐๑**
		๔. ชั้นปีที่ ๔	๓.๘๒				-

จากตารางที่ ๔-๒๔ แสดงให้เห็นความแตกต่างของระดับคุณธรรมและความสุขของนักศึกษาที่มีชั้นปีแตกต่างกันเป็นรายคู่ ดังนี้

ด้านความซื่อสัตย์สามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๔ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๒ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑(๒) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และนักศึกษาชั้นปีที่ ๓ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (๓) ระหว่างนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และ

ที่	ความสุขใน เพลงลูกทุ่ง	คณะที่เรียน ($\bar{X}$) (n= ๔๔๐)				f	p- value
		วิศวะ (n=๑๑๗)	สถาปัตย์ (n=๕๑)	วิทยาศาสตร์ (n=๒๒๕)	ศิลปศาสตร์ (n=๔๗)		
๑	ความชื่นบาน	๓.๕๘	๓.๖๕	๓.๕๓	๒.๘๒	๘.๕๕	๐.๐๑**
๒	ความอึดใจ	๓.๖๕	๓.๔๙	๓.๕๘	๒.๘๒	๙.๐๗	๐.๐๑**
๓	ความเย็นใจ	๓.๖๗	๓.๔๕	๓.๖๗	๒.๙๒	๑๑.๕๙	๐.๐๑**
๔	ความรื่นใจ	๓.๖๘	๓.๗๒	๓.๖๙	๒.๗๘	๑๕.๗๔	๐.๐๑**
๕	ความสงบใจ	๓.๕๔	๓.๔๒	๓.๕๐	๒.๘๔	๗.๙๔	๐.๐๑**
	รวม	๓.๖๒	๓.๕๕	๓.๖๐	๒.๘๔	๑๖.๓๘	๐.๐๑**

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๒๕ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามคณะที่เรียน พบว่า นักศึกษาที่มีคณะที่เรียนต่างกันมีระดับคุณธรรมและความสุขในด้านความชื่นบาน ความอึดใจ ความเย็นใจ ความรื่นใจ ความสงบใจ และโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔-๒๖ แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับผลผลคุณธรรมและความสุขของนักศึกษาจำแนกตามคณะที่เรียน

ที่	ความสุขใน เพลงลูกทุ่ง	คณะที่เรียน	$\bar{X}$	Significant คณะที่เรียน			
				๑	๒	๓	๔
๑	ความชื่นบาน	๑. วิศวะ	๓.๕๘	-	๐.๖๘	๐.๖๔	๐.๐๑**
		๒. สถาปัตย์	๓.๖๕		-	๐.๔๓	๐.๐๑**
		๓. วิทยาศาสตร์	๓.๕๓			-	๐.๐๑**
		๔. ศิลปศาสตร์	๒.๘๒				-
๒	ความอึดใจ	๑. วิศวะ	๓.๖๕	-	๐.๓๔	๐.๕๓	๐.๐๑**
		๒. สถาปัตย์	๓.๔๙		-	๐.๕๖	๐.๐๑**
		๓. วิทยาศาสตร์	๓.๕๘			-	๐.๐๑**
		๔. ศิลปศาสตร์	๒.๘๒				-

๓	ความเย็นใจ	๑. วิศวกรรม	๓.๖๗	-	๐.๑๑	๐.๙๓	๐.๐๑**
		๒. สถาปัตยกรรม	๓.๔๕		-	๐.๐๘	๐.๐๑**
		๓. วิทยาศาสตร์	๓.๖๗			-	๐.๐๑**
		๔. ศิลปศาสตร์	๒.๙๒				-
๔	ความรื่นใจ	๑. วิศวกรรม	๓.๖๘	-	๐.๗๕	๐.๙๒	๐.๐๑**
		๒. สถาปัตยกรรม	๓.๗๒		-	๐.๗๙	๐.๐๑**
		๓. วิทยาศาสตร์	๓.๖๙			-	๐.๐๑**
		๔. ศิลปศาสตร์	๒.๗๘				-
๕	ความสงบใจ	๑. วิศวกรรม	๓.๕๔	-	๐.๔๒	๐.๗๑	๐.๐๑**
		๒. สถาปัตยกรรม	๓.๔๒		-	๐.๕๕	๐.๐๑**
		๓. วิทยาศาสตร์	๓.๕๐			-	๐.๐๑**
		๔. ศิลปศาสตร์	๒.๘๔				-
	รวม	๑. วิศวกรรม	๓.๖๒	-	๐.๕๖	๐.๗๓	๐.๐๑**
		๒. สถาปัตยกรรม	๓.๕๕		-	๐.๖๕	๐.๐๑**
		๓. วิทยาศาสตร์	๓.๖๐			-	๐.๐๑**
		๔. ศิลปศาสตร์	๒.๘๔				-

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๒๖ แสดงให้เห็นความแตกต่างของระดับคุณธรรมและความสุขของนักศึกษาที่มีคณะที่เรียนแตกต่างกันเป็นรายคู่ ดังนี้

ด้านความซื่อสัตย์สามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๓ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิศวกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑(๒) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๓) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิทยาศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ด้านความมีเมตตาสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๓ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิศวกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑(๒) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๓) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิทยาศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ด้านความเย็นใจสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๓ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิศวกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑(๒) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๓) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิทยาศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ด้านความรื่นใจสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๓ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิศวกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑(๒) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๓) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิทยาศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ด้านความสงบใจสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๓ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิศวกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑(๒) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๓) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิทยาศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

โดยรวมทุกด้านสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๓ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิศวกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑(๒) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๓) ระหว่างนักศึกษาที่เรียนคณะวิทยาศาสตร์และนักศึกษาที่เรียนคณะศิลปศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔-๒๗ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p - value ในการทดสอบความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามอาชีพครอบครัว ด้วยการทดสอบ f- test

ที่	ความสุขในเพลงลูกทุ่ง	อาชีพ ($\bar{X}$)							f	p-value
		ราชการ/ รัฐวิสาหกิจ (n=๑๐๐)	รับจ้าง (n=๑๐๐)	ธุรกิจส่วนตัว (n=๘๕)	ค้าขาย (n=๖๙)	ทำงานบริษัท (n=๓๗)	เกษตรกร (n = ๓๕)	อื่นๆ (n = ๑๔)		
๑	ความซื่อสัตย์	๓.๖๑	๓.๕๓	๓.๔๔	๓.๖๕	๓.๑๗	๓.๒๙	๒.๙๗	๒.๑๗	๐.๐๔*

๒	ความอึดใจ	๓.๖๑	๓.๕๙	๓.๓๗	๓.๘๕	๒.๙๘	๓.๔๓	๒.๘๘	๔.๘๘	๐.๐๑**
๓	ความเย็นใจ	๓.๖๐	๓.๘๑	๓.๔๕	๓.๖๖	๓.๒๐	๓.๕๒	๒.๘๓	๔.๘๑	๐.๐๑**
๔	ความรื่นใจ	๓.๖๒	๓.๖๗	๓.๖๕	๓.๗๓	๓.๒๐	๓.๕๔	๒.๙๒	๓.๐๕	๐.๐๑**
๕	ความสงบใจ	๓.๓๘	๓.๖๙	๓.๓๒	๓.๕๗	๓.๑๑	๓.๔๐	๒.๘๕	๓.๗๐	๐.๐๑**
	รวม	๓.๕๗	๓.๖๖	๓.๔๕	๓.๖๙	๓.๑๓	๓.๔๔	๒.๘๙	๕.๑๑	๐.๐๑* *

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๒๗ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามอาชีพครอบครัว พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพครอบครัวต่างกันมีระดับคุณธรรมและความสุขในด้านความซื่อสัตย์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนด้านความอึดใจ ความเย็นใจ ความรื่นใจ ความสงบใจ และโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔-๒๘ แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับผลคุณธรรมและความสุขของนักศึกษาจำแนกตามอาชีพครอบครัว

ที่	ความ สุขใน เพลง ลูกทุ่ง	อาชีพ ครอบครัว	$\bar{X}$	Significant ชั้นปี						
				๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
๑	ความ ซื่อสัตย์	๑. ราชการ	๓.๖๑	-	๐.๕๔	๐.๒๔	๐.๘๑	๐.๐๒*	๐.๐๙	๐.๐๒*
		๒. รับจ้าง	๓.๕๓		-	๐.๕๕	๐.๔๓	๐.๐๖	๐.๒๑	๐.๐๕*
		๓. ธุรกิจ	๓.๔๔			-	๐.๑๙	๐.๑๕	๐.๔๔	๐.๐๙
		๔. ค้าขาย	๓.๖๕				-	๐.๐๒*	๐.๐๘	๐.๐๒*
		๕. บริษัท	๓.๑๗					-	๐.๕๙	๐.๕๒
		๖. เกษตรกร	๓.๒๙						-	๐.๓๐
		๗. อื่นๆ	๒.๙๗							-
๒	ความ อึดใจ	๑. ราชการ	๓.๖๑	-	๐.๘๘	๐.๐๙	๐.๑๐	๐.๐๑**	๐.๓๖	๐.๐๑**
		๒. รับจ้าง	๓.๕๙		-	๐.๑๒	๐.๐๘	๐.๐๑**	๐.๔๑	๐.๐๑**
		๓. ธุรกิจ	๓.๓๗			-	๐.๐๑**	๐.๐๕*	๐.๗๓	๐.๐๘
		๔. ค้าขาย	๓.๘๕				-	๐.๐๑**	๐.๐๓*	๐.๐๑**

ที่	ความ สุขใน เพลง ลูกทุ่ง	อาชีพ ครอบครัว	$\bar{X}$	Significant ชั้นปี						
				๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
		๕. บริษัท	๒.๘๘					-	๐.๐๕*	๐.๗๔
		๖. เกษตรกร	๓.๔๓						-	๐.๐๗
		๗. อื่นๆ	๒.๘๘							-
๓	ความ เย็นใจ	๑. ราชการ	๓.๖๐	-	๐.๐๘	๐.๒๓	๐.๖๔	๐.๐๒*	๐.๖๑	๐.๐๑**
		๒. รับจ้าง	๓.๘๑		-	๐.๐๑**	๐.๒๗	๐.๐๑**	๐.๐๘	๐.๐๑**
		๓. ธุรกิจ	๓.๔๕			-	๐.๑๒	๐.๑๒	๐.๖๙	๐.๐๑**
		๔. ค้าขาย	๓.๖๖				-	๐.๐๑**	๐.๔๑	๐.๐๑**
		๕. บริษัท	๓.๒๐					-	๐.๑๐	๐.๑๕
		๖. เกษตรกร	๓.๕๒						-	๐.๐๑**
		๗. อื่นๆ	๒.๘๓							-
๔	ความ รื่นเริง	๑. ราชการ	๓.๖๒	-	๐.๗๐	๐.๘๕	๐.๔๑	๐.๐๒*	๐.๖๒	๐.๐๑**
		๒. รับจ้าง	๓.๖๗		-	๐.๘๖	๐.๖๓	๐.๐๑**	๐.๔๕	๐.๐๑**
		๓. ธุรกิจ	๓.๖๕			-	๐.๕๓	๐.๐๑**	๐.๕๔	๐.๐๑**
		๔. ค้าขาย	๓.๗๓				-	๐.๐๑**	๐.๒๘	๐.๐๑**
		๕. บริษัท	๓.๒๐					-	๐.๑๐	๐.๓๑
		๖. เกษตรกร	๓.๕๔						-	๐.๐๒*
		๗. อื่นๆ	๒.๙๒							-
๕	ความ สงบใจ	๑. ราชการ	๓.๓๘	-	๐.๐๒*	๐.๖๘	๐.๑๗	๐.๑๒	๐.๙๒	๐.๐๕*
		๒. รับจ้าง	๓.๖๙		-	๐.๐๑**	๐.๓๘	๐.๐๑**	๐.๐๙	๐.๐๑**
		๓. ธุรกิจ	๓.๓๒			-	๐.๐๙	๐.๒๓	๐.๖๙	๐.๐๖
		๔. ค้าขาย	๓.๕๗				-	๐.๐๑**	๐.๓๔	๐.๐๑**
		๕. บริษัท	๓.๑๑					-	๐.๑๘	๐.๓๕
		๖. เกษตรกร	๓.๔๐						-	๐.๐๖
		๗. อื่นๆ	๒.๘๕							-
	รวม	๑. ราชการ	๓.๕๗	-	๐.๓๘	๐.๒๕	๐.๒๖	๐.๐๑**	๐.๓๕	๐.๐๑**
		๒. รับจ้าง	๓.๖๖		-	๐.๐๕*	๐.๗๒	๐.๐๑**	๐.๑๑	๐.๐๑**
		๓. ธุรกิจ	๓.๔๕			-	๐.๐๓*	๐.๐๒*	๐.๙๓	๐.๐๑**

ที่	ความสุขใน เพลง ลูกทุ่ง	อาชีพ ครอบครัว	$\bar{X}$	Significant ชั้นปี						
				๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
		๔. ค้าขาย	๓.๖๙				-	๐.๐๑**	๐.๐๘	๐.๐๑**
		๕. บริษัท	๓.๑๓					-	๐.๐๗	๐.๒๘
		๖. เกษตรกร	๓.๔๔						-	๐.๐๑**
		๗. อื่นๆ	๒.๘๙							-

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๒๘ แสดงให้เห็นความแตกต่างของระดับคุณธรรมและความสุขของนักศึกษาที่มีอาชีพครอบครัวแตกต่างกันเป็นรายคู่ ดังนี้

ด้านความซื่อสัตย์สามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๕ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพราชการและนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพอิสระแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (๒) ระหว่างนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพราชการและนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (๓) ระหว่างนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพรับจ้างและนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (๔) ระหว่างนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพค้าขายและนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพบริษัท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ (๕) ระหว่างนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพค้าขายและนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ด้านความอ่อนใจสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๑๐ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพราชการและนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพบริษัทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (๒) ระหว่างนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพราชการและนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (๓) ระหว่างนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพรับจ้างและนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพบริษัทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (๔) ระหว่างนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพรับจ้างและนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (๕) ระหว่างนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพธุรกิจและนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพค้าขายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (๖) ระหว่างนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพธุรกิจและนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพบริษัทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ (๗) ระหว่างนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพค้าขายและนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบอาชีพบริษัทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (๘) ระหว่างนักศึกษาที่ครอบครัวประกอบ

[illegible][illegible]

ตารางที่ ๔-๒๙ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p - value ในการทดสอบความแตกต่างในระดับคุณธรรมและ
ความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามจุดสนใจในองค์ประกอบเพลง ด้วย
การทดสอบ f- test

ที่	ความสุขใน เพลงลูกทุ่ง	จุดสนใจในองค์ประกอบเพลง ($\bar{X}$)					f	p- value
		ศิลปิน (n=๔๓)	ดนตรี (n=๑๓๔)	เนื้อหา (n=๑๐๖)	ภาษา (n=๕๔)	สนใจทุกด้าน (n=๑๐๓)		
๑	ความชื่นบาน	๓.๖๕	๓.๔๘	๓.๓๑	๓.๓๐	๓.๖๘	๒.๖๖	๐.๐๓*
๒	ความอึ้งใจ	๓.๔๒	๓.๔๘	๓.๔๖	๓.๔๙	๓.๖๒	๐.๔๙	๐.๗๓
๓	ความเย็นใจ	๓.๕๔	๓.๕๓	๓.๕๒	๓.๖๔	๓.๖๓	๐.๔๑	๐.๘๐
๔	ความรื่นใจ	๓.๖๙	๓.๕๕	๓.๔๖	๓.๖๔	๓.๗๐	๑.๒๐	๐.๓๑
๕	ความสงบใจ	๓.๔๔	๓.๔๒	๓.๔๓	๓.๓๘	๓.๔๘	๐.๑๑	๐.๙๗
	รวม	๓.๕๕	๓.๔๙	๓.๔๔	๓.๔๙	๓.๖๒	๐.๙๑๕	๐.๔๕

* หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔-๒๙/๓๐ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างความแตกต่างในระดับคุณธรรมและ
ความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามจุดสนใจในองค์ประกอบเพลง พบว่า นักศึกษาที่มีจุด
สนใจในองค์ประกอบเพลงต่างกันมีระดับคุณธรรมและมีความสุขในด้านความชื่นบาน แตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนด้านความอึ้งใจ ความเย็นใจ ความรื่นใจ ความสงบใจ และโดยรวมทุกด้านไม่
แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔-๓๐ แสดงค่าการวิเคราะห์ Post Hoc ระดับผลคุณธรรมและความสุขของนักศึกษาจำแนกตาม
จุดสนใจในองค์ประกอบเพลง

ที่	ความสุขใน เพลงลูกทุ่ง	จุดสนใจ	$\bar{X}$	Significant จุดสนใจในองค์ประกอบเพลง				
				๑	๒	๓	๔	๕
๑	ความชื่น บาน	๑. ศิลปิน	๓.๖๕	-	๐.๓๔	๐.๐๖	๐.๐๘	๐.๘๓
		๒. ดนตรี	๓.๔๘		-	๐.๑๘	๐.๒๓	๐.๑๑
		๓. เนื้อหา	๓.๓๑			-	๐.๙๒	๐.๐๑**
		๔. ภาษา	๓.๓๐				-	๐.๐๒*

ที่	ความสนใจ เพลงลูกทุ่ง	จุดสนใจ	$\bar{X}$	Significant				
				จุดสนใจในองค์ประกอบเพลง				
				๑	๒	๓	๔	๕
		๕. สนใจทุกด้าน	๓.๖๘					-
๒	ความอิมใจ	๑. ศิลปิน	๓.๔๒	-	๐.๗๒	๐.๘๑	๐.๗๔	๐.๒๖
		๒. ดนตรี	๓.๔๘		-	๐.๘๘	๐.๙๖	๐.๒๘
		๓. เนื้อหา	๓.๔๖			-	๐.๘๘	๐.๒๕
		๔. ภาษา	๓.๔๙				-	๐.๔๒
		๕. สนใจทุกด้าน	๓.๖๒					-
๓	ความเย็นใจ	๑. ศิลปิน	๓.๕๔	-	๐.๙๔	๐.๘๙	๐.๕๗	๐.๕๔
		๒. ดนตรี	๓.๕๓		-	๐.๙๒	๐.๔๓	๐.๓๕
		๓. เนื้อหา	๓.๕๒			-	๐.๔๐	๐.๓๓
		๔. ภาษา	๓.๖๔				-	๐.๙๗
		๕. สนใจทุกด้าน	๓.๖๓					-
๔	ความรื่นใจ	๑. ศิลปิน	๓.๖๙	-	๐.๓๖	๐.๑๕	๐.๗๘	๐.๙๔
		๒. ดนตรี	๓.๕๕		-	๐.๔๕	๐.๕๑	๐.๑๙
		๓. เนื้อหา	๓.๔๖			-	๐.๒๓	๐.๐๖
		๔. ภาษา	๓.๖๔				-	๐.๖๘
		๕. สนใจทุกด้าน	๓.๗๐					-
๕	ความสงบใจ	๑. ศิลปิน	๓.๔๔	-	๐.๙๑	๐.๙๔	๐.๗๕	๐.๘๐
		๒. ดนตรี	๓.๔๒		-	๐.๙๖	๐.๗๗	๐.๖๓
		๓. เนื้อหา	๓.๔๓			-	๐.๗๕	๐.๖๘
		๔. ภาษา	๓.๓๘				-	๐.๕๑
		๕. สนใจทุกด้าน	๓.๔๘					-
	รวม	๑. ศิลปิน	๓.๕๕	-	๐.๖๗	๐.๔๑	๐.๗๒	๐.๕๖
		๒. ดนตรี	๓.๔๙		-	๐.๕๖	๐.๙๙	๐.๑๗
		๓. เนื้อหา	๓.๔๔			-	๐.๖๕	๐.๐๖
		๔. ภาษา	๓.๔๙				-	๐.๒๙
		๕. สนใจทุกด้าน	๓.๖๒					-

จากตารางที่ ๔-๓๐ แสดงให้เห็นความแตกต่างของระดับคุณธรรมและความสุขของนักศึกษาที่มีจุดสนใจในองค์ประกอบเพลงแตกต่างกันเป็นรายคู่ ดังนี้

ด้านความชื่นชอบสามารถแยกเป็นรายคู่ได้ทั้งหมด ๒ คู่ คือ (๑) ระหว่างนักศึกษาที่สนใจเนื้อหา และนักศึกษาที่สนใจทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ (๒) ระหว่างนักศึกษาที่สนใจภาษาและนักศึกษาที่สนใจทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ด้านความอึดใจ ความเย็นใจ ความรื่นใจ ความสงบใจ และโดยรวมทุกด้านไม่มีคู่ใดแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔-๓๑ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า p - value ในการทดสอบความแตกต่างในระดับคุณธรรมและ ความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามจุดสนใจในองค์ประกอบเพลง จำแนกตามกลุ่มที่กำหนด/และไม่กำหนดเพลง

ที่	ความสุขในเพลงลูกทุ่ง	กลุ่ม (n=๔๔๐)		t	p-value
		กำหนดเพลง (n=๒๔๔)	ไม่กำหนด (n=๑๙๖)		
๑	ความชื่นชอบ	๓.๒๕	๓.๗๗	๕.๗๖	๐.๐๑**
๒	ความอึดใจ	๓.๓๒	๓.๗๓	๔.๕๐	๐.๐๑**
๓	ความเย็นใจ	๓.๔๖	๓.๖๙	๒.๘๙	๐.๐๑**
๔	ความรื่นใจ	๓.๓๘	๓.๘๕	๕.๗๓	๐.๐๑**
๕	ความสงบใจ	๓.๓๘	๓.๕๐	๑.๔๔	๐.๑๔
	รวม	๓.๓๖	๓.๗๑	๕.๑๘	๐.๐๑**

** หมายถึง ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๓๑ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลง ลูกทุ่งของนักศึกษา จำแนกตามกลุ่มที่กำหนด/ไม่กำหนดเพลง พบว่า นักศึกษาที่มีกลุ่มที่กำหนด/ไม่กำหนด เพลงต่างกันมีระดับคุณธรรมและความสุขในด้านความชื่นชอบ ด้านความอึดใจ ความเย็นใจ ความรื่นใจ และ โดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วน ส่วนด้านความสงบใจไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔-๓๒ แสดงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson ระหว่างทัศนคติ ความพึงพอใจต่อองค์ประกอบใน การฟังเพลงลูกทุ่ง ในด้านต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ที่	ความพึงพอใจใน เพลงลูกทุ่ง	๑	๒	๓	๔	รวม
๑	ด้านศิลปิน	๑.๐๐	๐.๒๐๔**	๐.๓๑๗**	๐.๒๔๗**	๐.๕๙๔**
๒	ด้านดนตรี		๑.๐๐	๐.๔๓๒**	๐.๔๖๙**	๐.๗๒๗**
๓	ด้านเนื้อหา			๑.๐๐	๐.๕๓๗**	๐.๗๘๖**
๔	ด้านภาษา				๑.๐๐	๐.๗๙๓**

* * หมายถึง มีนัยสำคัญในสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๓๒ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ ความพึงพอใจต่อองค์ประกอบในการฟังเพลงลูกทุ่ง พบว่า (๑) ด้านศิลปินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านดนตรี ด้านเนื้อหา ด้านภาษา และทุกด้าน ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑ (๒) ด้านดนตรีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านเนื้อหา ด้านภาษา และโดยทุกด้านที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑ (๓) ด้านเนื้อหามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านภาษาและทุกด้านที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑ และ (๔) ด้านภาษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทุกด้านที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑

๔.๓.๖ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับทัศนคติและความพึงพอใจและคุณธรรมและความสุขจากการฟังเพลงลูกทุ่งของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ ๔-๓๓ แสดงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson ระหว่างคุณธรรมและความสุขในการฟังเพลงลูกทุ่ง ในด้านต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ที่	ความสุขในเพลงลูกทุ่ง	๑	๒	๓	๔	๕	รวม
๑	ความซึ้นบาน	๑.๐๐	๐.๕๖๐**	๐.๕๐๒**	๐.๖๘๓**	๐.๓๔๙**	๐.๗๘๕**
๒	ความอึดใจ		๑.๐๐	๐.๕๖๒**	๐.๕๖๑**	๐.๕๑๔**	๐.๘๑๑**
๓	ความเย็นใจ			๑.๐๐	๐.๕๗๓**	๐.๖๕๔**	๐.๘๑๖**
๔	ความรื่นใจ				๑.๐๐	๐.๔๘๗**	๐.๘๒๘**
๕	ความสงบใจ					๑.๐๐	๐.๗๔๖**

* * หมายถึง มีนัยสำคัญในสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔-๓๔ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและความสุขในการฟังเพลงลูกทุ่ง พบว่า (๑) ด้านความซึ้นบานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านความอึดใจ ความเย็นใจ ความรื่นใจ ความสงบใจ และทุกด้าน ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑ (๒) ด้านความอึดใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านความเย็นใจ ความรื่นใจ ความสงบใจ และทุกด้าน ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑ (๓) ด้านความเย็นใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านความรื่นใจ ความสงบใจ และทุกด้าน ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑ (๔) ด้านความรื่นใจมีความสัมพันธ์เชิงบวก

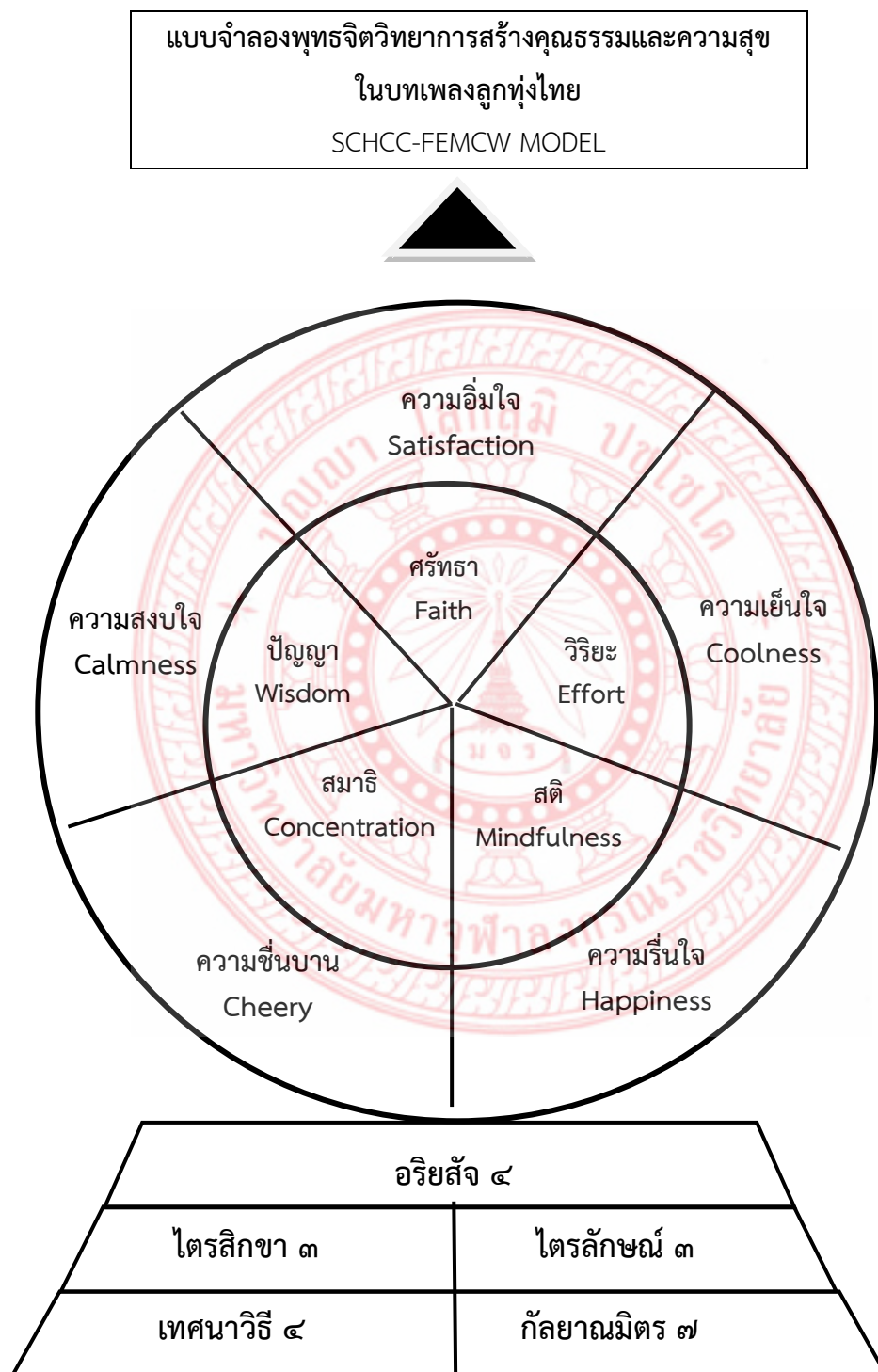
กับด้านความสงบใจ และทุกด้าน ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑ และ (๕) ด้านความสงบใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทุกด้าน ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๑

๔.๓.๗ สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

๑) การวัดผลคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๙ นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ คิดเป็นร้อยละ ๓๔ คณะวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ ๕๑ อาชีพครอบครัวเป็นข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ ๕๖ และรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ ๒๓ สนใจองค์ประกอบเพลง ด้านดนตรี คิดเป็นร้อยละ ๓๑ และกลุ่มที่กำหนดเพลง คิดเป็นร้อยละ ๕๐ กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจต่อดนตรี ทำนอง และเนื้อหาสาระเพลงในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ มีความสุขในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๑ เพศ มีผลต่อความแตกต่างในความพึงพอใจด้านภาษาในบทเพลง นักศึกษาที่มีชั้นปีที่ศึกษา คณะที่ศึกษา อาชีพ ครอบครัว จุดสนใจเพลง และกลุ่มนักศึกษาที่กำหนด/ไม่กำหนดเพลง มีความแตกต่างในระดับความพึงพอใจในตัวศิลปิน ดนตรี เนื้อหา และภาษา และมีความแตกต่างในคุณธรรม ความสุข ด้านปาริโมทย์ ปิติ ปัสลathi สุข และสมาธิ

๒) รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า ขึ้นอยู่กับประสบการณ์วัตถุประสงค์และสถานการณ์แวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป โดยมีกระบวนการพัฒนาสอดคล้องกับหลักการพัฒนาในกระบวนการอริยสัจ ๔ กล่าวคือ ในแง่ข้อเนื้อหาสาระเพลง ผู้ประพันธ์และสร้างสรรค์ อาจจะนำเสนอกระบวนการบรรยายนำเสนอสภาพปัญหาหรือทุกข์ของสังคม อาจนำเสนอสาเหตุหรือสมุทัยของปัญหา อาจนำเสนอสภาพปัญหา ความสุข ความสมหวัง คือ นิโรธ หรืออาจนำเสนอแนวทางพันธกิจหรือการปฏิบัติที่ทำให้พ้นจากสภาพปัญหาชีวิต ส่วนกระบวนการสร้างสรรค์เพลงตามกระบวนการแห่งอริยสัจ ก็คือ การกำหนดปัญหาหรือเรื่องที่จะนำเสนอได้ครอบคลุม (ปริยญเยยะ) การรู้เหตุผลของประเด็นที่จะนำเสนอ(สมุทัย) การชี้ทางออก(นิโรธ) และเสนอวิธีแก้ไขปัญหาหรือทางออกของปัญหา(มรรค) และเพราะเหตุที่เพลงลูกทุ่งไทยมีความหลากหลายยืดหยุ่นทั้งในแง่ของเนื้อหา เป้าหมายและวิธีการ จึงทำให้เพลงลูกทุ่งไทยสามารถที่จะบูรณาการ สังเคราะห์เนื้อหาและความเป็นจริงเชิงบวกได้หลากหลายสอดคล้องกับกาลเทศะตามหลักพุทธจิตวิทยาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดนครสวรรค์ สามารถอธิบายดังนี้

จากการวิเคราะห์หลักการ-เหตุผล เป้าหมาย วิธีการเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งที่ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์ขึ้นมานั้น ส่วนใหญ่ของบทเพลงลูกทุ่งจะมีหลักพุทธธรรม คือ อริยสัจ ๔ ไตรสิกขา ๓ ไตรลักษณ์ ๓ เทศนาวิธี ๔ และกัลยาณมิตร ๗ เป็นฐานหลักที่เป็นหลักการ วิธีการ และเป้าหมายของผู้แต่งเพลงที่จะประพันธ์เพื่อใช้อธิบายสอดให้ได้หลักคิด หลักการดำเนินชีวิต และหลักการครองชีวิตทั้งชีวิตส่วนตัว ชีวิตคู่ ชีวิตครอบครัว รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสุขสงบมีศีลธรรมอันดีงามตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจไปพร้อมกับความรื่นเริงบันเทิงใจไปพร้อมกัน

จากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสร้าง “แบบจำลองพุทธจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย=SCHCC-FEMCW MODEL” ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

S=Satisfaction ได้แก่ ความอิ่มใจจากเพลงลูกทุ่งเป็นศิลปะที่สัมผัสพร้อมกันทั้งนาฏกรรม และการแสดงซึ่งผสมด้วยวรรณกรรม เพื่อถ่ายทอดเรื่องราว สาระ ซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ ความเป็นจริง วัฒนธรรม ประเพณี หรือวิถีชีวิตอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ด้านการเมืองการปกครอง ชีวิตความสัมพันธ์

C=Coolness ได้แก่ ความเย็นใจจากเพลงลูกทุ่งมีวิวัฒนาการที่จะนำเสนอเรื่องราวทางสังคม และส่งเสริมสาระธรรม เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งทางอารมณ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงพฤติกรรม หรือปรับเปลี่ยนทัศนคติและความคิดและส่วนผสมของดนตรีและทัศนศิลป์ ซึ่งถ่ายทอดทำนอง จังหวะ อาจจะโดยตัวศิลปิน ภาษาที่ใช้ประพันธ์ ดนตรี จังหวะ และทำนองที่เหมาะสม

H=Happiness ได้แก่ ความรื่นเริงใจจากเพลงลูกทุ่งที่ดีมีความลงตัวระหว่างทำนอง ดนตรี สาระ คือ ทั้งไพเราะและมีความหมายถ่ายทอดความเป็นไปของสังคมและผู้คน ในการพัฒนาเพลงควรมีความหมาย มีสาระ แล้วเลือกนักร้อง ดนตรี ทำนอง ที่เหมาะสม เพื่อสร้างให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในความหมายทางพุทธจิตวิทยา ควรสร้างเสริมกำลังใจอย่างกัลยาณมิตร เพื่อนำสู่ปัญญาในสาระธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าโดยทั่วไปหรือเป้าหมายพื้นฐานของเพลงจะเพื่อความสำคัญต่อความเพลิดเพลิน อารมณ์ ความรู้สึกเป็นหลัก แต่ผู้ประพันธ์ก็จำเป็นต้องสอดแทรกสาระหรือความจริงที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขของผู้ฟัง ในฐานะผู้ฟัง นอกจากจะฟังเพื่อความสนุกสนานบันเทิงแล้วผู้ฟังที่ดีย่อมจะได้รับรู้เรื่องราวและสาระในบทเพลงนั้นด้วย

C=Cheery ได้แก่ ความชื่นบานจากเพลงลูกทุ่งที่ประสบผลสำเร็จไม่ได้นำเสนอแต่ความบันเทิงรื่นรมย์เท่านั้น แต่ยังให้สาระที่เหมาะสมทั้งในแง่สังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี หรือแม้แต่ปรัชญาศาสนา เพื่อการสร้างสรรค์ และจรรโลงชีวิตส่วนปัจเจกชน รวมทั้งสร้างเสริมคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการก้าวหน้าและมีความสุขของสังคม เช่น ความรัก ความสามัคคี จิตอาสา หรือแม้แต่การเสียสละเพื่อชาติ เป็นต้น

C=Calmness ได้แก่ ความสงบใจ จากการฟังบทเพลงลูกทุ่งด้วยการมีสติสัมปชัญญะ จะทำให้จิตใจของผู้ฟังเกิดความสุขสงบ เป็นการเจริญสติและสามารถพัฒนาสมาธิของผู้ฟังได้ดี ไม่ว่าจะเป็นการฟังเพลงในช่วงเวลาไหน หรือเป็นบทเพลงอะไร โดยเฉพาะบทเพลงที่มีเนื้อหาสอนใจคน

นอกจากเป้าหมายทั้ง ๕ ประการดังกล่าวแล้ว จากโครงสร้างและหลักการของเพลงลูกทุ่งที่มีผลต่อคุณธรรมและความสุขของผู้ฟังมีลักษณะเช่นเดียวกับเป้าหมายในการพัฒนาบุคคลตามหลักพุทธจิตวิทยา คือ เพื่อสร้างให้ผู้ปฏิบัติมีพัฒนาการทางด้านศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา เพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพทางอารมณ์ที่นักจิตวิทยาสมัยใหม่เรียกว่าเขาวนอารมณ์ และเพื่อพัฒนาศักยภาพทางปัญญาซึ่งนักจิตวิทยาทั่วไปเรียกว่าศักยภาพในการรู้ – คิด ดังนี้

F=Faith ได้แก่ ศรัทธา ซึ่งหมายถึงความรู้สึกรัก เชื่อมั่นต่อสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ บุคคล หรือ ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ตัวอย่างเช่น ความศรัทธาหรือการระลึกถึงวิถีลูกทุ่งทั้งด้านสภาพแวดล้อมธรรมชาติ บุคคล วิถีชีวิต เมื่อผู้ฟังได้ฟังเพลงมนต์รักลูกทุ่ง ผู้ฟังส่วนใหญ่ประทับใจในความสามารถในการบรรยายสภาพความเป็นจริงของชีวิตตามท้องไร่ท้องนา ด้วยภาษาที่ไพเราะทำให้ระลึกถึงบรรยากาศที่ผู้ฟังเพลงมีประสบการณ์ในอดีตหรือแม้แต่คนยุคใหม่ที่ไม่เคยได้ประสบสภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติดังกล่าว ก็สามารถจินตนาการไปตามบทเพลงได้ นอกจากความศรัทธาในธรรมชาติดังกล่าวแล้วความจับจิตจับใจในดนตรี เนื้อร้อง และเสียงของศิลปินยังสามารถตรึงใจผู้ฟังให้สงบระลึกถึงผู้มีพระคุณ ไม่ว่าจะเป็นปู่ย่าตายาย หรือพ่อแม่เกิดน้ำตาไหลตื้นตันอยากกลับไปเยี่ยม หรือแม้แต่ผู้มีพระคุณเหล่านั้นได้จากแล้วก็ทำให้ผู้ฟังเกิดกตัญญูทเวทิตา นอกจากเพลงมนต์รักลูกทุ่งแล้ว ครูเพลงได้ยกตัวอย่างเพลงที่ประทับใจในลักษณะการสร้างศรัทธาดังกล่าว ซึ่งในกระบวนการสร้างศรัทธาตามหลักพุทธจิตวิทยาหรือหลักการทั่วไป คือ การพรรณนาถึงคุณค่า คุณความดี หรือแม้แต่บรรยายความเป็นจริงของสิ่งของบุคคล ตัวอย่างเช่น การสร้างศรัทธาในพระรัตนตรัย ชาวพุทธก็มีการระลึกถึงธรรมของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพื่อให้ความศรัทธามีความมั่นคง แต่ผู้ที่มีศรัทธาอยู่แล้ว หรือการสร้างหรือจูงใจให้ผู้ที่ยังไม่มีศรัทธาได้เกิดศรัทธา ตัวอย่างเพลงลูกทุ่งที่กระตุ้นชาวไทยให้เกิดศรัทธาต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ คือ เพลงลั่นเกล้าเฝ้าไทย เพลงบุญชาวไทย หรือ เพลงเชิดชูให้เห็นถึงคุณค่าของสถาบันต่างๆ เช่น เพลงแสงธรรมมหาจุฬา ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติการต่อสู้และการศึกษาค้นคว้าทางพระพุทธศาสนาชั้นสูง หรือแม้แต่เพลงตามน้องท่องล้านนา เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความรักศรัทธา และสนใจที่จะท่องเที่ยวใน ๑๓ จังหวัดภาคเหนือ ว่ามีสิ่งดีๆ ที่น่าท่องเที่ยวอะไรบ้าง ซึ่งเป้าหมายในการสร้างศรัทธาดังกล่าวข้างต้น ผู้ประพันธ์เพลงอาจจะใช้เสน่ห์เสียงของศิลปินหรือใช้ทำนองดนตรีที่กินใจหรือแม้แต่การใช้ แม้แต่การพรรณนาสาระและเนื้อหาเพลง ซึ่งเป็นการเรียกศรัทธาต่อบุคคล สถานที่ หรือแม้แต่ศิลปวัฒนธรรมโดยตรง

E=Effort ได้แก่ วิริยะ เพลงที่ปลูกให้เกิดความเพียรความกล้าหาญ หรือความกล้า ไม่ได้หมายความว่า เพลงปลูกใจเพื่อให้เกิดศรัทธาในสถาบันต่างๆ เพลงลักษณะแบบดังกล่าวนี้ก็มีปรากฏในเพลงลูกทุ่งเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นเพลงที่ครองใจผู้ฟังอย่างยาวนาน ดังเช่นเพลงยาใจคนจน ที่ครูเพลงหลายท่านได้ยกตัวอย่าง เพลงดังกล่าวนี้ในวงจำกัดเป็นการกระตุ้นให้ชาวอีสานที่ไปดำเนินชีวิตต่างถิ่นได้เกิดความเพียร ทั้ง

จากตัวศิลปินซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของผู้ใช้แรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดนตรีที่ใช้ก็เป็นลักษณะดนตรีเฉพาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในวงกว้างเพลงยาใจคนจนก็เป็นตัวแทนให้เกิดความรักความเพียรของคู่สามีภรรยาตามหลักพราวาสธรรม ๔ กล่าวคือ การสร้างสัจจะระหว่างคู่รัก การยอมรับในความเป็นจริง เพื่อเรียกร้องให้เกิดความอดทนอดกลั้น (ธรรมะหรือขันติ) เพื่อให้เกิดการให้อภัยต่อกัน แล้วนำไปสู่การต่อสู้และเพียรพยายามในชีวิตร่วมกันต่อไป

M=Mindfulness สติ เพลงเกือบทุกเพลงจะมีลักษณะของการเตือนสติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเสมอ แม้จะเป็นการเตือนสติในเรื่องเล็กน้อย แต่อย่างไรก็ตามคุณค่าของสติก็มีประโยชน์ที่เป็นสากล ตัวอย่างเช่น การมีสติระลึกถึงความงามของธรรมชาติในเพลงมนต์รักลูกทุ่ง เพลงมนต์เมืองเหนือ เพลงแสงธรรมมาหาจุฬาลงกรณ หรือเพลงลั่นเกล้าเผ่าไทย ก็ทำให้ผู้ฟังมีสติระลึกถึงคุณค่าความดีของสิ่ง สถานที่หรือแม้แต่บุคคลที่มีคุณค่าแก่ตน เมื่อบุคคลมีอารมณ์ละเอียด จิตใจตั้งลึกสู่เสียงร้องของศิลปิน ดนตรี ก็ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการและมีสติระลึกถึงบ้านเกิด ผู้มีอุปการคุณ วัฒนธรรมประเพณี ความงามของกุลสตรี ความบริสุทธิ์ของท้องทุ่ง ธรรมชาติอันน่าจดจำของผู้คน ชีวิตความสัมพันธ์ในวัยเด็ก ความอบอุ่นระหว่างเพื่อนรัก ระลึกถึงบรรยากาศของพี่น้องญาติมิตร ซึ่งเป็นการดึงสติอันมีจิตใจของผู้คนให้เกิดเป็นบุญเป็นกุศล เช่น เพลงอีกหน่อยก็ลืมนอกจากทำให้เรามีสติระลึกถึงราชินีเพลงลูกทุ่ง ทำให้ชาวพุทธระลึกถึงความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาของความรัก หรือการได้รับการดูแลเอาใจจากคนรักล้วนเป็นไปตามความเป็นจริงแห่งกฎไตรลักษณ์ เพื่อให้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและสามารถยอมรับได้ถึงความเป็นธรรมดา ซึ่งศิลปินผู้ร้องเพลงดังกล่าวนี้มีน้ำเสียงที่ไม่มีลักษณะของการตัดพ้อต่อว่าหรืออารมณ์ขมขื่นประชดประชัน แต่เป็นน้ำเสียงสนุก ชี้เล่น เป็นเชิงบวก ที่นักจิตวิทยาเรียกว่ามีเขาวนอารมณ์ กล่าวคือ รับรู้ ยอมรับ สืบสาวหาสาเหตุ มีสติสัมปชัญญะ เพื่อความสามารถในการจัดการกับปัญหาหรือความสามารถในการปลงใจเชิงบวกว่าความไม่แน่นอนเป็นข้อเท็จจริงเป็นธรรมดาของชีวิต หากยอมรับความจริงได้ก็เป็นความสุขได้เช่นเดียวกัน หรืออย่างน้อยที่สุดก็ไม่ปล่อยให้ชีวิตต้องตกต่ำไปกับปัญหาหรือความเป็นจริงดังกล่าว

C=Concentration ได้แก่ สมาธิ ซึ่งถือเป็นเป้าหมายที่สำคัญตามหลักพุทธจิตวิทยา และเป็นเป้าหมายสำคัญในกระบวนการเพลงลูกทุ่งในทางพุทธจิตวิทยาถือเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญที่จะนำไปสู่ปัญญา การคิดใคร่ครวญ เพื่อเห็นสภาพปัญหา เพื่อเข้าใจสาเหตุ หรือเหตุปัจจัยแห่งปัญหา จากนั้นก็ทำให้จิตปลอดโปร่งมีเป้าหมายที่ถูกต้องทั้งในแง่ของการพ้นจากปัญหา และในแง่ของการพัฒนา ซึ่งจะนำไปสู่ปัญญาแห่งการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง เพลงลูกทุ่งที่เป็นอมตะและครองใจผู้ฟังเป็นวงกว้างจะมีลักษณะเนื้อหาที่กินใจ ดนตรีทำนองกินใจ และเสียงร้องที่กินใจ ซึ่งหมายถึงความสามารถในการสะกดให้ผู้ฟังเกิดความซาบซึ้ง สงบ และมีสมาธิ ตัวอย่างเช่น เพลงยอยศพระลอ สามารถทำให้ผู้ฟังแม้จะไม่รู้ถึงเรื่องราวลิลิตพระลอ ซึ่งเป็นเรื่องของนิทานพื้นบ้านเฉพาะภาคเหนือของไทย แต่ด้วยทำนองดนตรีที่ไพเราะจับใจ เสียงของนักร้องที่มีเสน่ห์กังวานใส มีลูกคอลูกเอื้อน มีทักษะในการเพี้ยนเสียงวรรณยุกต์อย่างกลมกลืนกังวาน ก็สามารถสร้างสมาธิจิตให้เกิดแก่ผู้ฟังได้ ซึ่งจะนำไปสู่คุณธรรมและความสุข (ที่ควรแก่การงานในด้านอื่นๆ ต่อไป) นอกจากนี้เพลงผู้ชนะสิบทิศ มนต์รักแม่กลอง มนต์เมืองเหนือ ลั่นเกล้าเผ่าไทย รักจางที่บางปะกง เพลงถึงเธอ เป็นต้น ก็สามารถตรึง

ใจให้ผู้ฟังเกิดสมาธิจิต เต็มอิ่ม จับจิตจับใจทำให้จิตผ่องใส เพื่อที่จะยกจิตสู่การคิดวิเคราะห์ในเรื่องต่างๆ อย่างถูกต้องและถูกทางต่อไป

W= Wisdom ได้แก่ ปัญญา ในทางพุทธจิตวิทยาถือว่า ปัญญาเป็นเป้าหมายสูงสุดดังที่ชาวพุทธรู้จักกันทั่วไปว่า “พุทธะ หมายถึง ผู้รู้ – ผู้ตื่น – ผู้เบิกบาน หรือชาวพุทธมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณธรรมทางจิตให้มีความสะอาด สว่าง และสงบ” ในกระบวนการเพลงลูกทุ่งก็เช่นกัน แม้เป้าหมายเบื้องต้นจะเน้นความสนุกสนานเพลิดเพลินหรือแม้แต่ความบันเทิงเรีงมย์ ยังก่อให้เกิดปัญญาเกี่ยวกับหลักไตรลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา

กล่าวโดยสรุป เพลงลูกทุ่งมีลักษณะที่ไม่มีอัตรา มีการบูรณาการสาระที่หลากหลาย จึงทำให้ครูเพลงสามารถที่จะสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งตามแบบฉบับของตนอย่างมีประสิทธิภาพ ในแง่ของวิธีการครูเพลงบางท่านสร้างสรรค์บทเพลงจากความซาบซึ้งในประสบการณ์เฉพาะของตนเอง ครูเพลงบางท่านสร้างสรรค์เพลงจากความสามารถทางด้านภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพ ครูเพลงบางท่านก็เริ่มจากการเลือกสรรทำนองที่กินใจตามวัตถุประสงค์ของเพลง ครูเพลงบางท่านก็สร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งจากสาระธรรมอันเป็นสัจจะแน่นอนในพระพุทธศาสนา หรือสาระแห่งธรรมชาติ ความจริงแห่งวิถีชีวิต คุณค่าแห่งวัฒนธรรมประเพณี หรือสะท้อนความเป็นจริงในวิถีชีวิตร่วมสมัย หรือแม้แต่บางท่านก็ได้นำเอาภูมิปัญญาหรือลักษณะศิลปวัฒนธรรมที่คนทั่วไปได้หลงลืมไปแล้วนำมาสร้างความประทับใจด้วยองค์ประกอบในกระบวนการเพลงลูกทุ่ง ไม่ว่าจะเป็นศิลปิน ไม่ว่าจะเป็นโดยศักยภาพของศิลปิน สุนทรียศาสตร์ทางด้านศิลปะ ดนตรี นาฏลักษณ์ การแสดงวรรณศิลป์ มาสร้างความประทับใจให้เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาไปสู่การสร้างสรรค์คุณธรรมและความสุขของปัจเจกบุคคลและความสุข ความสงบของสังคมสืบไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างความคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบและกระบวนการของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธจิตวิทยาทั้งหลักการ วิธีการ และเป้าหมาย ในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทย ๒) เพื่อสังเคราะห์เชิงบูรณาการ หลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย ซึ่งการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๗ รูป/คน และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๔๐ คน จากผลการวิจัยสามารถสรุปผล อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังนี้

- ๑) สรุปผลการวิจัย
- ๒) อภิปรายผลการวิจัย
- ๓) ข้อเสนอแนะการวิจัย

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังนี้

๕.๑.๑ การวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธจิตวิทยาทั้งหลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทย

บทเพลงเป็นศิลปะที่สัมผัสพร้อมกันทั้งนาฏกรรม การแสดงที่ผสมด้วยวรรณกรรม เพื่อถ่ายทอดเรื่องราว สาระ ซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ ความเป็นจริง วัฒนธรรมประเพณี หรือวิถีชีวิตอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ด้านการเมืองการปกครอง ชีวิตความสัมพันธ์ และส่วนผสมของดนตรีและทัศนศิลป์ ซึ่งถ่ายทอดทำนอง จังหวะ อาจจะได้โดยตัวศิลปินนักร้อง ภาษาที่ใช้ประพันธ์ ดนตรี จังหวะ และทำนองที่เหมาะสม แม้ว่าเพลงลูกทุ่งจะให้ความสำคัญต่อความเพลิดเพลิน อารมณ์ ความรู้สึกเป็นหลัก แต่ผู้ประพันธ์ก็สอดแทรกสาระหรือความจริงที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขของผู้ฟัง ผู้ฟังนอกจากจะฟังเพื่อความสนุกสนานบันเทิงแล้ว ผู้ฟังมักจะเข้าใจสาระย่อมจะได้รับรู้จากเรื่องราวและเนื้อหาในบทเพลงนั้น

๕.๑.๒ การสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสุขประกอบด้วย หลักธรรมที่เป็นใจความสำคัญพื้นฐาน คือ หลักอริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาตามกระบวนการพุทธจิตวิทยา ขั้นตอนการพัฒนา คือ หลักไตรสิกขา ประกอบด้วยศีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา ในการสร้างสุขบุคคลต้องอาศัยปัจจัยเบื้องต้น ๒ ประการ เพื่อการพัฒนาไปตามเส้นทาง คือ หลักการพึ่งผู้อื่นที่เป็นกัลยาณมิตรที่คุณสมบัติเหมาะสมทั้งด้านบุคลิกภาพและคุณธรรม ส่วนผู้ที่ก้าวหน้าในกระบวนการพัฒนามีเข้มแข็งตามลำดับตามหลักอินทรีย์ ๕ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ส่วนผู้ที่มีคุณสมบัติสมบูรณ์ตามหลักพุทธคุณ ๓ คือ ปัญญาวิคุณ วิสุทธิคุณ และกรุณาคุณ และหลักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและความสุข เป็นผลจากการศึกษาวิจัยทางจิตวิทยาที่ค้นพบตัวแปรที่มีผลต่อความสุขแตกต่างกันออกไป แต่โดยสรุปกล่าวถึงปัจจัยสำคัญ ๔ ประการ คือ สิ่งเร้าภายนอก ซึ่งหมายถึง ปัจจัยทางกายภาพ ปัจจัยทางชีวปัจจัยทางสังคม และปัจจัยภายใน คือ ศักยภาพของอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นการรับรู้ การคิด ความจำ การแก้ปัญหา ทศนคติ แรงจูงใจ สุขภาพจิต และพฤติกรรมในการแก้ปัญหาในรูปแบบของการตอบสนอง รวมถึงผลลัพธ์ของการตอบสนอง หากตัวแปรต่าง ๆ ดังกล่าวมามีความเหมาะสมก็จะทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงคุณค่าและคุณภาพจิตให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนให้มีความรู้ ทักษะ ประสิทธิภาพ และความสามารถที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่สุขภาวะทางจิตที่สมบูรณ์ ซึ่งอาจเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น ปรกายความเบิกบานจากการดำรงอยู่ ความเบิกบานอย่างลึกซึ้ง จิตที่มีสุขภาพดียิ่ง มิใช่แค่ความเพลิดเพลินชั่วครู่ชั่วยาม แต่เป็นคุณสมบัติทางจิตที่สำคัญ คือ การรู้จักเลือกตัดสินใจ การใส่ใจกับความพิศวง ความสามารถในการคิดอย่างแน่วแน่ การรู้จักสร้างสรรค์ การให้อภัย การเรียนรู้บทเรียนของความยากลำบาก ชื่นชมและเรียนรู้จากคนรอบข้าง ปฏิบัติต่อร่างกายด้วยความเคารพ รู้จักยกย่องชมเชย รับฟังด้วยความใส่ใจและเปิดกว้าง มีอารมณ์ขัน และเบิกบาน การรู้จักปล่อยวาง เปิดความคิดและจิตใจเพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนมุมมองที่ถูกต้องและเหมาะสม การรู้จักค้นหาความธรรมดาในความไม่ธรรมดา

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย

๑) การวัดผลคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๙ นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ คิดเป็นร้อยละ ๓๔ คณะวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ ๕๑ อาชีพครอบครัวเป็นข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ และรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ ๒๓ สนใจองค์ประกอบเพลงด้านดนตรี คิดเป็นร้อยละ ๓๑ และกลุ่มที่กำหนดเพลง คิดเป็นร้อยละ ๕๐ กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจต่อดนตรี ทำนอง และเนื้อหาระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘ มี

ความสุขในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๑ เพศมีผลต่อความแตกต่างในความพึงพอใจด้านภาษาในบทเพลง นักศึกษาที่มีชั้นปีที่ศึกษา คณะที่ศึกษา อาชีพครอบครัว จุดสนใจเพลง และกลุ่มนักศึกษาที่กำหนด/ไม่กำหนดเพลง มีความแตกต่างในระดับความพึงพอใจในตัวศิลปิน ดนตรี เนื้อหา และภาษา และมีความแตกต่างในคุณธรรม ความสุข ด้านปาริโมทย์ ปิติ ปัสลัทธิ สุข และสมาธิ

๒) รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่าขึ้นอยู่กับประสบการณ์ชีวิต ประสงค์และสถานการณ์แวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป โดยมีกระบวนการพัฒนาสอดคล้องกับหลักการพัฒนาในกระบวนการอริยสัจ ๔ กล่าวคือ ในแง่ข้อเนื้อหาสาระเพลง ผู้ประพันธ์และสร้างสรรค์ อาจจะนำเสนอกระบวนการบรรยายนำเสนอสภาพปัญหาหรือทุกข์ของสังคม อาจนำเสนอสาเหตุหรือสมุทัยของปัญหา อาจนำเสนอสภาพพ้นปัญหา ความสุข ความสมหวัง คือ นิโรธ หรืออาจนำเสนอแนวทางพ้นทุกข์ หรือการปฏิบัติที่ทำให้พ้นจากสภาพปัญหาชีวิต ส่วนกระบวนการสร้างสรรค์เพลงตามกระบวนการแห่งอริยสัจ ก็คือ การกำหนดปัญหาหรือเรื่องที่จะนำเสนอได้ครอบคลุม (ปริยญเยยะ) การรู้เหตุผลของประเด็นที่จะนำเสนอ(สมุทัย) การชี้ทางออก (นิโรธ) และเสนอวิธีแก้ไขปัญหาหรือทางออกของปัญหา(มรรค) และเพราะเหตุที่เพลงลูกทุ่งไทยมีความหลากหลายยืดหยุ่นทั้งในแง่ของเนื้อหา เป้าหมายและวิธีการ จึงทำให้เพลงลูกทุ่งไทยสามารถที่จะบูรณาการ สังเคราะห์เนื้อหาและความเป็นจริงเชิงบวกได้หลากหลายสอดคล้องกับกาลเทศะตามหลักพุทธจิตวิทยาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังนี้

๕.๒.๑ การวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธจิตวิทยา ทั้งหลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทย

บทเพลงเป็นศิลปะที่สัมผัสพร้อมกันทั้งนาฏกรรม การแสดงที่ผสมด้วยวรรณกรรม เพื่อถ่ายทอดเรื่องราว สาระ ซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ ความเป็นจริง วัฒนธรรมประเพณี หรือวิถีชีวิตอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ด้านการเมืองการปกครอง ชีวิตความสัมพันธ์ และส่วนผสมของดนตรีและทัศนศิลป์ ซึ่งถ่ายทอดทำนอง จังหวะ อาจจะได้โดยตัวศิลปินนักร้อง ภาษาที่ใช้ประพันธ์ ดนตรี จังหวะ และทำนองที่เหมาะสม แม้ว่าเพลงลูกทุ่งจะให้ความสำคัญต่อความเพลิดเพลิน อารมณ์ ความรู้สึกเป็นหลัก แต่ผู้ประพันธ์ก็สอดแทรกสาระหรือความจริงที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขของผู้ฟัง ผู้ฟังนอกจากจะฟังเพื่อความสนุกสนานบันเทิงแล้ว ผู้ฟังมุ่งจะเข้าใจสาระย่อมจะได้รับรู้จากเรื่องราว และเนื้อหาในบทเพลงนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาลินี ไชยชำนาญ^๑ ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ชลธิ์ ธารทอง ” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวรรณกรรมเพลง

^๑มาลินี ไชยชำนาญ.การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของชลธิ์ ธารทอง : บทคัดย่อ

ลูกทุ่งของ ชลธี ธารทอง ในด้านศิลปะการนิพนธ์ สถาปณวัฒนธรรมทระณะของผู้ประพันธ์ การวิจัยพบว่า ด้านศิลปะการประพันธ์ นิยมใช้สำนวนสุภาพ คำอุทาน ถ้อยคำและสำนวนใหม่ๆ นิยมสร้างภาพพจน์แบบอุปมา อุปลักษณ์ นามมัย อาวตพภักษและอดิพจน์ ใช้สัญลักษณ์เฉพาะบุคคลมากกว่าสัญลักษณ์ตามธรรมเนียมนิยม บทเพลงใช้ รสสัลลาบังคพิสัยมากที่สุด ด้านสังคมวัฒนธรรม บทเพลงได้สะท้อนระบบครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม นันทนาการ และปัญหาของสังคมเอาไว้ และมีความสัมพันธ์กับงานของภักยา ภักดีบุรี^๒ ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวรรณกรรมเพลงของ ไพบุลย์ บุตรขัน” ไพบุลย์ บุตรขัน ได้ประพันธ์เพลงไว้เป็นจำนวนมาก บทเพลงสะท้อนการสร้างสรรค และอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย กล่าวคือได้นำลักษณะของทำนองเพลงพื้นบ้านและเพลงไทยเดิมมาสร้างสรรคเป็นเพลงต่างๆ ทำให้คนได้คุ้นเคยกับเพลงพื้นบ้าน บทเพลงส่วนใหญ่สะท้อนภาพสังคมและความเป็นอยู่ของคนไทยโดยเฉพาะสังคมชนบท และมีเพลงจำนวนไม่น้อยที่กล่าวถึงแนวความคิดและคติธรรมในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเกิดคุณค่าคือช่วยส่งเสริมให้คนกระทำแต่ความดีและสร้างสรรคสังคมให้สงบสุข นอกจากนี้เพลงของ ไพบุลย์ บุตรขัน ยังสะท้อนวัฒนธรรมและประเพณีไทยไว้หลายประการ

๕.๒.๒ การสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสุขประกอบด้วย หลักธรรมที่เป็นใจความสำคัญพื้นฐาน คือ หลักอริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาตามกระบวนการพุทธจิตวิทยา ขั้นตอนการพัฒนา คือ หลักไตรสิกขา ประกอบด้วยศีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา ในการสร้างสุขบุคคลต้องอาศัยปัจจัยเบื้องต้น ๒ ประการ เพื่อการพัฒนาไปตามเส้นทาง คือ หลักการพึ่งผู้อื่นที่เป็นกัลยาณมิตรที่คุณสมบัติเหมาะสมทั้งด้านบุคลิกภาพและคุณธรรม ส่วนผู้ที่ก้าวหน้าในกระบวนการพัฒนาจะมีเข้มแข็งตามลำดับตามหลักอินทรี ๕ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ส่วนผู้ที่มีคุณสมบัติสมบูรณ์ตามหลักพุทธคุณ ๓ คือ ปัญญาธิคุณ วิสุทธิคุณ และกรุณาคุณ และหลักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและความสุข เป็นผลจากการศึกษาวิจัยทางจิตวิทยาที่ค้นพบตัวแปรที่มีผลต่อความสุขแตกต่างกันออกไป แต่โดยสรุปกล่าวถึงปัจจัยสำคัญ ๔ ประการ คือ สิ่งเร้าภายนอก ซึ่งหมายถึง ปัจจัยทางกายภาพ ปัจจัยทางชีวปัจจัยทางสังคม และปัจจัยภายใน คือ ศักยภาพของอินทรี ๖ ไม่ว่าจะเป็นการรับรู้ การคิด ความจำ การแก้ปัญหา ทศนคติ แรงจูงใจ สุขภาพจิต และพฤติกรรมในการแก้ปัญหาในรูปของการตอบสนอง รวมถึงผลลัพธ์ของการตอบสนอง หากตัวแปรต่าง ๆ ดังกล่าวมาีความเหมาะสมก็จะทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงคุณค่าและคุณภาพจิตให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนให้มีความรู้ ทักษะ ประสพการณ์ และความสามารถที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่สุขภาวะทางจิตที่สมบูรณ์ ซึ่งอาจเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น ปรกาศความเบิกบานจากการดำรงอยู่ ความเบิกบานอย่าง

^๒ภักยา ภักดีบุรี.การศึกษาวรรณกรรมเพลงของไพบุลย์ บุตรขัน.๒๕๓๕ : บทคัดย่อ

ลึกซึ้ง จิตที่มีสุขภาพดียิ่ง มิใช่แค่ความเพลิดเพลินชั่วครู่ชั่วยาม แต่เป็นคุณสมบัติทางจิตที่สำคัญ คือ การรู้จักเลือกตัดสินใจ การใส่ใจกับความพิถีพิถัน ความสามารถในการคิดอย่างแน่วแน่ การรู้จักสร้างสรรค์ การให้อภัย การเรียนรู้บทเรียนของความยากลำบาก ชื่นชมและเรียนรู้จากคนรอบข้าง ปฏิบัติต่อร่างกายด้วยความเคารพ รู้จักยกย่องชมเชย รับฟังด้วยความใส่ใจและเปิดกว้าง มีอารมณ์ขัน และเบิกบาน การรู้จักปล่อยวาง เปิดความคิดและจิตใจเพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนมุมมองที่ถูกต้องและเหมาะสม การรู้จักค้นหาความธรรมดาในความไม่ธรรมดาสอดคล้องกับงานของ**พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)**^๓ ได้กล่าวว่า ชีวิตของมนุษย์นั้น หากจะกล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องฝึกฝนพัฒนาตน ใน ๓ ด้านด้วยกันคือ ๑) ด้านพฤติกรรม คือ ด้านความสัมพันธ์ที่แสดงออกต่อสิ่งแวดล้อม ได้แบ่งออกเป็นสัดส่วนสำคัญดังนี้คือ (๑) พฤติกรรมในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือ โลกแห่งวัตถุ โดยเฉพาะการใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้ โดยไม่เกิดโทษก่อผลเสียหาย แต่ได้ผลดีส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการฝึกอินทรีย์ให้มีประสิทธิภาพในการใช้งาน (๒) พฤติกรรมในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม และโลกของการใช้ชีวิต การอยู่ร่วมสังคม โดยไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อน หรือเวรภัย แต่ให้รู้จักมีความสัมพันธ์ ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์อย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อย่างน้อยดำรงตนอยู่ในขอบเขตแห่งศีล ๕ รักษา กติกาสังคม กฎเกณฑ์ หรือกฎหมายระเบียบแบบแผน คือวินัยแม่บทแห่งชุมชน หรือสังคม ของตน และวัฒนธรรม รวมทั้งสิ่งที่เรียกว่าจรรยาบรรณต่างๆ (๓) พฤติกรรมในด้านอาชีพ คือ การทำมาหาเลี้ยงชีพ โดยมีศิลปวิทยา วิชาชีพ ที่ฝึกไว้อย่างดี มีความชำนาญที่ปฏิบัติให้ได้ผล และเป็นสัมมาชีพ๒) ด้านจิตใจ ได้แก่ (๑) คุณภาพจิต ได้แก่ คุณธรรมความดีงามต่างๆ เช่น เมตตา กรุณา กตัญญู กตเวทิตา คารวะ หิริโอตตปัสสะ ฯลฯ ซึ่งหล่อเลี้ยงจิตใจให้งอกงาม และเป็นพื้นฐานของ พฤติกรรมที่ดีงาม (๒) สมรรถภาพจิต ได้แก่ ความสามารถเข้มแข็ง มั่นคงมีประสิทธิภาพของจิต เช่น ฉันทะ (ความใฝ่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ทำ) ความเพียร (วิริยะ) ความขยัน (อุตสาหะ) ความอดทน (ขันติ) ความระลึก นึกทัน ตื่นตัว ควบคุมตนได้ (สติ) ความตั้งมั่น แน่วแน่ ไส สงบ อยู่ตัวของจิต (สมาธิ) รวมทั้งความไม่ประมาท เป็นต้น ที่ทำให้ก้าวหน้านั้นคงในพฤติกรรมที่ดีงาม และ พร้อมที่จะใช้ปัญญา (๓) สุขภาพจิต ได้แก่ สภาพจิตที่ปราศจากความขุ่นมัวเศร้าหมอง เร่าร้อน เป็นต้น สดชื่นเอิบอิ่ม ร่าเริง เบิกบาน ผ่อนคลาย ผ่องใส เป็นสุข ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพกาย และทำให้พฤติกรรมที่ดีงามมีความมั่นคง สอดคล้องกลมกลืน และ ๓) ด้านปัญญา ซึ่งมีการพัฒนาหลายระดับ คือ (๑) ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สวดรับฟัง หรือ เล่าเรียน และรับถ่ายทอด ศิลปะ วิทยาการตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (๒) การรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน หรือเอนเอียง ด้วยความชอบชัง หรือ อคติทั้งหลาย (๓) การคิดพิจารณาวินิจฉัยอย่างมีวิจารณ์ญาณ ด้วยการใช้ปัญญาบริสุทธิ์ไม่'ถูกกิเลส' เช่น ความอยากได้ผลประโยชน์และความเกลียดชัง เป็นต้น ครอบงำปัญญา (๔) การรู้จักมอง รู้จักคิด ที่จะให้เข้าถึงความจริง และได้คุณประโยชน์ มีโยนิโสมนสิการ อย่างที่เรียกว่า มองเป็น คิดเป็น เช่น รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะ สืบสาวเหตุปัจจัย เป็นต้น (๕) การรู้จักคิดจัดการ ดำเนินการ ทำกิจให้สำเร็จฉลาดในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย (๖) ความสามารถแสวงหา เลือกคัดจัดประมวลความรู้คิดได้ชัดเจน และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นความรู้ความคิดใหม่ๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาและ

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒.

สร้างสรรค์ และ (๗) ความรู้แจ้งความจริงของโลกและชีวิต หรือรู้เท่าทันธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายที่ทำให้วางใจถูกต้องต่อทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถแก้ปัญหาชีวิต จัดความทุกข์ในจิตใจของตนได้ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งทั้งหลาย จิตไม่ถูกบีบคั้นครอบงำกระทบกระทั่งด้วย ความผันผวนปรวนแปรของสิ่งต่างๆ หลุดพ้นเป็นอิสระ อยู่เหนือกระแสโลก สว่างโล่งโปร่งผ่องใสไร้พรมแดน ซึ่งทำให้ปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลาย และดำเนินชีวิตด้วยปัญญาอย่างแท้จริง

๕.๒.๓ ผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย

การวัดผลคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ คณะวิทยาศาสตร์ อาชีพครอบครัวข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีจุดสนใจเพลงลูกทุ่งที่ตัวดนตรี และเป็นการกำหนดเพลงให้ฟัง กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจและให้ความสนใจต่อศิลปินและตัวภาษาที่ใช้ประพันธ์เพลงในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๙ และ ๓.๓๖ ตามลำดับ มีความพึงพอใจและสนใจต่อดนตรี ทำนอง และเนื้อหาเพลงในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๘ และ ๓.๕๔ ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างมีความปรารถนา มีสมาธิในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๘ และ ๓.๔๓ มีปิติ มีปีติสัทธา มีความสุขในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๕๑, ๓.๕๖ และ ๓.๕๙ ตามลำดับ เพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างในระดับความพึงพอใจด้านภาษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ขณะที่ความพึงพอใจด้านศิลปิน ดนตรี และเนื้อหาไม่มีความแตกต่าง ภูมิสำเนา ไม่มีผลต่อความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งความพึงพอใจด้านศิลปิน ดนตรี เนื้อหา และภาษา นักศึกษาที่อยู่ชั้นปีแตกต่างกันมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ทั้งด้านความพึงพอใจต่อศิลปิน ดนตรี เนื้อหาเพลง และภาษาที่ใช้ในเพลง นักศึกษาที่สังกัดคณะแตกต่างกันมีความแตกต่างในความพึงพอใจด้านดนตรี เนื้อหาเพลง และภาษาที่ใช้ในการประพันธ์ที่ระดับ ๐.๐๕ นักศึกษาที่ครอบครัวยุอาชีวะแตกต่างกันมีความแตกต่างในระดับความพึงพอใจด้านศิลปิน ดนตรี และเนื้อหาเพลง มีความพึงพอใจต่อเพลงลูกทุ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นักศึกษาที่สนใจในตัวศิลปินและด้านเนื้อหา มีความแตกต่างกันในระดับความพึงพอใจต่อเพลงลูกทุ่งที่ระดับ ๐.๐๕ กลุ่มนักศึกษาที่กำหนดเพลงให้ฟัง และกลุ่มที่ไม่ได้กำหนดเพลงให้ฟังมีความแตกต่างในระดับความพึงพอใจต่อเพลงลูกทุ่งด้านศิลปิน ด้านดนตรี ด้านเนื้อหา และด้านภาษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ กลุ่มตัวอย่างที่มีชั้นปีที่กำลังศึกษา คณะที่ศึกษา อาชีพของครอบครัว จุดสนใจในองค์ประกอบเพลง และกลุ่มที่กำหนด/ไม่กำหนดเพลงที่ฟังมีความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขด้านความชื่นบาน ความอิ่มใจ ความเย็นใจ ความรื่นเริง และความสงบใจ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกัน ภูมิสำเนาที่แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุข ทั้งด้านความชื่นบาน ความอิ่มใจ ความเย็นใจ ความรื่นเริง และความสงบใจ และรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า ขึ้นอยู่กับประสบการณ์วัตถุประสงค์และสถานการณ์แวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป โดยมีกระบวนการพัฒนาสอดคล้องกับหลักการพัฒนาในกระบวนการอริยสัจ ๔ กล่าวคือ ในแง่ข้อเนื้อหาสาระเพลง ผู้ประพันธ์และสร้างสรรค์ อาจจะนำเสนอกระบวนการบรรยายนำเสนอสภาพปัญหาหรือทุกข์ของสังคม อาจนำเสนอสาเหตุหรือสมุทัยของปัญหา อาจนำเสนอสภาพพันปัญหา ความสุข ความสมหวัง คือ นิโรธ หรืออาจนำเสนอแนวทางพันธกิจ หรือการปฏิบัติที่ทำให้พ้นจากสภาพปัญหา

ชีวิต ส่วนกระบวนการสร้างสรรค์เพลงตามกระบวนการแห่งอริยสัจ ก็คือ การกำหนดปัญหาหรือเรื่องที่
จะนำเสนอได้ครอบคลุม (ปริญญะ) การรู้เหตุผลของประเด็นที่จะนำเสนอ(สมุทัย) การชี้ทางออก
(นิโรธ) และเสนอวิธีแก้ไขปัญหาหรือทางออกของปัญหา(มรรค) และเพราะเหตุที่เพลงลูกทุ่งไทยมี
ความหลากหลายยืดหยุ่นทั้งในแง่ของเนื้อหา เป้าหมายและวิธีการ จึงทำให้เพลงลูกทุ่งไทยสามารถที่
จะบูรณาการ สังเคราะห์เนื้อหาและความเป็นจริงเชิงบวกได้หลากหลายสอดคล้องกับกาลเทศะตาม
หลักพุทธจิตวิทยาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งสัมพันธ์กับงานวิจัยของ พระมหาสมชัย สิริวพฺพโน^๔ ที่ได้
ศึกษาเรื่อง “หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในเพลงลูกทุ่งไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ
รวบรวมบทเพลงลูกทุ่ง เริ่มตั้งแต่ยุคทองของเพลงลูกทุ่ง คือเมื่อปลายปี พ.ศ.๒๕๐๗ นำมาศึกษา
วิเคราะห์เนื้อหาสาระที่สะท้อนถึงเพลงลูกทุ่งที่สอดคล้องกับคำสอนพุทธศาสนา อิทธิพลของ
พระพุทธศาสนาที่มีต่อบทเพลงลูกทุ่งและวิเคราะห์คำสอนของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลง
ลูกทุ่ง และพบว่า เพลงลูกทุ่งไทยไม่ได้ให้แต่ความบันเทิงใจเท่านั้น หากแต่ยังได้แฝงความคิดและ
แนวทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อและหลักธรรมในศาสนาต่างๆ โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา เพลง
ลูกทุ่งไทยมีเนื้อหาสร้างสรรค์ อนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ที่หลากหลาย ทั้งการปลุกใจ สดุดี เสนอคุณค่า
ของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สะท้อนความเป็นจริงของสังคม ความงามและสภาพการ
เปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ หรือแม้แต่สั่งสอนอบรมผ่านสุภาษิต คำพังเพย นอกจากนี้ ที่สำคัญเพลง
ลูกทุ่งไทยได้สะท้อนสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ต่างๆ อย่างตรงไปตรงมา ไม่ก็สภาพการ
เปลี่ยนแปลงของธรรมชาติสภาพแวดล้อม ความเสื่อมถอยของวัฒนธรรม ประเพณี ความเปลี่ยนแปลง
ของคุณธรรมจริยธรรม หรือสภาพการเปลี่ยนแปลง พัฒนาการของชนบทรอบนิคมประเพณี

๕.๑.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “แบบจำลองพุทธจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขใน
บทเพลงลูกทุ่งไทย”

แบบจำลองพุทธจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย ได้แก่
แบบจำลอง SCHCC-FEMCW MODEL หมายถึง เพลงลูกทุ่งมีลักษณะที่ไม่มีอัตรา มีการบูรณาการ
สาระที่หลากหลาย จึงทำให้ครูเพลงสามารถที่จะสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งตามแบบฉบับของตนอย่างมี
ประสิทธิภาพ สร้างสรรค์บทเพลงจากลักษณะเฉพาะตน คือ ความซาบซึ้งในประสบการณ์เฉพาะของ
ตนเอง ความสามารถในการใช้ภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพ การเลือกสรรทำนองที่กินใจตาม
วัตถุประสงค์ของเพลง การสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งจากสาระธรรมอันเป็นสัจจะแน่นอนใน
พระพุทธศาสนา หรือสาระแห่งธรรมชาติ ความจริงแห่งวิถีชีวิต คุณค่าแห่งวัฒนธรรมประเพณี หรือ
สะท้อนความเป็นจริงในวิถีชีวิตร่วมสมัย หรือแม้แต่บางท่านก็ได้นำเอาภูมิปัญญาหรือลักษณะ
ศิลปวัฒนธรรมที่คนทั่วไปได้หลงลืมไปแล้วนำมาสร้างความประทับใจด้วยองค์ประกอบใน
กระบวนการเพลงลูกทุ่ง ไม่ว่าจะเป็นศิลปิน ไม่ว่าจะเป็นโดยศักยภาพของศิลปิน สุนทรียศาสตร์
ทางด้านศิลปะ ดนตรี นาฏลักษณ์ การแสดง วรรณศิลป์ มาสร้างความประทับใจให้เกิดขึ้นตาม

^๔ พระมหาสมชัย สิริวพฺพโน.หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในเพลงลูกทุ่งไทย ๒๕๓๗ :

หลักการพัฒนาอินทรีย์ ๕ ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา เพื่อพัฒนาตนและผู้ฟังไปสู่การสร้างสรรค์คุณธรรมและความสุขในรูปแบบของความสงบใจ ความชื่นบาน ความรื่นเริงใจ ความเย็นใจ และความอึดใจ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับงานของจำรูญ หอมระรื่น^๕ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ พร ภิรมย์” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของพร ภิรมย์ ในแง่ศิลปะการใช้ภาษา รูปแบบวรรณกรรมเพลง การวิจัยพบว่า วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ พร ภิรมย์ มิได้ให้แต่ความบันเทิงเริงใจแก่ผู้ฟังเท่านั้น หากแต่ยังได้แฝงความคิดและแนวทางต่างๆ เพื่อให้ผู้ฟังนำไปไตร่ตรองด้วยเพลงของ พร ภิรมย์ กล่าวถึงสิ่งที่ควรปฏิบัติในสังคม หรือความเชื่อทางพุทธศาสนา กล่าวไว้ด้วย ซึ่งวิธีการสอนก็มักจะใช้วิธีการยกอุทาหรณ์มากล่าว การกล่าวถึงคุณธรรมในลักษณะนี้ทำให้ผู้ฟังไม่ทำให้รู้สึกว่าคุณสอนโดยตรง จึงไม่น่าเบื่อ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ กล่าวคือ จากการบูรณาการความรู้ทางพระพุทธศาสนาทั้งจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา รวมทั้งปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา จากการสัมภาษณ์ครูเพลง จากการศึกษาทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) ตลอดจนการสำรวจทัศนคติความพึงพอใจผลทางคุณธรรมและความสุขของนักศึกษาซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ ทำให้พบว่า เหตุผลและหลักการของการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งต้องให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของเพลงทั้ง ๔ อย่าง เป็นเบื้องต้น คือ ดนตรี ทำนอง ศิลปิน และเนื้อหาสาระเพลง ผู้ประพันธ์ท่านใดยังมีความสามารถสร้างสรรค์บทเพลงที่มีเสียงและทำนองกินใจ ดนตรีกินใจ และเนื้อหากินใจ ได้มากเท่าใด ก็สามารถสร้างสรรค์บทเพลงที่เป็นอมตะได้มากเท่านั้น ในกระบวนการสร้างสรรค์เพลงและเพื่อให้เพลงเป็นที่นิยมของผู้ฟัง ผู้สร้างสรรค์เพลงจะโดยเจตนาเจาะจงเป้าหมายเฉพาะ หรือสร้างสรรค์เพลงไปตามประสบการณ์ที่สั่งสมมาตามเหตุการณ์หรือวิถีชีวิตทั้งของตนเองหรือการสังเกตจากชาวบ้าน ล้วนมีกระบวนการสร้างสรรค์เพลงสอดคล้องกับกระบวนการไตรสิกขา กล่าวคือ ครูเพลงเองจำเป็นต้องมีความเชี่ยวชาญ มีสมาธิจิตและมีเนื้อหาที่ต้องการจะถ่ายทอด ในส่วนผู้ฟังเพลง บทเพลงจะต้องดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง (ศิลปิน) ให้สนใจมีสมาธิในการฟัง จนเกิดคุณธรรม ๕ ประการ คือ ความชื่นบาน ความอึดใจ ความเย็นใจ ความรื่นเริงใจ และความสงบใจ ซึ่งเป็นองค์ของสมาธิ ซึ่งถือเป็นคุณธรรมสูงสุดตามหลักพุทธจิตวิทยา จากนั้นก็จะทำให้ผู้ฟังเกิดปัญญานำไปสร้างสรรค์ชีวิตส่วนตัวและสังคมให้มีความสุขสงบยิ่งขึ้นไป ผู้วิจัยจึงใคร่จะเสนอแนะผลการวิจัยเพื่อนำไปประยุกต์ใช้โดยสรุป ดังนี้

๑) พุทธจิตวิทยาเพื่อสร้างคุณธรรมและความสุขในเพลงลูกทุ่งไทย ควรเป็นเป้าหมายสำคัญที่สามารถใช้วิธีการและกลยุทธ์ต่างๆ ได้หลากหลายตามความแตกต่างของผู้ฟัง ซึ่งสอดคล้องกับ

^๕ จำรูญ หอมระรื่น.วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ภารภิรมย์.๒๕๓๔ : บทคัดย่อ

แนวคิดจิตวิทยาสมัยใหม่ คือ แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก ซึ่งไม่ปฏิเสธทฤษฎีและหลักการทางจิตวิทยา กลุ่มใดเลย เพียงแต่ว่าหลักการและวิธีการทางจิตวิทยานั้นๆ จะต้องตอบสนองต่อความสุขยิ่งๆ ขึ้น (Happier) หมายความว่ากิจกรรมต่างๆ กลยุทธ์ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งการสร้างสรรค์เพลงต้องนำไปสู่ความสุขยิ่งๆ ขึ้น ไม่ว่ากลยุทธ์ทางการตลาด กลยุทธ์ในการแสดงของศิลปิน หรือองค์ประกอบในการแสดงบนเวที รวมถึงดนตรีเนื้อหา สาระเพลงจะเป็นอย่างไรก็ตาม ก็ควรนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมและความสุขในเบื้องต้นเพื่อผู้ฟังเอง หรือการร่วมกันสร้างสุขและคุณธรรมให้แก่สังคม

๒) ในส่วนผู้ฟังเพลงซึ่งเป็นผลจากการค้นพบทั้งทางหลักธรรมในพุทธจิตวิทยา จากทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวก จากการสัมภาษณ์ครูเพลง นักวิชาการทางด้านดุริยางคศิลป์ จากปราชญ์และนักวิชาการทางด้านจิตวิทยา สามารถสรุปไปในทิศทางเดียวกันว่าเพลงยอดนิยมและเป็นอมตะจะมีความสมบูรณ์ในองค์ประกอบ ๓ อย่าง คือ เนื้อหากินใจ เสียงกินใจ และดนตรีกินใจ ในส่วนเสียงกินใจและดนตรีกินใจ ผู้ฟังเพลงอาจไม่จำเป็นจะต้องพัฒนาทักษะการรับรู้ที่พิเศษอะไรมา เพราะคนทั่วไปก็สามารถที่จะรับรู้อารมณ์ความรู้สึกที่สร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพในกระบวนการเพลงอยู่แล้ว แต่การมีโยนิโสมนสิการหรือการใคร่ครวญถึงสาระเพลงอาจจะต้องฝึกฝนทักษะการฟังเหมือนดังสุภาษิตในพระพุทธศาสนาที่ว่า “สุสฺสํ ลภเต ปัญญํ การฟังด้วยดีย่อมได้ปัญญา” เพราะในส่วนของความคิดและเนื้อหาเพลง ผู้ประพันธ์ได้สรุปองค์ความรู้อย่างลงตัว ด้วยความคิดรวบยอดที่สมบูรณ์อย่างลัดสั้นในช่วงเวลาไม่เกิน ๔ นาทีของความยาวเพลงลูกทุ่งแต่ละเพลง เพื่อที่การฟังเพลงจะได้เป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างปัญญาในวิถีชีวิตนอกเหนือจากความบันเทิงเริงรมย์อย่างเดียว

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะมีการศึกษาค้นคว้าต่อเนื่องจากงานวิจัยของผู้วิจัย ดังต่อไปนี้

๑) ควรมีการศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์การบรรลुरुธรรมจากบทเพลงในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาพระสาวกที่บรรลุเป็นพระอรหันต์ด้วยบทเพลง

๒) ควรมีการศึกษาเรื่อง แก่นทฤษฎีทั้งทางด้านสุนทรียศาสตร์ ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์ ศิลปะการแสดง (นาฏลักษณ์) ประกอบโดยละเอียดด้วย เพื่อนำมาบูรณาการในกระบวนการเพลงลูกทุ่งได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๓) ควรมีการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของปัจจัยพุทธจิตวิทยาในบทเพลงเพื่อชีวิตที่ส่งผลต่อการพัฒนาจิตปัญญาของวัยรุ่นไทย

๔) ควรมีการศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางพุทธจิตวิทยาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงไทยสากลร่วมสมัยเพื่อเยียวยาผู้ป่วยทางจิต

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเล่มที่๗,๑๐ , ๑๕,๒๐,๒๖,๒๗,๒๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๓.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

ศึกษาธิการ.กระทรวง.กรมการศาสนา.พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงพิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา ,๒๕๒๓.

กาญจนา แก้วเทพ .สตรีศึกษา ๒ . กรุงเทพมหานคร:หจก.อรุณการพิมพ์ ,๒๕๔๔.

คณะกรรมการพัฒนากิจการกรมและบทบาทของสตรี.สถานภาพปัจจุบันของสตรีไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จัดพิมพ์, ๒๕๒๓.

โกสมุ สายใจ. ๒๕๔๐. สีและการใช้สี. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. ๒๕๔๘. ภาษากับการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พีเพรส จำกัด.

บรรจบ พันธุเมธา. ๒๕๔๕. ลักษณะภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. ๒๕๒๕. ศิลปะการเขียน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิชาการ.

พรพรรณ แก้วสุทธา. ๒๕๔๒. ลักษณะภาษาที่ใช้ผ่านสื่อโฆษณาด้านนอกรถโดยสาร ขสมก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๔๖. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๖. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ.๒๕๔๒. อิทธิพลของภาษาต่างประเทศต่อภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมจิตร เดชะบัญญัติ. ๒๕๓๙. การวิเคราะห์วาทกรรมของป้ายโฆษณาในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีรพร คงสุวรรณ. ๒๕๔๕. การศึกษาเปรียบเทียบบทโฆษณาในนิตยสารมุ่งกลุ่มเป้าหมายเพศชายและเพศหญิง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สกันธ์ ภู่งามดี. ๒๕๔๖. การออกแบบและผลิตงานโฆษณา. กรุงเทพมหานคร : แชนโพรพริ้นติ้ง จำกัด.

สุภาภรณ์ คงใจ. ๒๕๔๐. การเปรียบเทียบภาษาโฆษณาในนิตยสารดิฉันและนิตยสารจีเอ็ม. สารนิพนธ์
อักษรศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เสรี วงษ์มณฑา. ๒๕๔๐. การโฆษณาและการส่งเสริมการขาย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธีระฟิล์ม
และโซเท็กซ์จำกัด.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. ๒๕๕๐. จำนวนประชากร จำนวนคนเกิดและคนตาย อัตราการเกิด อัตราการ
ตายและอัตราการเพิ่มตามธรรมชาติของประชากร จำนวนตามภาค พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๔๙
[ออนไลน์].เข้าถึงได้จาก: www.service.nso.go.th/nso/g-service/sury49/pop/tab.pdf.
[วันที่เข้าถึง ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๐].

จรัส พยัคฆราชศักดิ์, อีสาน๑ และศาสนาวรรณกรรมนิยมในท้องถิ่นเล่ม (กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ ๒๕๒๔).

เจนภพ จบกระบวนวรรณ,พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพฯครั้งที่๑ รวบรวมและ
จัดพิมพ์โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ.(กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์อมรินทร์ พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด ๒๕๓๒).

พินดา บุญชัยศรี,สถานการณ์และสภาพปัญหาของการสื่อสารมวลชนในประเทศไทย กรุงเทพมหานคร :
รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่องทิศทางแผน ฯ ๗ : ก้าวใหม่ของการสื่อสารมวลชนคณะวารสาร
ศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๓๓.

ปรีชา พิณทอง. ภาชิตโบราณอีสาน. อุบล :โรงพิมพ์ศิริธรรม ๒๕๓๒.

วรรณิ จันทรศิริ. ถามศัพท์ฉบับละคำ. สารสถาบันภาษาไทย ฉบับที่ ๑ มกราคม – มีนาคม ๒๕๓๘
(กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว ๒๕๓๘)

อนิต อยู่โพธิ์, ดนตรีในพระธรรมวินัย. (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ในนามโรงเรียนพุทธจักรวิทยาวัดหัวลำโพง
กรุงเทพมหานคร ๒๕๑๘).

นิตี เอียวศรีวงศ์. โขน การาบาว น้ำเน่า และหนังไทย. กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๓๘

ปรมะ สตะเวทิน.หลักนิเทศศาสตร์.กรุงเทพมหานคร:ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์,๒๕๓๓.

เลิศชาย คุชยุทธ.ไทยลูกทุ่ง.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน,๒๕๓๘.

สมควร กวียะ,สภาพสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ในประเทศไทยประเภทสื่อบุคคลและสื่อประเพณี.

กรุงเทพมหานคร: โครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องประเพณี : ยุทธวิธีในการพัฒนาชนบทคณะ
วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.

สุชา จันทน์เอม.จิตวิทยาทั่วไป.กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,๒๕๔๑

สุรพล วิรุฬห์รักษ์.สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา.กรุงเทพมหานคร : โครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องสื่อประเพณี:
ยุทธวิธีในการพัฒนาชนบทคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๒๙.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก, เพลงรักจากพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด ๒๕๓๑.

แวง พลังวรรณ เรียบเรียง. **อีสานคดี ชุด ลูกทุ่งอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสาร ๒๕๔๕
อนุรักษ์เพลงลูกทุ่ง, รวมสุดยอดเพลงลูกทุ่งอิตตลอดกาล ม.ป.พ., ๒๕๕๐

(๒) บทความ :

กอบกุล ภูธรารณ, **เพลงลูกทุ่งกับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๓๑.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. บทความพิเศษ: **ที่สำหรับผู้หญิง : พุทธทัศนะ : ร่มโพธิ์ แก้ว**. (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ ๑๓๙ การพิมพ์ ๒๕๓๘)

จินตนา ดำรงค์เลิศ. บทความพิเศษ: **ฐานสตรีในเพลงลูกทุ่ง**. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๘.

บุบผา เมฆศรีทองคำ. **บทบาทของเพลงลูกทุ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิต: วิเคราะห์เนื้อหา**

ของเพลงลูกทุ่งในช่วงปีพ.ศ. 2532-2533. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิตคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔.

พยงค์ มุกดา. **เรื่องราวเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง**. กรุงเทพมหานคร : การประชุมวิชาการและสัมมนา เรื่องเส้นทางเพลงลูกทุ่งไทย หอประชุมเล็ก ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๓.

เต็มศิริ บุญยสิงห์, **อ้อ วรรณกรรมมวลชน**, ปากก่อบัณฑิตวรรณกรรมวิพากษ์. สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย ๒๕๑๘.

สุกรี เจริญสุข, **แนววิเคราะห์เพลงพื้นบ้านกับเพลงลูกทุ่ง**, กรุงเทพมหานคร: การประชุมวิชาการและสัมมนา เรื่อง เส้นทางเพลงลูกทุ่งไทย หอประชุมเล็ก ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ๒๕๓๓.

สมบุรณ์ บุญฤทธิ์. ผศ., **ธรรมะในเพลงชาล้องภาคใต้** บทความในสารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตรุ่นที่ ๕๑ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๗.

สมเกียรติ ภูพัฒน์วิบูลย์, **ภาษาศาสตร์ในเพลง** : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒนันทาสารคาม ๒๕๒๙.

อนงก นาวิกมูล, **พื้นบ้าน พื้นเมืองถึงเพลงลูกทุ่ง**, กรุงเทพมหานคร: การประชุมวิชาการและสัมมนา เรื่อง เส้นทางเพลงลูกทุ่งไทย หอประชุมเล็ก ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๓.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

.พระมหากันต์ วุฒนวิโส (มโนวัฒน์), **การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม ใน จริยศาสตร์ของคานท์กับในพุทธจริยศาสตร์ตามทัศนะของพระเทพเวที**

(ประยุทธ์ ปยุตโต). วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕.

จินตนา ดำรงเลิศ.ดร.,วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทยที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๓ หน้า คำนำ.

พระมหาสมชัย สิริวิฑูโน. (ศรีนอก).หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งไทย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๗.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอู่), วรรณคดีพระพุทธศาสนาในล้านนา : คติธรรมความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่น,สารนิพนธ์ ในดุขฎิบัณฑิต อันดับที่ ๑ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๕.

พระมหาประหยัด ปญฺญาวโร (สุนนท์),จริยธรรมที่ปรากฏในกลอนลำ, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๕.

พระมหาเทิด ญาณวชิโร (วงศ์ช่อ),ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาชีวิตไทยในกวีนิพนธ์กรุงรัตนโกสินทร์, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๕.

บุษกร ครุทวงศ์.วรรณกรรมเพลงของพยางค์ มุกดา : การศึกษาวิเคราะห์. ปริญญานิพนธ์ วิชาเอกภาษาไทย ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. ๒๕๓๗.

สมบูรณ์ บุญฤทธิ์.ผศ., ธรรมะในเพลงข้าน้องภาคใต้ บทความในสารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตรุ่นที่ ๕๑ กรุงเทพมหานคร ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๗.

สุรพงษ์ สังฆมณี,ศึกษาค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งอีสาน พ.ศ.๒๕๓๓ – ๒๕๓๙ ปริญญานิพนธ์กศ.ม.มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม ๒๕๔๑.

รุจิรา เกตุศิริ, การศึกษาเพลงพื้นบ้านอีสานที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย. ปริญญานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,๒๕๓๕.

ลักขณา สุขสุวรรณ, วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง. ปริญญานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒๕๒๑.

บุบผา เมฆศรีทองคำ,ศึกษาบทบาทของเพลงลูกทุ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิต : วิเคราะห์เนื้อหาของเพลงลูกทุ่งในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๒ – ๒๕๓๓ วิทยานิพนธ์หลักสูตรวารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๓๔.

นางสาวเพิ่มพร ธนสีลังกูร,วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสลา คุณวุฒิ.ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสารคาม ๒๕๔๔.

อดิศร เพียงเกษ, **หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องบุญ – บาปที่ปรากฏในบทผญาอีสาน.**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

อุตร จันทวัน, **การสืบค้นร่องรอยพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมไทย : ศึกษากรณีอุรังคินาทนหรือตำนานพระธาตุพนม.** สารนิพนธ์ ในดุขฎิบัณฑิต, อันดับ ๓ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๕.

(๔) เอกสารงานวิจัย :

คึกฤทธิ์ ปราโมท, ม.ร.ว.จากสยามรัฐ หน้า ๕ เล่ม ๖ กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า ๒๕๒๕

จินตนา ดำรงเลิศ. **ชนบทรณนิยมประเพณีค่านิยม และการดำเนินชีวิตของชาวชนบท.**

ไทยที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทยตั้งแต่หลังสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึง ปัจจุบัน. รายงานผลการวิจัย สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.

สุกรี เจริญสุข.รศ.ดร., **เอกสารงานวิจัย เรื่อง ดนตรีในพระพุทธศาสนาในภูมิภาคอุษาคเนย์.** งานวิจัย มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๔๖.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. **ลูกทุ่งกับเพลงไทย.** กรุงเทพมหานคร : การประชุมวิชาการและสัมมนาเรื่องเส้นทางเพลงลูกทุ่งไทย ที่หอประชุมศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย. ๒๕๓๓.

(๕) อินเทอร์เน็ต :

www.women-family.go.th/new/faq.html 24/05/06

www.workers-voice.org/adtusite/articles/gender.html 24/05/06

www.baanjomyut.com/10000sword/women_poem/01.html

๒. ภาษาอังกฤษ :

Bellah, R.N., et.al. **Habits of the Heart : Individualism and Commitment in American Life** . University of California Press , 1996.

Benson , H ., Heron, W ., and Scott , T.H. **Effect of Decreased Variation in the Sensory Environment.** Canadian Journal of Psychology , 1954.

Brown, and Moberg.1980. **Organization Theory and Management : A Macro Approach,** (New York : John Wiley & Son, Inc.

Csikszentmihalyi , M. **Finding Flow : The Psychology of Engagement with Everyday Life** . Basic Books , 1998.

_____ . **Flow : The Psychology of Optimal Experience** . Harper and

- Row , 1990.
- Denzin, N.K. 1970. **The research Act : A Theoretical Introduction to Sociological Methods**, (Chicago : Aldine Publishing.
- Elloy, D.E., J.E. Everett and W.R. Flynn.1995. **Multi-dimensional Mapping of the Correlates of Job Involvement**. Canadian Journal of Behavioral Science.
- Franki, V.E. **Mom's Search for Meaning** . Beacon Press , 2006.
- Joyce, B. and M. Weil.1985. **Model of Teaching**, (2nd ed), New Delhi : Prentice – Hall of India Private Limited.
- Keeves, P.J.. 1988. **Education Research Methodology and Measurement : An International Handbook**. (Oxford : Pergamon Press.
- Lambert, S.J. 1991. **The Combined Effects of Job and Family Characteristics on the Job Satisfaction Job Involvement and Intrinsic Motivation of Men and Women Workers**. Journal Behavior.
- Maslow, A. H..1954. **Motivation and Personality**, (New York : Harper & Row Publishing.
- Mishra , P.C. and J. Gupta. 1994. **Performance as a Function of Employees Motivation and Job Involvement**. Psychological Study.
- Neufeldt, Victoria.1988. **Webster's New World Dictionary**, 3rd Edition, (New York : Simon and Schuster, Inc.
- Newstrom, John w. and Davis Keith.1997. **Organizational Behavior : Human Behavior at Work**, (New York : Mc Graw-Hit Higher Education.
- Orpen, C.1983. **Type A Personality as a Moderator for the Effects of Role Conflict, Role Ambiguity and Role Overload on Individual Strain** Psychological Abstract.
- Orpen, C. 1997. **Interactive Effects of Communication Quality and Job Involvement on Managerial Job Satisfaction and Work Motivation**. Journal of Psychology.
- Ripinen, M. 1994. **Extrinsic Occupational Needs and The Relationship Between Need for Achievement and Locus of Control**. Journal of Psychology.
- Steiner, S.E.. 1988. **Methodology of Theory Construction**, (Sydney : Ecology Associates.
- Willer, R.H.,1967. **Leader and Leadership Process**, Boston: Irwin / Mc Graw-Hill.

๓. สัมภาษณ์:

- สัมภาษณ์ สมพจน์ สิงห์สุวรรณ, กรุงเทพมหานคร, ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑
- สัมภาษณ์ ครูชลธิ์ ชารทอง, กรุงเทพมหานคร, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
- สัมภาษณ์ พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. พระนครศรีอยุธยา, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑ .
- สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก, กรุงเทพมหานคร, ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑ .
- สัมภาษณ์ รศ.ดร.สุกรี เจริญสุข, กรุงเทพมหานคร, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ สมณเพาะพุทธ จันทเสฏฐ์, กรุงเทพมหานคร, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ครูจิตรกร บัวเนียม, กรุงเทพมหานคร, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ผศ.ดร.แสง นิลนาม, กรุงเทพมหานคร, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ รศ.ดร.อดิศร เพียงเกษ, กรุงเทพมหานคร, ๗ กันยายน ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เมธพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์, กรุงเทพมหานคร, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ผศ.ฉกาจ ราชบุรี, กรุงเทพมหานคร, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ครูเรืองยศ พิมพ์ทอง, กรุงเทพมหานคร, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ วิชาญ แก้วสวัสดิ์, กรุงเทพมหานคร, ๒๙ กันยายน ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ปัยย วิจิตรเวชการ, กรุงเทพมหานคร, ๒๙ กันยายน ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ทิพวรรณ ทองบริสุทธิ, กรุงเทพมหานคร, ๒๙ กันยายน ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ รศ.ดร.ปรีชา คเนตนอก, กรุงเทพมหานคร, ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
- สัมภาษณ์ ดร.สุวัฒน์ รักขันโท, กรุงเทพมหานคร, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือเก็บข้อมูล

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร./โทรสาร ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ (ต่อ ๘๒๐๘)

ที่ ศบ ๖๑๐๔๔/ วันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก

ด้วย นายจ่านงค์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

การจัดทำดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว นิสิตได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากกรรมการที่ปรึกษา ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชาแนวปฏิบัติและสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา จึงขออนุมัติเคราะหจากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนิสิตผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นิสิตจะนำเรียนด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาตรวจเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผศ.ดร.ศิริวัฒน์ ศรีศรีครอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน น.อ.ดร.นภัทร แก้วนาค

ด้วย นายจำนงค์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ พุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

การจัดทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว นิสิตได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากกรรมการที่ปรึกษา ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติและสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนิสิตผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นิสิตจะนำเรียนด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาตรวจเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ผศ.สรียา หับหัน

ด้วย นายจันงค์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ พุทธจิตวิทยาการสร้างความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

การจัดทำดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว นิสิตได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากกรรมการที่ปรึกษา ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติและสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนิสิตผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นิสิตจะนำเรียนด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาตรวจเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๓๐๔.๔/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร. ศศิต วัชรวิทย์

ด้วย นายจำนงค์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ พุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

การจัดทำดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว นิสิตได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากกรรมการที่ปรึกษา ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติและสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนิสิตผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นิสิตจะนำเรียนด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาตรวจเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีครอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๐๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครุฑเป็นผู้อุปถัมภ์โครงการวิจัย

เรียน พล.ต.ท. ราม

ด้วย นายจันทน์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ พุทธจิตวิทยาการสร้างความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

การจัดทำดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว นิสิตได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากกรรมการที่ปรึกษา ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติและสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา จึงขออนุมัติครุฑจากท่านในฐานะผู้อุปถัมภ์ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนิสิตผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นิสิตจะนำเรียนด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีศรีเรือง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานและเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

ด้วย นายจ่านงค์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างความสุขและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณาเห็นแล้วว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน สมณแพะพุทธจันทเสฏฐ์

ด้วย นายจ้านงค์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรม และความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณา เห็นแล้วว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าในเรื่องดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิทยานิพนธ์จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

สวณ: จันทเสฏฐ์

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีศรีครอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน รศ.(พิเศษ) ดร.อดิสร เพียงเกษ

ด้วย นายจันทน์ ไข่มงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรม และความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณา เห็นแล้วว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ โทร./โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ (ต่อ ๘๒๐๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๓๑๘

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์

ด้วย นายจำนงค์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างความสุขและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณาเห็นแล้วว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิทยานิพนธ์จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ในโอกาสที่ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย
วันที่ ๑๐.๓๐-๑๒.๐๐ ๖.

ในโอกาสที่ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย
วันที่ ๑๐.๓๐-๑๒.๐๐ ๖.

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีศรีรอด)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย
เรียน รศ.ดร. สมชัย ศรีนอก

ด้วย นายจำนงค์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรม และความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณา เห็นแล้วว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่อง ดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะ พิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีศรีเรือง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน รศ.ดร.สุกรี เจริญสุข

ด้วย นายจันทน์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างความสุขและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผศ.ดร. แสง นินนาม

ด้วย นายจันทน์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการเสริมคุณธรรม และความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณา เห็นแล้วว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่อง ดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะ พิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเรือดง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

จันทน์ ไชยมงคล
ร. ชัยมงคล
(ผศ.ดร. ธีระวัฒน์ ธีระวัฒน์)
๓๐ พ.ค. ๒๕๖๑

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน คุณสมพจน์ สิงห์สุวรรณ

ด้วย นายจำนงค์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรม และความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณา เห็นแล้วว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่อง ดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขออนุมัติคราะห์จากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะ พิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติเคราะห้สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน คุณชลธิ์ ธารทอง

ด้วย นายจํานงค์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสํารังคุณธรรม และความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณา เห็นแล้วว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่อง ดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขออนุมัติเคราะห้จากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนํามาใช้ในการทำวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะ พิจารณาให้ความอนุเคราะห้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาส นี้

อ.ดร.ศิริวัฒน์ ศรีเครือตง

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.ศิริวัฒน์ ศรีเครือตง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน คุณเรืองยศ พิมพ์ทอง

ด้วย นายจันทน์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างความสุขและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิทยานิพนธ์จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครื่อง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน คุณจิตกร บัวเนียม

ด้วย นายจันทน์ ไซมมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างความสุขและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณาเห็นแล้วว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน พล.อ.ฉัตร ราชบุรี

ด้วย นายจันทน์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างความสุขและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ขอแสดงความนับถือ
ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน คุณป๊าย วิจิตรเวชการ

ด้วย นายจันทน์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรม และความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณา เห็นแล้วว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่อง ดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะ พิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีศรีครอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิบาตและเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน รศ. ดร. มิ่งขวัญ ดอนทะหนอง

ด้วย นายจันทน์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรม และความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณา เห็นแล้วว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่อง ดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะ พิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.ศิริวัฒน์ ศรีเครื่อง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน *ดร. สุวิมลสิน วิกะวิท*

ด้วย นายจำนงค์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างความสุขและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิทยานิพนธ์จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน คุณทศพรณก ทอจ มหิทธิ

ด้วย นายจันทน์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างความสุขและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณา เห็นแล้วว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่อง ดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านพิจารณาอนุญาตให้สืบดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะ พิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.ศิริวัฒน์ ศรีเรือดง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ที่ ศธ.๖๑๐๔.๔/๓๓

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน *คุณวิภาส แก้วสวัสดิ์*

ด้วย นายจำนงค์ ไชยมงคล นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างความสุขและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย : Buddhist Psychological Virtues and Happiness Enhancing Through Thai Country Song.

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยาพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้ในการทำวิทยานิพนธ์จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : นายจำนงค์ ไชยมงคล
 ว/ด/ป เกิด : ๖ มกราคม ๒๕๐๖
 สถานที่เกิด : จังหวัดพะเยา
 การศึกษา : ๒๕๒๙ ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 ๒๕๔๘ ปริญญาโท นิติศาสตรมหาบัณฑิต(กฎหมายมหาชน) มหาวิทยาลัย
 รามคำแหง

ประสบการณ์การทำงาน :

ด้านกฎหมาย-บริหาร-การเมือง

๒๕๓๐ ทนายความ หัวหน้าสำนักงานกฎหมายจำนงค์ ไชยมงคล
 ๒๕๔๐ อนุกรรมการยุติธรรม สภาผู้แทนราษฎร
 ๒๕๔๑ คณะกรรมการวิเคราะห์กฎหมาย วิปฝ่ายค้าน ฯลฯ
 ๒๕๔๒ กรรมการวิสามัญร่างพระราชบัญญัติรถไฟฟ้ามหานคร สภาผู้แทนราษฎร
 ๒๕๔๔ ประธานกรรมการ บริษัท เมืองไทยกฎหมาย-การบัญชี จำกัด
 ๒๕๔๔ รองประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ผู้ไม่ได้รับความเป็นธรรม

ทางสังคมและกฎหมาย วุฒิสภา

๒๕๔๖ กรรมการผู้จัดการบริษัท เมืองไทยคอนโดเทล จำกัด
 ๒๕๔๘ กรรมการบริหาร บริษัท ขนส่ง จำกัด (บอร์ด บ.ข.ส.)
 ๒๕๔๘ ประธานคณะอนุกรรมการกฎหมาย บ.ข.ส.
 ๒๕๔๘ ประธานคณะอนุกรรมการแรงงาน บ.ข.ส.
 ๒๕๔๘ ประธานคณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์ บ.ข.ส.
 ๒๕๔๙ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
 ๒๕๔๙ กรรมการผู้จัดการบริษัท แก้วพอเพียง จำกัด (ธุรกิจจัดสรรหมู่บ้านแก้วพอเพียง)
 ๒๕๕๐ ที่ปรึกษาสำนักงานเลขาธิการ คณะกรรมการพิจารณาศึกษาการขาดคลองไทย
 ๒๕๕๒ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ การทหาร สภาผู้แทนราษฎร
 ๒๕๕๓ กรรมการผู้จัดการ บริษัท ศูนย์สมุนไพรรักษาโรค จำกัด
 ๒๕๕๓ เลขาธิการ คณะทำงานเพื่อพิจารณาศึกษาการสลายการชุมนุมทางการเมืองใน

คณะกรรมการการทหาร สภาผู้แทนราษฎร

๒๕๕๕ คณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับสาธารณสุขภัย

สภาผู้แทนฯ

๒๕๕๖ อนุกรรมการกลั่นกรองกฎหมาย วิปรัฐบาล

๒๕๕๖ เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติและ
 และสาธารณสุข สภาผู้แทนราษฎร

๒๕๕๖ คณะทำงานติดตามนโยบายลดละอบายมุขสร้างสุขให้สังคม ของรัฐมนตรีช่วยว่า
 การกระทรวงมหาดไทย

ด้านสังคม ประชาสัมพันธ์

๒๕๓๘ นายกสมาคมสโมสรไลออนส์ กรุงเทพ-รัชดา

๒๕๔๐ ประธานเขต สโมสรไลออนส์สากล ภาค 310 ซี

๒๕๔๒ ประธานภูมิภาค สโมสรไลออนส์สากล ภาค 310 ซี

๒๕๔๒ นายกสมาคมนายจ้างนักธุรกิจรักษาความปลอดภัย

๒๕๔๔ เลขานุการสมาคมอุตสาหกรรมและธุรกิจขนาดย่อม

๒๕๔๖ - ปัจจุบัน เป็นผู้ดำเนินรายการ ผ่อนทุกข์ผ่อนคลายกฎหมายชาวบ้าน,รายการ คลินิกหมอความ,รายการทุกข์ปัญหาชีวิต, รายการเล่าสู่กันฟัง ,รายการตรงไปตรงมา ทาง สถานีโทรทัศน์ และทางสถานีวิทยุหลายแห่ง ทั้ง AM และ FM

ปีที่เข้าศึกษา : ๒๕๕๙

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๔๙๐ ถ.รามอินทรา แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๓๐

